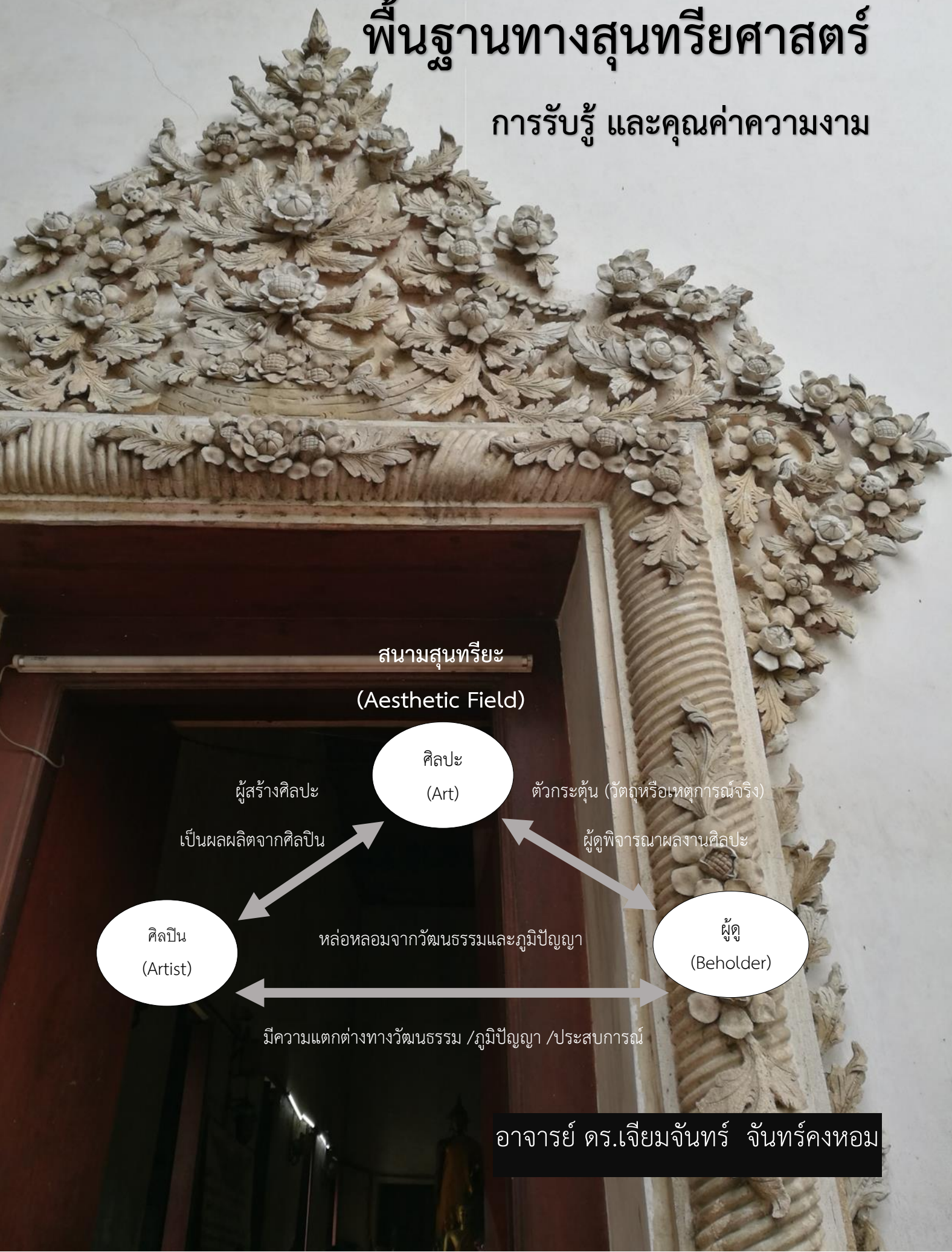

พื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์

การรับรู้ และคุณค่าความงาม

อาจารย์ ดร.เจียมจันทร์ จันทรคองหม

คำนำ

ตำราพื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ และคุณค่าความงามฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ เนื้อหารายวิชาสุนทรียะแห่งชีวิต (Aesthetic Appreciation) รหัสวิชา 1-151-1003 เป็นวิชาบรรยาย จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) (บรรยาย-ปฏิบัติ-ศึกษาด้วยตนเอง) ใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับ อาจารย์ และนักศึกษา เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขอบเขตเนื้อหาของตำรามุ่งหมายที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ และคุณค่าความงาม ตามคำอธิบายรายวิชา คือ กระบวนการพื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ การสร้างประสบการณ์ การรับรู้ และเข้าใจด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ และการแสดง เพื่อให้เห็นคุณประโยชน์ และนำไปสู่ความซาบซึ้งของสุนทรียะแห่งชีวิต ได้แบ่งออกเป็น 2 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่ 1 พื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ และคุณค่าความงาม

บทที่ 1.1 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา

บทที่ 1.2 แหล่งที่มาของความงาม

บทที่ 1.3 การรับรู้

บทที่ 1.4 คุณค่าความงาม

หน่วยที่ 2 ประเภทผลงานศิลปะ ประโยชน์ สุนทรียะแห่งชีวิต

บทที่ 2.1 สุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์

บทที่ 2.2 สุนทรียะในผลงานจินตศิลป์

บทที่ 2.3 สุนทรียะในผลงานโสตศิลป์

บทที่ 2.4 สุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์

บทที่ 2.5 ประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต

ซึ่งในรายละเอียดของตำรามีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของ สุนทรียะกับชีวิต ตามวิธีการทางปรัชญา คือ การศึกษาเกี่ยวกับความจริง (Ontology) การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ (Epistemology) และการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า (Axiology) โดยผู้แต่งได้เรียบเรียง จากการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ หนังสือ ตำราวิชาการ และคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน รวมทั้งประสบการณ์จากการสอนในรายวิชาดังกล่าว และได้ใช้เนื้อหาดังกล่าวนี้ประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาสุนทรียะแห่งชีวิต ตั้งแต่ พ.ศ.2563 โดยมีการปรับปรุงแก้ไขมาเป็นลำดับ โดยใช้การ อ้างอิงแบบเชิงบรรณานุกรมเพื่อสามารถอธิบายรายละเอียดส่วนเพิ่มเติมจากเนื้อหา ให้ครอบคลุมมากขึ้น

ท้ายสุดนี้ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าของหนังสือ ตำรา และเอกสารต่างๆ ที่นำมาอ้างอิง โดยผู้แต่งมุ่งหวังประโยชน์เพื่อการศึกษาเป็นสำคัญ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าตำราฉบับนี้จะเป็น ประโยชน์ต่ออาจารย์ และนักศึกษา หากมีข้อเสนอแนะประการใด ผู้แต่งยินดี ที่จะรับนำไปปรับปรุง แก้ไข เพื่อให้ตำรา มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อาจารย์ ดร.เจียมจันทร์ จันทรงหอม

ฉบับปรับปรุง 2567

สารบัญ

	หน้า
หน่วยที่ 1 พื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ และคุณค่าความงาม	1
บทนำ	1
ความหมายของสุนทรียศาสตร์	3
การศึกษา: สุนทรียศาสตร์กับการศึกษา	4
บทที่ 1.1 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา	6
1.1.1 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาบริสุทธิ์	6
1.1.2 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาประยุกต์	12
แบบฝึกหัด	21
บทที่ 1.2 แหล่งที่มาของความงาม	22
1.2.1 ความงามในธรรมชาติ	23
1.2.2 ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น	25
แบบฝึกหัด	34
บทที่ 1.3 การรับรู้	35
1.3.1 มนุษย์กับการรับรู้	35
1.3.2 ประสบการณ์ขั้นต้น และประสบการณ์ชั้นรอง	50
แบบฝึกหัด	61
บทที่ 1.4 คุณค่าความงาม	62
1.4.1 การวิจารณ์	62
1.4.2 คุณค่าสุนทรียะ	65
แบบฝึกหัด	73
หน่วยที่ 2 ประเภทผลงานศิลปะ ประโยชน์ สุนทรียะแห่งชีวิต	74
คุณค่าสุนทรียะในผลงานศิลปะ	75
บทที่ 2.1 สุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์	77
2.1.1 ทัศนศิลป์: จิตรกรรม	77
2.1.2 ทัศนศิลป์: ภาพถ่าย	80
2.1.3 ทัศนศิลป์: ภาพพิมพ์	82
2.1.4 ทัศนศิลป์: ประติมากรรม	86
2.1.5 ทัศนศิลป์: สถาปัตยกรรม	92
แบบฝึกหัด	98

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2.2 สุนทรียะในผลงานจินตศิลป์	100
2.2.1 วรรณกรรม	102
2.2.2 คำประพันธ์ไทย	104
แบบฝึกหัด	110
บทที่ 2.3 สุนทรียะในผลงานโสตศิลป์	112
2.3.1 สุนทรียะในเสียงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม	114
2.3.2 สุนทรียะในเสียงร้องของมนุษย์	118
2.3.3 สุนทรียะในเสียงดนตรี	119
แบบฝึกหัด	131
บทที่ 2.4 สุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์	133
2.4.1 สุนทรียะในนาฏศิลป์ และคีตศิลป์	133
2.4.2 สุนทรียะในศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์	140
แบบฝึกหัด	152
บทที่ 2.5 ประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต	154
2.5.1 ประโยชน์ของงานศิลป์	155
2.5.2 ประโยชน์ของผู้สร้างงานศิลป์	161
2.5.3 ประโยชน์ของผู้ดูงานศิลป์	163
แบบฝึกหัด	168
บรรณานุกรม	169
ภาคผนวก	182
ภาคผนวก ก ตัวอย่างผลงานสุนทรียะ และการวิจารณ์ คุณค่าสุนทรียะ	183
ภาคผนวก ข แผนการสอน	193
บรรณานุกรม	198

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
หน่วยที่ 1	
บทที่ 1.1	
1.1-1 ภาพ Aesthetica (1751) โดย Alexander Gottlieb Baumgarten	2
1.1.1-1 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาบริสุทธิ์ กับปรัชญาประยุกต์ในหลากหลายสาขา	7
1.1.1-2 ภาพ The School of Athens	9
1.1.2-1 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา จิตรกรรมฝาผนัง	13
1.1.2-2 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา ศิลปะการแสดง	14
1.1.2-3 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ศิลปะออป อาร์ต	14
1.1.2-4 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ศิลปะจลนศิลป์	15
1.1.2-5 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติโดยตรง จิตรกรรม	16
1.1.2-6 สุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติ นาฏศิลป์	17
1.1-2 ภาพแผนผังขอบข่ายสุนทรียศาสตร์	18
บทที่ 1.2	
1.2-1 ภาพธรรมชาติ	23
1.2-2 ภาพสีท้องฟ้าเวลาบ่าย	24
1.2-3 ภาพสีท้องฟ้าเวลาเย็น	24
1.2-4 ภาพ มุมมองแบบนอน มุมมองมนุษย์ และมุมมองแบบนก	24
1.2-5 ภาพจิตรกรรมแบบอย่างธรรมชาตินิยม	26
1.2-6 ภาพแสดงการวิเคราะห์สัดส่วนเปอร์เซ็นต์ ของส่วนประกอบภายในภาพผลงาน	27
1.2-7 ภาพแสดงศิลปะสาขาต่างๆ	29
1.2-8 ภาพ Art Nouveau ชื่อ Gismoda	30
1.2-9 ภาพแผนภูมิสนามสุนทรียะ	31
บทที่ 1.3	
1.3.1-1 ภาพกระบวนการรับรู้	36
1.3.1-2 ภาพผัสสะทั้ง 6.....	37
1.3.1-3 ภาพรูปและพื้น	38
1.3.1-4 ภาพแสงและเงา	38
1.3.1-5 ภาพตำแหน่งและสัดส่วน	39
1.3.1-6 ภาพ The central point of view is the eye of Jesus	40
1.3.1-7 ภาพความเคลื่อนไหว	41

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
1.3.1-8 ภาพหน้าปกหนังสือ เรื่อง Soundscape ของ อา เมอเรย์ เชฟเฟอร์	42
1.3.1-9 ภาพอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงก็คือกล่องเสียง	43
1.3.1-10 ภาพการบรรเลงเครื่องดนตรีสังเคราะห์ พิณแก้ว	44
1.3.1-11 ภาพความรู้สึกของกลืน	46
1.3.1-12 ภาพการรับรส	47
1.3.1-13 ภาพการสัมผัส	49
1.3.2.1-1 ภาพความประทับใจเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น	51
1.3.2.1-2 ภาพเหมือนบุคคล	52
1.3.2.1-3 ภาพลายไทยที่มีต้นแบบมาจากใบไม้	53
1.3.2.1-4 ภาพคัดลอกจากลายนก	53
1.3.2.1-5 ภาพปริศนาธรรม	54
1.3.2.2-1 ภาพ African Water Drumming	55
1.3.2.2-2 ภาพโน้ตดนตรี (Piano Sheet) เพลงปีใหม่	56
1.3.2.3-1 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้	57
1.3.2.3-2 ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย	57
บทที่ 1. 4	
1.4.1.1-1 ภาพการวิจารณ์ ตามความรู้สึก จากทรศณะถวัลย์ ดัชนี	63
1.4.1.1-2 การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ	64
1.4.2-1 ภาพความเชื่อในโลกของความรู้สึก (Sensible world)	71
หน่วยที่ 2	
บทที่ 2.1	
2.1.1.1-1 ภาพจิตรกรรมสีอะคริลิก โดยเจียมจันทร์ จันทร์คงหอม	77
2.1.1.2-1 ภาพวาดเส้นปากกาบนกระดาษ โดยช่วง มูลพินิจ	78
2.1.1.2-2 ภาพวาดเส้นเกรยองบนกระดาษ โดยเจียมจันทร์ จันทร์คงหอม	78
2.1.1.4-1 ศิลปะผ้าบาติก โดยศตวรรษ ช่วยนุ่ม	79
2.1.1.5-1 ศิลปะหัตถกรรมผ้าทอมือ	80
2.1.2.1-1 ภาพศิลปะภาพถ่าย โดยยรรยง โอฬาระชิน	81
2.1.2.1-2 ภาพถ่ายเชิงแนวคิด	81
2.1.2.1-3 ภาพถ่ายโฆษณา	82
2.1.3.1-1 ศิลปะภาพพิมพ์ผิวนูนในงานจิตรศิลป์ โดยเจียมจันทร์ จันทร์คงหอม	82

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.1.3.1-2 ศิลปะภาพพิมพ์ผิวฉนวนในงานประยุกต์ศิลป์	83
2.1.3.1-3 ศิลปะภาพพิมพ์ผ่านฉากพิมพ์ในงานจิตรศิลป์ โดยแบ่งสี	83
2.1.3.1-4 ศิลปะภาพพิมพ์ผ่านฉากพิมพ์ ในงานประยุกต์ศิลป์	84
2.1.4.1-1 ภาพประติมากรรมนูนต่ำ	86
2.1.4.1-2 ภาพประติมากรรมนูนปานกลาง	87
2.1.4.1-3 ภาพประติมากรรมแบบนูนสูง	87
2.1.4.1-4 ภาพประติมากรรมรูปจม	88
2.1.4.1-5 ประติมากรรมนูนที่มีฐานอยู่ด้านล่าง และด้านข้าง	88
2.1.4.1-6 ภาพประติมากรรมลอยตัว	89
2.1.4.1-7 ภาพประติมากรรมจลนศิลป์	90
2.1.4.1-8 ภาพงานหัตถศิลป์ เรือพระ	90
2.1.4.1-9 ภาพงานหัตถศิลป์ พานพุ่มดอกไม้สด	91
2.1.4.1-10 ภาพผลงานประติมากรรมสื่อผสม	91
2.1.5.1-1 ภาพสถาปัตยกรรม ประเภทจิตรศิลป์	92
2.1.5.1-2 ภาพสถาปัตยกรรม ประเภทประยุกต์ศิลป์	93
2.1.5.1-3 ภาพเรือนเครื่องผูก	94
2.1.5.1-4 ภาพเรือนเครื่องสับ	94
บทที่ 2.2	
2.2-1 ภาพแผนภูมิวรรณกรรม และคำประพันธ์	101
2.2.1-1 ภาพวรรณกรรม ประเภทนวนิยาย	103
2.2.2-1 ภาพคำประพันธ์ เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	104
2.2.2-2 ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง หอศิลป์ โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	106
2.2.2-3 ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง ทะเลสาบสงขลา โดยสถาพร ศรีสัจจ	107
บทที่ 2.3	
2.3.1-1 ภาพเสียงจากธรรมชาติ	115
2.3.1-2 ภาพ R. Murray Schafer and Soundscapes	115
2.3.1-3 ภาพ ASMR ที่สังเคราะห์เพื่อการเลียนแบบเสียง by asmr zeitgeist	116
2.3.1-4 ภาพ ASMR เป็นเสียงจากสถานที่จริง	116
2.3.1-5 ภาพแมวกับโดมิโน แสดงการออกแบบเสียงโดยมีมนุษย์เป็นผู้ควบคุม	117
2.3.1-6 ภาพนิทรรศการการจัดวางเสียงของศิลปิน Gordon Monahan เมื่อปี 1989-2013	117

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
2.3.2.1-1 ภาพเสียงแบบ Acapella	118
2.3.2-1 ภาพเสียงแบบ Beatbox by Neil blurs	119
2.3.3.1-1 ภาพ THAILAND Visit to the Akha People near Chiang Rai (sd-video)	119
2.3.3.1-2 ภาพเสียงจากถัง เครื่องดนตรีวัสดุไผ่ตัว	120
2.3.3.1-3 ภาพเสียงจากพิณแก้ว โดยวีระพงษ์ ทวีศักดิ์	120
2.3.3.2-1 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ	123
2.3.3.2-2 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคใต้	124
2.3.3.2-3 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคอีสาน	125
2.3.3.2-4 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง	125
2.3.3.3-1 ภาพศิลปะดนตรีลักษณะรูปธรรม, ชื่อเพลงคิดถึง โดยพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์	127
บทที่ 2.4	
2.4.1-1 ภาพร่างมาตรฐาน	135
2.4.1.1-1 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง	136
2.4.1.1-2 ภาพเพลงเรือ	136
2.4.1.1-3 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ	137
2.4.1.1-4 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน	138
2.4.1.1-5 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้	139
2.4.2.1-1 ภาพ Performance Art	141
2.4.2.2-1 ภาพละครเวที	142
2.4.2.2-2 ภาพละครโทรทัศน์	143
2.4.2.3-1 ภาพถ่ายสตอป-โมชัน, ภาพม้าพัฒนาเป็นภาพเคลื่อนไหวของแอดวาร์ด มูยพริจด์, 1878 .	144
2.4.2.3-2 ภาพจิตรกรรมอนาคตนิยม	144
2.4.2.3-3 ภาพแผนผังการออกแบบภาพยนตร์	145
2.4.2.3-4 ภาพตัวอย่างฟิล์ม 35 มม.	146
2.4.2.3-5 ภาพกล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวของฟ็อกซ์ในยุคแรก	146
2.4.2.3-6 ภาพเบื้องหลังการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน เรื่องสุดสักร ฝีมือยุต เงากระจ่าง	147
2.4.2.3-7 ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องยาว เรื่องสุดสักร กำกับการสร้างโดยยุต เงากระจ่าง	147
2.4.2.3-8 ภาพพัฒนาการภาพยนตร์การ์ตูนไทย	147
2.4.2.3-9 ภาพผังดำเนินงานการทำภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน	148
2.4.2.3-10 ภาพยนตร์สตอป-โมชัน แอนิเมชัน	149

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
บทที่ 2.5	
2.5.1-1 ภาพการออกแบบเครื่องบินในสมุดเสกซ์ภาพของอีโอนาโด ดา วินชี	157
2.5.1-2 ภาพเฮลิคอปเตอร์ลำแรกของโลก Vought-Sikorsky VS-300 สร้างโดยเมื่อปี 1939	157
2.5.1-3 ภาพจิตรกรรม 2 มิติ	157
2.5.1-4 ภาพประติมากรรม 3 มิติ	157
2.5.1-5 ภาพ Natural Form	158
2.5.1-6 ภาพ Geometric Form	158
2.5.1-7 ภาพ Free Form	158
2.5.1-8 ภาพศิลปะภาพพิมพ์	159
2.5.1-9 ภาพศิลปะภาพถ่าย	159
2.5.1-10 ภาพปริศนาธรรม, จิตรกรรมฝาผนัง	159
2.5.1-11 ภาพโลกุตระ, ผลงานประติมากรรม	159
2.5.1-12 ภาพอารยธรรมบ้านเชียง, ศิลปหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา ชื่อ ไหบ้านเชียง	162
2.5.1-13 ภาพจิตรกรรมฝาผนังสร้างด้วยกลวิธีการพิมพ์	164

หน่วยที่ 1

พื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์

การรับรู้ และคุณค่าความงาม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความสัมพันธ์สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา

บทนำ

สุนทรียศาสตร์คืออะไร

ช่วงเวลาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคมได้หล่อหลอมชีวิต และจิตวิญญาณของมนุษย์ เช่น ความรู้สึกทางสุนทรียภาพ ประสบการณ์ การรับรู้ สิ่งเหล่านี้ ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกของประวัติศาสตร์มนุษย์ ลักษณะของรูปแบบต่างๆ ได้ถูกมนุษย์พัฒนาขึ้นตามต้องการ หรือหน้าที่ใช้สอย จากจิตสำนึกทางสังคม มักมีความสัมพันธ์ทางศาสตร์สุนทรียะของมนุษย์เสมอ รูปแบบความงามที่ได้สร้างขึ้น จะมีรูปร่างการพัฒนาของตนเองตามยุคสมัย ซึ่งสิ่งนี้เรียกว่า “ศิลปะ” วัตถุประสงค์ของงานศิลปะที่สร้างขึ้น มีแรงดลใจมาจากหลายประการ เช่น สร้างเพื่อประโยชน์ สร้างเพื่อความเชื่อ ความศรัทธา อื่นๆ หรือแม้กระทั่งสร้างขึ้นเพื่อศิลปะเอง

แต่แท้จริงแล้ว ส่วนประกอบของความงาม ไม่ได้จำกัดเฉพาะในศิลปะเท่านั้น ยังพบว่ามี การแสดงออกที่สมบูรณ์อย่างอื่นอีก ว่าด้วยความจริงแล้วมนุษย์มีสุนทรียภาพ ที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และสังคม ประสบการณ์ทางด้านสุนทรียศาสตร์ ไม่เพียงแต่จะปรากฏในการเผชิญหน้ากับผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสัมผัสกับวัตถุ ปรากฏการณ์ และเหตุการณ์ทางธรรมชาติ ตลอดจนวิถีชีวิตในสังคมอีกด้วย ซึ่งหน้าที่ของสุนทรียศาสตร์คือการตรวจสอบความสัมพันธ์ทางสุนทรียะอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างมนุษย์กับโลกแห่งความเป็นจริง ศาสตร์ในกระบวนการของสุนทรียศาสตร์ จะตรวจสอบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ระหว่างปรากฏการณ์ปรากฏตัว ที่มีขอบเขตเฉพาะเช่นเดียวกับงานศิลปะ และแม้ว่าศิลปะจะเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับกิจกรรมทางสังคมในรูปแบบต่างๆ เชื่อมโยงกับการผลิตวัตถุทางการเมือง ปรัชญา วิทยาศาสตร์ จริยธรรม และอื่นๆ บางครั้งก็มาบรรจบกันที่ความจำเพาะเจาะจงในการรักษาความเป็นตัวของผู้สร้างสรรค์เอง

ทั้งหมดนี้ เป็นการกล่าวถึงขอบเขตของความสนใจ ในกิจกรรม หรือวัตถุ ที่เรียกว่า “Object” ความพิเศษของขอบข่ายที่เรียกว่า “สุนทรียศาสตร์”¹ ซึ่งเนื้อหาตำราจึงเน้นไปที่ขอบข่ายของ การรับรู้จากโลกภายนอก (External World) ที่มนุษย์เราจำเป็นต้องเผชิญหน้า ต่อลักษณะของกิจกรรมจากเหตุการณ์ที่เป็นจริงชั่วขณะ หรือการรับรู้ต่อวัตถุเชิงกายภาพตรงหน้า เหล่านี้เพื่อการศึกษาวิเคราะห์ เรียนรู้ และทำความเข้าใจร่วมกัน

¹ G.A. Nedoziwin. (1972). หน้า 1

สุนทรียศาสตร์จึงเป็นวิชาที่มีหลักเกณฑ์ ซึ่งตรวจสอบโดยหลักคิดทั่วไปของการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียะของมนุษย์ กับความเป็นจริงของชีวิต และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบทางศิลปะที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ที่มาจากรูปแบบเฉพาะของจิตสำนึกทางสังคม การศึกษาบนฐานสุนทรียศาสตร์ จึงเป็นการเรียนรู้ คุณค่าความงาม อันเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม เป็นการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ในวงการศึกษได้เห็นคุณค่าความสำคัญ และจัดให้มีการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ซึ่งการเรียนรู้เรื่องของสุนทรียศาสตร์ จะเป็นการส่งเสริม และพัฒนาในบุคคลตลอดจนสังคมเช่นกัน

ความสำคัญของสุนทรียศาสตร์ในฐานะวิชามีบทบาท และมีความสำคัญมายาวนานแล้วในประวัติศาสตร์ตะวันตก ตั้งแต่ครั้งยุคกรีก ที่มนุษย์เริ่มมีการตั้งคำถามถึงเหตุ และผลของความรู้ โดยบทความของ โดนัลด์ ดับเบิลยู คลาฟอด (Donald W. Crawford) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดการเรียนรู้พื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ เป็นการทำความเข้าใจอันสำคัญยิ่งต่อวงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาศิลปะ และบุคคลสำคัญที่ต้องกล่าวย้อนไปคือนักปราชญ์ชาวเยอรมัน นามว่า อเล็กซานเดอร์ โบมการ์เตน (Alexander Baumgarten) คริสต์ศตวรรษที่ 18 เรื่องของศาสตร์แห่งความงาม ซึ่งเป็นช่วงเวลาของศิลปะคลาสสิก ซึ่งคำว่าสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) มีรากฐานมาจากภาษากรีก คือ “Aesthetikos” ที่หมายถึง เกี่ยวข้องกับความรู้สึทางกรรับรู้ ซึ่งสัมพันธ์กับการรับรู้ความงาม²

ภาพที่ 1.1-1 ภาพ Aesthetica (1751) โดย Alexander Gottlieb Baumgarten³

² Donald W. Crawford. (1987). p.1

³ ภาพ Aesthetica (1751) โดย Alexander Gottlieb Baumgarten สืบค้นเมื่อ 4 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Gottlieb_Baumgarten#/media/File:Aesthetica.png

ภาพที่ 1-1 นี้ เป็นภาพเกี่ยวกับหนังสือสุนทรียศาสตร์ ที่ได้จัดทำขึ้นโดยอเล็กซานเดอร์ โบรมกาเตน ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญ ไม่ต่างจากแขนงสาขาวิชาอื่น ๆ โดยเฉพาะจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายกันจนถึงปัจจุบัน

ความหมายของสุนทรียศาสตร์

ความหมายของสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics Meanings and Definitions) เป็นส่วนสำคัญลำดับต้นที่ต้องทำความเข้าใจ มีรากศัพท์มาจาก ภาษากรีก ส่วนภาษาไทยใช้คำว่า สุนทรียศาสตร์ โดยเป็นการสมาส คำสองคำ คือ สุนทรีย์ หรือสุนทรีย์ + ศาสตร์ โดย สุนทรีย์ หรือสุนทรีย์ะ แปลว่า ดี งาม ส่วนศาสตร์ แปลว่า วิชา ความรู้ และ สุนทรียศาสตร์คืออะไร แปลความหมายได้ดัง

สุนทรียศาสตร์ : Aesthetics หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงาม ไพเราะ หรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ หรืองานศิลปะ มักกล่าวในลักษณะเป็นปรัชญา หรือทฤษฎี ทั้งในเชิง จิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รวมถึงประวัติ รสนิยม และการวิจารณ์งานด้วยศิลปะ

สุนทรีย์, สุนทรีย์ะ, สุนทรีย์ภาพ : Aesthetic หมายถึง เกี่ยวกับความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงาม ไพเราะ รื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นของธรรมชาติ หรืองานศิลปะ ความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์ หรือการศึกษา อบรม ฝึกฝน จนเป็นอุปนิสัย เกิดเป็นรสนิยม (Taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล⁴

นิยามของความหมายสุนทรียศาสตร์ ได้มีผู้รู้ได้ให้แสดงทรรศนะกันไว้มากมาย ที่ล้วนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชื่นชมความงาม ในลักษณะต่างๆ และการวิพากษ์เกี่ยวกับความงามเหล่านั้น เป็นเรื่องของการกำหนด การรับรู้สิ่งที่เราเรียกว่าความงาม และรูปแบบความงามที่เรารู้จักมีความหลากหลายมาก มีตัวแปรมากมายที่กำหนดรูปแบบความงาม ตั้งแต่ตัวความงามเอง ผู้พิจารณาความงาม หรือสภาพสังคมแวดล้อม ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อ ความงาม ทั้งนี้กระบวนการศึกษาสุนทรีย์ะ หากนำไปใช้เพื่อการเรียนการสอน ก็จะเรียกว่า สุนทรียภาพทางการศึกษา (Aesthetic Studies) หากนำไปใช้เพื่อการดำเนินชีวิตก็จะเรียกว่า สุนทรียภาพในชีวิต (Aesthetic Appreciation)

ดังจะเห็นได้ว่าการแสวงหาความหมาย และทำความเข้าใจกับ สุนทรียศาสตร์นั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงปรัชญาของสิ่งที่เราต้องการที่จะรู้ความหมาย เพื่อที่จะเข้าใจสิ่งนั้นๆ นั่นเอง ความจริงแล้ว คำว่า “สุนทรียศาสตร์” เป็นคำที่บัญญัติขึ้นโดย อเล็กซานเดอร์ โบรมกาเตน (Alexander Gottlieb Baumgart) ดังที่สมเกียรติ ตั้งมโน ได้แปลความจาก Arthur C.Danto และยังกล่าวว่า ก่อนหน้านั้นราว 2,000 กว่าปี นักปราชญ์สมัยกรีก เช่น เพลโต และอริสโตเติล ได้กล่าวถึงเรื่องความงามและความรู้สึกสะเทือนใจ ซึ่งเป็นความรู้สึกรับรู้ (Sense Perception) ของมนุษย์ และยังโต้เถียงกันในเรื่องของความงามที่แท้ คืออะไร ค่าของความงามนั้นมีอยู่ด้วยตัวของมันเองหรือไม่ ซึ่งในสมัยนั้นเป็นที่รู้จักกันในรูปของวิชา “ทฤษฎีแห่งความงาม” (Theory of Beauty)⁵

⁴ ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). หน้า 6

⁵ สมเกียรติ ตั้งมโน. เอกสารออนไลน์ หน้า 1

โคมกาเตน สนใจเรื่องของศาสตร์เกี่ยวกับความงาม หรือวิชา สุนทรียศาสตร์ (aesthetics) ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม การศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกทางการรับรู้เกี่ยวกับความงาม เป็นวิชาที่สำคัญที่มีการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย และดังที่ สมเกียรติ ตั้งมโน ได้อ้างอิงจาก ทวีเกียรติ ไชยยงยศ ว่าในสมัยนั้น มีการเรียนการสอนถึงระดับปริญญา จนได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งสุนทรียศาสตร์สมัยใหม่⁶ และในปัจจุบันนี้คงไม่มีใครที่ไม่รู้จักกับวิชาสุนทรียศาสตร์ โดยเฉพาะนักศึกษาทางด้านศิลปะ ที่ปัจจุบันในประเทศไทยเราแม้กระทั่งการศึกษา ระดับปริญญาเอก ก็ยังจะต้องศึกษาศาสตร์ของสุนทรียศาสตร์ด้วยเช่นกัน เพราะทั้งนี้สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ใช้ในการอธิบาย คุณค่าของความงามนั่นเอง

ในโลกตะวันออก นักปราชญ์อินเดีย ได้พูดถึงเรื่อง รส (Taste)⁷ หรือ RaSa ว่าเป็นสิ่งที่เยียน นักปราชญ์อินเดียผูกพันกับเรื่องรส หรือละครมวง ในประเทศจีนจากแนวความคิดตามปรัชญาของเต๋า แม้จุดเริ่มต้นจะเป็นเรื่องของการเล่นหาสัจจะในธรรมชาติ ที่อธิบายไม่ได้ด้วยตัวอักษร แต่ได้นำมาเปรียบเปรยไว้ในภาพเขียน หรืองานจิตรกรรม ในตำราของจิตรกรชั้นครู วิชาการจากแนวคิดเหล่านี้ได้ขยายตัว เผยแพร่ออกไปหลายประเทศ จากอินเดีย ส่งอิทธิพลสู่เอเชียอาคเนย์ เช่น ไทย พม่า เขมร ลาว และจีน ที่ส่งผลต่อรวมถึง เวียดนาม ญี่ปุ่น เป็นต้น⁸

สุนทรียศาสตร์ จึงเกี่ยวข้องกับวิชาปรัชญา ที่เป็นการพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ และความคิดของเรา ที่เราพูดถึงถึงผลงานศิลปะ ที่มีแรงดึงดูด สามารถทำให้เราสนใจได้ โดยวิชาปรัชญา เป็นหนึ่งในแขนงวิชาที่นักวิชาการศึกษาได้ทำการจัดระเบียบไว้ ดังยกตัวอย่าง เช่น สาขาจิตวิทยา สาขาสังคมวิทยา สาขามานุษยวิทยา สาขาคณิตศาสตร์ และปรัชญาที่จะมีอยู่ในทุกสาขา ดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษา⁹

การทำความเข้าใจสุนทรียศาสตร์ไม่ใช่เรื่องไกลตัว หากแต่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์มาอย่างแนบแน่น ยาวนานตลอดระยะเวลาประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบัน และต่อเนื่องยาวนานไปยังอนาคต ปรากฏในทุกชนชาติ ศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา การทำความเข้าใจสุนทรียะที่เกิดขึ้นหนทางในการขยายความ ประสบการณ์การรับรู้ทางความงาม การถ่ายทอดคุณค่าความงาม อันเป็นผลิตผลทางสติปัญญาของมนุษย์ หนทางแห่งการสร้างเสริมความรื่นรมย์ คุณค่าความสุนทรีย์

การศึกษา:

สุนทรียศาสตร์กับการศึกษา

สุนทรียศาสตร์มีความสำคัญแนบแน่นกับคุณค่าความเป็นมนุษย์ ประโยชน์ที่แสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม มีความชัดเจนปรากฏให้เห็นได้ผลงานศิลปะผ่านกาลเวลามาแล้วยาวนานในประวัติศาสตร์ การกำเนิดของมนุษย์ การศึกษา การสร้างความเจริญทางสติปัญญา ยกย่องจิตใจ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต รวมทั้งสร้างความเจริญก้าวหน้า

⁶ สมเกียรติ ตั้งมโน. เอกสารออนไลน์ หน้า 1

⁷ คนมีรสนิยม (Teaste) หมายถึง ผู้ที่รู้จักเลือกสรรสิ่งที่ตนรักชอบ สิ่งที่มีคุณค่าให้กับตนเองได้ จะตรงข้ามกับค่านิยม (Values) ที่ถูกผู้อื่นสร้างขึ้น เป็นกระแสที่แพร่หลาย (Popularization) เพื่อชักจูง หรือชวนเชื่อ ให้หลงใหลกับสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นครั้งคราว (สุชาติ สุทธิ. (2544). หน้า ๘

⁸ ไพโรจน์ ชุมณี. (2559). หน้า 1

⁹ Vladimir Markonikov. (2015). p. 1

ทางสังคม เป็นเรื่องการเรียนรู้ ความสำคัญของคุณค่าในชีวิต ดังเช่น วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ เคยแสดงทรรศนะของคุณค่าการเรียนรู้ความงามที่ปรากฏในวิชาศิลปะ หรือการเรียนรู้วิชาศิลปะว่า มีความสำคัญเช่นเดียวกับวิชาสามัญอื่นๆ วิชาเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้มีความเจริญทางพัฒนาการด้านต่างๆ เพราะเป็นการฝึกปฏิบัติ เกิดประสบการณ์ทางการแก้ปัญหา ทั้งในการออกแบบ การใช้วัสดุ และเครื่องมือ กิจกรรมสร้างสรรค์เหล่านี้ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดสุนทรียภาพ การรับรู้ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสร้างสรรค์ และเทคนิคการทำงาน จึงสมควรส่งเสริมตั้งแต่เด็ก และสำหรับผลงานศิลปะที่สร้างขึ้น ก็มีผลก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น¹⁰

ซึ่งการศึกษาเรื่องสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) หรือคุณค่าของการเรียนศิลปะ สามารถกำหนดประโยชน์ได้ดังเช่น ส่งเสริมความเจริญทางสุนทรียภาพ และการรับรู้, ส่งเสริมความเจริญทางสติปัญญา, ส่งเสริมความเจริญทางด้านอารมณ์, ส่งเสริมการสร้างสรรค์ และส่งเสริมความเจริญทางเทคนิคการทำงาน โดยเราจะสามารถพบว่าผลงานศิลปะ มีประโยชน์ และสำคัญของศิลปะนั้น ได้สะท้อนออกมาให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม มีคุณค่าต่อตนเอง และสังคมด้านต่างๆ มากมาย เช่น ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และส่งเสริมสุขภาพจิตและบุคลิกภาพ, ส่งเสริมการเตรียมพื้นฐานในการเรียนวิชาชีพ, ส่งเสริมประสบการณ์ในการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน, ส่งเสริมความงามงดงามเป็นระเบียบของบ้านเมือง และสิ่งแวดล้อม, ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจ และคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

สุนทรียศาสตร์กับการศึกษา จึงเป็นเรื่องสัมพันธ์กับสุนทรียศาสตร์ และสุนทรียะแห่งชีวิต การศึกษาเรียนรู้ความงามที่ปรากฏรอบตัวของเรา การเรียนรู้ความงามเป็นเรื่องใกล้ตัว ที่สามารถพบเจอได้ทุกวัน วันชีวิตประจำวัน เพียงแต่เราจะสามารถมองเห็น หรือรับรู้ความงาม อันเป็นสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเรา ได้มากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้ประโยชน์ และสุนทรียภาพที่ปรากฏ ก็จะทำให้เกิดแก่ผู้ที่ เห็นคุณค่าความงามเหล่านั้น โดยทั้งนี้ผู้ที่ศึกษาจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์กับการรับรู้ และคุณค่าความงาม ตลอดจนความสัมพันธ์ของสุนทรียศาสตร์กับปรัชญา แหล่งที่มาของความงาม ลักษณะของการรับรู้ และคุณค่าของความงาม อันจะเล็งเห็นคุณค่า ความหมายของสุนทรียะที่สัมพันธ์กับชีวิตของเราเองได้

¹⁰ วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (ไม่ระบุ, อ้างอิงใน เลิศ อานันตะ, 2549). หน้า 54-67

บทที่ 1.1

สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา

กล่าวได้ว่าสุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม เป็นปรัชญาประยุกต์ที่วาดด้วยเรื่องการแสวงหาความงาม ที่ความงามมีรูปแบบ แตกต่างหลากหลายลักษณะ ซึ่งในปรัชญากรีกนั้น มุ่งแสวงหา “ความจริง ความดี และความงาม” เป็นเรื่องของความรักในภูมิปัญญา (Love of Wisdom) แสวงหาสุนทรียภาพของชีวิต โดยสัมพันธ์กับคุณค่าความจริง โดยความจริงก็คือ เรื่องเกี่ยวกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Science) ส่วนความดี เกี่ยวข้องกับเรื่องจริยศาสตร์ (Ethics) และความงามจึงเกี่ยวข้องกับข้องกับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ส่วนประกอบทั้ง 3 เหล่านี้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และสามารถอธิบายความเป็นเหตุเป็นผลได้อย่างมีสุนทรียะ ลึกซึ้งเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับญาณทรรศนะในการเข้าถึงความงามของแต่ละคน

โดยทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจก่อนว่า เนื่องจากสุนทรียศาสตร์เป็นหน่วยหนึ่งของปรัชญา แล้วในปรัชญานั้นสามารถแบ่งได้เป็นปรัชญาบริสุทธิ์ และปรัชญาประยุกต์ ซึ่งมีขอบเขตจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน ปรัชญาคือแนวทางของการเข้าถึงความจริง รักในการแสวงหาความจริง ซึ่งก่อนหน้านี้ ศาสนา และลัทธิความเชื่อ นับเป็นเรื่องใหญ่ และสำคัญมากต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และหากกล่าวย้อนกลับไปก่อนหน้านี้ มนุษย์ได้ผ่านระบบความเชื่อต่างๆ มาก่อนเกิดศาสนา

เริ่มต้นจากลัทธิมายา ไสยศาสตร์ (Magic) ลัทธิบูชาธรรมชาติ (Animatism) ลัทธิบูชาสัตว์ (Animal Worship) ลัทธิบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) ลัทธิบูชาเทพผู้ยิ่งใหญ่ (Supreme Being) คติบูชาของคลัง (Fetichism) คติบูชาภูตผี (Demonism) และลัทธิอื่นๆ ทางไสยศาสตร์อีกมาก จากนั้นจึงพัฒนาขึ้นเป็น ศาสนา ที่มีโครงสร้าง ระบบระเบียบ และองค์ประกอบต่างๆ อย่างสมบูรณ์แบบ โดยมีศาสดา หรือผู้ก่อตั้งหรือผู้สอนดั้งเดิม หรือมีปรมาจารย์เป็นหลักสำคัญ มีคัมภีร์ ธรรม หรือหลักธรรมคำสอน มีนักบวช หรือสาวกเป็นผู้สืบศาสนา มีพิธีกรรม มีศาสนสถาน มีสัญลักษณ์ และมีพระธรรมวินัย¹¹ ถึงอย่างไรก็ดี การแสวงหาความจริงโดยแนวทางของปรัชญา มิได้เกิดขึ้นเพื่อโต้แย้ง ความศรัทธาที่มีขึ้นก่อนหน้านี้ หากแต่เมื่อถึงยุคสมัยที่มนุษย์มีความรื่นรมย์ในการใช้สติปัญญา จึงเกิดข้อค้นพบในการพิจารณา แยกแยะความจริง ในโลกตะวันตกสมัยกรีกนั้น มีแก่นวิชาที่เรียกว่า “ปรัชญา” เกิดขึ้น แต่ไม่ได้แยกย่อยเป็นแขนงมากมายนัก

1.1.1 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy)

ถัดมาเมื่อสรรพวิทยาการสมัยโบราณได้ถูกรวบรวมเป็นเนื้อหาของปรัชญาจนเนื้อหาของปรัชญากรีกไม่ มีขอบเขตจำกัด เพราะครอบคลุมวิทยาการทุกสาขา ด้วยเหตุที่ปรัชญาเป็นทรรศนะส่วนตัวที่มีต่อเรื่องต่างๆ ปรัชญาจึงได้ชื่อว่า โลกทัศน์ (World View) แม้ชาวอินเดียเองก็เรียกปรัชญาของตนเองว่า ทรรศนะ (Darsana) แปลว่า การรู้เห็นความจริง (Vision of Truth) มนุษย์ทุกคนล้วนมีโลกทัศน์ประจำตัว โลกทัศน์ของใคร ก็เป็นปรัชญาของคนนั้น แม้กระทั่งชาวบ้านก็มีปรัชญาชาวบ้าน โดยทั่วไปนิยมเรียกปรัชญาชาวบ้านว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน¹² ที่นอกจากนี้ยังมี

¹¹ กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 22

¹² พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 9-10

การแตกแขนงความรู้ไปอีกในหลายๆ สรรพวิชา ด้วยนักปรัชญาเป็นคนที่ขยันตั้งคำถาม และหาคำตอบ นั่นก็เพราะเป็นผู้รักในความรู้ ธรรมชาติของนักปรัชญาจึงคมชัดกว่าคนทั่วไป กล่าวคือเมื่อมีการแตกสาขาของการค้นคว้าหาความรู้อะไรออกมาจะมีการเก็บผลการศึกษามาตีความ และกำหนดค่า นอกจากนี้เมื่อนักปรัชญาเจอปัญหาที่หาคำตอบไม่ได้ จะการช่วยกันตั้งปัญหา และแสวงหาคำตอบ เพื่อเสนอแนวทางแห่งการขบคิดกันต่อไป ปรัชญาที่ทำหน้าที่อย่างนี้มีชื่อว่า ปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) เนื่องด้วยนักปรัชญานำเอาปรัชญาบริสุทธิ์ไปประยุกต์ใช้เป็นพื้นฐาน สนับสนุนการสร้างแนวคิดเพื่อชีวิต และสังคม ปรัชญาประยุกต์จึงมีสาขามากมาย ตามจำนวนของวิทยาการ และกิจกรรมที่นักปรัชญาเข้าไปเกี่ยวข้อง หนึ่งในนั้นคือ ปรัชญาศิลปะ (สุนทรียศาสตร์)¹³ เรื่องของสุนทรียศาสตร์ จึงเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ การถูกรวมให้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปรัชญาทั่วไปขอบเขตของความคิดด้านสุนทรียศาสตร์ จึงอยู่ในวงจำกัดที่เน้นเฉพาะเรื่องของปัญหา หรือเหตุผลของความงาม ตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างสรรค์เป็นสำคัญ

ภาพที่ 1.1.1-1 ภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาบริสุทธิ์ กับปรัชญาประยุกต์ในหลากหลายสาขา

ภาพที่ 1.1.1-1 แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของการแตกแขนง ความรู้ไปอีกหลากหลายสาขามากมายตามวิทยาการ แต่ละธรรมชาติตามความเข้าใจของโลกปัจเจกชน ที่ทั้งนี้ต่างแสดงความสัมพันธ์กับปรัชญาบริสุทธิ์ อันเป็นแก่นของความรู้ ช่วยในการอธิบาย วิธีคิดอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งบางครั้งธรรมชาติอาจถูกคัดค้าน ก็จะแก้ข้อคัดค้านนั้นด้วยวิธีการของเหตุและผล โดยไม่ใช้อารมณ์ ดังนั้นผลพลอยได้ประการสำคัญของการศึกษาปรัชญาคือ การฝึกตนเป็น

¹³ พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 12

คนใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังเหตุผลของผู้อื่น¹⁴ ด้วยเหตุดังกล่าวปรัชญาสุนทรียศาสตร์จึงเป็นปรัชญาประยุกต์ ที่ปัจจุบัน ยังคงค้นหาคำตอบ หรือการแสดงทรรศนะของปัจเจกที่มีต่อปรัชญาในสาขานี้

แม้ว่าปัจจุบันวิทยาการต่างๆ จะแยกเป็นวิชาอิสระ ไปหลากหลายสาขา แต่เนื้อแท้ของปรัชญานั้นยังคงเป็นแก่นอยู่ แก่นของปรัชญานี้จึงเรียกว่า ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 สาขา คือ อภิปรัชญา (Metaphysics), ญาณวิทยา (Epistemology), จริยปรัชญา (Ethic), ตรรกวิทยา (Logics)

1) อภิปรัชญา (Metaphysics) เป็นสาขาที่เก่าแก่ที่สุดของปรัชญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องขอความจริงที่แท้ เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับโลกที่ปรากฏตรงหน้าแก่สายตาเรานั้น เป็นความจริงสูงสุดหรือไม่ หรือเป็นเพียงปรากฏการณ์หน้าฉากที่มีความจริงสูงสุดซ่อนอยู่เบื้องหลัง และความจริงสูงสุดนั้นคืออะไร งานของนักปรัชญาจึงเป็นผู้พยายามตอบปัญหาเกี่ยวกับความจริงนี้เรียกว่าอภิปรัชญา ซึ่งพอสรุปทรรศนะได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มคือ 1.กลุ่มวัตถุนิยม (Materialism) ถือว่าความจริงแท้ของจักรวาล คือสสาร หรือพลังงาน ไม่ใช่จิต 2.กลุ่มจิตนิยม (Idealism) ถือว่าความจริงสูงสุดคือจิต สสารเป็นเพียงผลผลิตของจิต และ 3.กลุ่มทวินิยม (Dualism) ถือว่าความจริงสูงสุดเป็นทั้งจิตและสสารที่เป็นอิสระจากกัน¹⁵ ในการกำหนดคุณค่าความงามของปรัชญาสุนทรียศาสตร์ แนวคิดจากอภิปรัชญาดังกล่าวจึงมีความสำคัญยิ่งเนื่องด้วยเป็นเรื่องของทรรศนะ ที่สัมพันธ์กับทั้งผู้สร้าง และผู้ดู

2) ญาณวิทยา (Epistemology) คือ ทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) ที่ศึกษาว่าเรารู้ความจริงได้อย่างไร ดังนั้น ญาณวิทยาจึงสัมพันธ์กับอภิปรัชญา การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ เป็นเรื่องของความสามารถในการเข้าถึงความรู้นั้น เกิดขึ้นอยู่แต่ละบุคคล ที่เรียกว่า “ญาณ” และญาณวิทยา¹⁶ สามารถแบ่งความรู้ ได้เป็น 3 แบบ คือ

1. ระดับต่ำ ได้แก่ ความรู้สามัญ จากสามัญสำนึก (มีความไม่แน่นอนสูง)
2. ระดับกลาง ได้แก่ ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ (มีการสังเกต ทดลอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ อนุมาน และอุปมา)
3. ระดับสูง ได้แก่ ความรู้ทางญาณวิทยา (มีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาคิดหาเหตุผล มองโลกในด้านคุณภาพเท่านั้น)¹⁷ สามารถใช้ญาณหยั่งรู้ (Intuition) หรือพิเคราะห์พิจารณาได้อย่างทะลุปรุโปร่ง

ในการประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สุชาติ สุทธิ ได้แสดงทรรศนะเพิ่มเติมเรื่องการทำความเข้าใจในสุนทรียศาสตร์ ไว้ว่า “ผู้ใดจะสร้างความเข้าใจในความหมายของสุนทรียศาสตร์ได้เพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของผู้นั้นเป็นตัวกำหนดส่วนหนึ่ง ควบคู่กับประสบการณ์จริงทางสุนทรียภาพในชีวิตของตนเองอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งทั้งสองส่วนรวมเป็นเนื้อเดียวกัน จึงจะบ่งบอกความหมายอันสมบูรณ์ของสุนทรียศาสตร์กับผู้ใดได้อย่างแท้จริง”¹⁸ สุนทรียศาสตร์ จึงสัมพันธ์กับญาณวิทยาดังที่ได้กล่าวไว้ก่อนหน้า อันเป็นปรัชญาสำคัญสาขาหนึ่งที่ว่าด้วย

¹⁴ พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 10

¹⁵ พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 13

¹⁶ ญาณวิทยา คือทฤษฎีความรู้ (Theory of Knowledge) ที่ศึกษาว่าเรารู้ความจริงได้อย่างไร ...ตอบปัญหาว่าด้วยบ่อเกิดความรู้ และมาตรการสำหรับตัดสินความถูกต้องของความรู้อัน พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า14

¹⁷ กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 4-5

¹⁸ สุชาติ สุทธิ. (2544). หน้า 3

การเข้าถึงต้นเหตุของความจริง เช่น ลักษณะหน้าที่ ประเภท ระเบียบวิธี และความสมเหตุสมผลของความรู้ หรือเรียกว่า เป็นทฤษฎีความรู้ เพื่อนำมาใช้ สอบสวน ค้นหา และตอบปัญหาถึงแหล่งกำเนิด และอื่นๆ ของสุนทรียภาพ

ทั้งนี้สุนทรียศาสตร์จึงกล่าวได้ว่าเป็นปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับ ญาณวิทยา ซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญาที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง มาประยุกต์ใช้เป็นหลักในการอธิบายคุณค่า ความงาม ความปิติยินดีให้เข้าใจได้

ในการแสวงหาความจริง ตามปรัชญากรีกนั้น อริสโตเติล และเพลโต คือปรัชญาเมธี คนสำคัญสมัยกรีก ที่นำเสนอเกี่ยวกับเรื่องปัญหาของความงาม ในแง่มุมที่แตกต่างกัน เนื่องด้วยต้องการแสวงหาคุณค่าความหมาย และ ตำแหน่งของความงามคืออะไร อยู่ที่ใด และความงามนั้นมีอยู่โดยตัวเองหรือไม่ หรือว่าค่าของความงามเป็นเพียงสิ่งที่ มนุษย์กำหนดขึ้น มีมาตรวัดหรือไม่ อย่างไร และสิ่งใดคือสิ่งที่เราตัดสินว่า สิ่งนั้นมีความงาม

ภาพที่ 1.1.1-2 ภาพ The School of Athens¹⁹

ภาพที่ 1.1.1-2 ภาพจิตรกรรมโรงเรียนที่กรุงเอเธนส์ (School of Athens) ที่วาดโดยจิตรกรคนสำคัญยุคเรอเนสซอง (Raphael) ได้เผยให้เห็นถึงสุนทรียภาพของภาพบรรยากาศสถานที่ในยุคกรีก ยุคที่มีปรัชญาเมธีคนสำคัญของโลกเกิดขึ้น ที่นี่ใช้เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ มีนักปราชญ์คนสำคัญ ที่ประกอบด้วย อาจารย์ และเหล่าลูกศิษย์ ทั้งหลาย ภาพแสดงบรรยากาศภายในอาคาร สถานที่ที่มีความใหญ่โต โอ่โถง อันแสดงนัยยะสำคัญของภาพ หมายความว่าแหล่งความรู้ที่สำคัญอันใหญ่ยิ่ง เป็นแก่นความรู้ ที่แท้จริง ที่ผู้รู้แสดงทรรศนะแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งเป็นทรรศนะปรัชญาที่สำคัญ ภายในภาพผลงาน จะเห็นบุคคลสำคัญที่อยู่ตรงกลางของภาพ สองคนคือ เพลโต และ อริสโตเติล ที่แสดงทรรศนะเรื่องปัญหาทางความงาม ในแง่มุมที่แตกต่างกัน เนื่องด้วยการแสวงหาคุณค่าความหมาย และตำแหน่งของความงาม คืออะไร อยู่ที่ใด หรือความงามนั้นมีอยู่ด้วยตัวเองหรือไม่ หรือค่าของความงามเป็นเพียงสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้น มีมาตรวัดหรือไม่ และสิ่งใดคือสิ่งที่เราตัดสินว่า สิ่งนั้นมีความงาม

ต่อมาเมื่อถึงสมัยโรมัน แม้จะมีการพัฒนาความคิดเกี่ยวกับปรัชญามาก แต่ก็มิได้เปลี่ยนแปลงความคิดไปจากยุคกรีก พอถึงสมัยกลาง นักปราชญ์ชาวคริสเตียน ได้เริ่มผนวกเอาเรื่องของความดี กับความงาม มา

¹⁹ School of Athens วาดโดย Raphael, เมื่อราวศตวรรษที่ 16 (ค.ศ.1509-1510), วังพระสันตะปาปา นครรัฐวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี สืบค้นเมื่อ 1 ม.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักแห่งเอเธนส์_\(ราฟาเอล\)#/media/ไฟล์:"](https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักแห่งเอเธนส์_(ราฟาเอล)#/media/ไฟล์:)

ผสานเข้าไว้ด้วยกัน²⁰ สุนทรียศาสตร์จึงเป็นปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) ซึ่งเกี่ยวข้องกับญาณวิทยา ซึ่งเป็นปรัชญาสำคัญสาขาหนึ่ง ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง ของบ่อเกิด มีลักษณะหน้าที่ ประเภท ระเบียบวิธี และความสมเหตุสมผลของความรู้ หรือที่เรียกว่า (Theory of Knowledge) เพื่อนำมาใช้ สอบสวน ค้นหา และตอบปัญหาถึงแหล่งกำเนิด ของสุนทรียภาพ ที่สัมพันธ์กับศาสตร์แห่งคุณค่า (Axiology) นำมาเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ อันสัมพันธ์กับหลักจริยศาสตร์

3) จริยปรัชญา (Ethic) คือปรัชญาที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ การแสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร โดยพยายามตอบปัญหาอยู่ 3 ประการ คือ 1. ปัญหาเรื่องความมีอยู่ของคุณค่า 2. ปัญหาเรื่องมาตรฐานตัดสินความดี 3. ปัญหาเรื่องอุดมคติของชีวิต²¹

จริยศาสตร์มีส่วนสัมพันธ์กับสุนทรียศาสตร์อย่างแนบแน่น โดยหนึ่งในปัญหาของหลักสุนทรียภาพคือเรื่องของ ความดี หรือจริยธรรม, ความสุนทรีย์ หรือความงาม, และความจริง หรือสัจธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสอบสวน วิเคราะห์ และวิจัยต่องานศิลปะในทุกสาขา เช่นยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ มีส่วนผูกพันกัน สุนทรียศาสตร์ค่อยข้างมา เพราะมีศาสนาเป็นหลัก ส่วนในยุคสมัยใหม่บางลัทธิ มีทรรศนะว่างานสร้างสรรค์ ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึง เพราะไม่ใช่หน้าที่ และมีผู้เห็นด้วยเช่นกัน ดังนั้นแนวความคิดของจริยศาสตร์จึงมีอยู่หลายสำนัก เช่นแนวคิดของ กลุ่มจริยศาสตร์แนวประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ของจอห์น สจ๊วต มิลล์ (ค.ศ.1806-1873) เชื่อว่าการมีศีลธรรมดี หรือไม่ดีขึ้นอยู่กับ การนำความสุขสู่มหาชน เช่น ดุริยางคศิลป์ เป็นสิ่งที่ดี ด้วยเหตุผลเพราะทำให้เกิดความรื่นรมย์ แต่แนวความคิดของกลุ่มอารมณ์นิยม (Emotivism) จะเชื่อเรื่องการตัดสินด้วยอารมณ์ ความรู้สึกเกี่ยวกับศีลธรรม สำคัญมากกว่าอาศัยข้อเท็จจริง²² ดังนั้นแนวคิดเรื่องมาตรการในจริยศาสตร์ จึงแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด คือ 1.แนวคิดแบบปรนัยนิยม หรือวัตถุนิยม (Objectivism) และ 2.แนวคิดแบบอัตนัยนิยม หรือจิตวิสัย (Subjectivism)

1. ลัทธิวัตถุนิยม (Objectivism) (ทฤษฎีวัตถุนิยม, ปรนัยนิยม, ภาวนิยม) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสุนทรียะเป็นสมบัติของวัตถุ วัตถุเป็นบ่อเกิดของสุนทรียภาพ เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาของลัทธิสัจนิยม (Realism) ลัทธิสมบูรณ์นิยม (Absolutism) และอื่นๆ ที่มีแนวคิดที่เชื่อว่าความงาม หรือสุนทรีย์ เป็นสิ่งที่มีอยู่ด้วยตัวมันเอง ไม่ขึ้นกับความเห็น หรือการกำหนดของผู้ใด หรือของกลุ่มชนใดทั้งสิ้น

2. ลัทธิอัตนัยนิยม (Subjectivism) (ทฤษฎีอัตนัยนิยม, จิตนิยม) ทฤษฎีนี้ มีมโนทัศน์ตรงกันข้ามกับกลุ่มวัตถุนิยมอย่างสิ้นเชิง โดยเชื่อว่าบุคคลล้วนมีอัตตา (Ego) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของมนุษย์ เป็นสิ่งเที่ยงแท้ถาวร ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแห่งความรู้ ต้องการแสดงความเป็นปัจเจกของแต่ละคน

ลัทธิวัตถุนิยม กับลัทธิอัตนัยนิยม ต่างเป็นเอกนิยม (Monoism) ซึ่งในทางปรัชญา หมายถึง ทรรศนะที่ถือสิ่งที่เป็นจริงเป็นพื้นฐานของสิ่งทั้งปวงนั้น มีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น เช่นวัตถุนิยม หรือสสารนิยม (Materialism) ก็ให้ความสำคัญของวัตถุสูงสุด และจิตนิยม และอุดมคตินิยม (Idealism) ก็ให้ความสำคัญของจิตเป็นที่สุด ซึ่งต่างเป็นแนวเอกนิยมทั้งคู่

²⁰ ไพโรจน์ ชุมณี. (2559). หน้า 1

²¹ พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 16

²² กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 19-20

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเชิงประณิประนอม ที่เรียกว่าทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism) มีความเชื่อว่า สุนทรียะ คือความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต ต่างมีหน้าที่สัมพันธ์กัน (Mind-body relation) เป็นแนวคิดแบบ ทวินิยม (Dualism) ที่เชื่อว่าสิ่งเป็นจริงสองสิ่ง ซึ่งไม่ขึ้นแก่กัน ไม่อาจลดทอนเหลือเพียงสิ่งเดียว ครั้นเมื่อประยุกต์ปรับ นำมาใช้ในสุนทรียวิทยา ก็ให้การยอมรับในจิต หรืออัตตาของผู้ชม ผู้ฟัง ในฐานะผู้ให้ความสนใจ และก็ยอมรับความมีอยู่ของวัตถุหรือสิ่งนั้นๆ เป็นสิ่งถูกสนใจ เช่น บทเพลงที่ไพเราะ งานจิตรกรรมชิ้นเลิศ ย่อมมีพลังแห่งสุนทรีย์อยู่ในตัว ดังที่นักปรัชญาชาวเยอรมัน ชื่อ Alexander- Gottlieb Baumgarten จากสำนักไลบ-นิตซ์ (Lib-Nitz) สรุปเป็นคำนิยามกลางๆ ว่าเป็น การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ หรือศาสตร์ของการรับรู้ (Science of Perception) ซึ่งหมายถึงว่าจะเกี่ยวข้องกับโลกภายนอก (External World) คือธรรมชาติ กับโลกภายใน (Internal World) คือความรู้สึกของเรา²³ การให้คุณค่าความงามด้วยแนวคิดคตินิยมได้นั้นจึงเป็นเรื่อง ที่มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละคน

4) ตรรกวิทยา (Logics) คือวิชาที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์การใช้เหตุผล เช่นเดียวกับคณิตศาสตร์ เป็นเครื่องมือของนักวิทยาศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์จำเป็นต้องรู้คณิตศาสตร์ในการคำนวณข้อมูล นักปรัชญาก็จำเป็นต้องรู้ตรรกศาสตร์ เพื่อใช้ค้นคิด และพิสูจน์ความรู้ทางปรัชญาเช่นกัน ตรรกศาสตร์ไม่ใช่ความรู้ทางปรัชญา แต่เป็นเครื่องมือแสวงหา และพิสูจน์ความรู้ของนักปรัชญา ดังนั้นจึงมีกฎเกณฑ์สำหรับตรวจสอบว่า การใช้เหตุผลเช่นไรจึงใช้ได้ และเช่นไรจึงไม่ได้²⁴ ดังเช่น การแสวงหาคำตอบของความจริง ด้วยกฎเกณฑ์ของความจริงแท้จริง แล้วสามารถแบ่งลักษณะความจริงที่แตกต่างกันได้ถึง 4 แนวทาง คือ

ความจริงที่ 1 Reality คือ ความจริงของสิ่งที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับช่วงเวลา

ความจริงที่ 2 Fact คือ ความจริงที่เกิดขึ้นบนโลก เช่น เรื่อง ปราบปรามการฉ้อราษฎร์

ความจริงที่ 3 Truth คือ ข้อตกลงที่มนุษย์ใช้ปฏิบัติ เพื่อสามารถอยู่ร่วมกันได้

อย่างสงบสุข เช่น กฎหมาย

ความจริงที่ 4 Sensation คือ เป็นความจริงร่วมกัน²⁵ สิ่งที่เป็นความรู้แท้จริง ต้องมีลักษณะและคุณภาพสากล ไม่ใช่การอนุมาน (Deduction) หรืออุปมาน (Induction) ซึ่งเป็นเพียงวิธีการเบื้องต้น²⁶

เช่นนี้เป็นกฎเกณฑ์สำหรับตรวจสอบว่า การใช้เหตุผลนั้นอยู่ในกฎเกณฑ์ใด หากยึดถือด้วยกฎเกณฑ์ต่างกัน ก็อยากได้ข้อสรุปไม่ตรงกันได้ ยกตัวอย่างเช่น ในกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะของชั้นเด็กเล็ก ครูตั้งกติกาว่า ใครทำผลงานได้ดี จะได้ดาวไปติดบอร์ดหน้าชั้นเรียน เช่นนี้คือกติกาว่าด้วยเรื่องของ ความจริงที่ 3 (Truth) คือ ข้อตกลงที่จะใช้ปฏิบัติร่วมกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีเด็กนักเรียนบางคนรู้สึกน้อยใจว่าผลงานของตนที่ทำจนสุดความสามารถแล้วนั้น ทำไมถึงไม่ได้ดาว เช่นเดียวกันเพื่อน แสดงว่าเด็กคนนี้ให้ความสำคัญกับความจริงข้อที่ 4 (Sensation) คือการให้ความสำคัญกับความรู้สึกทางจิตใจ ที่ตนได้กระทำอย่างเต็มที่ เหตุการณ์นี้แสดงว่า กติกาที่ครูตั้งขึ้น ไม่สามารถใช้ได้ เพราะเด็กทั้งห้องไม่ได้เข้าใจ หรือแสดงความยอมรับในกติกานี้แต่แรก ดังนั้น หากเมื่อมีการนำหลักตรรกศาสตร์ไปใช้ จึงจำเป็นต้องเข้าใจก่อนว่าความมีเหตุผลนั้น จำต้องอยู่บนฐานของความสมเหตุสมผลเดียวกัน ดังเช่น พระพรหมบัณฑิต ได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์สำหรับตรวจสอบว่า การให้เหตุผลเช่นไรจึงได้ และเช่นไรจึงไม่ได้ คือ

²³ อารี สุทธิพันธุ์. (2563). หน้า 85

²⁴ พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 15

²⁵ อารี สุทธิพันธุ์. (2563). หน้า 85

²⁶ กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 5

สมเหตุสมผล (Valid) ส่วนแสดงเหตุผลใดที่ผิดกฎเกณฑ์ก็ถูกถือว่า ไม่สมเหตุสมผล (Invalid) วิชาที่วางกฎเกณฑ์การใช้เหตุผลเช่นนี้ คือ ตรรกศาสตร์²⁷

สรุปได้ว่า การเกิดขึ้นของปรัชญาบริสุทธิ์ ที่ประกอบด้วยทั้ง 4 สาขา คืออภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยปรัชญา และตรรกวิทยา ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น ทำให้เห็นว่าการที่นักปรัชญาพยายามแสดงความรู้ในขอบเขตของสาขาปรัชญาใดนั้น จำต้องสำรวจถึงการมีมาตรฐานที่เหมือนกัน มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย มาตรฐานของการให้ความสำคัญตรงกัน เช่นอยู่ที่วัตถุโลกภายนอกจิตใจ หรือมุ่งเน้นที่ความรู้สึกรรสนะส่วนบุคคล ทั้งนี้เพราะโลกทัศน์ของมนุษย์นั้นมีความหลากหลาย ต่างความเชื่อ ต่างรสนะ สิ่งเหล่านี้ เมื่อทำความเข้าใจร่วมกันได้ ตกลงพ้องต้องกันแล้ว จึงจะสามารถเห็นเป็น สิ่งเดียวกัน

1.1.2 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy)

แม้ว่าสุนทรียศาสตร์จะเป็นปรัชญาประยุกต์ ที่มีความสัมพันธ์กับปรัชญาบริสุทธิ์อย่างแนบแน่น ปัจจุบันข้อรสนะที่มีในสาขาวิชานี้ ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ เนื่องด้วยปรัชญาสุนทรียศาสตร์ เป็นเรื่องของความงาม ที่สัมพันธ์กับงานศิลปะ และงานศิลปะก็มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นรูปธรรม (Figurative) นามธรรม (Abstract) เป็นสถานการณ์ วัตถุ (Object) ที่มาจากโลกภายนอก (External World) และทั้งยังมีที่มาจากโลกภายใน (Internal World) เช่น ศิลปะเชิงแนวคิด (Conceptual Art) ของกลุ่มคตินิยมหลังสมัยใหม่ (Post Modern) เหล่านี้ การหาคำตอบของความรู้จึงเป็นความพยายาม ทำความเข้าใจ และจำเป็นต้องมีแก่นของความรู้ใน การช่วยอธิบายหรือขบคิดดังกล่าว

ซึ่งสุนทรียศาสตร์เป็นแขนงวิชาหนึ่งของปรัชญา โดยถ้าแยกปรัชญาออกเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลักการของความจริง (Ontology) ส่วนที่ 2 เกี่ยวข้องกับการศึกษาหลักการของความรู้ (Epistemology) และส่วนที่สามเกี่ยวข้องกับการศึกษาหลักการของคุณค่า (Axiology) สุนทรียศาสตร์ ก็จะอยู่ในส่วนที่สาม ซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณค่าของความงาม และความพอเหมาะพอดีของสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในสังคมนั้นๆ ที่เรียกกันว่า ศิลปะ²⁸ ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของวิชาสุนทรียศาสตร์ก็เพื่อให้ผู้สนใจสามารถความรู้ความเข้าใจไปช่วยอธิบายผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น ว่ามีความงามหรือไม่ งามอย่างไร มีความบกพร่องอะไรบ้าง ที่ควรปรับปรุงแก้ไข และมีคุณค่าที่เอื้ออำนวยต่อสังคมอย่างไร²⁹ และเนื่องด้วยทั้งหมดนี้สัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์ และวิถีแห่งครองชีพของมนุษย์

จึงกล่าวได้ว่าสุนทรียศาสตร์ คือการศึกษาเกี่ยวกับ ความจริง ความรู้ในสิ่งความดี และคุณค่าความงาม การรับรู้ ความพึงพอใจ มีความปีติยินดี และผลเกี่ยวกับการรับรู้ คุณค่าความงามนี้ จึงสัมพันธ์กันระหว่างผลงานศิลปะ และผู้ที่ดูผลงานศิลปะ ด้วยต้องพิจารณาก่อนว่าผลงานชิ้นใด มุ่งนำเสนอการแสวงหาคุณค่าด้วยวิธีการใด ดังประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ 1) สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา (Philosophical Aesthetics) 2) สุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Aesthetics) และ 3) สุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติโดยตรง (Practicum Aesthetics)³⁰

1) สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา (Philosophical Aesthetics)

²⁷ พระพรหมบัณฑิต. (2559). หน้า 15

²⁸ อารี สุทธิพันธุ์. (2533). หน้า 46-49

²⁹ อารี สุทธิพันธุ์. (2533). หน้า 234

³⁰ อารี สุทธิพันธุ์. (2563). หน้า 84

มีลักษณะความงามที่ประเมินด้วยความรู้สึก จะวัดแน่นอนไม่ได้ แบบแนวทางเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) หากเราพิจารณาด้วยทฤษฎีเช่นนี้ เราจะประเมินคุณค่าของผลงานด้วยการแปลความหมายต่อรูปทรงเชิงกายภาพ ด้วยทฤษฎีความเข้าใจต่อสิ่งอันเป็นสาระ หรือนัยยะที่แฝงมากับรูปทรงสัญลักษณ์ ดังเช่นภาพปริศนาธรรม จิตรกรรมฝาผนัง ที่วัดบรมนิวาส ฝีมือของจิตรกรชั้นครูอย่าง ชั่วอินโข่ง ในสมัยรัชกาลที่ 4 ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถนี้ แฝงไปด้วยปริศนาธรรมมากมาย แต่ส่วนที่โดดเด่นคือ ภาพผู้คนยืนล้อมรอบดอกบัวกลางสระน้ำ ภาพดังกล่าวนี้วาดขึ้นเพื่อเป็นสื่ออุปมาอุปไมย เปรียบเทียบถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยให้พระพุทธเจ้าเปรียบเป็น ดอกบัวยักษ์ พระธรรมเปรียบดั่งน้ำหวานหรือกลิ่นหอมของดอกบัว และพระสงฆ์เปรียบเป็นคนหรือแมลงที่มาชื่นชมดอกบัว³¹ ดังนั้น การที่จะซาบซึ้ง และมองเห็นความงามของสุนทรียะเช่นนี้ จำเป็นต้องใช้การวิเคราะห์ในสาระคุณค่าที่แฝงมา

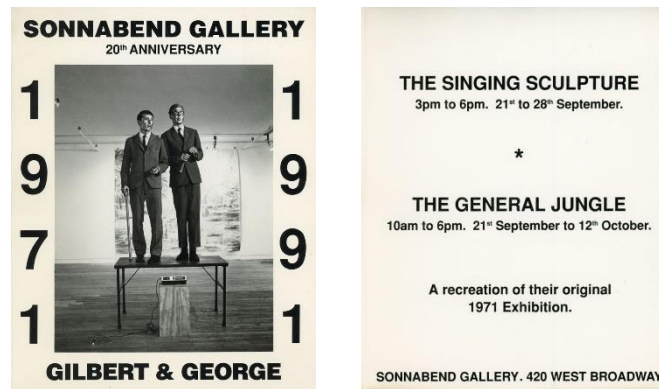
ภาพที่ 1.1.2-1 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา จิตรกรรมฝาผนัง³²

ความงามของภาพนี้ จึงมิได้วัดประเมินค่าด้วยเพียง คุณค่าทางประวัติศาสตร์ เทคนิคเชิงช่าง หรือทฤษฎีการสร้างสรรค์ตามแบบผลงานจิตรกรรมฝาผนังเท่านั้น ความอุ่มเอมในคุณค่าสุนทรีย์ที่เกิด จึงเป็นการเข้าใจ และซาบซึ้งในเนื้อหาที่แฝงมากับภาพผลงานเป็นสำคัญ หรือแม้กระทั่งในส่วนของการศิลปะการแสดง (Performance) Performance Art งานศิลปะที่ต้องมีการแสดง เช่น ละคร, ดนตรี และในทัศนศิลป์บางคตินิยม เช่นคตินิยมแฮพเพนนิ่ง (Happening Art)³³ การแสดง กิลเบิร์ต และจอร์จ (Gilbert and George) เมื่อ 50 กว่าปีที่แล้ว อาจเป็นมากกว่าการแสดงปกติ โดยเค้าทั้งคู่เปลี่ยนสีผิวของตัวเองให้เป็นเหมือนมนุษย์โลหะ แล้วแสดงการเคลื่อนไหว (performed) โดยการขยับท่าทางและหมุนตัวไปรอบๆ พร้อมเสียงเพลงที่เปิดคลอประสาน คล้ายตุ๊กตาไขลาน ที่เรียกว่า ประติมากรรมร้องเพลง (The Singing Sculpture) ด้วยลักษณะนี้ ผลงานของทั้งคู่จึงนับเป็นงานวิจิตรศิลป์ (Fine Art) เพราะมีความงามมาก และมุ่งเน้นให้เกิดปฏิกิริยาเวลาที่ผู้ดูผลงาน กำลังพิจารณาผลงาน ขณะที่ทั้งคู่กำลังทำการแสดง อันเป็นเรื่องของปรัชญา (Qualitative Approach) ที่มีการประเมิน รับรู้ และซาบซึ้งได้ไม่เท่ากัน

³¹สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส. (2558). “ดอกบัวยักษ์ Victoria” ภาพปริศนาธรรมชั่วอินโข่ง วัดบวรฯ วัดบรมฯ สื่อ “ความยิ่งใหญ่” ของอังกฤษ.

³² ทวีลาภ การะเกด. (2527). จิตรกรรมฝาผนังภาพปริศนาธรรมภายในพระอุโบสถ วัดบรมนิวาส.

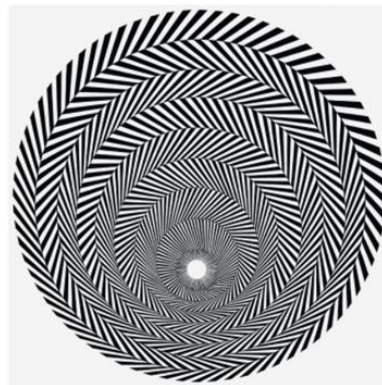
³³ กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). หน้า 462

ภาพที่ 1.1.2-2 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา ศิลปะการแสดง³⁴

2) สุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Aesthetics)

มีลักษณะความงามที่วัด และประเมินได้แน่นอน แบบแนวทางเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ดังตัวอย่างภาพเบลซ หมายเลข 4 (Blaze 4) ของบริดเจ็ต ไรลีย์ (Bridget Riley) กับงานศิลปะลวงตา อ็อพ อาร์ต (Op Art) เป็นความเคลื่อนไหวของการพัฒนางานศิลปะนามธรรม หรือที่เรียกว่า Optical Art เป็นศิลปะที่เกิดจากการมองเห็นของสายตา (Optical) เป็นศิลปะที่แสดงออกแล้วมีผลต่อการรับรู้ด้วยสายตาโดยตรง เช่น ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว มีความใกล้เคียง มีความซับซ้อน และลวงตา เป็นการวาดภาพระบายสีที่อยู่บนพื้นราบ แต่ผลของภาพทำให้ผู้ชมบังเกิดอาการนัยน์ตาพร่าคล้ายกับภาพในภาพนั้นมีการเคลื่อนไหวได้ ด้วยการใช้สีที่ตัดกันอย่างรุนแรง เส้นที่ซ้ำๆ กันจนเกิดภาพลวงตา (Illusion) รู้สึกถึงการเคลื่อนไหว ทั้ง ๆ ที่ผลงานนั้นอยู่นิ่งๆ (Static)³⁵ การนำหลักการทางวิทยาศาสตร์เรื่องเกี่ยวกับการมองเห็นรูปและพื้น เช่น สีขาว ดำ และการจัดเรียงแบบ ซ้ำๆ มีจังหวะที่

ภาพที่ 1.1.2-3 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ศิลปะออป อาร์ต³⁶

สม่ำเสมอ สัมพันธ์กันไปทั้งภาพ และใช้รูปร่างเรขาคณิต เรียงติดต่อกันไปทั้งภาพ อาศัยความสัมพันธ์ระหว่างการมองเห็น และการจดจำแบบภาพติดตา เมื่อเลื่อนสายตามองไปยังจุดอื่นๆ ก็จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ของรูปร่างเดิม กับ

³⁴ Gallery98. (1991). Gilbert and George. สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CsuHpi2gcGY>

³⁵ วุฒิ วัฒนสิน. (2552). หน้า 146

³⁶ ภาพศิลปะออป อาร์ต, ชื่อ Blaze 4, 1964, Emulsion of hardboard 109 x 109 cm., by Bridget Riley, Louisiana Museum of Modern Art สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.artsy.net/artwork/bridget-riley-blaze-4-1>

รูปร่างใหม่ จนเห็นเป็นภาพเคลื่อนไหว แม้ว่าภาพนี้จะเป็นภาพวาด เราจึงเรียกการเคลื่อนไหวแบบนี้ว่า การเคลื่อนไหวเทียมหรืออีกหนึ่งตัวอย่างกับผลงานที่นำเสนอความงาม ในลักษณะของงานประติมากรรม ในแบบลัทธิจลนศิลป์ หรือศิลปะไคเนติก (Kinetic Art) ที่มาจากภาษากรีก Kinetikos แปลว่า การเคลื่อนไหว เป็นงานศิลปะที่เคลื่อนไหวได้ ทั้งนี้ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่า “แสงและการเคลื่อนไหวสามารถสร้างงานศิลปะได้ วัตถุต่างๆ อาจทำให้เกิดการหมุนวน และสร้างรูปแบบอันน่าสนใจจากแสงและเงา สีและการสะท้อนที่เกิดขึ้นนั้น คือแนวทางที่มาของการสร้างประติมากรรมเคลื่อนไหว” โดยที่หลักการของประติมากรรมประเภทนี้อยู่ที่หลักของความสมดุล (Balance) และเมื่อมีแรงใดมากระทบ เช่นแรงลมธรรมชาติ ก็จะทำให้เกิดการเคลื่อนไหว และเกิดความงามขึ้นมาได้³⁷ และผลงานของเตโอยันเซน (Theo Jansen) ก็นำหลักการเคลื่อนที่ด้วยแรงลม มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยใช้วิธีการที่ส่วนประกอบทุกชิ้นจะเคลื่อนที่สัมพันธ์กันแบบส่งผลกระทบต่อกันแบบเรียงลำดับอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งผลงานลักษณะนี้ผ่านการคำนวณ และวิเคราะห์อย่างมีแบบแผน อาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ เราจึงเรียกการเคลื่อนที่ในลักษณะนี้ว่า การเคลื่อนไหวจริง สุนทรียะเช่นนี้เป็นการที่มนุษย์คัดประสบการณ์ และจัดการอย่างมีระเบียบชัดเจน ด้วยความเชื่อในความถูกต้องของวิทยาศาสตร์ ทำให้วิทยาศาสตร์ได้กลายเป็นเครื่องมือชั้นดีในการแสวงหาคำตอบ สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งไว้ เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ (Quantitative Approach)³⁸ ดังนั้นจึงต้องอาศัยการศึกษา และวิเคราะห์โดยอาศัยความรู้มาพัฒนาสังเคราะห์ จนแสดงออกเป็นมาซึ่งผลที่ได้ด้วยอาศัยคุณค่าความงามความสุนทรีย์อย่างเห็นเป็นประจักษ์

ภาพที่ 1.1.2-4 ภาพสุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ ศิลปะจลนศิลป์³⁹

3) สุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติโดยตรง (Practicum Aesthetics) ลักษณะการเข้าถึงความงามอยู่กับการฝึกปฏิบัติโดยตรง วิธีนี้ อารี สุทธิพันธ์ ได้กล่าวถึงไว้ใน คำกล่าวเปิดนิทรรศการทางศิลปะ ที่เป็นการนำเสนอผลงานศิลปะที่มีรูปลักษณะแตกต่างกันออกไปของแต่ละคน เหล่านี้ว่าเกี่ยวกับความงามที่อาจจัดเข้าพวกสุนทรียะได้อีกกลุ่ม⁴⁰ นอกเหนือจาก 2 ประเภทข้างต้น คือสุนทรียะเชิงปรัชญา และสุนทรียะเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นกลุ่มสุนทรียะเชิงปฏิบัติโดยตรง ในประวัติศาสตร์การสร้างสรรค์ก็มีตัวอย่างให้เห็นอยู่เนืองๆ ยกตัวอย่างเช่น ศิลปินผู้ประสบความสำเร็จคนหนึ่งแห่งยุคศิลปะสมัยใหม่แจ็กสัน พอลล็อก (Jackson Pollock) ผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานในแบบ

³⁷ วุฒิ วัฒนสิน. (2552). หน้า 143

³⁸ อารี สุทธิพันธ์. (2563). หน้า 84

³⁹ ศิลปะจลนศิลป์, ของ Theo Jansen. (2563). ศิลปะจลนศิลป์. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://chloemulligan.tumblr.com/post/120409052884/kinetic-art-theo-jansen>

⁴⁰ อารี สุทธิพันธ์. (2563). หน้า 78

(Abstract Expressionism) ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างลัทธินามธรรม (Abstract Art) กับลัทธิเอกเพรสชันนิสม์ อันเป็นการแสดงออกอย่างอิสระ และใช้สีสดใสดังถึงสภาวะอารมณ์ของศิลปินที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลัน โดยไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า ในบางครั้งถูกเรียกว่า “แอ็คชั่น เพ้นติ้ง” (Action Painting)⁴¹ การทดลอง ปฏิบัติซ้ำๆ จนเกิดความเชี่ยวชาญ หรือผลลัพธ์บางอย่างที่เกิดโดยบังเอิญ ก็มักให้ผลเป็นที่น่าประทับใจ เป็นลีลาของลายเส้นที่สะท้อนท่าทางการสบัดพู่กัน เหมือนเห็นเส้นสีที่ลาก ก็จะได้ว่าจิตรกรนั้นแสดงท่าทางอย่างไรตอนที่ระบายสี นับได้ว่าวิธีการนี้ เป็นการเข้าถึงความงามได้ด้วยการปฏิบัติ ผึกฝนด้วยตนเอง ความสุนทรีย์นั้นจะเกิดแก่คนที่ปฏิบัติโดยตรง

ภาพที่ 1.1.2-5 ภาพสุนทรีย์ศาสตร์เชิงปฏิบัติโดยตรง จิตรกรรม⁴²

หรือการบรรเลงดนตรีให้เกิดความไพเราะของนักดนตรี ล้วนแต่เกิดจากการฝึกฝนจนเกิดความเชี่ยวชาญ จนเกิดความชำนาญ สามารถที่จะบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง และถ่ายทอดความงดงามของเสียงได้อย่างน่าฟัง คุณค่าสุนทรีย์นี้ จึงเกิดแก่ผู้ปฏิบัติก่อนเป็นเบื้องต้น ตลอดจนความงดงามของศิลปะนาฏศิลป์ไทยนั้น ซึ่งเป็นศาสตร์ และศิลป์แห่งการฟ้อนรำ ซึ่งมีมาแต่โบราณควบคู่กับการแสดงดนตรีของไทย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะประกอบการร่ายรำที่เรียกว่า ระบำ รำ ฟ้อน และการละคร⁴³ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการแสดงเดี่ยว หรือเป็นการแสดงแบบหมู่คณะ ล้วนแสดงด้วยท่าทางที่มีแบบแผน ตามการแสดงชุดนั้นๆ นาฏศิลป์จะแสดงให้เกิดความงดงามได้นั้น จำต้องมีความพร้อมเรียง มีการร่ายรำ ได้อย่างตรงจังหวะของดนตรีก็นับเป็นทักษะปฏิบัติที่สำคัญของการฝึกฝน ดังจะเห็นว่ามนุษย์สามารถเข้าถึงความซาบซึ้งในรสสุนทรีย์ได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งก็คือการปฏิบัติเองโดยตรง

⁴¹ วุฒิ วัฒนสิน. (2552). หน้า 118

⁴² Jackson Pollock. ผู้เขียนภาพที่มีราคาแพงที่สุดในโลก. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=baansuansabuy&month=11-2009&date=19&group=4&blog=10>

⁴³ ดนัย ไชโยธา. (2550). หน้า 146

ภาพที่ 1.1-2-6 สุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติ นาฏศิลป์⁴⁴

สรุปท้ายบท

โดยสรุปสุนทรียศาสตร์ คือวิชาที่เป็นปรัชญาประยุกต์ นำมาใช้ในการตรวจสอบ อธิบาย หาคุณค่า ความหมายของสุนทรียะ ที่มีที่มาจากทั้งโลกกายภาพภายนอก คือวัตถุนิยม และโลกจินตภาพภายใน คืออัตนัยนิยม ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ความรู้ของแต่ละคน มีทฤษฎีความเห็น อาจพ้องต้องกัน หรือแตกต่างกัน แต่ละกลุ่มลัทธินิยม หรือตามแต่ทฤษฎีความเชื่อ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น สามารถแสดงความสัมพันธ์ขอบข่ายที่แสดงความเชื่อมโยงการแสวงหาความรู้ ด้วยวิธีการทางปรัชญาที่สัมพันธ์กับการศึกษาเกี่ยวกับความจริง (Ontology) การศึกษาเกี่ยวกับความรู้ (Epistemology) และ การศึกษาเกี่ยวกับคุณค่า (Axiology) ได้ดังภาพประกอบแผนผังขอบข่ายสุนทรียศาสตร์

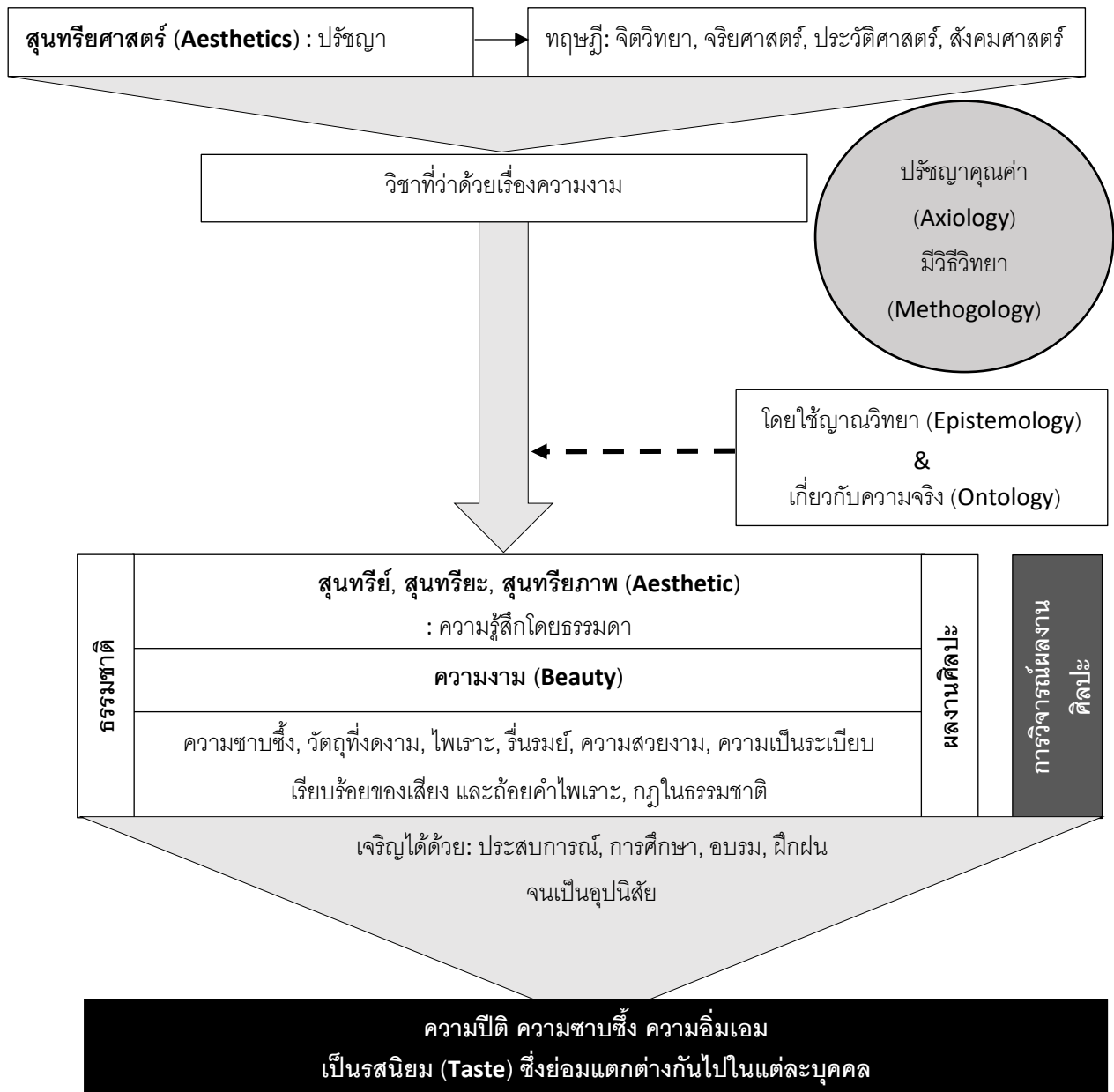
ดังจะเห็นว่าศาสตร์ของสุนทรียะมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่สามารถอธิบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นนั้นได้ด้วยวิธีวิทยาของสุนทรียศาสตร์ เพื่อประโยชน์อันส่งเสริมความเจริญทางสุนทรียภาพ รสนิยม บุคลิกภาพ ทศนคติ และส่งเสริมความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่งดงามสังคมสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ตลอดจนประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์กับการศึกษาศิลปะนั้น นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ที่เกิดขึ้นโดยตรงแล้ว กิจกรรมทางศิลปะ ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเช่นกัน

โดยที่มีแนวทางการแสวงหาคุณค่าความงาม และความซาบซึ้ง ในสุนทรียะ 3 แนวทางด้วยกันคือ สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา (Philosophical Aesthetics) สุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Aesthetics) และสุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติโดยตรง (Practicum Aesthetics)

⁴⁴ สำนักการสังคีต. หลากสำเนียงเสียงลีลานาฏศิลป์. สืบค้นเมื่อ 1 ก.พ.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.finearts.go.th/performing/view/7059-สำนักการสังคีต-กรมศิลปากร-ขอเชิญชม-รายการดนตรีไทยไร้สหรือ-ชุด-หลากหลายเสียงลีลานาฏศิลป์>

วันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ เวลา ๑๙.๐๐ น. ณ โรงละครแห่งชาติ

แผนผังขอบข่ายสุนทรียศาสตร์

ภาพที่ 1.1-2 ภาพแผนผังขอบข่ายสุนทรียศาสตร์

เอกสารอ้างอิง :

- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). *สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีลาภ การะเกด. (2527). *จิตรกรรมฝาผนังภาพปริศนาธรรมภายในพระอุโบสถ วัดบรมนิวาส*.
ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. http://www.era.su.ac.th/Mural/borom/borom2_pic.html
- พระพรหมบัณฑิต. (2559). *ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. สยามปริทัศน์.
- ไพโรจน์ ชุมณี. (2559). *สุนทรียศาสตร์ตะวันตก*. โครงการตำราและหนังสือ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. บริษัทเพื่อนพิมพ์.
- เลิศ อานันทนนะ. (2549). *แนวคิดเกี่ยวกับศิลปศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิ วัฒนสิน. (2552). *ประวัติศาสตร์ศิลปะ*. ศิลปประภา.
- สุชาติ สุทธิ. (2544). *สุนทรียภาพของชีวิต*. โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
วิทยาเขตสุพรรณบุรี.
- สมเกียรติ ตั้งมโน. *สุนทรียศาสตร์ AESTHETICS / PHILOSOPHY & RELIGION*. เอกสารออนไลน์เรียบ
เรียงเมื่อ 15-25 ตุลาคม 2538 สืบค้นเมื่อ 21 มี.ค. 2561 เข้าถึง <https://dharmmada.wordpress.com>
- สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม. *หลากหลายเสียงลีลานาฏศิลป์*. สืบค้นเมื่อ 1 ก.พ. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.finearts.go.th/performing/view/7059>-สำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม-ขอเชิญชม-รายการดนตรี
ไทยไร้สหรหรือ-ชุด—หลากหลายเสียงลีลานาฏศิลป์--วันเสาร์ที่ ๑๕-กุมภาพันธ์-๒๕๖๓-เวลา ๑๔-
๐๐-น--ณ-โรงละครแห่งชาติ
- สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส. (2558). *“ดอกบัวยักษ์ Victoria” ภาพปริศนาธรรมขรัวอินโข่ง วัดบวรฯ*
วัดบวรฯ สื่อ “ความยิ่งใหญ่” ของอังกฤษ. <https://www.museum-press.com/content/511/ดอกบัวยักษ์-victoria-ภาพปริศนาธรรมขรัวอินโข่ง-วัดบวรฯ-วัดบวรฯ-สื่อ-ความยิ่งใหญ่-ของ-อังกฤษ>
- อารี สุทธิพันธุ์. (2533). *ประสบการณ์สุนทรียะ*. บริษัท ต้นอ้อ จำกัด.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2563). *สว่ความคิด*. สันติศิริการพิมพ์.
- Aesthetica (1751) Alexander Gottlieb Baumgarten สืบค้นเมื่อ 4 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Gottlieb_Baumgarten#/media/File:Aesthetica.png
- Donald W. Crawford. (1987). Aesthetics in Discipline-Based Art Education. *The Journal of Aesthetic Education*, Summer, 1987. 21(2), pp.227-239.

- G.A. Nedoziwin. (1972). *What Is Aesthetics*. เอกสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ธ.ค. 2562
เข้าถึงได้จาก https://www.marxists.org/subject/art/lit_crit/works/nedozchiwin.html.
- Gallery98. (1991). *Gilbert and George*. สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CsuHpi2gcGY>
- Jackson Pollock. *ผู้เขียนภาพที่มีราคาแพงที่สุดในโลก*. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก
<https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=baansuansabuy&month=11-2009&date=19&group=4&blog=10>
- School of Athens วาดโดย Raphael เมื่อราวศตวรรษที่ 16 (ค.ศ.1509-1510), สืบค้นเมื่อ 1 ม.ค. 2564
เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักแห่งเอเธนส์_\(ราฟาเอล\)#/media/ไฟล์:"](https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักแห่งเอเธนส์_(ราฟาเอล)#/media/ไฟล์:)
- Theo Jansen. (2563). *ศิลปะจลนศิลป์*. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://chloemulligan.tumblr.com/post/120409052884/kinetic-art-theo-jansen>
- Vladimir Markonikov. (2015). *Difference Between Discipline and Subject*. (4 November 2015) สืบค้นเมื่อ 3 พ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.differencebetween.com/difference-between-discipline-and-vs-subject/>

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว.

เรื่อง สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา

ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยใช้ตัวเลือกต่อไปนี้ตอบคำถามข้อ 1-6

ก. ความจริงที่ 1 Reality

ข. ความจริงที่ 2 Fact

ค. ความจริงที่ 3 Truth

ง. ความจริงที่ 4 Sensation

1. เราควร “รดน้ำดำหัว” เพื่อขอพรจากผู้มีพระคุณ เพื่อความเป็นสิริมงคลในการเริ่มต้นปีใหม่
2. การขับซี้จักรยานยนต์ โดยไม่สวมหมวกนิรภัยเป็นเรื่องผิดกฎหมาย
3. สวนสาธารณะแห่งใหม่ของกรุงเทพมหานคร “คลองช่องนนทรี” จะเปิด 25 ธ.ค.2564 นี้
4. ภาพยนตร์หลงซูปเปอร์สตาร์ในวัยหนุ่มและปัจจุบัน
5. นกจะบินกลับรังในตอนเย็น
6. ไม่ควรเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือภาพที่มีลิขสิทธิ์

เรื่อง สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาประยุกต์

จงใช้ตัวเลือกต่อไปนี้ตอบคำถามข้อ 7-9

ก. เป็นผู้มีปรีชาญาณ

ข. สามารถคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

ค. มักใช้อารมณ์ในการเผชิญหน้ากับปัญหา

ง. มีระดับสติปัญญาที่ต่ำกว่าเกณฑ์

7. มีญาณวิทยาในระดับต่ำ
8. มีญาณวิทยาในระดับกลาง
9. มีญาณวิทยาในระดับสูง

ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด โดยใช้ตัวเลือกต่อไปนี้ตอบคำถามข้อ 10-11

10. วิธีการเข้าถึงความจริงโดยญาณวิทยาที่เชื่อว่า ความงามจากโลกภายนอกทางกายภาพ คือรูปทรงสุนทรียภาพ

ก. ลัทธิวัตถุนิยม (Objectivism)

ข. ลัทธิอัตถ์นิยม (Subjectivism)

ค. อุดมคตินิยม (Idealism)

ง. ถูกทุกข้อ

11. วิธีการเข้าถึงความจริงโดยญาณวิทยาที่เชื่อว่า จินตนาการที่มาจากโลกภายในของตนเอง คือรูปทรงสุนทรียภาพ

ก. ลัทธิวัตถุนิยม (Objectivism)

ข. ลัทธิอัตถ์นิยม (Subjectivism)

ค. อุดมคตินิยม (Idealism)

ง. ถูกทุกข้อ

ส่วนที่ 2 ให้นักศึกษาแสดงทรรศนะจากข้อคำถามต่อไปนี้

12. ระหว่างวิธีการเข้าถึงความจริงแบบเอกนิยม คือ ลัทธิวัตถุนิยม (Objectivism) และลัทธิอัตถ์นิยม (Subjectivism) หรือ แนวคิดเชิงประนีประนอมที่เรียกว่า ลัทธิสัมพัทธนิยม (Relativism) ทั้ง 3 แนวคิดนี้ นักศึกษาคิดว่าแนวทางความคิดใด คือคำตอบของการเข้าถึงคุณค่าความงาม

เฉลย

1. ง 2. ค 3. ก 4. ข 5. ข 6. ค 7. ค 8. ข 9. ก 10. ก 11. ข

บทที่ 1.2

แหล่งที่มาของความงาม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความงามในธรรมชาติ
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

แหล่งที่มาของความงาม

ความงาม : สุนทรียะ : สุนทรีย์ : สุนทรียภาพ : สุนทรียศาสตร์

ความงาม (Beauty) คือลักษณะที่เห็นแล้วชวนให้ชื่นชมหรือพึงพอใจ ความรู้สึกสุนทรีย์ (Aesthetic)

สุนทรียะ สุนทรีย์ (Aesthetic) คุณค่าพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ เกี่ยวข้องกับความซาบซึ้งในสิ่งงดงาม ไพเราะ รื่นรมย์ สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันมนุษย์อย่างแนบแน่น มายาวนาน

สุนทรียภาพ ก็หมายถึงความรู้สึกในความงาม ตรงกับภาษาอังกฤษ Aesthetic เช่นกัน สุนทรียภาพคือภาพที่งดงามในความคิด หรือภาพของความงามในสมอง (Image of Beauty) ศักยภาพของการรับรู้ความงามที่สามารถสัมผัส หรือรับความงามได้ต่างกัน ความงามที่อาจเกิด จากภาพ จากเสียง จากจิตนาการ หรือประสาทสัมผัสอื่น⁴⁵

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม (Enjoy of Beauty) หรือความซาบซึ้งในความงาม (Aesthetic Appreciation) เป็นสาขาหนึ่งในวิชาปรัชญา ที่ว่าด้วยเรื่องของคุณค่า (Axiology) มีวิธีวิทยา (Methodology) โดยอาศัยทฤษฎีญาณวิทยาเป็นหนทางการแสวงหาความรู้ (Epistemology) เป็นแนวทางให้เห็นบ่อเกิด ที่มา ที่ไป ลักษณะ หน้าที่ ประเภท ระเบียบวิธี แห่งความสมเหตุสมผล ในคุณค่าสุนทรียะ

กล่าวคือปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) คือความจริงแท้ ที่เกิดจากญาณระดับสูง มีปรัชญาญาณในการรู้แจ้งเห็นจริง เป็นสัจจะ เป็นนิรันดร์ แต่สำหรับศาสตร์ของสุนทรียะ จัดได้ว่าเป็นปรัชญาประเภทประยุกต์ (Applied Philosophy) ที่มีการนำ ปรัชญาบริสุทธิ์ มาใช้ในการสอบสวน (Inquiry) วิเคราะห์ (Analysis) และการวิจัย (Research) เกี่ยวกับปัญหาสุนทรียภาพ ทุกแง่มุม ที่มีผลมาจากแหล่งกำเนิด 2 แหล่งด้วยกัน คือ แหล่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น และแหล่งที่เป็นผลผลิตโดยมนุษย์ ซึ่งทั้งสองแหล่งนี้ต่างสร้างให้เกิดประสบการณ์สุนทรียะในชีวิตประจำวันของมนุษย์

ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชีวิตตั้งแต่เกิด จนกระทั่งตาย ลักษณะสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา มีสถานะเป็นภววิสัย (Objectivity) หรือวัตถุวิสัยนี้ ปรากฏเป็นรูปลักษณ์จากธรรมชาติเป็นผู้สร้าง เช่น พืช สัตว์ บรรยากาศ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง เช่น วัตถุทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ อยู่รายล้อมในชีวิตประจำวันของเราทั้งสิ้น

⁴⁵ วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). หน้า 28

1.2.1 ความงามในธรรมชาติ (Natural Beauty)

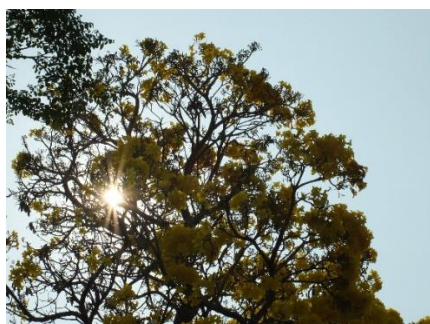
คือความงามที่ประจักษ์ชัดอยู่ในธรรมชาติ โดยความหมายของธรรมชาตินั้น กล่าวได้ว่า ธรรมชาติ คือความเป็นจริงที่ปรากฏให้เห็น และสังเกตได้ เช่น ท้องฟ้า ภูเขา ทะเล ต้นไม้ รวมไปถึงมนุษย์ และสัตว์ ซึ่งสามารถรับรู้หรือเห็นได้ในชีวิตประจำวันโดยทั่วไปของพวกเราทุกคน ซึ่งธรรมชาติในแต่ละสถานที่ แต่ละช่วงเวลาอาจมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่นช่วงเวลา ที่แสดงภาพบรรยากาศแตกต่างกัน ความเจิดจ้าของแสงอาทิตย์ หรือความหม่นครึ้มของท้องฟ้า ในยามที่ฝนใกล้ตก ปรากฏการณ์ของดวงดาว หรือพายุฝน ตัวอย่างดังกล่าวเหล่านี้ เป็นปรากฏการณ์ที่มนุษย์สามารถสังเกตเห็นและรับรู้ได้ เป็นสภาวะแวดล้อมที่คุ้นเคย หรืออาจแปลกตา ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่บ่อยนัก อย่างฝนดาวตก สีสานมิ หรืออื่นๆ สิ่งต่างๆ

เพราะมันคือสิ่งที่เรียกว่า โลกของความเป็นจริงตามธรรมชาติ (The Real world of Nature) ที่สัมผัสได้เชิงกายภาพ (Physical Reality) ผ่านการรับรู้ด้วยการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว จากการเปลี่ยนแปลงตามกฎของมันเอง⁴⁶

ซึ่งกลุ่มที่มองเห็นความงดงามของธรรมชาติเป็นสำคัญนั้น ในลัทธิทางศิลปะเรียกว่า แนวคิดลัทธิธรรมชาตินิยม (Naturalism) เป็นคติแนวคิดที่ยึดธรรมชาติเป็นหลัก สามารถอธิบายลักษณะพรรณนาเกี่ยวกับธรรมชาตินิยมได้ดัง

- 1) ธรรมชาติเท่านั้นที่เป็นจริงนิรันดร์ มีพลังกระตุ้นในตัว (Self-Activating) ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง (Self-Dependent) ปฏิบัติการได้ด้วยตัวเอง (Self-Operating) มีเหตุผลในตัว (Self-Explanatory)
- 2) พรรณานี้ไม่ยอมรับอำนาจเหนือธรรมชาติ เชื่อว่าปรากฏการณ์ (Phenomena) เป็นไปตามธรรมชาติเอง ไม่เกี่ยวกับอำนาจเหนือใดๆ
- 3) ยึดหลัก วิทยาศาสตร์ (Scientific) เท่านั้น พวกอื่นๆ ทางจิตต่างๆ เช่น ความเชื่อ สิ่งลี้ลับไสยศาสตร์ ไม่น่าเชื่อถือ
- 4) มนุษย์คือส่วนหนึ่งของธรรมชาติ⁴⁷

ซึ่งจะเห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่ได้มีอำนาจอยู่เหนือธรรมชาติ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือควบคุม จัดสรร ธรรมชาติได้ทั้งหมด

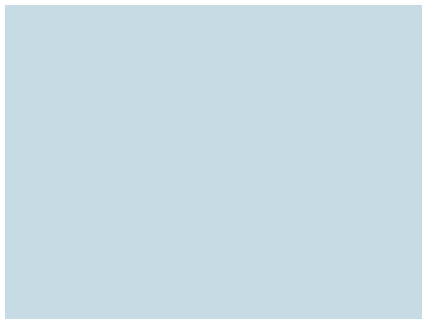

ภาพที่ 1.2-1 ภาพธรรมชาติ

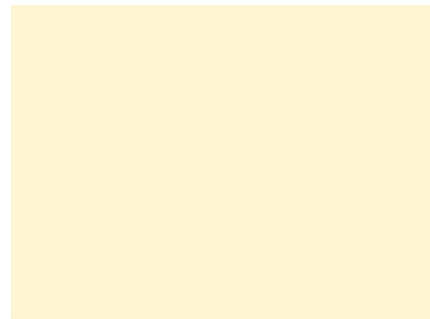
⁴⁶ สุชาติ สุทธิ. (2544). หน้า 163

⁴⁷ กำจร สุนพงษ์ศรี (2558, อ้างอิงใน เจียมจันทร์ จันทรคังหอม, 2560). หน้า 7

ภาพที่ 2-1 ภาพถ่ายได้สะท้อนตามแนวความคิดแบบธรรมชาตินิยม (Naturalism) ประกอบด้วย ประการแรก เรื่องปรากฏการณ์ของธรรมชาติเรื่องสีของท้องฟ้า ภาพผลงานแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ในแต่ละภาพ ด้วยสีฉากหลังของภาพ ซึ่งเป็นส่วนของท้องฟ้า นั้น จะมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะแสงจะแสดงค่าสีที่ต่างแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา เนื่องจากการมองเห็นสีแสง เกิดขึ้นจากสาเหตุหลัก 3 ประการ คือ 1. แสงกระทบกับวัตถุ 2. แสงจากวัตถุสะท้อนเข้าสู่ตา 3. สีในวัตถุดูดกลืนสีหรือคายสีมากระทบตา สีแสงในธรรมชาติ เป็นแสงสีขาว แหล่งกำเนิดแสงมาจากสองแหล่งหลักๆ คือ แสงอาทิตย์ และแสงจากหลอดไฟที่มนุษย์สร้างขึ้น ในภาพตัวอย่างที่นี้คือแสงจากธรรมชาติของแสงอาทิตย์ ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามตำแหน่งของดวงอาทิตย์บนท้องฟ้า⁴⁸ ปรากฏการณ์เช่นนี้ เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งกระทำโดยธรรมชาติ เราสามารถถ่ายทอดภาพผลงานให้ปรากฏเป็นสี ลักษณะเช่นนี้อีกได้ เมื่อมีการทดลอง หรือกระทำซ้ำๆ ก็จะได้ผลในลักษณะเช่นเดียวกัน ดังเห็นว่ามีมนุษย์เป็นผู้ถ่ายทอดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ อันมีธรรมชาติเป็นผู้สร้างขึ้น

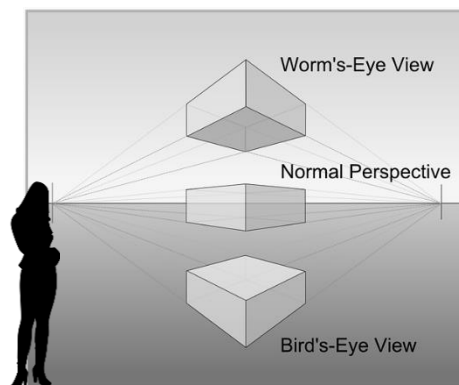

ภาพที่ 1.2-2 ภาพสีท้องฟ้าเวลาบ่าย

ภาพที่ 1.2-3 ภาพสีท้องฟ้าเวลาเย็น

ประการที่สองเรื่องการจัดองค์ประกอบภาพ ตามทัศนียวิทยา (Perspective) ซึ่งเป็นการสร้างมุมมองจากระนาบสองมิติ ให้มีมุมมองแบบสามมิตินั้น ได้นำเสนอมุมมองภาพแบบมุมเงย ที่เรียกว่า มุมมองของหนอน หรือ

ภาพที่ 1.2-4 ภาพ มุมมองแบบหนอน มุมมองมนุษย์ และมุมมองแบบนก ⁴⁹

⁴⁸ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (ไม่ระบุ). หน้า 4

⁴⁹ ภาพ มุมมองแบบหนอน มุมมองมนุษย์ และมุมมองแบบนก ดัดแปลงมาจาก Learn to Draw and Paint. (2024). How to draw in two-point perspective. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.art-class.net/06-tutorials/landscapes/two-point-perspective.php>

มุมมองของมด คือการมองจากพื้นดิน เงยขึ้นไปมองด้านบน เปรียบเทียบได้กับผู้มอง เป็นเหมือนสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ที่อยู่ในจุดที่ต่ำที่สุดที่จะเห็นภาพทั้งหมดในธรรมชาติเบื้องหน้า ที่มีความสูงเหนือตนขึ้นไป เป็นการสะท้อนให้เห็นความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ที่มีอิทธิพลมาก อยู่เหนือตนเอง วิธีการเช่นนี้จึงนับว่า เป็นการสร้างภาพตามแนวคิดลัทธิกลุ่มธรรมชาตินิยม

ดังนั้นความงามในธรรมชาติ จึงเป็นความงามรูปทรงสุนทรียะที่ปรากฏอยู่ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ (The Natural Phenomena) ที่มีธรรมชาติเป็นผู้ควบคุมโดยหลักการของธรรมชาติเอง ปรัชญาธรรมชาตินิยม ได้นิยามกันอย่างแพร่หลาย ในผลงานศิลปะแขนงอื่นๆ ที่มีธรรมชาติเป็นบ่อเกิดของความบันเทิงใจ มุ่งเน้นให้ความสำคัญ หรือแก่นอยู่ที่สาระสำคัญ โดยมีธรรมชาติเป็นหลัก

ลัทธิธรรมชาตินิยม Naturalism มาจากภาษาละติน Naturali หมายถึง โดยกำเนิด, อันเนื่องมาจากธรรมชาติ เป็นความเคลื่อนไหวทั้งในวงวรรณกรรม และศิลปกรรมในราวตอนกลาง และตอนปลายศตวรรษที่ 19 จุดมุ่งหมายของกลุ่มนี้ เพื่อถ่ายทอดความเป็นจริงของชีวิต ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทุกมุมอย่างละเอียดถูกต้อง (The Accurate Representation of Reality) ตามสภาพของสังคม เช่น การต่อสู้ดิ้นรนของชีวิตที่ยากจนข้นแค้น ในทางปรัชญาถือว่า โลกตามธรรมชาติเป็นส่วนรวมของความเป็นจริง ย่อมไม่มีการสร้างสรรค์ทางจิตวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือธรรมชาติ เพราะสิ่งดังกล่าวย่อมไม่มีคุณค่า ปราศจากเหตุผล หรือความหมายใดๆ ทั้งสิ้น แต่ยึดถือหลักว่า กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่สามารถอธิบายข้อเท็จจริงในปรากฏการณ์ทั้งมวลได้ ในงานจิตรกรรมและประติมากรรม คำว่า Naturalism หมายถึงแบบอย่างของศิลปะธรรมชาตินิยม ไม่ว่าจะเป็ในยุคนสมัยใด จะอยู่บนพื้นฐานของปรากฏการณ์ธรรมชาติ แม้ว่าจะงานนั้นจะมีลักษณะการวิจารณ์สังคมก็ตาม⁵⁰ ซึ่งก็หมายถึงเช่นภาพผลงานอาจใช้สัญลักษณ์ หรือรูปในความหมายแฝง สำหรับการสื่อสาร ถึงอีกสิ่งหนึ่ง ในเชิงอุปมา อุปมัย นอกเหนือไปจากลักษณะของเชิงกายภาพที่ปรากฏ ผลงานตามแนวคิดธรรมชาตินิยม จึงอาจก้าวเลยไปสู่ เป็นลักษณะของสุนทรียะเชิงปรัชญา ที่เป็นมากกว่า ภาพทิวทัศน์ธรรมดาที่จะทอนความเป็นจริงที่ปรากฏในสายตา

1.2.2 ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น (Artistical Beauty)

จากความงามที่ปรากฏขึ้นเองโดยธรรมชาติ แล้วมีมนุษย์ไปชื่นชมความงามนั้น นำมาถ่ายทอดด้วยวิธีการต่างๆ เช่นวาดเป็นภาพ แต่งเป็นบทกวี สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เหล่านี้ รวมเรียกว่า ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สุนทรียะที่เกิดจากความงามในลักษณะนี้ อริสโตเติล (Aristotle, ก่อน ค.ศ.384-322) ปรัชญาเมธียุคกรีก ได้ให้ทรรศนะว่า ความงาม (สุนทรียภาพ) อยู่ที่ความประสานกลมกลืนของส่วนสัด เพราะส่วนสัดที่ตรงตามย่อมทำให้เกิดความรู้สึกล้วนคลาของประสาท และอวัยวะต่างๆ ความยิ่งใหญ่ของศิลปินอยู่ที่สามารถค้นพบความกลมกลืนนี้ และสามารถถ่ายทอดลงในผลงาน ความงามบังเกิดขึ้นและอยู่ที่ส่วนสัดในสุนทรียภาพของวัตถุ⁵¹ ในการลอกเลียนแบบ แต่ทรรศนะของอริสโตเติล ไม่ใช่การเลียนแบบที่เหมือนกับภาพในกระจกเงา ซึ่งเป็นผลสะท้อนมาจากปรากฏการณ์ของวัตถุ หากเป็นการเลียนแบบโดยเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุนั้น ซึ่งอาจจะเลียนแบบให้เหมือนต้นแบบ หรือเลียนแบบได้ดีกว่า หรืออาจจะเลียนแบบได้เลวกว่าตัวต้นแบบ อาริสโตเติลจึงเชื่อว่าการลอกเลียนแบบธรรมชาติ อันเป็นวิธีหนึ่งของการแสดงออกทางศิลปะ จะก่อให้เกิดกิจกรรม และความพึงพอใจ ซึ่งนิสัยการลอกเลียนแบบนี้ มนุษย์มีมาแต่

⁵⁰ สวงน รอดบุญ. (2522). หน้า 106

⁵¹ กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 100

กำเนิด เช่นการสร้างทำนองเพลงต่างๆ มนุษย์ได้ลอกเลียนแบบมาจากอารมณ์โกรธ หรืออารมณ์อ่อนหวาน ศิลปะจึงเป็นเรื่องราวของชีวิต แต่ก็แตกต่างจากชีวิตจริง เพราะเป็นการบอกเล่าประสบการณ์ของมนุษย์ เช่น ละคร และภาพยนตร์ ซึ่งแสดงถึงเนื้อหาของตัวละคร แม้มันไม่ใช่จริง แต่ก็เป็นเรื่องราวของชีวิตมนุษย์ที่มาจากความฝัน และจินตนาการของผู้ประพันธ์⁵² ทั้งนี้การเลียนแบบในทฤษฎีของอริโตเติล จึงมุ่งหมายที่การเลียนแบบ โดยมีธรรมชาติเป็นสิ่งที่คล่อง ที่จะแตกต่างจากการลอกแบบ เพราะการลอกแบบนี้ จะขาดซึ่งสิ่งอันเป็นภาพสะท้อนในทฤษฎี หรือบุคลิกภาพของศิลปินที่แฝงปรากฏมาในภาพผลงาน

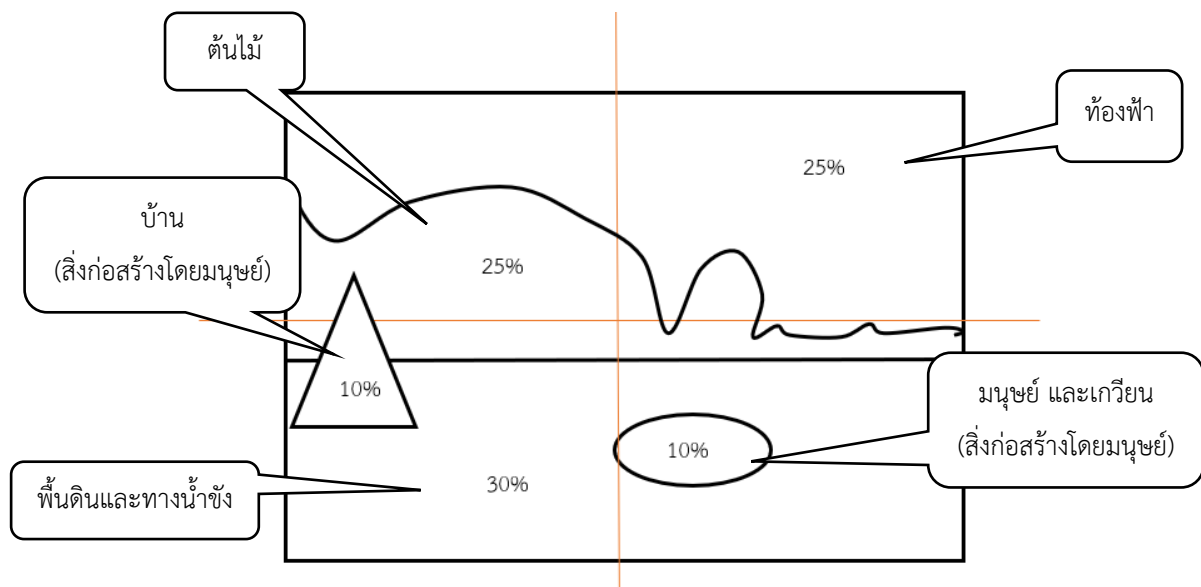

ภาพที่ 1.2-5 ภาพจิตรกรรมแบบอย่างธรรมชาตินิยม⁵³

ภาพที่ 2-2 แสดงสาระสำคัญของภาพโดยให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของภาพ เป็นส่วนของธรรมชาติ เช่นท้องฟ้า ต้นไม้ พื้นดิน ตลอดจนพื้นที่มีน้ำขัง โดยสิ่งก่อสร้างของมนุษย์ หรือแม้กระทั่งตัวของมนุษย์เอง ให้สัดส่วนภาพอยู่ที่ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งนับว่าน้อยกว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ อีกทั้งเนื้อหาของภาพยังแสดงการที่มนุษย์นั้นต้องต่อสู้กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่มีน้ำขังและเกวียนของเขาติดหล่มอยู่ อันเป็นการแสดงผลกระทบจากปรากฏการณ์ที่ธรรมชาติได้สร้างขึ้น ภาพเขียนนี้ จึงแสดงทั้งองค์ประกอบ และเนื้อหาของภาพ ตามแบบอย่างธรรมชาตินิยม หรือธรรมชาติที่มีความยิ่งใหญ่กว่ามนุษย์ ความงามที่เกิดขึ้นจึงสุนทรียภาพที่ได้จากโลกภายนอก เชิงกายภาพ ที่ทุกคนสามารถพบเห็นและรับรู้เรียก กล่าวนามของรูปความงามได้ตรงกัน รูปแบบความงามส่วนใหญ่ เมื่อสร้างเป็นผลงานศิลปะ ก็ล้วนมักถ่ายทอดความงามจากความประทับใจ ในรูปธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ภาพผลงานจิตรกรรมของจอห์น คอนสเทเบิล จึงเป็นภาพที่สะท้อนความงดงามของธรรมชาติ อำนาจของธรรมชาติที่มีพลังมากกว่ามนุษย์ตัวเล็กๆ บนโลกใบนี้

⁵² วนิตา ขำเขียว. (2563). หน้า 87

⁵³ ภาพจิตรกรรมแบบอย่างธรรมชาตินิยม, ชื่อภาพ The Hay Wain, 1821, Oil on Canvas, 130.2x185.4 cm., โดย John Constable, สมบัติของ National Gallery London. สืบค้นเมื่อ 18 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Constable_The_Hay_Wain.jpg

ภาพที่ 1.2-6 ภาพแสดงการวิเคราะห์สัดส่วนเปอร์เซ็นต์ ของส่วนประกอบภายในภาพผลงาน

พื้นที่ส่วนใหญ่ภายในภาพนั้น จะเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น เช่นท้องฟ้า ต้นไม้ พื้นดิน แอ่งน้ำ ปรากฏการณ์หลังฝนตก น้ำขังเป็นแอ่ง ทางเดินเข้าบ้านปกติที่ทำได้ง่าย กลับไม่ง่ายเมื่อเจอบททดสอบ จากพลังของธรรมชาติ ภาพที่เกวียนติดหล่ม จึงนับว่าเป็นภาพท่อนจากลัทธิธรรมชาตินิยม

นอกจากนี้ ในความงาม ที่มนุษย์สร้างสรรค์ ประดับแต่งขึ้น เป็นงานศิลปะ คือวัตถุทางความงาม ที่เป็นผลผลิตจาก ภูมิปัญญาของมนุษย์ ที่รวมทั้งมีธรรมชาติเป็นสิ่งที่คล้อย หรือรวมถึงอย่างอื่นๆ ด้วยเช่นกัน ในประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษย์ มนุษย์สร้างงานศิลปะจากปัจจัยหลายประการ บ้างพบว่าสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เช่น งานหัตถกรรมพื้นถิ่น ที่สร้างขึ้นจากเงื่อนไขในการดำรงชีวิตประจำวัน สัมพันธ์กับเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์ เช่นงานสถาปัตยกรรม การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงสภาพอากาศ เมืองร้อน หรือเมืองหนาวที่จะมีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะคำนึงถึงความสัมพันธ์กับทิศทางลม แสงแดด และสภาพฟ้าฝน งานประณีตกรรม พระพุทธรูป ที่สร้างขึ้นจากความศรัทธา ความเชื่อ เป็นต้น ทั้งนี้หากแยกประเภทของศิลปะออกตามลักษณะ จุดมุ่งหมาย จะได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกันคือ กลุ่มของศิลปะเพื่อศิลปะ (Art for art's Sake) และกลุ่มของศิลปะเพื่อวัตถุประสงค์อื่น (Art for other Purposes) คือ

1. กลุ่มงานจิตรศิลป์ (Fine art) คือศิลปะที่เน้นด้านความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ และพุทธิปัญญา การแสดงออกทางความรู้สึก อันเป็นผลผลิตทางปัญญา ที่ผู้สร้างมุ่งสร้างสรรค์ ถ่ายทอดผลงานให้มีคุณค่าความหมาย
2. กลุ่มงานประยุกต์ศิลป์ (Applied art) คือการนำเอาความงามแทรกลงไปในงานหัตถกรรม หรือประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ

โดยคำว่าศิลปกรรมกินความหมายครอบคลุมงานศิลปะทุกด้าน ซึ่งแต่เดิมงานศิลปะทุกชนิดถูกจัดอยู่ในประเภท วิชาศิลป โดยถือเอาจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์งานที่มุ่งถึงความงามเป็นหลัก ส่วนงานใดที่มุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักถูกจัดอยู่ในประเภท งานหัตถกรรม ในงานวิชาศิลปที่ใช้คำเรียกแต่เดิมนั้น ได้รวมเอาลักษณะศิลปกรรมไว้ถึง 5 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทงานจิตรกรรม (Painting), ประติมากรรม (Sculpture), สถาปัตยกรรม (Architecture), วรรณกรรม (Literature), นาฏศิลป์และดนตรี (Music and Drama)⁵⁴

ศิลปะในแต่ละรูปแบบมีจุดประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงานนั้น สามารถแบ่งแยกย่อย จัดระเบียบ แสดงความเป็นหมวดหมู่ ให้พอเข้าใจได้ ดังขอบข่ายของงานศิลปะประเภทต่างๆ ในที่นี่ได้ถูกจัดแยกแบ่งประเภทตามจุดประสงค์ของการสร้างงาน ประกอบด้วย

- การสร้างงานศิลปะเพื่อศิลปะ กล่าวคือ เพื่อประโยชน์ทางด้านจิตใจ มีผลต่อความรู้สึกยินดีของมนุษย์เป็นสำคัญ หากแต่แสดงความชื่นชอยินดี ในด้านใด ก็มาสามารถแบ่งแยกย่อยขอบข่ายออกไปได้อีก เช่น ศิลปะที่สะท้อนช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ สภาพสังคมแวดล้อม ความคิด ความเจริญรุ่งเรืองของยุคสมัย ลักษณะเช่นนี้ เราสามารถศึกษาประวัติศาสตร์ของสภาพแวดล้อมทางสังคมในยุคสมัยนั้นๆ ผ่านผลงานศิลปะได้

- การสร้างงานศิลปะเพื่อวัตถุประสงค์อื่น อันประกอบด้วยประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ ประโยชน์ใช้สอย เครื่องมือ เครื่องใช้ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมแวดล้อมนั้นๆ ที่มีความแตกต่างกัน และที่มีความต้องการต่างๆ อย่างหลากหลาย

ขอบข่ายของศิลปะ

การกำหนดขอบข่ายของศิลปะโดยแรกเกิดขึ้นจากความต้องการในการจำแนกประเภทและขอบข่ายของศิลปะ เพื่อที่จะทำความเข้าใจผลงานศิลปะ และจุดมุ่งหมายของงานศิลปะนั้นๆ ซึ่งเดิมที ผลงานศิลปะยังไม่มีรูปแบบที่หลากหลายเท่าปัจจุบัน โดยแรกนั้นกำหนดขอบข่ายออกกว้าง ๆ ได้ดังนี้

- 1) กลุ่มงานจิตรศิลป์ สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านความงาม ที่มีผลกระทบต่อจิตใจเป็นสำคัญ
- 2) กลุ่มงานประยุกต์ศิลป์ สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านประโยชน์ใช้สอย ในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ

ครั้งปลายศตวรรษที่ 19 ขอบเขตของการสร้างสรรค์ทางศิลปะได้มีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่นภาพถ่ายที่เดิมสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย แต่ก็นำมาสร้างสรรค์เป็นศิลปะภาพถ่ายและสื่อความหมายกระทบจิตใจได้อย่างลึกซึ้ง เฉกเช่น กลุ่มงานจิตรศิลป์ หรืองานภาพพิมพ์เป็นกลวิธีที่สามารถทำซ้ำ ที่นิยมไปใช้ในอุตสาหกรรมโฆษณา แต่ก็มีศิลปินได้นำเทคนิคดังกล่าวมาสร้างสรรค์เป็นงานชิ้นเอก ได้อย่างเป็นที่ยอมรับในวงการศิลปะ ปัจจุบันการกำหนดขอบเขตของงานศิลปะจึงจำเป็นต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายของการสร้างชิ้นงานนั้นๆ เป็นสำคัญ ซึ่งสามารถจำแนก แยกย่อยให้เห็นขอบข่ายได้ดังภาพที่ 2-3

⁵⁴ ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2525). หน้า 34

กลุ่มงานวิจิตรศิลป์ (Fine art)		กลุ่มงานประยุกต์ศิลป์ (Applied art)	
-ทัศนศิลป์ (Visual Arts)	-จิตรกรรม (Painting)	-หัตถศิลป์ (Manual Art)	-งานหัตถกรรม (Handicraft)
	-ภาพพิมพ์ (Printmaking)		-งานช่างฝีมือ (Craft)
	-ภาพถ่าย (Photography)	-การออกแบบอุตสาหกรรม (Industrial Design)	-การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design)
	-ประติมากรรม (Sculpture)		-ยานพาหนะ (Transportation)
	-สถาปัตยกรรม (Architecture)		-การออกแบบแฟชั่น (Fashion Design)
-วรรณกรรม (Literature)		-การออกแบบสื่อสาร (Communication Design)	-การออกแบบสิ่งพิมพ์ (Graphic Design)
-ศิลปะการแสดง (Performing Art)			-การออกแบบโฆษณา (Advertising Design)
-ดนตรี (Music)			
-ภาพยนตร์ (Motion Picture)		-การออกแบบมณฑนศิลป์ (Decorative Design)	

ภาพที่ 1.2-7 ภาพแสดงศิลปะสาขาต่างๆ⁵⁵

สามารถยกตัวอย่างผลงานที่มีการผสมผสานขอบข่ายทั้งสอง ได้อย่างลงตัว และประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับ เกี่ยวกับขอบเขตของงานศิลปะแต่ละประเภทวิจิตรศิลป์ และประยุกต์ศิลป์นั้น ที่แสดงถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันโดยแสดงการหลอมรวม ผสมผสานกันไปมา ข้ามสาขา กันอย่างมากมาย การกำหนดแบ่งเรียกประเภทของผลงานศิลปะแต่ละอย่างนั้น ได้มีการทบทวนความหมาย หรือปรับเปลี่ยนมาเป็นลำดับตามยุคสมัย ด้วยในระยยะถัดมาความเจริญก้าวหน้าทางสังคม และเทคโนโลยี ก็ก่อให้เกิดการสร้างสรรคผลงานศิลปะในรูปแบบใหม่ๆเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น จิตรกรรมแบบ Art Nouveau⁵⁶ (ภาพที่ 1.2-8) ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์จึงจัดเป็นผลงานประยุกต์ศิลป์ หรือศิลปะประยุกต์ แต่ทั้งนี้มีความงดงามเฉกเช่นเดียวกับงานวิจิตรศิลป์ เช่นกัน

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าศิลปะในทุกแขนงต่างใช้ทฤษฎีความงาม และการรับรู้ความงามที่เป็นหลักวิชาเดียวกัน เช่น ขอบข่ายของทฤษฎีสี กับความหมายของสี ขอบเขตของการสร้างรูปและพื้น ไม่ว่าจะป็นรูปทรงแบบเหมือนจริง รูปทรงและนามธรรม หรือรูปทรงกึ่งนามธรรม ที่ใช้สื่อสารความหมาย และสร้างความเข้าใจต่อการรับรู้ เกิดเป็นภาพสุนทรีย์ๆ ที่ใช้ในการสื่อสารความหมายและความเข้าใจ ยกตัวอย่างเช่นผลงานของศิลปินอัลฟอนส์ มาริยา มูคา ที่เป็นจิตรกรสำคัญของศิลปะประยุกต์ศิลป์ Art Nouveau แต่สะท้อนภาพความงดงาม และให้ความรื่นรมย์เฉกเช่นเดียวกับงานวิจิตรศิลป์

⁵⁵ ที่ดัดแปลงมาจากของวิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2537). หน้า 6

⁵⁶ Art Nouveau. อาร์ต นูโว นวนศิลป์ เป็นคำในภาษาฝรั่งเศส คำว่า Art Nouveau แปลว่า ศิลปะใหม่ (New Art) เป็นชื่อเรียกลักษณะกระบวนการของศิลปะประยุกต์ การออกแบบตกแต่งภายในหรือมัณฑนศิลป์ รวมทั้งยังเกี่ยวข้องกับกรสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ได้รับความนิยมแพร่หลายทั่วประเทศต่างๆ ในยุโรป ได้รับความนิยมอย่างสูงในช่วงระหว่าง ค.ศ.1890-1910 (ปิยะแสง จันทวงศ์ไพศาล, 2560). หน้า 35

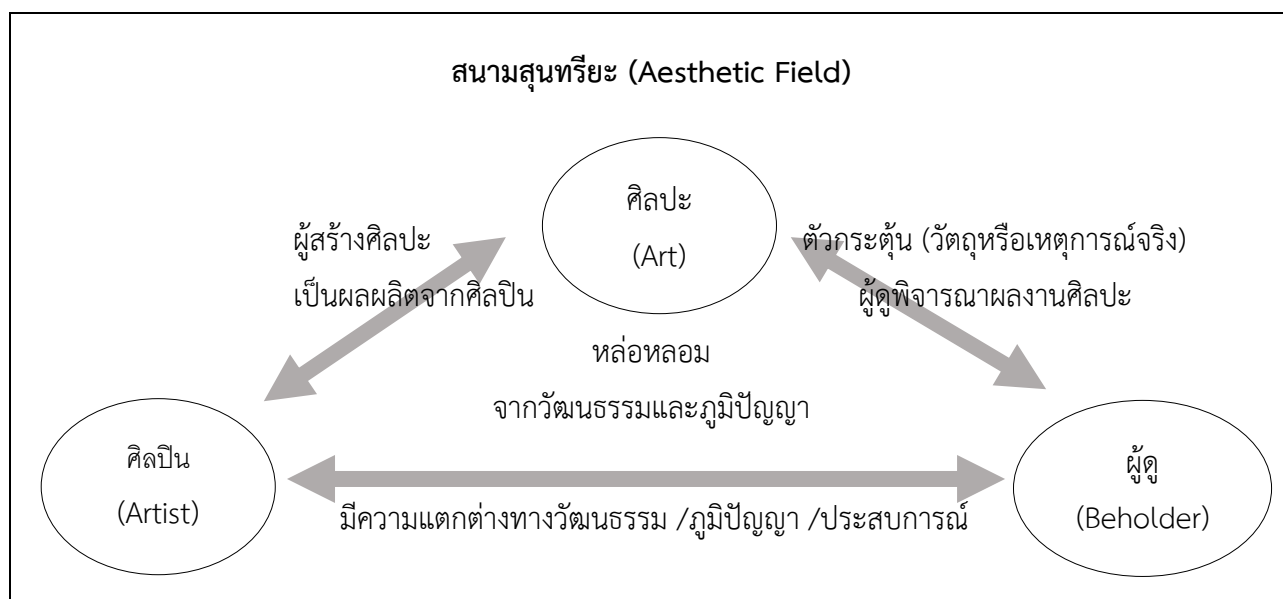
ภาพที่ 1.2-8 ภาพ Art Nouveau ชื่อ Gismonda⁵⁷

ความงาม กับสนามสุนทรียะ

งานศิลปะเป็นรูปแบบของการสื่อสารความหมายลักษณะหนึ่ง ที่การสื่อสารความหมายทางศิลปะ (It's Communications in Meaning of Art) ผลงานศิลปะนั้นๆ เป็นตัวแทนของการสื่อสาร ที่มีความหมาย อาจประกอบด้วยความหมายตรง หรือความหมายแฝง ที่จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ตีความ ความหมายผ่านสิ่งที่ปรากฏเห็นได้ ประกอบด้วย รูปทรง (Form) พื้นผิว (Texture) สี (Color) โดยสัมพันธ์กับหลักการทางทัศนศิลป์ ทัศนธาตุ องค์ประกอบทางศิลปะ และประสบการณ์ทางการรับรู้ เปรียบเสมือนเดียวกับภาษาต่างๆ ในโลก ที่เราใช้สำหรับสื่อสาร ภาษาที่เราไม่เข้าใจ ก็เปรียบได้กับงานศิลปะที่เรามองไม่เห็นความงามที่มันมีเอง หรือในทางกลับกัน ภาษาที่ไม่เป็นภาษา หรือพูดไม่ได้ใจความก็อาจเปรียบได้กับงานศิลปะที่กระทำโดยไร้ทิศทาง ฉะนั้นระดับของงานศิลปะอาจจำแนกออกเป็นระดับความกว้าง หรือแคบ จัดอยู่ในระดับที่เป็นสากล หรือระดับที่ใช้กันเฉพาะกลุ่ม ลักษณะงานศิลปะจะมีความเป็นสากลหรือไม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของรูปแบบการสื่อสารความหมาย ที่ศิลปินเลือกเป็นสำคัญ ปัจจัยเหล่านี้ มีรายละเอียดปลีกย่อยในมุมมองทางความงามที่แตกต่างกันไป

ดังความรื่นรมย์จากผลิตภัณฑ์ ที่มนุษย์เป็นผู้จรรโลงขึ้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของขอบข่ายสุนทรียะ ที่มีความเชื่อมโยงกัน ใน 3 ส่วนประกอบ คือ 1.ผลงานศิลปะ 2.ผู้สร้างผลงานศิลปะ และ 3.ผู้รับสุนทรียสนั้น ดังแสดงให้เห็นได้ดังแผนผังสนามสุนทรียะ ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบ สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ 1.ผู้สร้างสรรค์ผลงาน หรือศิลปิน, 2.ผลงานสร้างสรรค์ หรืองานศิลปะ และ 3.ผู้พิจารณาผลงานสร้างสรรค์ หรือผู้ชมผลงาน ดังเสนอให้เห็นในภาพประกอบสนามสุนทรียะ

⁵⁷ ภาพ Gismonda, 1905, โดยอัลฟอนส์ มารียา มูคา (Alfons Maria Mucha) สืบค้นเมื่อ 4 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/อัลฟอนส์_มูคา#/media/ไฟล์:Alfons_Mucha_-_1894_-_Gismonda.jpg

ภาพที่ 1.2-9 ภาพสนามสุนทรีย์

โดยนักวิชาการบางท่านรวมเรียกขอบเขตปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมว่า สนามสุนทรีย์ ซึ่งสนามสุนทรีย์นั้นเกี่ยวโยงไปถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา เทคโนโลยี วัฒนธรรม ฯลฯ⁵⁸ เช่นกัน การพิจารณาว่างานศิลปะชิ้นไหนดีกว่า หรืองามกว่ากันนั้น ปัจจัยเช่นนี้ อาจสัมพันธ์เกี่ยวโยงถึงรสนิยมของผู้พิจารณาผลงาน โดยทั้งนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้

ศิลปะ (Art) คือ ผลผลิตทางภูมิปัญญาของมนุษย์ ที่มีความหลากหลายกันทางชาติพันธุ์

ศิลปิน (Artist) คือ ผู้สร้างผลงานศิลปะ สะท้อนให้เห็นความสามารถ ทางความรู้
ความคิด สติปัญญาของตน

ผู้ดู (Beholder) คือ ผู้ชื่นชมผลงานศิลปะ ที่ต้องมีประสาทสัมผัสในการรับรู้ที่ดี ในที่นี้คืออวัยวะในการรับรู้เบื้องต้นของมนุษย์ เช่น ตา หู จมูก ปาก กาย และมีการรับรู้ด้วยความรู้สึกได้ ทั้งนี้ ผู้ดู อาจเป็นศิลปิน ที่มีความสามารถในการสร้างงานศิลปะ หรืออาจเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่สามารถสร้างงานศิลปะในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งได้ แต่มีทักษะในการพิจารณาผลงานศิลปะ ก็สามารถเป็นผู้ดู ได้เช่นกัน

ทั้งนี้เราอาจพบว่านักวิจารณ์ผลงานศิลปะเอง บางครั้งก็ไม่มีทักษะในการสร้างผลงานศิลปะ แต่สามารถแสดงข้อคิดเห็น หรือให้ข้ออธิบายต่อผลงานศิลปะได้ แบบอย่างทางศิลปะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมทางการรับรู้ที่มนุษย์มีการเรียนรู้ จากประสบการณ์ที่ต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจาก การมีวัฒนธรรมที่เป็นฐานของการรับรู้ และทัศนคติที่ต่างกัน สุชาติ สุทธิ ได้กล่าวไว้ในหนังสือสุนทรียภาพของชีวิต โดยอธิบายไว้ว่า เป็นเรื่องของ “ประสบการณ์สุนทรียภาพ คือมิติมุมมองของความเป็นสากล โดยแยกกลืนอายุต่างๆ ของคนทั้งตะวันตกและตะวันออก สร้างค่าสมมติตามความต้องการ (Esteem needed) มาเคลือบตนเองไว้ ...ครรลองของชีวิตตะวันตก

⁵⁸ ที่ดัดแปลงมาจากวิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2546). หน้า 2

และตะวันออก สร้างคุณค่าทางประสบการณ์สุนทรีภาพให้ตนเองแตกต่างกัน สรุบทบทวนข้อแตกต่างผ่านพฤติกรรม การปลูกฝังศิลปะ”⁵⁹ จึงกล่าวได้ว่าการรับรู้เป็นเรื่องการหล่อหลอมความเป็นมนุษย์อย่างมีนัยยะที่แตกต่าง

สรุปท้ายบท

สรุปได้ว่าแหล่งที่มาของความงามนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสองแหล่งด้วยกันคือ ความงามที่มีแหล่งที่มา จากธรรมชาติ และความงามที่มาจากฝีมือมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งทั้งนี้หากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของ มนุษย์เป็นแบบธรรมชาตินิยม สาระสำคัญของปรัชญาความงามแบบธรรมชาตินิยมนี้จะมุ่งนำเสนอความจริง ที่เกิด จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่สามารถสัมผัสได้จริงมีลักษณะเชิงกายภาพ มองเห็น หรือสัมผัส จับต้องได้ โดย สามารถรับรู้ความงามนี้ได้ตรงกัน

และความงามที่มนุษย์สร้างขึ้นที่เรียกว่าศิลปะนั้นมี มีข้อพิจารณาอันจำต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และ รอบด้านก่อน อันจะเป็นการแสดงถึงการเห็น ที่สำคัญในคุณค่า ของรูปทรงสุนทรีย์ แต่ทั้งนี้โดยรวมสามารถแบ่งตาม จุดมุ่งหมายของการสร้างผลงาน ออกได้เป็น 2 ขอบข่ายด้วยกัน ด้วยกันคือ กลุ่มงานวิจิตรศิลป์ จุดมุ่งหมายของงาน ศิลปะในลักษณะนี้คือศิลปะเพื่อศิลปะ (Art for art's Sake) และกลุ่มงานประยุกต์ศิลป์ คือศิลปะที่กำหนดจุดมุ่งหมาย ในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อวัตถุประสงค์อื่น (Art for other Purposes) มากขึ้นกว่าแค่สะท้อนภาพความคิดของ ศิลปิน โดยส่วนประกอบของวงจรทางศิลปะ หรือที่เรียกว่า สนามสุนทรีะนั้น การเกิดการสนามสุนทรียะจะประกอบ ไปด้วย ผู้สร้างผลงานศิลปะที่เรียกว่าศิลปิน (Artist) ชิ้นผลงานศิลปะ (Art) และผู้ดูผลงานศิลปะ (Beholder) และ บางครั้งคนที่ทำหน้าที่เป็นนักวิจารณ์ ศิลปิน หรือผู้ดู อาจเป็นคนๆ เดียวกันก็ได้เช่นกัน

⁵⁹ สุชาติ สุทธิ. (2544). หน้า 157-158

เอกสารอ้างอิง :

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). *สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจียมจันทร์ จันทรคงหอม. (2560). *ปรากฏการณ์ธรรมชาติทะเลสาบสงขลา : ภาพสะท้อนอัตลักษณ์
วัฒนธรรมทางการเห็น*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์และการ
ออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. เอกสารอัดสำเนา.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะประยุกต์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ศีลรัตน. (2525). *ความเข้าใจในศิลปะ*. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (ไม่ระบุ). *ทฤษฎีสี Theory of colors (รหัสวิชา 8061103)*. เอกสาร
ออนไลน์ [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://courseware.
npru.ac.th/admin/files/20191122162246_143405ae90abf0c9a64b7d3a883dad50.pdf](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://courseware.npru.ac.th/admin/files/20191122162246_143405ae90abf0c9a64b7d3a883dad50.pdf)
- วนิดา ขำเขียว. (2563). *สุนทรียศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2536). *ทัศนศิลป์*. โอเดียนสโตร์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). *สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต*. สำนักพิมพ์อเนกต์ไอคิว.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาทัศนศิลป์:
ศิลปะสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร*. เอกสารอัดสำเนา.
- สงวน รอดบุญ. (2522). *ลัทธิและสกุลช่างศิลปะตะวันตก*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุชาติ สุทธิ. (2544). *สุนทรียภาพของชีวิต*. โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
วิทยาเขตสุพรรณบุรี.
- Gismonda. (1905). Alfons Maria Mucha สืบค้นเมื่อ 4 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก
https://th.wikipedia.org/wiki/อัลฟอนส์_มูคา#/media/ไฟล์:Alfons_Mucha_-_1894_-_Gismonda.jpg
- Learn to Draw and Paint. (2024). How to draw in two-point perspective. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย.
2567 เข้าถึงได้จาก [https://www.art-class.net/06-tutorials/landscapes/two-point-
perspective.php](https://www.art-class.net/06-tutorials/landscapes/two-point-perspective.php)
- The Hay Wain. (1821). John Constable. สืบค้นเมื่อ 18 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Constable_The_Hay_Wain.jpg

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

เรื่อง แหล่งที่มาของความงาม

จงใช้ตัวเลือกต่อไปนี้จับคู่ข้อความข้อที่ 1-8

ก. ความงามในธรรมชาติ

ข. ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

1. ความงามของแสงพระอาทิตย์ที่สาดส่องตอนพลบค่ำ
2. แสงสลัวจากโคมไฟที่ส่องกระทบผนังห้องช่างให้บรรยากาศที่อบอุ่น
3. เสียงสายฝนที่ตกลงบนผิวน้ำ เป็นจังหวะคล้ายเสียงดนตรี
4. เสียงขลุ่ยไม้ไผ่ ที่ดังกังวาล ฟังแล้วเกิดความรื่นรมย์
5. ประติมากรรมหินที่เกิดจากฝีมือการแกะสลักโดยช่างผู้ชำนาญ ช่างนำอัจฉริยภาพ
6. ก้อนหินขนาดใหญ่ ที่มีรูปร่างคล้ายพญานาค ประดุจฝีมือของเทพเจ้าสรรสร้าง
7. สีสันที่ติดอยู่บนผนังถ้ำ มองดูคล้ายภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งดงาม
8. พระพุทธรูปดินเผา ที่ขุดค้นพบจากการขุดค้นในธรรมชาติ

ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดในข้อที่ 9-10

9. ข้อใดคือคุณสมบัติของงานจิตรศิลป์

ก. เป็นสิ่งประดิษฐ์ประเภทเครื่องใช้สอย

ข. เกิดขึ้นจากความเชื่อ ความศรัทธา และความมุ่งมั่น

ค. มีความงาม เป็นผลผลิตทางปัญญาของผู้สร้าง

ง. มุ่งนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ และพุทธิปัญญา

10. ข้อใดคือคุณสมบัติของงานประยุกตศิลป์

(ใช้ตัวเลือกข้อ 9)

ส่วนที่ 2 ให้นักศึกษาแสดงทรรศนะจากข้อความต่อไปนี้

11. ให้นักศึกษาบอกเหตุผลถึงรูปแบบความงามที่ขึ้นขบระหว่างความงามในธรรมชาติและ ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ว่าสิ่งใดคือสิ่งที่นักศึกษาคิดว่า เป็นรูปแบบความงามที่มีความน่ารื่นรมย์มากที่สุด

เฉลย

1. ก 2. ข 3. ก 4. ข 5. ข 6. ก 7. ก 8. ข 9. ง 10. ก

บทที่ 1.3

การรับรู้

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบเกี่ยวกับมนุษย์กับการรับรู้
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบเกี่ยวกับประสบการณ์ขั้นต้น และประสบการณ์ขั้นรอง

ทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ สัมพันธ์กับการใช้ประสาทสัมผัส กล่าวคืออวัยวะต่างๆ ของมนุษย์ ที่ได้รับสุนทรียะรสต่างๆ ที่เรียกว่า “ผัสสะ” (Sensory Perception) ที่เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความจริง ความดี ความงาม”

ลักษณะของความจริง (Ontology) ที่แตกต่างกัน

ความจริงที่ 1 Reality
ความจริงที่ 2 Fact
ความจริงที่ 3 Truth
ความจริงที่ 4 Sensation

ขอบข่ายของการรับรู้เป็นเรื่องของการตีความการมองเห็น และการเห็น โดยเห็นและเลือกว่าความจริงใด เป็นสิ่งดี สำหรับตน การรับรู้สิ่งที่ดี จึงสัมพันธ์กับกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม การรับรู้ของมนุษย์แต่ละคนก็มี ความแตกต่างกัน เช่นบางคน มีประสาทสัมผัสดี แต่ความจำไม่ดี หลายคนมอง หรือเห็นคนละมุมมอง อาจทำให้ ตีความได้ไม่เหมือนกัน

1.3.1 มนุษย์กับการรับรู้

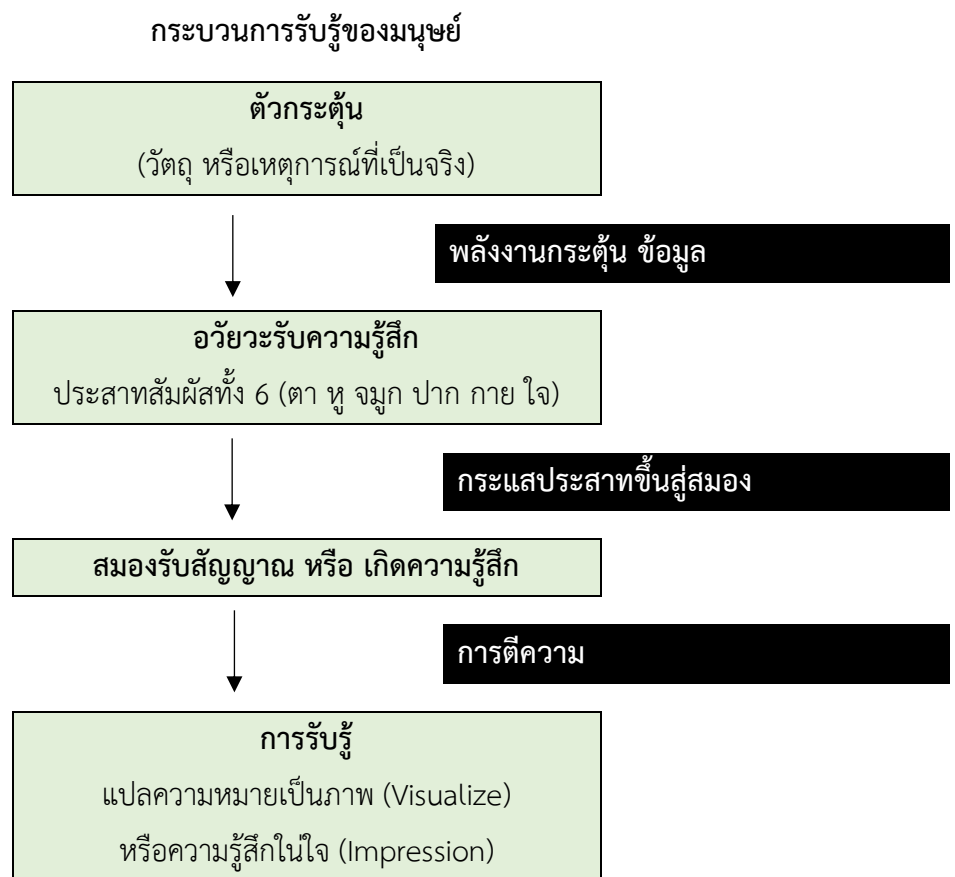
การรับรู้ (Perception) กระบวนการในการรับรู้จำเป็นต้องอาศัยอวัยวะ ที่เรียกว่าผัสสะ หรือประสาทสัมผัส เช่น ตามองเห็น, หูได้ยิน, จมูกได้กลิ่น ลิ้นชิมรส, ผิวหนังรับอุณหภูมิ เป็นต้น เป็นความรู้สึกรับรู้ และแปลความหมายเหล่านี้เข้าสู่สมอง ที่ช่วยให้เข้าใจข้อมูลต่างๆ ที่มาในรูปของพลังงาน เช่น แสง สี ความร้อน เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการอธิบายภาพลักษณ์ เรารับรู้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ เพราะมีพลังงานเป็นตัวกระตุ้น โดยปริมาณพลังงานที่น้อยที่สุด ที่เราเริ่มรับรู้ได้เรียกว่า เทรชโฮลด์สัมบูรณ์ (Absolute Threshold) แต่นิยมเรียกว่า เทรชโฮลด์ เพียงคำเดียว ตัวอย่างเช่น

การมองเห็น	แสงเทียนที่เห็นในระยะ 30 ไมล์. ในคืนที่มีดสนิท
การได้ยิน	เสียงเดินของนาฬิกาพกที่ห่างออกไป 20 ฟุต ในที่เงียบสนิท
การได้กลิ่น	น้ำหอม 1 หยด ที่กระจายฟุ้งไปในห้องชุดขนาด 6 ห้องนอน
การรู้รส	น้ำตาล 1 ช้อนชา ละลายในน้ำ 2 แกลลอน
การรู้สัมผัส	ปีกของแมลงที่หล่นบนแก้มในระยะ 1 ซม. ⁶⁰

⁶⁰ Hilgard and Arkinson (2515, อ้างอิงใน รัจรี นพเกตุ, 2540). หน้า 8

การรับรู้ได้เขตเทรชโฮลด์ อาจเกิดขึ้นได้ในบางครั้ง ซึ่งจะส่งผลต่อการรับรู้ที่ขาดความชัดเจน เช่น ภาพที่ขาดความคมชัด ระยะเวลาในการมองภาพฉาย ควรมีเวลาในการมองได้อย่างทั่วถึง ไม่เร็วเกินไปจนมองไม่ทัน เหล่านี้ จะทำให้ไม่สามารถรับรู้ถึงภาพที่ปรากฏได้ ดังนั้นการรับรู้ที่ดี จึงต้องมีระดับที่เหนือเทรชโฮลด์ เท่านั้น

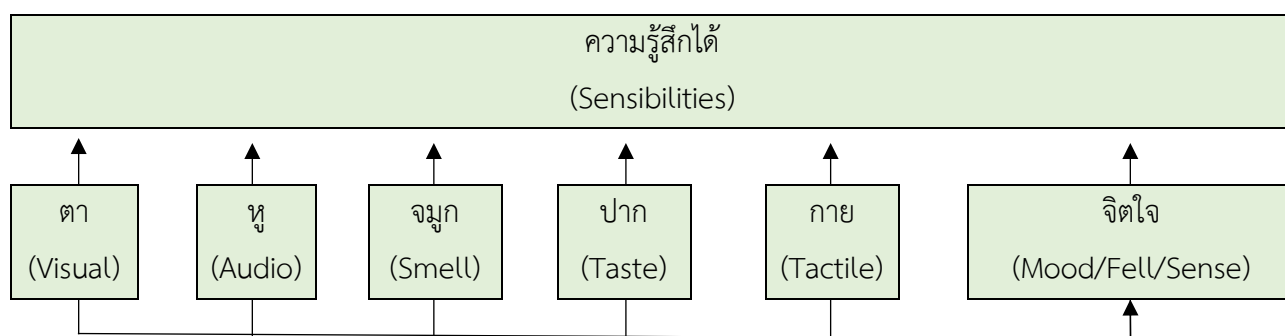
กล่าวได้ว่ามนุษย์อาศัยประสาทสัมผัสในการรับรู้เบื้องต้น ด้วยกลไกทางวิทยาศาสตร์ จากสิ่งเร้า รอบตัวเรา ตลอดเวลา รับรู้จนเป็นความเคยชิน รับรู้สิ่งใหม่ที่น่าตื่นเต้น ก็จะต้องจำตามประสาทสัมผัสของใครจะไว หรือช้า หรือไม่รู้สึกรู้ตัว ทั้งนี้มนุษย์มีการเรียนรู้ สิ่งต่างๆ รอบตัว มีการพิจารณา สิ่งต่างๆ ด้วยวิธีวิเคราะห์ การให้คุณค่าความหมายต่อสิ่งที่เรียนรู้ และกล่าวได้ว่า การรับรู้ของมนุษย์ มีความสัมพันธ์ในทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องของคุณค่า (Value) และการให้คุณค่า ในรูปความงาม สิ่งที่เราเรียกว่าความงาม สิ่งเหล่านี้เกิดเป็นสุนทรียภาพปรากฏขึ้นในตัวบุคคล ในขั้นต้นของการรับรู้ นั้น จำต้องมีวัตถุ (Object) หรือตัวกระตุ้น เป็นสิ่งตั้งต้นของขั้นตอนการเกิดสุนทรียภาพ โดยกระบวนการของการรับรู้สามารถแสดงขั้นตอนได้ดังแผนภูมิแสดงกระบวนการรับรู้ของมนุษย์กระบวนการสุนทรียะ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1.3.1-1 ภาพกระบวนการรับรู้⁶¹

โดยจะเห็นว่าอวัยวะรับความรู้สึกจะเป็นส่วนของการรับพลังงานกระตุ้น หรือตัวข้อมูลจากตัวกระตุ้นที่เป็นวัตถุ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนั้น ผ่านอวัยวะที่เป็นประสาทสัมผัสของมนุษย์ส่วนต่างๆ ประกอบด้วย ตา หู จมูก ปาก กาย และความรู้สึก ดังฉายให้เห็นได้ดังแผนภูมิความรู้สึกได้ (Sensibilities) ดังนี้

⁶¹ ที่ดัดแปลงมาจากของจรรี นพเกตุ (จรรี นพเกตุ, 2540). หน้า 3

ภาพที่ 1.3.1-2 ภาพผัสสะทั้ง 6⁶²

เมื่อกล่าวถึงการรับรู้ดังกล่าวข้างต้น กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทำได้เพียงเผยให้เห็นถึงแผนผังของกระบวนการรับรู้ ส่วนการรับรู้ที่ลึกซึ้งกว่าการรับรู้ตามกระบวนการข้างต้นที่กล่าวมาก็คือ การรับรู้ชั้นปิติ (Pleasure) ซึ่งอาศัย ความรู้สึก (Mood/Feel/Sense) ในการรับรู้ นอกจากแค่สิ่งที่เห็น (Visual Images) โดยภาพนั้นยังทำหน้าที่สื่อความหมาย (Visual information's) โดยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสติปัญญา และระดับประสบการณ์ ของแต่ละคน รวมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมแวดล้อมที่หล่อหลอมมา ดังเช่นมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันในระบบทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างวัฒนธรรมจากโลกตะวันออก และวัฒนธรรมจากโลกตะวันตก วัฒนธรรมจากชนพื้นเมือง ชาวเกาะ ชาวเล ชาวเขา ผู้ที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกันเหล่านี้ มักมีการรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น การส่ายหน้าของคนอินเดีย ที่มีความหมายถึงการตกลง ยินดี ต่างจากวัฒนธรรมของเราที่พยักหน้าคือ การตกลง ยินดี หรือเห็นพ้องด้วย ดังกล่าวนี้นี้เป็นเพียงตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม และการรับรู้ร่วมกัน ดังนั้นหากเราต้องการรับรู้ความงามร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีประสบการณ์ทางวัฒนธรรมร่วมกันด้วย

ในการรับรู้ขั้นต้นของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยอวัยวะรับสัมผัส ก่อนจะเกิดการตีความจากการรับสัมผัสนั้นในสมอง เป็นรูป เป็นนาม มีชื่อเรียกที่ตกลงเป็นที่เข้าใจโดยทั่วกัน ซึ่งอวัยวะรับสัมผัสของมนุษย์มีทั้งสิ้น 5 อย่างด้วยกันคือ ตา หู จมูก ปาก กาย ส่วนการรับรู้ด้วยความรู้สึก หรือผัสสะจิตใจนั้นก็มีความสำคัญ มีอิทธิพลในการตีความหมายเป็นรูปเป็นนาม มีบทบาทในการรับรู้อย่างลึกซึ้ง ที่จะดูเหมือนว่ามีบทบาทมากกว่าอวัยวะทั้ง 5 กล่าวคือ ประสาทสัมผัสของมนุษย์เป็นสิ่งที่ใช้ในการรับสัญญาณ เกิดความรู้สึก ไปสู่สมองเพื่อการตีความสิ่งต่างๆ เช่นตัวอย่างต่อไปนี้

ผัสสะสัมผัสทั้ง 6

มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรับรู้ ให้เกิดสุนทรียภาพทางความงาม โดยสามารถอธิบายลักษณะของการใช้ผัสสะในการรับรู้ ได้ดังนี้

ผัสสะตา

เราใช้ในการเห็น (Visual) รูปของวัตถุ ตรงหน้า ด้วยตาของมนุษย์ ที่มีความสามารถทางการมองเห็น (Looking) เห็น (Seeing) ที่ดี โดยทั่วไป สิ่งที่เรารับรู้จำเป็นต้องเกิดจากการมองเห็นอย่างตั้งใจ ประกอบไปด้วย จึงจะสังเกต แยกการเห็นสิ่งต่างๆ ตรงหน้าได้ดี เช่นการเห็น รูปและพื้น (Figure and Ground), แสงและเงา (Light and Shadow), ตำแหน่งและสัดส่วน (Position and Proportion), ความเคลื่อนไหว (Motion)

⁶² ที่ดัดแปลงมาจากของวิรุณ ตั้งเจริญ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2546) หน้า 1

1) รูปและพื้น (Figure and Ground)

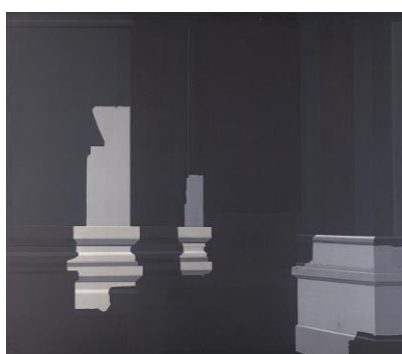

ภาพที่ 1.3.1-3 ภาพรูปและพื้น⁶³

ภาพที่ 1.3.1-3 แสดงความสำคัญของรูป อันเป็นสิ่งที่กำหนดเรียกชื่อวัตถุ สิ่งของ ในด้านขาวของภาพมีสีขาว และมีลักษณะเป็น 2 มิติ คล้ายรูปร่างของเชิงเทียน และบริเวณพื้นภาพ มีพื้นสีดำ ที่แสดงรูปร่าง เป็นสิ่งแสดงที่สามารถกำหนดชื่อ คล้ายใบหน้าคน หันหน้าเข้าหากัน ซึ่งมีลักษณะเป็น 2 มิติ ได้เช่นกัน ดังนั้นภาพตัวอย่างนี้ จะเห็นว่าแสดงให้เห็นความสำคัญของ ทั้งรูป และทั้งพื้น เพราะต่างกำหนดชื่อเรียกได้เช่นกัน ซึ่งหลายครั้งที่เรามักละเลย หรือไม่ได้ให้ความสำคัญของพื้นภาพ และให้ความสำคัญมุ่งเน้นไปที่รูปเพียงเท่านั้น โดยแท้จริงแล้ว การมองเห็นนั้น เราต่างมองเห็นทั้งสองส่วนประกอบกันไปเสมอ ยกตัวอย่างเห็น รูปที่เป็นจุดเด่น จะแสดงความโดดเด่นไม่ได้เลยหาก องค์ประกอบรอบข้างไม่ส่งเสริม หรือมีส่วนสนับสนุนให้สำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่า รูปด้านหน้า หรือด้านหลัง ต่างมีความสำคัญ ไม่ยิ่งย่อนไม่กว่ากัน ทั้งนี้หากนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ถ้าเราอยากให้ วัตถุในภาพมีความโดดเด่น เราจึงควรทำให้พื้นหลังของรูป ไม่แสดงความรบกวน หรือทำหน้าที่เป็นส่วนเสริมองค์ประกอบหลัก ก็จะได้รับสุนทรียภาพจากความงามของทั้งรูป และพื้นภาพนั้น

2) แสงและเงา (Light and Shadow)

ความสามารถทางการมองเห็นของคนเรานั้น จะมองเห็นสิ่งต่างๆ ก็เพราะมีแสงสว่าง เราจะไม่สามารถมองเห็นวัตถุได้ในที่มืด หรือที่แสงสว่างส่องไปไม่ถึง ดังเช่นภาพที่ 3-4 ภาพแสงและเงา

ภาพที่ 1.3.1-4 ภาพแสงและเงา⁶⁴

⁶³ ภาพรูปและพื้น ชื่อภาพ the figure-ground vase, 1915, a detailed description of the visual figure-ground relationship by Edgar John Rubin สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Rubin_vase

⁶⁴ ภาพแสงและเงา ชื่อภาพแสงและเงา 4, 2518, จิตรกรรม สีอะคริลิกบนผ้าใบ, โดยปรีชา เกาทอง สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก http://www.resource.lib.su.ac.th/awardsu/web/artdetail?item_id=67

นอกจากนี้ หากแสงที่ส่องมีสีอื่น ที่ไม่ใช่เพียงแสงสว่าง สีวัตถุอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงการกำหนดวัตถุด้วย แสง ยกตัวอย่างเช่น เวลาเรานั่งรถไปยามค่ำคั่นบนถนน แสงโคมไฟจากถนนเป็นสีเหลือง มาส่องกระทบตัวเรา หากเสื้อที่เราใส่มีสีขาว ก็จะกลายเป็นสีเหลือง ได้เช่นกัน เหล่านี้ เป็นเรื่องของคุณสมบัติของสีแสง ซึ่งมีตัวอย่างมากมายให้เราพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน หรือกล่าวได้ว่าในเรื่องของการใช้ผัสสะตาในการมองเห็นนั้น เราจะเห็นรายละเอียดของ วัตถุ ได้ดี ก็ต่อเมื่อ วัตถุนั้น มีรายละเอียด ให้มองเห็น และสังเกตได้ ถ้าต้องการ ลดความสำคัญของการมองเห็น ก็แค่ลดรายละเอียด หรือ ลดแสง ลดความคมชัด ความสามารถทางการเห็น เราก็จะลดน้อยลง

3) ตำแหน่งและสัดส่วน (Position and Proportion)

ในการเห็นของมนุษย์ เราจะเห็นวัตถุจากสิ่งรอบข้าง หนึ่งในนั้นก็คือ ความโดดเด่น และความแตกต่าง จากสิ่งรอบข้าง เพราะมนุษย์มีความสามารถในการจำแนก จัดกลุ่ม หรือระบุความแตกต่างได้เป็นพื้นฐาน กลับกัน หากสิ่งนั้นมีความกลมกลืน มีความเหมือน หรือคล้ายกัน ก็อาจสร้างความสับสน แยกความแตกต่างได้ยาก

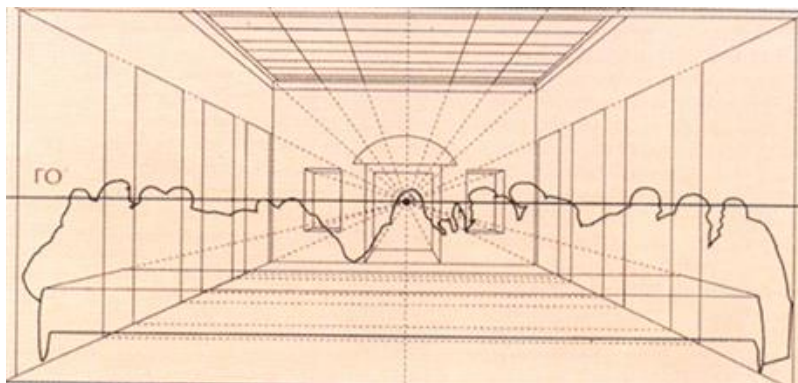
ภาพที่ 1.3.1-5 ภาพตำแหน่งและสัดส่วน⁶⁵

ภาพที่ 1.3.1-5 เป็นตัวอย่างของการจัดองค์ประกอบ ที่แสดงส่วนประกอบทั้งหมดของภาพ ชี้อย่างจุดเด่นของภาพ การกำหนดตำแหน่งโดยมีเส้นนำสายตา ทุกเส้น พุ่งมาตรงกลางภาพ ด้วยการใช้หลักการทัศนียวิทยา ซึ่งทฤษฎีนี้ได้ถูกค้นพบโดย ศิลปินชาวอิตาลี ฟิลิปโป บรูเนลเลสกี้ (Filippo Brunelleschi) ตั้งแต่ศตวรรษที่ 15⁶⁶ โดยภาพจะแสดงความเป็นสามมิติให้ปรากฏได้ในระนาบรองรับที่เป็น สองมิติ กล่าวคือภาพมีระยะมิติ ไกล กลาง ใกล้ และแสดงการมาบรรจบกันที่จุดเดียว ซึ่งทำให้สามารถแสดงภาพความลึกเชิงพื้นที่ บนพื้นภาพสองมิติได้ และวิธีการเช่นนี้ ก็ถูกนำมาใช้ และนิยมกันอย่างแพร่หลายในภาพจิตรกรรม ตั้งแต่ยุคเรอเนสซอง

⁶⁵ ภาพตำแหน่งและสัดส่วน ชื่อภาพ Last Supper, ate-1490s mural painting in Milan, Italy One-Point Linear Perspective Works, by Leonardo da Vinci สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_\(graphical\)#/media/File:C3%9Altima_Cena_-_Da_Vinci_5.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_(graphical)#/media/File:C3%9Altima_Cena_-_Da_Vinci_5.jpg)

⁶⁶ Malcolm Park. (2013). Brunelleschi's Discovery of Perspective's "Rule". Technical Article. สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย.2567

เข้าถึงได้จาก <https://www.jstor.org/stable/23468273>

ภาพที่ 1.3.1-6 ภาพ The central point of view is the eye of Jesus⁶⁷

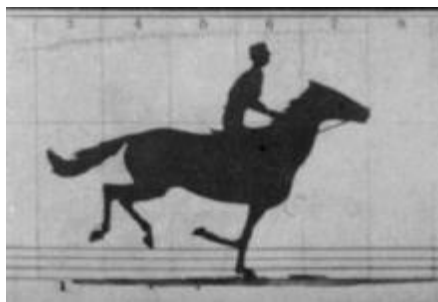
จากภาพที่ 1.3.1-6 เราจะสามารถเห็นตำแหน่งและสัดส่วนของวัตถุได้ ภาพได้แสดงการกำหนดระยะ ใกล้ ระยะกลาง และระยะไกล ภาพแสดงวัตถุที่เป็นผนังด้านข้าง มีขนาดใหญ่ และไล่ไปหาระยะไกล ในขนาดที่เล็กลง ตามระดับสายตา เป็นการสร้างภาพ แสดงตำแหน่งของวัตถุ ภาพบุคคล และ ภาพบรรยากาศรอบข้างที่เป็นห้องโถง เหล่านี้มุ่งไปสู่ภาพธรรมชาติภายนอก ที่ต้องมองผ่านบุคคลในภาพที่นั้งอยู่ตรงกลางภาพ ดังนั้นเราจึงเห็นบุคคลที่นั้งตรงกลางภาพก่อน เมื่อมองในครั้งแรกดังปรากฏเห็นตามลักษณะโครงสร้างที่แสดงเป็นเส้น ดังภาพที่ 3-6 ได้แสดงถึงความสำคัญของเส้นเชิงนัย ด้วยหลักทัศนียวิทยา ที่เส้นทุกเส้นจะพุ่งไปยังจุด รวมเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้ เราจะมาเข้าใจถึงสาระสำคัญของการมองเห็นภาพได้ ว่าจุดมุ่งหมายเน้นที่ใคร หรือสิ่งใด เป็นสำคัญ

หากนำหลักการนี้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน จะเห็นว่า การกำหนดตำแหน่งและสัดส่วนของการมองเห็นนั้น สามารถแสดงความรู้สึกที่มีต่อภาพที่ปรากฏได้ เช่น ภาพมุมมองแบบนก (Bird's-eye view) คือการมองจากที่สูง ลงมายังด้านล่าง ผู้ดูจะรู้สึกเห็นภาพโดยรวมได้ในมุมกว้าง ซึ่งจะตรงข้ามกันกับ ภาพมุมมองแบบหนอน (Worm's-eye view) เป็นการมองจากด้านล่างขึ้นไปสู่ด้านบน แสดงว่าผู้มองภาพนั้นอยู่ในตำแหน่งที่เตี้ย หรือต่ำกว่า ดังนี้ ภาพที่เห็น จึงปรากฏทัศนียภาพตามมุมมองตามตำแหน่งของผู้ดู

4) ความเคลื่อนไหว (Motion)

เมื่อกล่าวถึงการมองเห็นสิ่งที่มีความแตกต่างแล้วนั้น สิ่งหนึ่งก็คือความเคลื่อนไหว การเคลื่อนไหวที่มีความเร็วเข้ามาเกี่ยวข้อง ปฏิกริยาของมนุษย์ จะตื่นตัวกับสิ่งเร้า อย่างอัตโนมัติ เราจะมองเห็นสิ่งที่เคลื่อนไหวก่อน แล้วจึงมองเห็นสิ่งที่นั้งอยู่รอบข้าง แม้บางครั้งสิ่งที่เราเห็นเป็นภาพนิ่ง แต่หากนำภาพนิ่งนั้นมาเรียงลำดับ ทางกรมมองเห็นอย่างต่อเนื่อง เราจะสามารถมองเห็นสิ่งนั้นว่าเคลื่อนไหวได้ ลักษณะเช่นนี้ เราเรียกว่า ภาพติดตา ดังเช่นภาพที่ 3-7 ภาพแสดงศิลปะภาพเคลื่อนไหว ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างภาพยนตร์ เมื่อราวศตวรรษที่ 19 ของเอ็ดเวิร์ด เมย์บริดจ์

⁶⁷ ภาพ The central point of view is the eye of Jesus. leonardodavinci.net (2019, as cited in Kourniatis and Architect., 2019) online

ภาพที่ 1.3.1-7 ภาพความเคลื่อนไหว⁶⁸

หลักการเช่นนี้ได้นำไปสู่การสร้างภาพยนตร์ การสร้างการ์ตูนแอนิเมชัน ตลอดจนได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นอย่างมากในศตวรรษที่ 20 แม้ปัจจุบันเราจะมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปอย่างมาก แต่หากเราเข้าในกระบวนการที่มา ก็จะเป็นสามารถประโยชน์ มีความรู้ และความเข้าใจ ไปสู่การพัฒนาต่อยอดในอนาคตอีกได้

ผัสสะหู

ใช้ในการได้ยินเสียง (Audio) เกี่ยวกับเสียงในลักษณะต่างๆ เช่น เสียงทุ้ม, เสียงสูง, เสียงต่ำ เสียงที่แสดงจังหวะสม่ำเสมอ มนุษย์สามารถใช้ผัสสะหู โดยจำเป็นต้องอาศัยการฟัง ในการรับสัมผัสความงามของเสียง ที่เรียกว่า โสตสัมผัส มีหู เป็นอวัยวะรับรู้ความรู้สึกสัมผัสทางการได้ยิน หูจะทำหน้าที่รับ (Receive) ขยาย (Amplifiers) และแปลง (Transduces) การสั่นสะเทือน หรือการเคลื่อนไหวของอากาศ และย่นย่อเอาสิ่งเหล่านั้นมาในระบบประสาท แล้วโสตประสาทจะส่งกระแสแห่งความรู้สึกไปยังสมอง และสมองก็จะแปลงออกมาเป็นความรู้สึกแห่งเสียงนั้น⁶⁹ เป็นพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งของทักษะการเรียนรู้ (Learning skills) การเกิดความรู้สึกริ้นรมย์ จากการได้ยินเสียง ที่สามารถรับรู้ได้โดยง่าย ในชีวิตประจำวัน หาได้ง่ายในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา การฟังเสียงให้เกิดสุนทริยรส จำเป็นต้องอาศัยทักษะในการฟัง การแยกแยะเสียงด้วยเช่นกัน โดยปกติ เรามักได้ยินเสียงหลายๆ ลักษณะในคราวเดียวกัน ทั้งเสียงที่น่าอภิรมย์ และไม่น่าอภิรมย์ เช่นเสียงที่แสดงสาระสำคัญของเสียง และเสียงที่ดังรบกวน ที่เรียกว่า เสียงนอยส์ (noise) อันเป็นเสียงไม่พึงประสงค์ รบกวนการได้ยิน ทั้งนี้การฟังเสียงทำให้เกิดความรู้สึกริ้นรมย์ ในแต่ละสาระเสียงนั้น มักขึ้นอยู่กับต้นกำเนิดเสียง เป็นสำคัญ ซึ่งจะมีลักษณะเฉพาะ แตกต่างกันไป สามารถแบ่งความงามของเสียงได้ออกเป็น 3 ลักษณะด้วยกันคือ เสียงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เสียงร้องของมนุษย์ และเสียงที่เกิดขึ้นจากเครื่องดนตรี

1) เสียงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

เป็นเสียงที่พบได้ทั่วไป (Found sound) เสียงเหล่านี้ เป็นเสียงที่ไม่ได้เกิดจากเสียงของเครื่องดนตรี (Non-Musical Sound) เสียงเหล่านี้มักสร้างความประจักษ์ใจในการจดจำ จากห้วงประสบการณ์ของชีวิต เช่น การเติบโตมาในวิถีที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติ คนเหล่านี้ก็จะคุ้นชินกับเสียง ไก่ขัน เสียงนกร้อง หรือเสียงน้ำที่ไหลรินของลำธาร ก็จะไม่รู้สึกหนวกหู หรือนอนไม่หลับหากมีเสียง แมลงรบกวนยามค่ำคืน หรือการเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมเมือง ก็จะคุ้นชินกับเสียงเครื่องยนต์ เสียงวิทยุที่มีผู้คนผลุกผล่อาน ก็อาจไม่สร้างความรำคาญ ด้วยความคุ้น

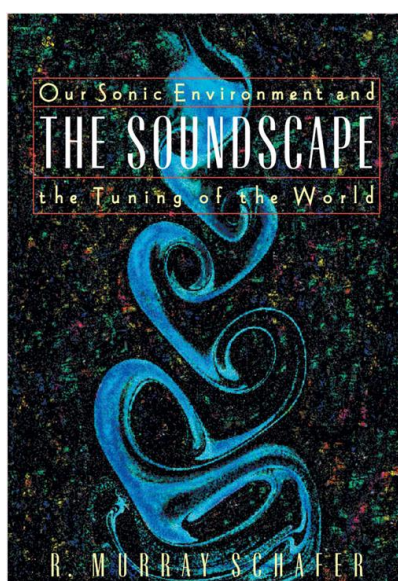
⁶⁸ ภาพความเคลื่อนไหว ชื่อภาพ Animated gif from frame 1 to 11 of The Horse in Motion."Sallie Gardner", owned by Leland Stanford, running at a 1:40 pace over the Palo Alto track, 19 June 1878, by Eadweard Muybridge สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Eadweard_Muybridge

⁶⁹ จำเนียร ช่วงโชติ (2519, อ้างอิงใน พงศ์พิพัฒน์ พัฒนสุนทร 2528). หน้า 3

ชิน เช่นกัน ความงดงามของเสียงในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จึงนับว่าเป็นเสียงที่มีความงาม และให้ความรื่นรมย์ได้ในลักษณะหนึ่ง

- เสียงจากธรรมชาติ คือเสียงที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยมีธรรมชาติ เป็นแหล่งกำเนิด สามารถสังเกต และรับรู้ได้ เช่น เสียงฟ้าร้อง เสียงลมพายุฝนในธรรมชาติ เสียงลมพัดใบไม้ เสียงลมพัดโชดหิน หรือเสียงลมที่กระทบต่อสิ่งต่างๆ เสียงฝนตก เสียงน้ำตก รวมทั้งเสียงร้องที่เกิดจากสัตว์ เกิดจากการสั่นสะเทือนของลม โดยการเปล่งเสียง เช่น เสียงนกร้อง เสียงสุนัขเห่า เป็นต้น

- เสียงจากสิ่งแวดล้อม คือ เสียงที่เกิดขึ้นโดยฝีมือมนุษย์โดยอ้อม กล่าวคือเป็นเสียงที่มักได้ยินรอบตัวเราในสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมในสังคมเมือง หรือสังคมชนบท เสียงจากกิจกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ทำขึ้นกับวัตถุ เช่น เสียงแตรรถ เสียงจากเครื่องยนต์ กลไก หรือเสียงที่กระทบกันไปมาระหว่างข้าวของเครื่องใช้ เช่นเสียงการทอผ้า การตำข้าวด้วยมือ ด้วยเครื่องจักร ของชาวนา สิ่งเหล่านี้ เรียกว่า ความงดงามของเสียงในสิ่งแวดล้อม หรือสุนทรียภาพของเสียงในสิ่งแวดล้อม ดังที่ อา. เมอเร็ย เชฟเฟอร์ (R. Murray Schafer) เป็นผู้ที่น่าสนใจเสนอความงามของ “ภูมิทัศน์ทางเสียง” (Soundscape) ขึ้นในวงการดนตรีและศิลปะสมัยใหม่ งานเขียนของเขาชื่อ The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World เป็นตำราที่นักศึกษาดนตรี จำเป็นต้องเรียนรู้ และได้ทำให้เราตระหนักว่า ความงดงามของเสียงในสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นสุนทรียภาพ ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง

ภาพที่ 1.3.1-8 ภาพหน้าปกหนังสือ เรื่อง Soundscape ของ อา. เมอเร็ย เชฟเฟอร์ ⁷⁰

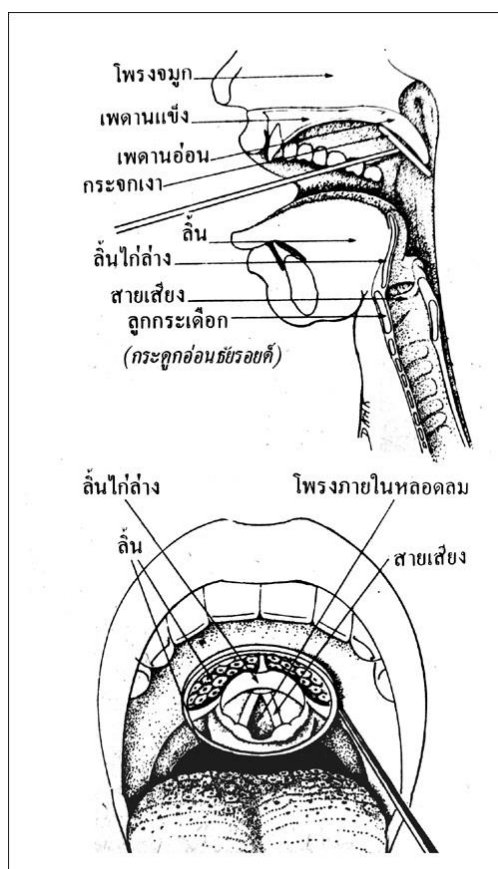
ดังนั้นการได้รับสุนทรียรส ด้านเสียงที่สามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน สามารถสร้างความจดจำที่น่ารื่นรมย์ อย่างง่ายได้ ดังตัวอย่างเช่น เสียงจากธรรมชาติ ป่าเขา น้ำตก ทะเล เสียงจากสิ่งแวดล้อมใกล้แหล่งที่อยู่ หรือสถานที่ แหล่งความประทับใจที่ได้เคยไปเยือน เสียงเหล่านี้ ได้สร้างความประทับใจอย่างจดจำ ครั้นเมื่อเราไปถึง แว่วเสียงที่คล้าย เช่นนี้อีกครั้ง การหวนนึกถึง ก็สามารถเกิดความรู้สึกอึ้งอัมได้

⁷⁰ R. Murray Schafer. (1994). The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย.2563 เข้าถึงได้จาก [chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcglclefindmkaj/https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf](https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf)

2) เสียงร้องของมนุษย์

คือเสียงที่กระทำขึ้นด้วยความสามารถในการควบคุมเสียงของมนุษย์เอง กล่าวคือเป็น เสียงที่ออกจากปากของมนุษย์เอง เสียงร้องของมนุษย์ จัดได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีติดตัวมากับมนุษย์ทุกคน⁷¹

- เสียงที่ออกจากปากของมนุษย์ โดยมีลักษณะของเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของลม โดยการเปล่งเสียง อวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงก็คือกล่องเสียง เวลาพูดเราจะเปล่งลมจากปอดผ่านหลอดคอผ่านกล่องเสียงภายในกล่องเสียงมีสายเสียงซึ่งขึงอยู่ ตรงกลางกล่องเสียง เมื่อลมผ่านจะทำให้สายเสียงสั่นสะเทือนเกิดเป็นเสียงสูงต่ำ เสียงเมื่อผ่านกล่องเสียงแล้วก็จะกระทบคอ เพดานปาก ฟัน หรือริมฝีปาก ทำให้ออกมาเป็นเสียงพูดในที่สุด เพื่อเกิดเสียงลักษณะต่างๆ

ภาพที่ 1.3.1-9 ภาพอวัยวะที่ทำให้เกิดเสียงก็คือกล่องเสียง⁷²

โดยเสียงที่เกิดขึ้นจากมนุษย์นี้ สามารถเลียนเสียงต่างๆ สามารถปรับเสียงสูง-ต่ำ ตามระดับแบบแผนทางดนตรีได้ จนสามารถกล่าวได้ว่า เสียงของมนุษย์นั้นมีคุณสมบัติคล้ายเครื่องเครื่องดนตรีอย่างหนึ่ง

⁷¹ Apel and Daniel (2517, อ้างอิงใน ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์, 2561) หน้า 40

⁷²หมอชาวบ้าน. (2527). เราพูดได้อย่างไร สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก

<https://www.doctor.or.th/article/detail/6786>

3) เสียงดนตรี

คือเสียงที่มนุษย์ นำวัสดุมาสร้างให้เป็นแหล่งกำเนิดเสียง หรือที่รู้จักกันดีว่าเป็น เครื่องดนตรี ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีไทย หรือดนตรีสากล ที่จำต้องอาศัยการบรรเลงในลักษณะต่างๆ อย่างมีแบบแผน เช่น เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ในการบรรเลงนี้ อาจบรรเลงเดี่ยว หรือบรรเลงร่วมกันกับเครื่องดนตรีหลายชนิดในคราวเดียวกันได้ การบรรเลงแต่เพียงเครื่องดนตรี โดยไม่มีผู้ร้องจะเรียกว่า เพลงประเภทไม่มีเนื้อร้อง หรือหากบรรเลงโดยมีผู้ร้องเข้าร่วมด้วยจะเรียกว่า เพลงประเภทมีเนื้อร้อง และเสียงที่มนุษย์กระทำต่อวัตถุใดใด เพื่อให้เกิดเสียง กล่าวคือ เสียงที่มนุษย์กระทำต่อวัตถุใดใด เพื่อให้เกิดเสียงขึ้น ทั้งนี้แบ่งได้เป็น เสียงจากเครื่องดนตรี และเสียงจากเครื่องดนตรีสังเคราะห์

- เสียงจากเครื่องดนตรีสังเคราะห์ เป็นเสียงที่เกิดจากวัตถุ ที่ไม่ใช่เครื่องดนตรีที่รู้จักกันเป็นสากลทั่วไป แต่กลับให้เสียงเลียนแบบโน้ตดนตรี มีวิธีการบรรเลงที่เป็นแบบแผนเฉพาะตัว เช่น การนำแก้วน้ำ มาบรรเลงเป็นเพลง ที่เรียกว่าพินแก้ว หรือการนำกิ่งไม้ ถ้วย ถัง กะละมัง หม้อ มาเคาะ ตี เขย่า ทั้งนี้จะมีรูปแบบการ

ภาพที่ 1.3.1-10 ภาพการบรรเลงเครื่องดนตรีสังเคราะห์ พินแก้ว⁷³

บรรเลงที่มีแบบแผน มีจังหวะของเสียงที่ตรงตาม ก่อเกิดสุนทรียภาพทางเสียงคล้ายเครื่องดนตรีปกติทั่วไป จะเห็นว่าการสร้างสุนทรียภาพทางเสียงนี้ เราสามารถกระทำได้อย่างง่าย เพียงแต่ต้องอาศัยการวิเคราะห์เสียงที่ได้ และสังเคราะห์ด้วยการจัดระเบียบวัตถุสิ่งของให้สามารถผลิตเสียงออกมาได้ตามที่เราต้องการ นับว่าเป็นกิจกรรมใกล้ตัว ที่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นเอง และสะท้อนสติปัญญาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสังเคราะห์ออกมาเป็นรูปธรรมของมนุษย์ได้ เสียงเป็นสื่อสากลสำหรับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ในการรับรู้ ประสบการณ์ การถ่ายทอดความคิด คุณค่าตลอดจนความซาบซึ้งในศิลปะ⁷⁴ ความซาบซึ้งจากการได้ยินเสียงต่างๆ ที่สร้างความพึงพอใจนั้น เรามักจะเห็น การสะท้อนออกด้วยลักษณะของความเคลิบเคลิ้ม ด้วยการอัมมัจจะ โยคตัว หรือศรัทธา ไปกับท่วงทำนอง เนื้อร้อง เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า บุคคลเหล่านั้น ได้เพลิดเพลิน และเกิดความซาบซึ้งในสุนทรียรสแห่งเสียงแล้ว

- เสียงจากเครื่องดนตรี เป็นที่รู้จักกันดีถึงลักษณะของเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ที่บรรเลง ให้เกิดเป็นเสียง มีลักษณะเฉพาะ ด้วยการแสดงระดับโน้ตเสียงที่รู้จักเป็นสากล เสียงเหล่านี้เกิดจากการบรรเลงดนตรีโดยวิธีการ ดีด สี ตี เป่า ฯลฯ หรือเครื่องดนตรีอื่นๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถปรับระดับเสียงให้สูง-ต่ำ ได้อย่างเป็นระบบ โดยกล่าวรวมทั้งเครื่องดนตรีไทย และดนตรีสากล อันประกอบด้วยจังหวะ และท่วงทำนอง

⁷³ THAIRATH TV Originals. (2557). ตะลอนข่าว : เล่นเพลงด้วยพินแก้ว ศิลปะโบราณที่มีมากกว่า 500 ปี

⁷⁴ Prince, Lucien (2479, อ้างอิงใน พงศพิพัฒน์ พัทธสุนทร, 2528). หน้า 2

สุกรี เจริญสุข ได้ขยายความผลที่เกิดขึ้นกับตัวเด็ก จากการเล่นดนตรี ไว้ว่า จะมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ มีสมาธิ และจำดี มีความภูมิใจ รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า รู้จักกาลเทศะ รู้จักหน้าที่ ทำงานอย่างเป็นอิสระ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชอบกิจกรรมการอ่านหนังสือ รักการอ่านหนังสือหลายเล่ม มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ มา มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ดี และสามารถตัดสินใจได้ดี ชอบสนทนา ชักถามปัญหา มีความคิดที่ประณีต สุขุมกว่าเด็กโดยทั่วไป สนใจในสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัว ชอบการใช้สมองเกี่ยวกับตัวเลข การหาวิธีแก้โจทย์ปัญหา เรียนรู้ได้เร็ว และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้ มีจินตนาการสูง และความคิดสร้างสรรค์ มีความตั้งใจในการเอาชนะ ชอบเล่นเกี่ยวกับคำศัพท์ มีความอ่อนไหวในความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ มีจิตใจสาธารณะ สนใจปัญหาทั่วไปเกี่ยวกับสังคม และโลก มุ่งมั่นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ มีบุคลิกภาพและมารยาทดีกว่าเด็กทั่วไป มีความอดทนต่อแรงเสียดทานสูง สามารถซ้อมดนตรีไปพร้อมๆ กับการอ่านหนังสือได้อย่างมีความสุข เข้าร่วมกับเพื่อนๆ และสังคมได้ง่าย ไม่เคอะเขิน หรือประหม่าเวลาต้องอยู่ต่อหน้าสาธารณชน กรณีดนตรีไทย โสขุทธไทยได้ถูกต้อง นุ่งโจงกระเบนเป็น มีความเป็นศิลปิน กวี และมีความเป็นปราชญ์ในเวลาเดียวกัน มีรสนิยมที่ดี แต่งตัวดี⁷⁵ นับว่าประโยชน์ของดนตรี นอกจากจะเกิดคุณค่าสุนทรีย์กับผู้ฟังแล้ว ยังก่อประโยชน์อื่นๆ ต่อผู้ปฏิบัติกิจกรรมทางดนตรี ได้อีกมากมาย

ผัสสะจมูก

ใช้ในการดมกลิ่น (Smell) กลิ่นที่เกิดขึ้นจากวัตถุแห่งความเป็นจริงในโลกภายนอก เป็นกลิ่นที่มาจากบรรยากาศรอบ ที่รายล้อมรอบตัวเรา ในชีวิตประจำวันเราต้องคลุกคลีกับกลิ่นมาก เช่น กลิ่นอาหาร กลิ่นน้ำหอม กลิ่นตัว ฯลฯ การหลงไหล หรือการยึดติดก็หนีไม่พ้นเรื่องกลิ่น เช่น ทารกที่ติดนมอม หรือผ้าห่ม ผ้าอ้อม ไปไหนต้องเอาไปด้วย ถ้าเราเอาปลอกหมอน ผ้าห่ม ผ้าอ้อม นั้นไปซักจะเกิดอาการผิดกลิ่น ไม่มีความสุขขึ้นมาทันที คนที่มีความรัก จะมีความสุขเมื่อได้กลิ่นน้ำหอม หรือบุหรีของคนรัก ทารกสามารถจำแม่ได้จากกลิ่นด้วยทางหนึ่ง เพราะว่าประสาทรับกลิ่นได้พัฒนามาตั้งแต่ก่อนเกิด เราารู้สึกสดชื่นแจ่มใจหลังจากอาบน้ำเพราะเรารู้สึก มีกลิ่นสะอาด กลิ่นจึงเป็นตัวสำคัญด้านอารมณ์ จิตวิทยาคลินิกได้นำกลิ่นมาใช้ในการบำบัดรักษา (Osmotherapy) จากการวิจัยพบว่ามีกลิ่นบางตัว ช่วยให้คลายวิตกกังวล ความรู้สึกเศร้าลดลง นอนหลับดีขึ้น มีสมาธิมากขึ้น เช่น ที่ประเทศญี่ปุ่น มีการวิจัยเพื่อศึกษาอิทธิพลของกลิ่นสาระแน ที่มีผลต่อการทำงานของคนในโรงงาน ทั้งนี้ในบรรดาอวัยวะรับความรู้สึกทั้งหลาย การรับกลิ่นเป็นระบบที่รู้น้อยที่สุด ทั้งนี้เพราะ ประสาทรับความรู้สึกมีขนาดเล็ก และยังฝังลึกเข้าไปในศีรษะ ทำให้ยากที่จะศึกษา และเพราะโพรเจกชันมีลักษณะยากที่จะใช้ตัวกระตุ้นเพื่อศึกษาระบบของมัน และอีกทั้งยังไม่สามารถวิเคราะห์กลิ่นออกเป็นชนิดต่างๆ ได้ โดยเด็ดขาด เช่นเดียวกับตัวกระตุ้นอวัยวะรับความรู้สึกอื่นๆ⁷⁶ นอกจากนี้ยังมีข้อที่จำต้องทราบเกี่ยวกับเรื่องของการรับรู้กลิ่น ก็คือเรื่องการชินกลิ่น (Smell Adaptation) จะมีผลต่อการรับรู้กลิ่นที่แท้จริง เช่น เมื่อเราเข้าไปในครัว เราจะได้กลิ่นอาหารในระยะที่ไม่ก่นาที่แรกที่ก้าวเข้าไปเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ คนที่มีกลิ่นตัวแรง บางครั้งจึงไม่รู้ตัว หรือเวลาใช้น้ำหอม เราจะได้กลิ่นระยะแรกที่ใช้เท่านั้น หลังจากนั้นจะเกิดการชินกลิ่น ทำให้ไม่ได้กลิ่นอีกต่อไป การเปลี่ยนระดับเทรชโฮลด์ของกลิ่นนี้ บางครั้งก็ไม่ได้เกิดจากการชิน แต่เกิดจากสาเหตุอื่น เช่น เวลาเป็นหวัดระดับเทรชโฮลด์จะสูงขึ้น การชินกลิ่นบางครั้งก็มีประโยชน์ ทำให้มนุษย์เราสามารถอยู่ในที่ที่มีกลิ่นแรงได้โดยไม่รู้สึกถูกรบกวน เช่น ร้านขายปลาเค็ม ร้านขายปุ๋ยเคมี ฯลฯ แต่บางครั้งก็เป็นโทษ เช่น กรรมกรเหมืองแร่ ต้องหาวิธี

⁷⁵ สุกรี เจริญสุข. (2555). หน้า 21

⁷⁶ รังริ นพเกตุ. (2540). หน้า 57

ตรวจสอบปริมาณก๊าซพิษมีเทนด้วยวิธีอื่น เพราะจะก่อให้เกิดการชินกลิ่น⁷⁷ เหล่านี้แสดงถึงปัจจัยในการรับรู้กลิ่นของมนุษย์ นอกจากนี้การได้กลิ่นที่ทำให้มนุษย์เกิดสุนทรียะเกี่ยวกับกลิ่น โดยปกติทั่วไปของมนุษย์นั้น สามารถแบ่งกลุ่มที่มาของกลิ่นอัน ได้เป็น กลิ่นที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และกลิ่นที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้น คือ

1) กลิ่นที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

เช่น กลิ่นของสถานที่ ที่เราไป เช่นเมื่อเราไปยังพื้นที่ธรรมชาติ ภูเขา ทะเล น้ำตก เราจะได้กลิ่นของธรรมชาติ กลุ่มดินโคลน กลิ่นของสาหร่ายน้ำ หรือตลอดจนกลิ่นของพืชพรรณ ดอกไม้ชนิดต่างๆ กลิ่นเหล่านี้ จะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีแหล่งต้นกำเนิดมาจากธรรมชาติ และกลิ่นของสิ่งแวดล้อม เป็นกลิ่นที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่นเมื่อเรายืนอยู่กลางถนนในชุมชน เราจะได้กลิ่นควันรถ กลิ่นของอาคารสถานที่ กลิ่นของร้านอาหาร ที่ผสมปนเป ไปด้วยกลิ่นของอาหารหลากหลายชนิด เป็นต้น กลิ่นเหล่านี้ มีทั้งกลิ่นหอม กลิ่นเหม็น ที่ที่น่าพิศมัย และกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ด้วยเช่นกัน ซึ่งกลิ่นเหล่านี้ล้วนมีผลสะท้อนต่อประสบการณ์ความทรงจำของมนุษย์

2) กลิ่นที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้น

ประกอบไปด้วยกลิ่นหอมต่างๆ บ้างทำเป็นของแข็งเช่นสบู่ บ้างทำเป็นของเหลวเช่นน้ำหอม หรือผสมมาในเครื่องสำอาง ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของเรา กลิ่นเหล่านี้ บางครั้งมนุษย์จะสกัดมาจากกลิ่นของธรรมชาติดั้งเดิม บ้างก็ปรุงแต่งขึ้นมาใหม่เพื่อเลียนแบบกลิ่นดั้งเดิม ดังตัวอย่างเช่น Museo Nacional del Prado ในกรุงมาดริด ประเทศสเปน จัดแสดงนิทรรศการพิเศษโดยภาพวาด “ความรู้สึกของกลิ่น” (The Sense of Smell) ในเรื่องของการมองเห็น การได้ยิน กลิ่น รส สัมผัส (Sight, Hearing, Smell, Taste, Touch) ซึ่งผลสร้างได้สร้างสรรค์ร่วมกันระหว่างเปเตอร์ เปาล์ รือเบินส์ และยัน เบรอเคิล (Paul Rubens and Jan Brueghel)

ภาพที่ 1.3.1-11 ภาพความรู้สึกของกลิ่น⁷⁸

⁷⁷ รัจรี นพเกต. (2540). หน้า 62

⁷⁸ The Sense of Smell 1617 - 1618. Oil on panel. Room 083 สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย.2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-sense-of-smell/adff981e-a317-4152-9e04-05ada13be226>

ณ พิพิธภัณฑ์ปราโด (Museo Nacional del Prado) ในกรุงมาดริด ประเทศสเปน โดยพิพิธภัณฑ์ได้สร้างภาพวาดให้สามารถสัมผัสกลิ่น โดยนักพัฒนาน้ำหอม ได้สร้างกลิ่นขึ้นมาให้สอดคล้องกับภาพวาด ในส่วนประกอบต่างๆ ภายในภาพ ด้วยเครื่องกระจายกลิ่น ซึ่งจะได้กลิ่นหอมเมื่อมีการสัมผัสกับกับหน้าผลงาน จะได้รับรู้กลิ่นของน้ำมันหอมระเหย เช่นดอกส้ม ดอกมะลิ กุหลาบ ดอกแดฟโฟดิล ต้นมะกอก รวมถึงกลิ่นเปลือกไม้ รวมทั้งกลิ่นของซมดแอฟริกัน ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่มีถิ่นกำเนิดในแถบ แอฟริกาใต้สะฮารา⁷⁹ ดังนั้นกลิ่นที่เราได้รับสุนทรีย์รสในการไปชมภาพวาด จึงมีลักษณะของกลิ่นที่เลียนแบบมา อันเป็นกลิ่นที่ปรุงแต่งขึ้นโดยมนุษย์

ผัสสะปาก

ใช้ในการรับรส (Taste) การรับรส ก็เช่นเดียวกันกับกลิ่น ตัวกระตุ้นอยู่ในรูปของสารเคมี ประสาทรับรส เรียกว่า เคโมรีเซพเตอร์ (Chemoreceptor) การรับรสกับ และการได้กลิ่นจะสัมพันธ์กัน ถ้าความสามารถทางการได้กลิ่นลดลง จะมีผลต่อการรับรสด้วย เวลาเราเป็นหวัดจะรู้สึกว่ารสชาติอาหาร ไม่เหมือนเดิม หรือถ้าเราอุดจมูกให้สนิท รสชาติของมันฝรั่งและแอปเปิ้ลจะเหมือนกัน คนที่ประสาทรับกลิ่นพิการจะไม่สามารถแยกความแตกต่างของรสชาติเนื้อต่างๆ ได้ แม้ว่าจะเคยมีประสบการณ์มาแล้ว⁸⁰ ความสามารถของมนุษย์ในการรับรสชาติอาหารต่างๆ ทั้งที่เป็นอาหาร และเป็นยา เช่นรสเปรี้ยว รสหวาน รสเค็ม รสขม รสชาติที่สร้างความพึงพอใจ หรืออื่นๆ การที่เราสามารถบอกความแตกต่างของรสชาติอาหารที่รับประทานได้เนื่องจากมีปุ่มรับรสเล็กๆจำนวนมากภายในเรียกว่า ปาปิลลา (papilla) ปุ่มบนลิ้นเหล่านี้จะประกอบด้วยตุ่มรับรส (taste bud) ซึ่งมีอยู่ 4 ชนิดทำหน้าที่รับรสต่างๆ ได้แก่ รสหวาน รสขม รสเค็ม และรสเปรี้ยวกระจายอยู่บนลิ้นในบริเวณต่างๆ

ตุ่มรับรส	บริเวณบนลิ้น	สาเหตุของการเกิดรส
รสหวาน	ปลายลิ้น	จากสารให้รสหวานเช่น น้ำตาล แอลกอฮอล์ กรดอะมิโน
รสเค็ม	ปลายลิ้นและด้านข้างของลิ้น	จากเกลือที่มีไอออนบวก
รสเปรี้ยว	ด้านข้าง 2 ข้างของลิ้น	จากสารที่มีความเป็นกรด
รสขม	โคนลิ้น	จากสารอัลคาลอยด์เช่น คาเฟอีน ควินิน

ภาพที่ 1.3.1-12 ภาพการรับรส⁸¹

บางครั้งร่างกายมนุษย์ก็เกิดการชี้นำรส (Taste suggestion) ตัวกระตุ้นบางตัว สามารถกระตุ้นได้ โดยที่ยังไม่ทันได้รับประทาน ถ้าเคยมีประสบการณ์กับตัวกระตุ้นนั้นมาก่อน แสดงว่าตัวกระตุ้นนั้นสามารถชี้นำรส ในตัวของมันเองได้ เพียงได้เห็น หรือได้กลิ่นก็เกิดการรับรู้ก่อนรับประทาน (Anticipatory taste) สามารถทดสอบได้ดั่งหาน้ำตาล และสิ่งที่มีรสเปรี้ยวจัด เช่น มะยมหรือมะดัน มาเปรียบเทียบกัน โดยครั้งแรกให้ดูน้ำตาลก่อน แล้วสังเกตความรู้สึก และปริมาณน้ำลายภายในปาก หลังจากนั้นให้ดูของเปรี้ยวจัด และลองสังเกตความรู้สึก ปริมาณน้ำลายใน

⁷⁹ Euronews. (2022). กลิ่นหอมของดอกไม้ สัตว์ และถุงมือ สามารถดมได้จากภาพวาดสมัยศตวรรษที่ 17 ที่ Museo del Prado ในกรุงมาดริด.

⁸⁰ รัจรี นพเกตุ. (2540). หน้า 63

⁸¹ สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. การรับรส. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก https://il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/3_9.htm

ปากเปรียบเทียบกับเมื่อเวลาเห็นน้ำตาล จะเห็นว่าปริมาณของน้ำลายกับของเปรี้ยว จะแตกต่างกันมาก กับน้ำตาล สำหรับคนที่รู้สึกของเปรี้ยวเหล่านี้นมาก่อน บางคนถึงกับเกิดความรู้สึกเซ็ดฟัน หรือเสียวฟันตามมาด้วย ทั้งนี้เพราะตุ่มรับรสถูกกระตุ้น เนื่องจากประสาทรับรสเปรี้ยวอยู่ใกล้กับต่อน้ำลาย จึงทำให้ต่อน้ำลายพลอยถูกกระตุ้นไปด้วย ฉะนั้นเมื่อเวลาเห็นมะยม มะดัน มะม่วงน้ำปลาหวาน หรือของดองที่รสจัดต่างๆ เราจึงรู้สึกน้ำลายสอตั้งแต่ยังไม่ได้รับประทาน⁸² เหล่านี้เป็นการอธิบายเรื่องการรับรส ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ จึงนับได้ว่ากระบวนการรับรู้ด้วยผัสสะปาก เป็นสุนทรียะเชิงวิทยาศาสตร์

สุนทรียรสในที่นี้จึงเป็นรสชาติอาหาร เมื่อขณะได้ลิ้มลอง เป็นรสหวาน เค็ม เปรี้ยว และรสขม ตามลักษณะของสิ่งที่ได้รับรสชาตินั้นจริงๆ ท้ายสุดมนุษย์แต่ละคนจะมีความชอบที่แตกต่างกัน บ้างต้องหวานหน่อย บ้างต้องเค็มหน่อย บ้างต้องเปรี้ยวหน่อย หรือบ้างต้องมีรสขมฝาด แล้วจะรู้สึกว่าร่อย ในสุนทรียรสนี้

ผัสสะกาย

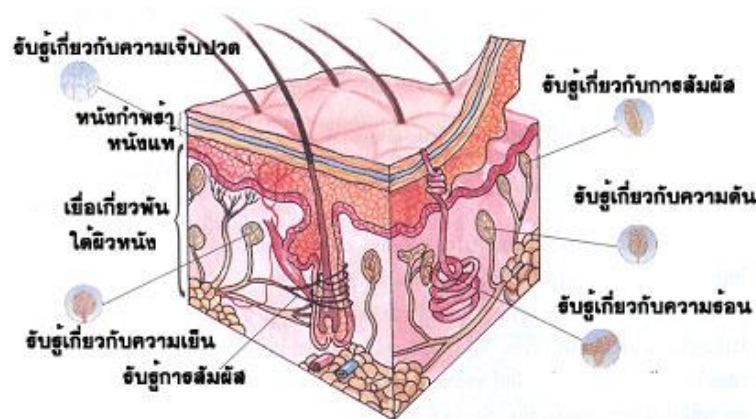
ใช้ในการสัมผัส (Tactile) และสิ่งต่างๆ ที่มาสัมผัสกับผิวหนัง ไม่ว่าจะเป็นผิวหยาบ หรือนุ่ม เรียบลื่น และยังใช้ในการรับรู้ความรู้สึกอุณหภูมิร้อนหนาวด้วยเช่นกัน ผิวหนังของคนมีพื้นที่มากมายแต่บางส่วนของผิวหนังอาจมีปลายประสาท (nerve ending) ซึ่งมีหน่วยรับรู้ความรู้สึกอยู่มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกัน โดยหน่วยรับรู้ความรู้สึกแต่ละชนิด จะไวต่อการกระตุ้น เฉพาะอย่างเช่น หน่วยรับรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับความดันจะมีลักษณะคล้ายหัวหอมผ่าซีก และมีปลายประสาทเดนไดรต์อยู่ตรงกลาง มีเนื้อเยื่อเกี่ยวพันหุ้มปลายประสาทอยู่รอบๆ หน่วยรับรู้ความรู้สึกนี้ฝังลึกอยู่ในผิวหนังบริเวณของหนังแท้ (dermis) ส่วนหน่วยรับรู้ความรู้สึกเจ็บปวดจะมีปลายประสาทเดนไดรต์ที่แทรกอยู่ในชั้นหนังกำพร้า(epidermis) นอกจากนี้ใต้ชั้นหนังแท้ (dermis) ยังมีชั้นเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน (subcutaneous tissue) อยู่อย่างหลวมๆ หน่วยรับรู้ความรู้สึกบางหน่วยอาจอยู่อย่างอิสระบางหน่วยพันอยู่รอบเส้นขน ดังนั้นเมื่อ ลูบเส้นขนเบาๆ ก็รับรู้สัมผัสได้เช่นกัน⁸³ เนื่องจากประสาทรับรู้ความรู้สึกอยู่ใต้ผิวหนังตำแหน่งต่างๆ กัน การกระตุ้นจะทำให้การรับรู้ต่างๆ กัน 4 อย่างคือ ความรู้สึกสัมผัส ความรู้สึกเย็น ความรู้สึกร้อน ความรู้สึกเจ็บปวด ในมนุษย์ความรู้สึกส่วนใหญ่ได้จากส่วนมือและเท้า การรับรู้ความรู้สึกได้ผิวหนัง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

การรับรู้ที่มีคุณสมบัติเป็นปฐมภูมิ (Primary quality) ได้แก่ ความรู้สึกสัมผัส ความรู้สึกเย็น ความรู้สึกร้อน และความรู้สึกเจ็บปวด ถ้าเรากระตุ้นผิวหนัง ภายในบริเวณพื้นที่ หนึ่งตารางหน่วยเล็กๆ (โดยมีผ้าผูกตา ผู้รับการทดลอง) ด้านปลายแหลมที่ร้อน ปลายแหลมที่เย็น เส้นผม และปลายเข็ม ผู้รับการทดลองจะรู้สึกร้อน เย็น ถูกสัมผัส และเจ็บ ตามลำดับ และด้วยวิธีการนี้ เราสามารถทำแผนผังขอจุดรับรู้ความรู้สึกต่างๆ ที่ผิวหนังซึ่งพบว่า จุดรับรู้ความรู้สึกเหล่านี้ไม่ได้กระจายอยู่อย่างสม่ำเสมอ บางตำแหน่งมีแต่ประสาทสัมผัส บางตำแหน่งก็มีแต่ประสาทรับอุณหภูมิ การรับรู้ความรู้สึกได้ผิวหนังชนิดที่สองคือ

การรับรู้ที่มีคุณสมบัติทุติยภูมิ (Secondary quality) เป็นการรับรู้ที่เกิดจากการกระตุ้นปฐมภูมิเป็นระยะๆ หรือเกิดจากการกระตุ้นประสาทปฐมภูมิตั้งแต่ 2 ขึ้นไปพร้อมๆ กัน เช่น จิกจี้ เกิดจากการกระตุ้นประสาทสัมผัสเป็นระยะๆ หรือคัน เกิดจากการที่ประสาทรับรู้ความรู้สึกเจ็บถูกกระตุ้นเป็นระยะๆ หรือการผสมของความรู้สึกสัมผัส และความรู้สึกเย็น ให้ความรู้สึกเปียก แฉะ การผสม สัมผัสเบาๆ และความร้อน ให้ความรู้สึกเป็นมันเยิ้ม

⁸² รัชนี นพเกตุ. (2540). หน้า 70

⁸³ สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. (ไม่ระบุ). การสัมผัส.

ภาพที่ 1.3.1-13 ภาพการสัมผัส⁸⁴

ความรู้สึกสัมผัส (Pressure sensitivity) ประสาทรับความรู้สึกสัมผัสส่วนใหญ่อยู่ใต้ผิวหนังชั้นตื้นๆ มีบางส่วนที่เข้าไปข้างใน เช่น อยู่ในอวัยวะภายใน ข้อต่อ และเนื้อเยื่อที่เชื่อมกันของกล้ามเนื้อ ในมนุษย์ส่วนที่ไวต่อความรู้สึกที่สุด ได้แก่ ปลายนิ้วมือ บางส่วนของปาก และปลายลิ้น ส่วนที่ไวรองลงมาคือ แขน ขา และลำตัว⁸⁵ เหล่านี้บางครั้งอาจเกิดความรู้สึกชินต่อแรงกด หรือการชินต่ออุณหภูมิ ได้เช่นกัน

การชินแรงกด (Pressure Adaptation) เป็นการรับสัมผัส เมื่อผิวหนังได้รับกระตุ้นติดต่อกันเป็นระยะเวลาหนึ่ง จะเกิดความชินต่อแรงกดนั้น เช่นเดียวกับประสาทรับความรู้สึกอื่นๆ ความชินนี้อาจเกิดมาก จนกระทั่งเป็นความชินสมบูรณ์ คือไม่รู้สึกรั้งแรงกดได้เลย เช่น คนที่สวมแว่นตา หรือแหวน จะไม่รู้สึกละหลังจากที่สวมใส่ไปนานๆ และจะกินระยะเวลาหนึ่ง จากที่แรงกดซึ่งเป็นตัวกระตุ้นหยุดกระตุ้นแล้ว เพราะเซลล์ผิวหนังนั้นเปลี่ยนแปลงอยู่ จะต้องกินเวลาระยะหนึ่งก่อน ที่จะคืนรูปเดิม ระยะเวลาที่ยังคงเกิดกระแสประสาทขึ้น ด้วยเหตุนี้ เวลาที่แหวน หรือนาฬิกาหลุดหาย เราจึงไม่รู้สึกรั้งตัวโดยทันที

ส่วนการชินอุณหภูมิ (Thermal Adaptation) คือความรู้สึกร้อน ความรู้สึกเย็น อาจเปลี่ยนไปได้เนื่องจากความชิน หลังจากการรับความรู้สึกร้อน หรือเย็น ติดต่อกันเป็นเวลานาน เช่น เวลาที่เราอาบน้ำในหน้าหนาว ตอนแรกๆ จะรู้สึกว๊าน้ำเย็นจัดหลังจากอาบน้ำไปสักครู่ ความเย็นจะลดลง ความชินที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากการขยายตัว หรือการหดตัวของเส้นเลือด เมื่อเวลาที่ผิวหนังถูกกระตุ้น ด้วยความร้อนติดต่อกัน เส้นเลือดจะขยายตัว ทำให้เทรซโฮลต์ ของความรู้สึกร้อนสูงขึ้น แต่เทรซโฮลต์ของความรู้สึกเย็นต่ำลง ถ้าผิวหนังถูกกระตุ้นด้วยความเย็นติดต่อกัน เส้นเลือดจะหดตัว ทำให้เทรซโฮลต์ของความรู้สึกเย็นสูงขึ้น แต่เทรซโฮลต์ของความรู้สึกร้อนต่ำลง⁸⁶ เหล่านี้ผิวหนังจึงเป็น อวัยวะหนึ่งของมนุษย์ในการรับรู้ต่อแรงปะทะจากโลกภายนอก ด้วยลักษณะของการกระทบต่อวัตถุกระตุ้น จะด้วยการ จับ สัมผัส ลูบ คลำ การรับแรงปะทะ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นของแข็ง ของอ่อนนุ่ม เป็นของเหลว ตลอดจนอุณหภูมิ เหล่านี้สามารถอธิบายได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ดังที่ได้ยกตัวอย่าง แต่เหตุของการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีเหตุปัจจัยที่สำคัญ ส่งผลกระทบการรับรู้ก่อนหน้านี้ อีกด้วยเช่นกัน เราเรียกว่าการรับรู้โดยผัสสะจิตใจ

⁸⁴ สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. (ไม่ระบุ). การสัมผัส.

⁸⁵ รัจรี นพเกตุ. (2540). หน้า 73-74

⁸⁶ รัจรี นพเกตุ. (2540). หน้า 75-80

ผัสสะจิตใจ

เป็นการใช้จิตใจในการรับรู้ ที่มีผลต่อความรู้สึก อารมณ์ (Mood/Fell/Sense) ผัสสะนี้มีความแตกต่างจากผัสสะทั้ง 5 ที่ผ่านมา ที่เป็นการรับรู้จากวัตถุ ที่มาจากโลกภายนอก (External World) ส่วน ผัสสะจิตใจนี้ เป็นการรับรู้และแปลความจากโลกภายใน (Internal World) คือความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละคน อาจคลอบคลุมหรือมีอิทธิพลต่อ ผัสสะ อื่นๆ ให้รับรู้คล้อยตามด้วยได้เช่นกัน เช่น การใช้ตาในการมองเห็นอาหารที่น่ารับประทาน เช่น ข้าวกะเพราไก่ ก็สามารถจินตนาการรสชาติ หรือรู้สึกน้ำลายไหลได้ก่อนที่จะใช้ ผัสสะปาก ในการสัมผัสอาหาร ทั้งนี้อาจส่งผลต่อการตีความอื่นๆ เช่น แคเห็น หรือนึกถึง ก็สามารถได้กลิ่น ที่มาจากความทรงจำได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความสามารถในการจดจำประสบการณ์ที่เคยสัมผัส

การรับรู้ด้วยผัสสะทั้ง 6 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรับรู้สุนทรียภาพ ทางความงามไม่ว่า ภาพ นี้จะเกิดขึ้นเป็นรูปวัตถุ (Object) ตรงหน้า หรือเป็น ภาพ นี้จะเกิดขึ้นโดยผ่านจินตภาพ (Subject) ของผู้ดู ที่มาจากการรู้สึกสัมผัส ตีความหมาย จากความประทับใจ เกิดขึ้นโดยประสานโลกภายนอกกับโลกภายในของตนเอง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น จนให้รับรู้ได้ เรียกได้ว่าเป็นประสบการณ์ สุนทรียรส เฉพาะบุคคล ที่อาจไม่เท่ากัน

เมื่อความรู้สึกสุนทรียจำเป็นต้องอาศัยการรับรู้จากผัสสะทั้ง 6 ดังที่กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะสุนทรียศาสตร์เป็นปรัชญาที่ศึกษาคุณค่าในการรับรู้ของความงาม ซึ่งมีกฎเกณฑ์ มาตรฐาน ในการตัดสินความงามตลอดจนทฤษฎีต่างๆ ของนักปรัชญาที่กล่าวถึงความงาม อันจำเป็นต้องเรียนรู้ทฤษฎีจากนักปรัชญาคนสำคัญ เพื่อเรียนรู้มุมมอง ความคิด และการประเมินคุณค่าความงามในลักษณะต่างๆ ด้วยทั้งนี้เรามักยกตัวอย่างของงานศิลปะ และแหล่งที่มาของงานศิลปะ ซึ่งเป็นอันที่จะทำให้เราได้เข้าใจเรื่องของสุนทรียภาพ และงานศิลปะนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงคุณค่าความงาม

1.3.2 ประสบการณ์ขั้นต้น และประสบการณ์ขั้นรอง

ประสบการณ์ (Experience) มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับชีวิตมนุษย์ ประสบการณ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การคาดคะเน การปรับตัว และการพัฒนาสิ่งต่างๆ รอบตัวให้ไปในทิศทางที่ดีขึ้น เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการหล่อหลอมความรู้ ความคิด ทักษะคติ หรือความเข้าใจ มนุษย์เรามีความแตกต่างกันแต่แต่ละบุคคล การรับรู้ได้นั้นขึ้นอยู่กับความสนใจด้วย เช่นกัน โดยปกติมนุษย์เราจะจดจำ เหตุการณ์ที่มากกระทบใจ หรือสะเทือนใจ เช่นสิ่งที่ทำให้เรามีความสุข สิ่งที่ทำให้เราเศร้า และเราจะไม่จดจำต่อสิ่งที่น่าเบื่อ

ประสบการณ์เป็นคำใช้เรียกการรับรู้ที่เกิดขึ้นแก่เราเมื่อเราสัมผัส หรือปะทะกับโลกภายนอก (External World) โดยจะได้รับการสั่งสมไว้ตามประสิทธิภาพของอวัยวะรับสัมผัสของแต่ละคน ซึ่งจะสัมพันธ์กับความตั้งใจ หรือความสนใจของเรา หลังจากที่เรารู้ หรือได้มีประสบการณ์แล้ว จะสามารถจำแนกแยกแยะสิ่งที่รับรู้ได้นั้นได้ สิ่งเหล่านี้จะถูกกักเก็บอยู่ในสมอง เป็นความรู้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการรู้ตัว มีสติ ดังนั้นจึงเชื่อว่าเมื่อเรามีประสบการณ์มาก ก็จะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังอย่างมีสติได้มาก⁸⁷

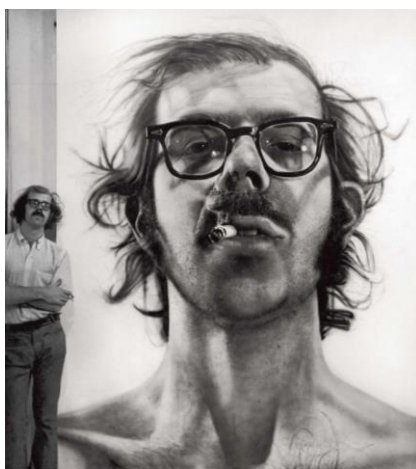
โดยความสามารถในการรับรู้สิ่งที่เรียกว่าประสบการณ์สุนทรียะของมนุษย์นั้น เกิดขึ้นจากทักษะและพฤติกรรมอันเป็นสัญชาตญาณ ที่สั่งสม ปรับตัว เกิดเป็นการเรียนรู้ นับว่าเป็นทักษะที่สำคัญของมนุษย์ ดังเช่น

⁸⁷ อารี สุทธิพันธุ์. (2533). หน้า 35

เริ่มต้นด้วยการที่มนุษย์มองเห็น และชื่นชมในความงามของธรรมชาติ จนต้องนำมาสร้างสรรค์ใหม่ ความพยายามเก็บรูปแบบความงาม ที่ตนเองประทับใจนั้นไว้ แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานของมนุษย์โดยได้แรงจูงใจมาจากธรรมชาติเบื้องหน้า ดังเช่น กลุ่มแนวคิดลัทธิอิมเพรสชันนิสม์ซึม (Impressionism) ในยุโรป ที่ต้องการที่จะแปลความงามของธรรมชาติด้วยการใช้สี-แสง แสดงบรรยากาศเป็นสำคัญ การศึกษาความเปลี่ยนแปลงของแสงเงา (Shifting Light) ความเป็นประกายแวววาว (Scintillation) ของแสงจากธรรมชาติ ด้วยการไปเขียนกลางแจ้ง (Plein-Air) และใช้สีแบบ “High Key” (สีเบาและสดใส) เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองอย่างฉับพลันจากประสบการณ์ขณะนั้น จึงเป็นงานที่มีคุณค่าทางอารมณ์⁸⁹

ภาพที่ 1.3.2.1-1 เป็นภาพที่จิตรกรมีความประทับใจต่อบรรยากาศของช่วงเวลาขณะพระอาทิตย์ขึ้น จึงพยายามเก็บความประทับใจเหล่านี้ ด้วยสี จังหวะลีลา รอยพู่กัน และเนื้อหาสาระของภาพที่มีองค์ประกอบของพระอาทิตย์ พื้นน้ำ ท้องฟ้า และผู้คน ที่พายเรือยามเช้า นับว่าเป็นการถ่ายทอดผลงานจากความประทับใจจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอตรงหน้า ซึ่งเรียกว่า “ประสบการณ์ขั้นต้น”

ในประวัติศาสตร์ศิลปะ กลุ่มซูเปอร์ รีลลิสม์ (Super Realism) ในอเมริกา ช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นที่นิยมกันมาก กลุ่มสร้างผลงานภาพเหมือน ที่ดูเพียงผิวเผิน อาจแยกความแตกต่างระหว่างภาพถ่าย กับภาพวาดได้ยาก แต่แนวความคิดสร้างงานของกลุ่มนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แนวความคิดการเลียนแบบธรรมชาติ มีมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ศิลปะนับครั้งไม่ถ้วน

ภาพที่ 1.3.2.1-2 ภาพเหมือนบุคคล⁹⁰

ภาพที่ 1.3.2.1-2 เป็นภาพที่แสดงการคัดลอกภาพหุ่นตรงหน้าซึ่งในที่นี้ก็คือภาพบุคคล ที่เป็นภาพของจิตรกรเอง นับว่าเป็นการถ่ายทอดตามแบบ ให้มีความเหมือนมากที่สุด ความเหมือนที่จิตรกรพยายามวาดขึ้นให้เหมือนต้นฉบับมากที่สุด หรือการคัดลอกสิ่งใด ใด ที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นเหล่านั้นจึงนับเป็นผลงานศิลปะที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นจากประสบการณ์ขั้นต้นทั้งสิ้น

หรือในประวัติศาสตร์ศิลปะไทย ยกตัวอย่าง ลักษณะของลายกระหนก หรือเขียนว่า ลายกนก ก็ได้เช่นกัน เช่น กนกใบเทศ ซึ่งเป็นลายไทยในลักษณะหนึ่ง เป็นลายที่อาจารย์ช่างเขียนสมัยโบราณ ได้นำต้นคิด จาก

⁸⁹ สงวน รอดบุญ. (2522). หน้า 88

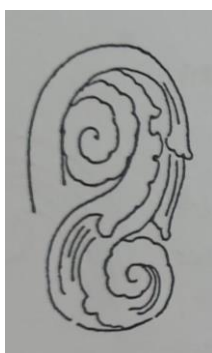
⁹⁰ ภาพเหมือนบุคคล, ชื่อ Big Self-Portrait, 1967–1968, acrylic on gessoed canvas, 273.1 x 212.1 cm. by chuck close สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>

จำพวกใบไม้ ต้นและเถา เช่น ใบชะบา ใบครอบคงคา ใบขึ้นฉ่ำ ใบตำลึงตัวผู้ ใบผักขำ เป็นต้น⁹¹ มาพัฒนาเป็นลายไทย ศิลปะวิจิตรศิลป์ อันเป็นศิลปะประจำชาติชาติไทยทั้งดงาม ดังเช่นตัวอย่างภาพที่ 3-9

ภาพที่ 1.3.2.1-3 ภาพลายไทยที่มีต้นแบบมาจากใบไม้⁹²

ส่วนความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นจาก ผลงานที่พัฒนาจากประสบการณ์ขั้นต้นอีกที เป็นผลงานศิลปะ เรียกว่าผลงานประสบการณ์ชั้นรอง เช่นมีลักษณะของการต่อยอด พัฒนาต่อ หรือการได้แรงบันดาลใจส่งต่อ ๆ กันมา ตัวอย่างเช่นการเผยแพร่รูปแบบทางศิลปะ การรับวัฒนธรรมอื่นมาหลอมรวมกันของตนเอง ตัวอย่างเช่น กนกแบบคุปตะ หนึ่งในกนกศิลปะอินเดีย โดยสืบทอดจากลวดลายในศิลปะอมราวดี ซึ่งมีลักษณะของลายประเภทพันธุ์พฤกษาอยู่มาก นับเป็นการสืบทอดภายใน จนมีลักษณะของลายและแบบศิลปะคุปตะเอง สำหรับศิลปะอมราวดีนั้น ก็มีสืบทอดอิทธิพลจากภายนอก เช่น กรีก โรมัน อิหร่าน มาก่อน⁹³ เหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้

ภาพที่ 1.3.2.1-4 ภาพคัดลอกจากลายกนก⁹⁴

ผู้ดูจำต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลายไทยมาก่อน จึงสามารถแยกได้ว่าลายไทยใด มีต้นกำเนิดมาจากแหล่งใด เช่นนี้ก็จะมิประโยชน์ ทำให้ไม่เกิดการคัดลอกโดยไม่เจตนา เนื่องจากงานศิลปะ หากคัดลอกจากต้นกำเนิดที่เป็นธรรมชาติแล้วนั้น นับได้ว่าผู้สร้างนั้น เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานชิ้นนั้นๆ ด้วยตนเอง แต่หากเป็นการคัดลอกจาก

⁹¹ ชว่ง สเลลันนท์. (2548). หน้า 23

⁹² ภาพลายไทยที่มีต้นแบบมาจากใบไม้, ชื่อกนกใบเทศ ที่พัฒนามาจากประสบการณ์ขั้นต้น จากตำราฝึกหัดวิชาช่างเขียนเล่มแรกของชาติไทย พิมพ์ครั้งแรก 2494 โดย ชว่ง สเลลันนท์ (ชว่ง สเลลันนท์, 2548). หน้า 25

⁹³ ม.จ.สุภัทรดิศ (2511, อ้างอิงใน สันติ เล็กสุขุม, 2545). หน้า 22

⁹⁴ ภาพคัดลอกจากลายกนก ลายเส้นสลักหิน ศิลปะอินเดียคุปตะ พุทธศตวรรษที่ 9-10, จาก P.Stern 1972 : Fig. 31 ลายต้นแบบของกนกที่ผูกกันขึ้นดูคล้ายลายพันธุ์พฤกษา โดย สันติ เล็กสุขุม (สันติ เล็กสุขุม, 2545). หน้า 23

ผลงานที่เคยมีผู้ได้สร้างสรรค์ไว้แล้วก่อนหน้านี้จะเรียกว่าการคัดลอก แตกต่างกับการสร้างสรรค์จากประสบการณ์ชั้น
รอง ที่ภาพลักษณ์ของผลงานเกิดจากจินตภาพที่ผู้สร้างคิดขึ้นเอง หากแต่หยิบยกแรงดลใจจาก ประสบการณ์ชั้นต้นมา
จัดระเบียบ หรือเปลี่ยนรูปแบบใหม่

ภาพที่ 1.3.2.1-5 ภาพปริศนาธรรม⁹⁵

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอีกผลงานหนึ่ง คืองานจิตรกรรมไทย ฝีมือจิตรกรนาม ขรัวอินโข่ง ภาพที่
1.3.1.1-5 ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของจิตรกรรมไทย ที่
ปรับเปลี่ยนจากแนวอุดมคติ มาสู่ความสมจริง ที่เรียกว่า “สัจนิยม” โดยการปรับเปลี่ยนทั้งทางด้านแนวความคิด และ
เทคนิคในการเขียน คือ การแสดงภาพแบบทัศนวิสัย (Perspective) อิทธิพลจากศิลปะแบบตะวันตก กล่าวคือ การ
ปรับเปลี่ยนจากการเขียนในรูปแบบไทยประเพณี มาสู่แนวสัจนิยม ดังตัวอย่างเช่นภาพปริศนาธรรม ภาพดอกบัวกำลัง
บานอยู่กลางสระ หมายถึง พระพุทธเจ้าเปรียบดังดอกบัวที่บานแล้ว พระธรรมเปรียบดังรสหวานของดอกบัวนั้น
พระสงฆ์ผู้บริโภครพระธรรมเปรียบดังหมู่ผึ้งอันเข้าบริโภครสหวานนั้น สิ่งสำคัญคือ ฉากภาพกลุ่มหญิง ชาย
ชาวตะวันตกที่ยืนดูดอกบัวอยู่รอบนอก เป็นงานเขียนที่อาศัยแบบจากภาพเขียนอย่างฝรั่ง⁹⁶

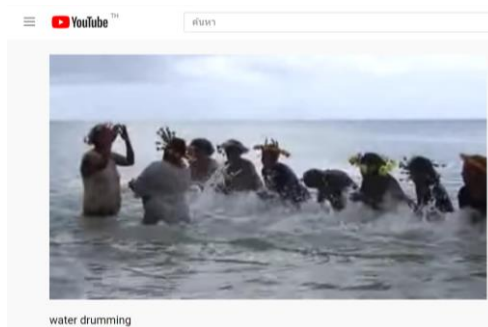
1.3.2.2 ประสบการณ์ชั้นต้น และชั้นรอง ในผลงานศิลปะดนตรี

ดนตรี มีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาอย่างยาวนาน กิจกรรมแทบทุกอย่างของมนุษย์ล้วนมี
ดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ ไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม นักปราชญ์ยุคกรีก เพลโต กล่าวว่า สุขภาพกาย และ
สุขภาพจิตสามารถปรับให้ดีขึ้นได้โดยการใช้ดนตรี เหมือนดังเช่นโฮเมอร์ ที่แนะนำ อารมณ์ในทางลบทั้งหลาย ซึ่งได้แก่
ความโกรธ ความกลัว ความเศร้า ความวิตกกังวล ความเหนื่อยล้า สามารถป้องกันได้ด้วยเสียงดนตรี⁹⁷ จังหวะของ
เสียง ที่มีความเหมาะสม จะช่วยสร้างความรื่นรมย์ ได้เป็นอย่างดี

⁹⁵ ภาพปริศนาธรรม ภาพดอกบัวกำลังบานอยู่กลางสระ, สมัยรัชกาลที่ 4, จิตรกรรมฝาผนัง, โดย ขรัวอินโข่ง, พระอุโบสถ
วัดบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก [https://web.facebook.com/ThaiStudiesCU/photos/
pcb.1354839147988357/1354834664655472/](https://web.facebook.com/ThaiStudiesCU/photos/pcb.1354839147988357/1354834664655472/)

⁹⁶ ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2563). หน้า 508

⁹⁷ เฉลิมพล งามสุทธิ. (2545). หน้า 51

ภาพที่ 1.3.2.2-1 ภาพ African Water Drumming⁹⁸

แรงตลึงของนักดนตรีในการประพันธ์ดนตรี ไม่น้อยได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัว หยิบจับ เคาะ ให้เกิดเป็นเสียง บรรเลงด้วยการนำเสียงที่สร้างขึ้นเหล่านั้นมาเรียงร้อย ประสาน เป็น จังหวะสั้น ยาว ได้อย่างลงตัว ก็นับว่ามีความไพเราะ ดังเช่นภาพที่ 1.3.2.2-1 เป็นภาพของการบรรเลงดนตรีโดยให้มือ ในการตีลงไปในน้ำ บรรเลงแสดงจังหวะ พร้อมเปล่งเสียงร้องประสาน สอดคล้อง นับว่าการแสดงดนตรีพื้นเมืองของ ชาวแอฟริกัน ที่เป็นการบรรเลงดนตรีด้วยวิธีดั้งเดิม ที่มีความไพเราะน่าฟังไม่น้อย อีกทั้งยังแสดงคุณค่าเชิง ศิลปวัฒนธรรมที่งดงามในคราวเดียวกัน

ต่อเมื่อนุชนมีความสามารถทางเชิงช่าง การประดิษฐ์เครื่องดนตรี เพื่อการบรรเลง ที่มี ระเบียบแบบแผน เสียงด้วยเครื่องดนตรีชิ้นเล็ก ที่ให้เสียงสูงต่ำ ตามลักษณะต้นกำเนิดของเสียงจากเครื่องดนตรีชนิด นั้น ๆ ก็สร้างความไพเราะ ได้อย่างมีระเบียบแบบแผนของการบรรเลง เหล่าคือความงดงามของเสียงดนตรี ทั้งนี้ เสียงดนตรีที่เกิดขึ้นโดยที่ผู้ประพันธ์ ได้ประพันธ์บทดนตรีนี้ขึ้นเองด้วยความสามารถ จนเป็นที่จดจำ นับได้ว่าเป็นการ สร้างสรรค์ดนตรีจากประสบการณ์ขั้นต้น เช่น เพลงปี่ไหม่ บทเพลงพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงแต่งทำนองดนตรี ที่เรารู้จัก และคำร้องโดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ

⁹⁸ African Water Drumming โดย Evolving Rhythms เป็นผู้เผยแพร่ภาพและเสียง สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=pEgJhfWKq4A&t=18s>

พรปีใหม่

ทำนอง: พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เนื้อร้อง: พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ

ภาพที่ 1.3.2.2 ภาพโน้ตดนตรี (Piano Sheet) เพลงปีใหม่⁹⁹

ส่วนประการณั้ขึ้นรองในผลงานดนตรี คือการนำบทดนตรีที่มีผู้ประพันธ์เอาไว้ก่อนหน้า มาเรียบเรียงใหม่ หรือการทำซ้ำให้เกิดภาพลักษณ์ใหม่ๆ ของการฟังดนตรี เช่น ดนตรีที่มีผู้นำมาเรียบเรียงใหม่ หรือร้องใหม่จนเราจำบทเพลง ที่ผู้ร้องคนแรก ร้องเอาไว้แทบไม่ได้ หรือการนำจังหวะดนตรีเดิม แต่มาใส่เนื้อร้องใหม่ หรือการนำเนื้อร้องเดิมมาจับเรียบเรียงเรียงดนตรีใหม่ เหล่านี้ล้วนเรียกว่าการสร้างสรรค์ผลงานประเภทประสพการณั้ขึ้นรอง

1.3.2.3 ประสพการณั้ขึ้นต้น และขึ้นรอง ในผลงานศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดงนับเป็นคำที่มีนัยกินความกว้าง เมื่อใช้กับงานศิลปะแขนงหนึ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ “การแสดง” จากปรากฏการณ์ในสังคมไทยในปัจจุบัน คำ ๆ นี้จะครอบคลุมถึงงานนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากล ละครเวที ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ซึ่งทั้งนี้ก็ล้วนแต่เป็นงานศิลปะที่มีธรรมชาติเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป¹⁰⁰ ศิลปะการแสดง โดยธรรมชาติของการแสดงแล้วก็คือการเล่นแบบบุคคลิก สีหน้า ท่าทางของบุคคล เพื่อสื่อความหมายในบทบาท ผ่านท่าทางลีลาของผู้สวมบทบาทนั้น ๆ การที่มีผู้คิดค้นท่ารำ หรือชุดการแสดง อาจเป็นการกำหนดท่ารำโดยครูช่าง เหล่านี้เรียกว่าศิลปะการแสดงประเภทนาฏศิลป์ ที่มีที่มาจากประสพการณั้ขึ้นต้น ดังเช่นภาพที่ 3-14 เป็นภาพที่แสดงท่ารำรำมาตรฐาน ตามแบบอย่างนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้ รำโนรา

⁹⁹ ภาพโน้ตดนตรี (Piano Sheet) เพลงปีใหม่ สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก

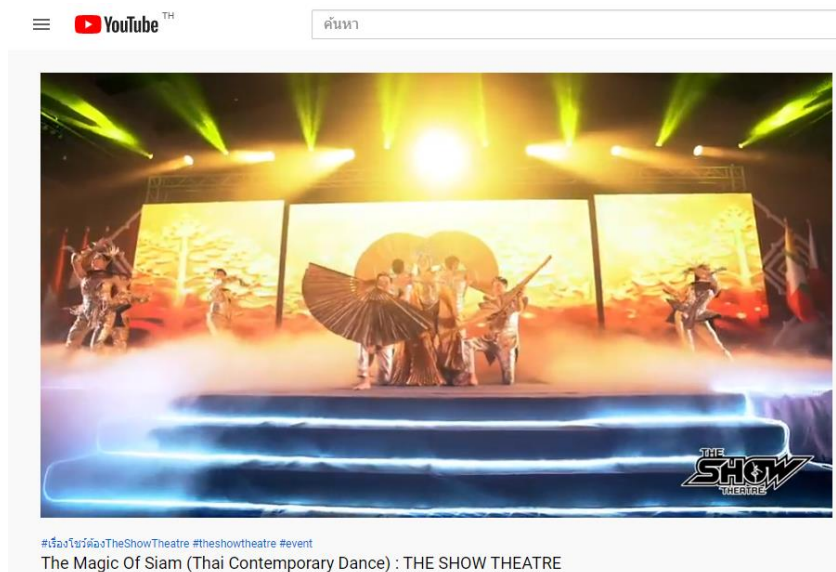
https://webportal.bangkok.go.th/music_sangkeet/page/sub/16808/บทเพลงพระราชนิพนธ์

¹⁰⁰ พงษ์สิทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). หน้า 5

ภาพที่ 1.3.2.3-1 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้¹⁰¹

ในปัจจุบันเราพบว่า การนำรูปแบบดั้งเดิมมาพัฒนาให้มีความร่วมสมัย หรือการนำเสนอด้วยภาพลักษณ์ใหม่ๆ อาจเรียกอีกอย่างได้ว่าเป็นการต่อยอด พัฒนา หรือสร้างสรรค์ ก็ได้ โดยหลายครั้งเราเรียกรูปแบบทางศิลปะประเภทนี้ว่าศิลปะร่วมสมัย กล่าวคือมีการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบเก่า และรูปแบบทางศิลปวัฒนธรรม เทคโนโลยี เช่นเครื่องดนตรีสมัยใหม่ การแต่งตัว และท่ารำที่เป็นแบบสมัยนิยมเพิ่มเติมเข้ามา ดังเช่นภาพที่ 1.3.2.3-2

ภาพที่ 1.3.2.3-2 ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย¹⁰²

¹⁰¹ ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้, รำโนราประกอบบทประพันธ์เทิดพระเกียรติบรรพโนรา โดยธรรมนิต นิคมรัตน์ รำโดยโสจิรัตน์ สุวรรณเพชร สืบค้นเมื่อ 14 ส.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/watch/?v=1009731362768173>

¹⁰² ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย, ชุดการแสดงมนโหร (Manohra) โดยThe Show Theatre สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3hGvY8-FbOA>

นอกจากนี้ยังมีลักษณะของงานศิลปะอื่น อีกหลายลักษณะที่ได้ต้นแบบมาจากประสบการณ์ขั้นต้น ที่เป็นประสบการณ์ตรง ที่สะท้อนปรากฏการณ์ของธรรมชาติ หรืออื่นๆ อันแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ความงาม และถ่ายทอดรูปแบบทางความงาม จากความรู้สึกชื่นชมยินดี มีความสามารถในการจดจำ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ จากสิ่งที่ตนเลือกสรร แล้วนั้น ไม่ว่าจะมาจากประสบการณ์ที่ได้พบเจอ ทั้งประสบการณ์ขั้นต้น และประสบการณ์ขั้นรอง การได้รับอิทธิพลในแบบอย่างผลงานศิลปะอื่น มาพัฒนาหลอมรวม หรือสร้างสรรค์ต่อในรูปแบบใหม่ อื่นๆ หลากหลายรูปแบบ ปรากฏ เช่นนี้มาแล้วยาวนานตั้งแต่ยุคสมัยแรกที่มนุษย์เรียนรู้จักการสร้างสรรคโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

สรุปท้ายบท

การรับรู้ของมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยผัสสะทั้ง 6 ในการรับและสร้างความเข้าใจ ในรูป ในนาม นั้นๆ ทั้งนี้ อาจมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เช่นบางคนรับรู้ได้ดี เนื่องจากมีอวัยวะที่ดี ประสาทสัมผัสดี มีความละเอียดลออ ในการพินิจปรากฏการณ์ รูปวัตถุ หรือสถานการณ์ตรงหน้า ในทางกลับกันหากอวัยวะมีความบกพร่อง หรือเป็นบุคคลที่มีความละเอียดในการพิจารณา วิเคราะห์ แยกแยะ ก็ไม่สามารถจดจำ รูปวัตถุ หรือสถานการณ์นั้นได้ ทั้งนี้การที่มนุษย์รับรู้ประสบการณ์จากการใช้ประสาทสัมผัส ผัสสะในการรับรู้สิ่งใดแล้ว สิ่งนั้นจะอยู่ในความทรงจำระยะยาว นั้นเรียกได้ว่าเป็นความซาบซึ้งในสุนทรียภาพทางความงามที่ได้รับรู้ และในทางตรงข้าม หากประสบการณ์ที่ได้รับไม่ว่าจะมาจากผัสสะใด แต่ผู้รับไม่สามารถจดจำได้ อาจมีสาเหตุมาจากการขาดความซาบซึ้งและประทับใจในเหตุการณ์ หรือประสบการณ์ดังกล่าว

ประสบการณ์การรับรู้ของมนุษย์ มีแหล่งที่มาจากการสัมผัสโดยตรง และถ่ายทอดประสบการณ์นั้นออกมาเป็นรูปความงาม เป็นงานศิลปะ เราเรียกประสบการณ์เหล่านี้ว่าผลงานจากประสบการณ์ขั้นต้น เช่นการเห็นภาพความประทับใจของบรรยากาศท้องฟ้า ยามเย็นที่มีสีส้มสวยงาม ก็มาถ่ายทอดเป็นบทกวี ที่บรรยายถึงภาพบรรยากาศที่แสงงดงาม และประทับใจนี้ อย่างนี้เรียกว่าการถ่ายทอดผลงานจากประสบการณ์ขั้นต้น แต่หากว่าในผลงานประสบการณ์ขั้นต้นนี้ กลับมีผู้ที่ชื่นชอบ และนำไปเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ เพิ่มเติมต่อ เหล่านี้ จึงนับได้ว่า เป็นผลงานที่มาจากประสบการณ์ขั้นรอง ยกตัวอย่างเช่น การนำบทกวีดังกล่าวไปขยายผลต่อเป็นงานจิตรกรรม หรือผลงานในลักษณะอื่นที่มีเนื้อหามาจากบทกวีนี้ จึงเรียกว่า เป็นการถ่ายทอดผลงานจากประสบการณ์ขั้นรอง

เอกสารอ้างอิง :

- เฉลิมพล งามสุทธิ. (2545). *ดุริยศิลป์*. สันติศิริการพิมพ์.
- ช่วง สเลตานนท์. (2548). *วิชาวาดเขียนภาพไทย*. อักษรนิติ.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *สังคีตนิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์พิพัฒน์ พัทธสุนทร. (2528). *การศึกษามลการรับรู้ ความรู้สึกในเสียงดนตรีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีพื้นฐานทางดนตรีต่างกัน*. [ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). *ศิลปะการแสดงในสังคมปัจจุบัน*. สันติศิริการพิมพ์.
- ภาพความเคลื่อนไหว. Animated gif from frame 1 to 11 of The Horse in Motion."Sallie Gardner". Eadweard Muybridge สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Eadweard_Muybridge
- ภาพความประทับใจเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น, Sunrise. 1872. โกลด มอแน สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ความประทับใจของพระอาทิตย์ขึ้น>
- ภาพตำแหน่งและสัดส่วน. Last Supper. Ate-1490s. Leonardo da Vinci สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_\(graphical\)/#/media/File:%C3%9Altima_Cena_-_Da_Vinci_5.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_(graphical)/#/media/File:%C3%9Altima_Cena_-_Da_Vinci_5.jpg)
- ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้, ราโนราประกอบบทประพันธ์เทิดพระเกียรติบรรพโนรา. สืบค้นเมื่อ 14 ส.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/watch/?v=1009731362768173>
- ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย, ชุดการแสดงมโนราห์ (Manohra) โดยTheShowTheatre. สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3hGvY8-FbOA>
- ภาพโน้ตดนตรี (Piano Sheet) เพลงปี่ไหม้. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://webportal.bangkok.go.th/music_sangkeet/page/sub/16808/บทเพลงพระราชนิพนธ์
- ภาพปริศนาธรรม ภาพดอบัวกำลังบานอยู่กลางสระ, สมัยรัชกาลที่ 4. สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/ThaiStudiesCU/photos/pcb.1354839147988357/1354834664655472/>
- ภาพรูปและพื้น. the figure-ground vase. 1915. by Edgar John Rubin สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Rubin_vase
- ภาพแสงและเงา 4. (2518) ปรีชา เกาทอง สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก http://www.resource.lib.su.ac.th/awardsu/web/artdetail?item_id=67
- ภาพเหมือนบุคคล. Big Self-Portrait, 1967–1968, สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>
- รัจรี นพเกต. (2540). *จิตวิทยาเพื่อการรับรู้*. สำนักพิมพ์ประกายพรึก.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). *สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต*. สำนักพิมพ์อีแอนด์ไอคิว.

- สุกรี เจริญสุข. (2555). *ศักยภาพความเป็นเลิศด้านดนตรี ดนตรีกับเด็ก*. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้
หน่วยงานภายในสำนักงานบริหาร และพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สงวน รอดบุญ. (2522). *ลัทธิและสกุลช่างศิลปะตะวันตก*. การศาสนา.
- สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. (ไม่ระบุ). *การรับรส*. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก
https://il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/3_9.htm
- สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. (ไม่ระบุ). *การสัมผัส*. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก
https://il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/3_10.htm
- สันติ เล็กสุขุม. (2545). *กระทนในดินแดนไทย*. เมืองโบราณ.
- หมอชาวบ้าน. (2527). *เราพูดได้อย่างไร*. สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก
<https://www.doctor.or.th/article/detail/6786>
- อารี สุทธิพันธุ์. (2533). *ประสบการณ์สุนทรียะ*. ตันอ้อ.
- African Water Drumming. โดย Evolving Rhythms เป็นผู้เผยแพร่ภาพและเสียง สืบค้นเมื่อ
4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=pEgJhfWKq4A&t=18s>
- Euronews. (2022). กลิ่นหอมของดอกไม้ สัตว์ และถุงมือ สามารถดมได้จากภาพวาดสมัยศตวรรษที่ 17 ที่
Museo del Prado ในกรุงมาดริด สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก
[https://www.euronews.com/culture/2022/07/01/visiting-the-painting-you-can-smell-](https://www.euronews.com/culture/2022/07/01/visiting-the-painting-you-can-smell-notes-of-roses-leather-and-a-mammals-hind-legs)
[notes-of-roses-leather-and-a-mammals-hind-legs](https://www.euronews.com/culture/2022/07/01/visiting-the-painting-you-can-smell-notes-of-roses-leather-and-a-mammals-hind-legs)
- Kourniatis N., Architect N. T. U. A.. (2019). Leonardo da Vinci's The Last Supper:
Reconstruction of the Room Using Reverse Geometric Perspective Processes. Journal
of Applied Mathematics and Physics. 7(9), September 2019. สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย. 2567
เข้าถึงได้จาก <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=94824>
- Malcolm Park. (2013). Brunelleschi's Discovery of Perspective's "Rule". Technical Article.
สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.jstor.org/stable/23468273>
- R. Murray Schafer. (1994). The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the
World. 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก [chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/](chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf)
[https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_](https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf)
[Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf](https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf)
- THAIRATH TV Originals. (2557). ตะลอนข่าว : เล่นเพลงด้วยพินแก้ว ศิลปะโบราณที่มีมากกว่า 500 ปี
29 พ.ย. 57. <https://www.youtube.com/watch?v=JduxT5JTV60>
- The Sense of Smell 1617 - 1618. Oil on panel. Room 083 สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก
[https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-sense-of-](https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-sense-of-smell/adff981e-a317-4152-9e04-05ada13be226)
[smell/adff981e-a317-4152-9e04-05ada13be226](https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-sense-of-smell/adff981e-a317-4152-9e04-05ada13be226)

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

เรื่อง มนุษย์กับการรับรู้

ให้จับคู่ข้อความที่มีความสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะรับสัมผัส กับตัวเลือกต่อไปนี้ เพื่อตอบคำถามข้อ 1-6

ก. ตา (Visual) ข. หู (Audio) ค. จมูก (Smell) ง. ปาก (Taste) จ. กาย (Tactile) ช. ใจ (Mood)

1. อากาศของห้องฟุ้ง
2. อุปาทาน
3. แสง และเงา
4. กลิ่นน้ำหอม
5. เสียงนกร้องกันจู่จิบ
6. น้ำมะนาวเปรี้ยวมาก

เรื่องประสบการณ์ขั้นต้น และประสบการณ์ขั้นรอง

ให้ใช้ตัวเลือกต่อไปนี้ตอบคำถามข้อ 7-10

ก. ประสบการณ์ขั้นต้น

ข. ประสบการณ์ขั้นรอง

7. ความประทับใจในทัศนียภาพยามเช้า
8. ภาพวาดดอกทานตะวัน
9. ภาพวาดเลียนแบบภาพดังของศิลปิน
10. การพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยได้แรงบันดาลใจจากผลิตภัณฑ์ชุมชน

ส่วนที่ 2 ให้นักศึกษาแสดงทรรศนะจากข้อคำถามต่อไปนี้

11. นักศึกษาใช้ผัสสะใดของตนเองในการรับรู้ ความสุนทรีย์น้อยที่สุด และสิ่งที่ประทับใจนั้น คืออะไร.
12. นักศึกษาคิดว่าการเผชิญหน้ากับความงามตรงหน้า ระหว่างความงามที่เป็นขั้นต้น และความงามที่เป็นขั้นรอง ความงามจากประสบการณ์ใดที่มนุษย์จะสามารถรับรู้ และซาบซึ้งได้มากกว่ากัน

เฉลย

1. จ 2. ข 3. ก 4. ค 5. ข 6. ง 7. ก 8. ก 9. ข 10. ข

บทที่ 1.4

คุณค่าความงาม

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงการวิจารณ์
2. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงคุณค่าสุนทรีย์

คุณค่าความงาม หรือคุณค่าในผลงานศิลปะ (Value of Art) แต่ละชิ้นผลงาน ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ระหว่างผู้พิจารณาความงามในแต่ละท่าน โดยวิชาที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่า (Value) เป็นสาขาหนึ่งของญาณวิทยา มีการพิจารณาถึงปัญหาคุณค่าของสิ่งที่ว่าด้วยเรื่องของความงาม ความดี และความจริง หรือศาสตร์แห่งคุณค่า (Axiology)¹⁰³ ที่สัมพันธ์กับบรรทัดฐานผู้ประเมินในเรื่องของคุณค่าเชิงวัตถุวิสัย (Objective Value) และ คุณค่าเชิงจิตวิสัย (Subjective Value)

บรรทัดฐานแห่งคุณค่า

- คุณค่าเชิงวัตถุวิสัย (Objective Value) คือยึดถือคุณค่าที่มีอยู่แล้วในตัว of วัตถุ (Object)
- คุณค่าเชิงจิตวิสัย (Subjective Value) คือยึดถือที่บุคคล กลุ่มคน สถานการณ์ทางสังคม ความรู้สึกเชิงนามธรรม (Sensibilities) ซึ่งตรงข้ามกับคุณค่าเชิงวัตถุวิสัย

1.4.1 การวิจารณ์

การวิจารณ์ (Criticism) เป็นการฝึกฝนในการพิจารณาความงามเกี่ยวกับผลงานศิลปะ เป็นการฝึกแสดงทรรศนะ และการรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เรียนรู้การฝึกฝนความคิดอย่างลึกซึ้ง สามารถเข้าใจสาเหตุปัญหา และแนวทางการปรับปรุงที่เหมาะสม ให้ถูกต้อง ดีงาม สามารถแยกแยะลักษณะการพิจารณาอย่างมีเหตุผล ลักษณะการวิจารณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ การวิจารณ์ตามความรู้สึก และการวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ

1.4.1.1 การวิจารณ์ตามความรู้สึก ได้แก่ การใช้วิธีวิจารณ์ตามความรู้สึกจากประสาทสัมผัส บนพื้นฐานประสบการณ์ ทศนคติ รสนิยม ความรู้สึกสะท้อนใจ ลักษณะเช่นนี้จะเป็นการใช้ญาณวิทยา ในแบบของลัทธิอัตนัยนิยม (Subjectivism) มีความสัมพันธ์กันความรู้สึกส่วนตัว

ข้อดีของแนวทางนี้คือ -ทุกคนสามารถให้ทรรศนะวิจารณ์ได้ โดยง่าย

ข้อเสียของแนวทางนี้คือ -มีความลำเอียงในการทรรศนะสูง มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย และขาดหลักการที่น่าเชื่อถือ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้วิจารณ์เป็นผู้ที่มีนาเชื่อถือ เมื่อแสดงคำวิจารณ์ออกมา นั้น ก็จะทำให้ผู้ฟังเกิดความคล้อยตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้วิจารณ์เป็นผู้มีความสามารถทางการพูด หรือมีวาทีศิลป์ เหล่านี้ก็จะช่วยสร้างอรรถรสในการรับฟังบทวิเคราะห์ วิจารณ์เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างคลิปวิดีโอ ภาพประกอบ 4-1

¹⁰³ กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 11

ความหมายของศิลปะ จากทัศนะอาจารย์ถวัลย์ ดัชนี คืองานที่เกิดมากจากความรัก ความมุ่งมั่น ศรัทธา ประสบการณ์ หลอมรวมเป็นพลังขับเคลื่อนในทางสุนทรียภาพ ไม่ว่าจะเป็นจิตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม ประติกรรม อื่น ๆ ต้องมีองค์ประกอบ 6 อย่าง ได้แก่

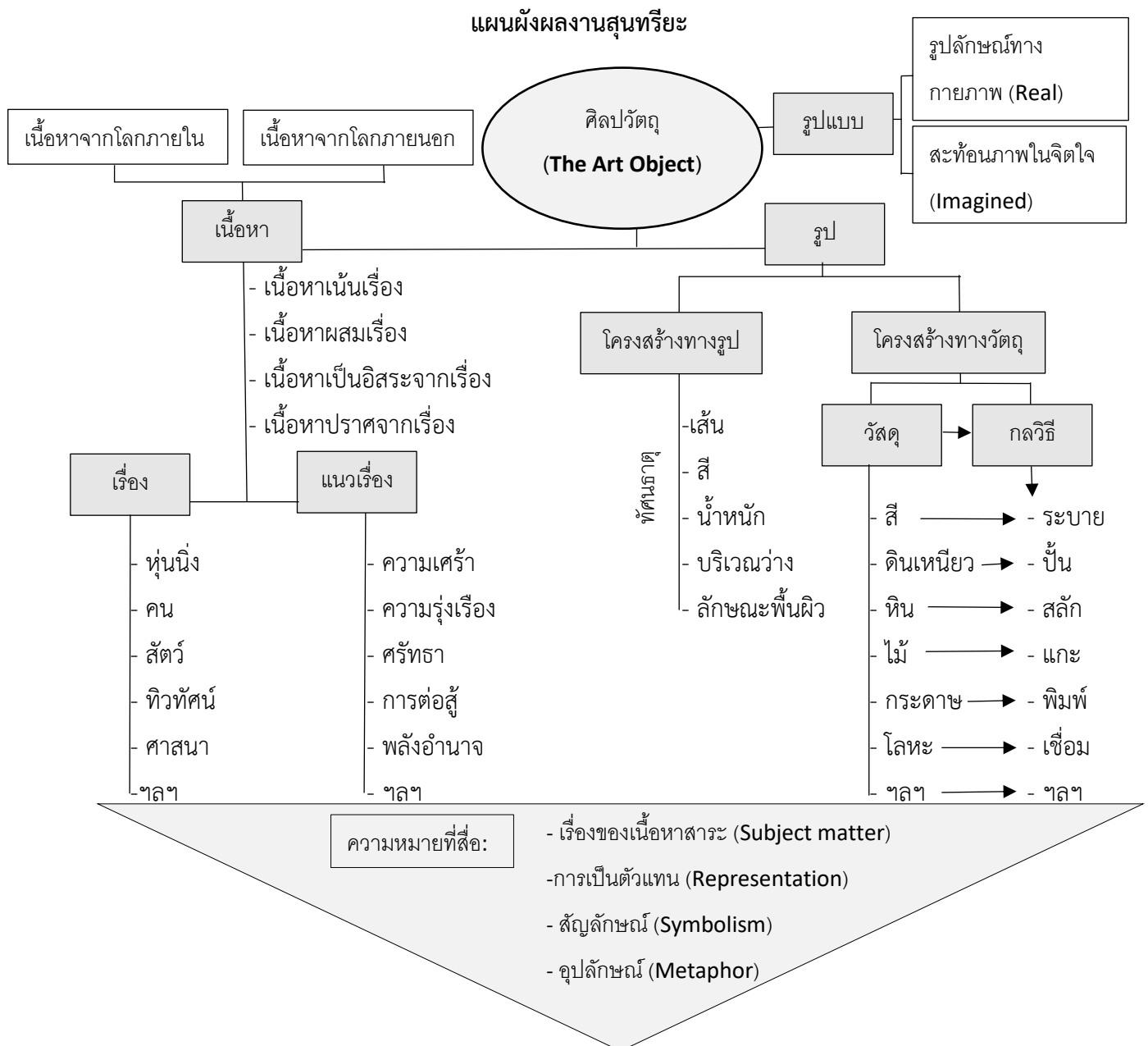
1. ความคิดคำนึง (หรือ concept แต่สำหรับอาจารย์ถวัลย์ไม่ใช่คำนี้)
2. แสดงออกถึงรูปอารมณ์ของความสะดวกใจของอารมณ์นั้น ๆ
3. มีท่วงท่าของจิตวิญญาณที่เป็นอิสระ ร่อนเร่ เพลิดเพลิน หรือความก้าวหน้าของอารมณ์ซึ่งจะโศกเศร้า หรือ บิดี ยินดี หรือกำหนดก็ตามที จะต้องหลอมรวมอยู่ในนั้น
4. ต้องมีปัจเจกลักษณะส่วนตัวของบุคคลผู้ซึ่งสร้างทำ
5. ประสานกลมกลืน
6. เป็นสุดยอดของเทคนิค

ภาพที่ 1.4.1.1-1 ภาพการวิจารณ์ ตามความรู้สึก จากทรรศนะถวัลย์ ดัชนี¹⁰⁴

การวิจารณ์ตามความรู้สึกจึงเป็นการวิจารณ์ที่น่าฟัง เพราะเต็มไปด้วยความรู้ ความคิด ทัศนคติของผู้วิจารณ์ แต่ทั้งนี้ตัวอยู่วิจารณ์เองจะต้องไม่มีอคติ หรือการเองเอวียง เนื่องจากความชอบ หรือไม่ชอบส่วนตัว จนทำให้ผู้ฟังเกิดความเคลิบเคลิ้ม จนไม่อาจแยกคุณค่าที่แท้จริงของชิ้นงานได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ควรพึงระวัง

¹⁰⁴ ภาพความหมายของศิลปะ จากทรรศนะถวัลย์ ดัชนี., งานเสวนาเฉลิมพระเกียรติ ครั้งที่ 2 ณ หอประชุมมทิสร ไทยพาณิชย์ ราชโยธา เมื่อวันที่ 11 พ.ย. 2552 โดย learningstudio.info โดย learningstudio.info สืบค้นเมื่อ 17 ต.ค..2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.learningstudio.info/thawan-duchanee-art-attitude/>

1.4.1.2 การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ ได้แก่ การวิเคราะห์ความหมายจากสาระสำคัญ หรือ จุดมุ่งหมายของผลงาน จากบริบททางสังคม และจากส่วนประกอบต่างๆที่ประกอบกันเป็นผลงาน ด้านเนื้อหา ด้าน กลวิธี ด้านสื่อวัสดุที่ใช้ ด้านรูปแบบ ตลอดจนองค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะ (Art Elements) และความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะเช่นนี้จะเป็นการใช้ญาณวิทยา ในแบบของลัทธิวัตถุนิยม (Objectivism) ซึ่งเป็นการใช้ความรู้ตามหลักคิดทาง ศิลปะ (Principles of Art) เป็นข้อมูลการพิจารณา สามารถแสดงให้เห็นดัง ภาพที่ 1.4.1.1-2 ภาพแผนผังผลงาน สุนทรียะดังนี้

ภาพที่ 1.4.1.1-2 การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ ¹⁰⁵

ส่วนประกอบตามภาพแผนผังผลงานสุนทรียะข้างต้นนี้ประกอบไปด้วยส่วน ต่างๆ หลาย ด้านด้วยกัน มีด้านเนื้อหา ด้านรูปแบบ ด้านกลวิธี ด้านสื่อวัสดุ ตลอดจนความหมายที่สื่อ ผ่านส่วนประกอบต่างๆ

¹⁰⁵ การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ ดัดแปลงมาจากแผนผังองค์ประกอบของศิลปะ ของชลุด นิมเสมอ (ชลุด นิมเสมอ, 2559). หน้า 41

1) ด้านเนื้อหา (Content) เนื้อหาเป็นส่วนสำคัญในผลงานศิลปะ เป็นสิ่งบ่งบอกจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับความงามที่สร้างขึ้น อาจมีลักษณะเป็นนามธรรมคือไร้เรื่องราว หรือรูปธรรมที่มีเรื่องราว

2) ด้านรูปแบบ (Art Form) คือการแสดงทางรูป ผ่านความเป็นอัตลักษณ์ของผู้สร้าง อาศัยเนื้อหา กลวิธี วัสดุ จนเป็นการคัดสรรรูปแบบที่ตนต้องการ อาจบ่งบอกความนิยมของยุคสมัย เช่นยุคมนุษย์นิยม ก็มักสร้างรูปแบบเหมือนจริง (Realistic) หรือยุคนิยมความคิดเชิงอุดมคติ จินตนาการ ก็จะสร้างรูปแบบอีกลักษณะหนึ่งแตกต่างกันไป สามารถสรุปเป็นแผนผัง ได้ดังแผนผังผลงานสุนทรียะ

3) ด้านกลวิธี (Techniques) เป็นวิธีการที่ศิลปินเลือกใช้ในการสร้างผลงานสุนทรียะของตน อาจใช้วิธีการเดียว เช่นการวาดภาพ หรือหลายวิธีในการสร้างผลงาน

4) ด้านสื่อวัสดุ (Mediums) สื่อวัสดุ เป็นอุปกรณ์ ที่ช่วยในการประกอบสร้างให้เป็นผลงานทางความงาม เช่น การวาดภาพระบายสี สื่อที่ใช้อาจเป็น สีน้ำ สีน้ำมัน หรือสีอะคริลิก นำมาระบายด้วยวิธีต่างๆ ให้เกิดเป็นภาพ ในบางกรณีอาจใช้สื่อสำเร็จรูป เพื่อเป็นสิ่งแทนจุดมุ่งหมายของผลงาน

ข้อดีแนวทางนี้คือ -มีความเป็นกลาง มีความเป็นเหตุเป็นผล และยุติธรรมต่อการวิจารณ์

ข้อเสียแนวทางนี้คือ -ยาก เพราะมีกฎเกณฑ์ ต้องอาศัยประสบการณ์ จึงจะสามารถวิจารณ์ได้อย่างถูกต้อง

จากทฤษฎะนิยมเหตุผลทั้งสอง จะเห็นได้ว่ามีความต่างกันอย่างสุดขั้วซึ่งบางครั้ง อาจแลดูสุดโต่งในจากบุคคลภายนอก ที่มองว่าทฤษฎะเหล่านี้มีความเป็นเอกนิยม (Monoism)¹⁰⁶ ซึ่งในทางอภิปรายหมายถึงทฤษฎะที่ถือสิ่งที่เป็นจริงที่เป็นพื้นฐานของสิ่งทั้งปวง มีเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีอีกแนวความคิดคือ ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism) มีความเชื่อว่า สิ่งที่เป็นความจริง ความดี ความงาม มีหลายชนิด แต่ละชนิดไม่อาจทอนลงเป็นอื่นได้ และสังคมต้องยอมรับความเห็นที่แตกต่างกันออกไป

และจากแนวความคิดแบบสัมพัทธนิยมนี้ นักวิจารณ์ในปัจจุบันจึงนิยมนำมาใช้เป็นแนวทางการวิจารณ์กันมาก เพราะมีความทศนคติผู้วิจารณ์ ที่น่าฟัง และหลักการทฤษฎีที่น่าเชื่อถือ

ซึ่งการวิจารณ์อาจมีแนวทาง หรือทฤษฎะการตัดสินใจ (Decision) ได้ 2 แนวทางคือ แบบสืบย้อนอดีต (Retrospective Decision) หรือแบบรุกไปข้างหน้า (Prospective decision)¹⁰⁷ ก็ได้

1.4.2 คุณค่าสุนทรียะ

การค้นหาค่าสุนทรียะในผลงานศิลปะ เป็นการพยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์และความคิดของเรา ที่เราพุดคุยถึงผลงานศิลปะที่มีแรงดึงดูด สามารถทำให้เราสนใจได้ เรื่องของสุนทรียศาสตร์เกี่ยวข้องกับวิชาปรัชญา โดยวิชาปรัชญาเป็นหนึ่งในแขนงวิชาที่นักวิชาการได้ทำการจัดระเบียบไว้ ดังยกตัวอย่าง เช่น สาขาจิตวิทยา สาขาสังคมวิทยา สาขามานุษยวิทยา สาขาคณิตศาสตร์ และปรัชญาที่จะมีอยู่ในทุกสาขาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการศึกษาาระดับสูงอย่างมหาวิทยาลัย¹⁰⁸ การยึดสาขาวิชาเป็นหลัก (Designs Focused on Discipline and Subjects) นี้จะเห็นได้ว่าความสำคัญของแขนงวิชาต่างมีแก่นของตน โดยมีวิชาปรัชญาที่แสดงให้เห็น

¹⁰⁶ กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 115

¹⁰⁷ กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 18

¹⁰⁸ Vladimir Markonikov. (2015). หน้า 1

ถึงความสำคัญของสิ่งที่ศึกษา โดยการยึดถือแนวความคิดนี้ คือความต้องการให้ผู้เรียน ได้รับความรู้ที่มีอยู่ในวิชานั้น ดังนั้นรูปแบบของหลักสูตรจะต้องสะท้อนให้เห็นเนื้อหาวิชาที่ถูกจัดระเบียบไว้ ในกรอบของแต่ละวิชา โดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก

ดังนั้นการใช้สุนทรียศาสตร์ในการหาคุณค่าสุนทรียะในผลงานศิลปะนั้น ในกระบวนการศึกษามักใช้วิธีตั้งคำถาม และค้นหาคำตอบที่ดีที่สุด เช่น อะไรคืองานจิตรกรรมที่ดี? และเรามองเห็นอะไรในสิ่งที่ตินั้น? ซึ่งเป็นธรรมชาติของปรัชญาศิลปะ ศิลปินมักจะกระทำด้วยความคิดสร้างสรรค์ นี่จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในลำดับต้น และสิ่งที่มุ่งเน้นของสุนทรียะ จะอยู่ที่ความซาบซึ้ง และวิจารณ์งานศิลปะ

ซึ่งในการวิจารณ์ทั้งสองแนวทางนี้อาจเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้อาจแยกการพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในการวิจารณ์นี้ได้ละเอียดลึกซึ้งขึ้น เช่นการวิจารณ์ถึงคุณค่าในตัว และคุณค่านอกตัว ของผลงาน (Art Object) นั้น

ประเภทของคุณค่า

1) คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) หรือคุณค่าที่แท้จริง หมายถึง คุณค่าในตัวเอง เช่น ผลงานมีความงาม เพราะมีการจัดองค์ประกอบทางศิลปะที่เหมาะสม มีความดีเพราะมีความคิดสร้างสรรค์ หรือมีความหมายเชิงประเทืองปัญญา เป็นต้น

2) คุณค่านอกตัว (Extrinsic Value) หรือคุณค่าภายนอก หมายถึง คุณค่าที่เกิดขึ้นจากปัจจัยอื่น หรือประโยชน์แวดล้อมเป็นตัวกำหนดให้เกิดคุณค่า เช่นผู้ชื่นชมผลงานเพราะเป็นผลงานของศิลปินดัง มูลค่าของผลจะทำให้ผลงานดูมีคุณค่ามาก

นอกจากนี้คุณค่า หรือค่านิยม (Value) ยังมีคุณค่าเชิงสัมพันธ์ (Relative) คือไม่คงที่ เสื่อมค่า (Abandonment Value) เช่น เมื่อกระแสนิยมนี้เสื่อมลงเพราะเกิดคุณค่าใหม่ (Acquisition) ขึ้นมาแทนที่ โดยค่านี้นี้คล้ายกับคำว่าแฟชั่น หรือสมัยนิยม ซึ่งสามารถผันแปร เปลี่ยนแปลง อยู่เสมอตามค่านิยมของสังคม¹⁰⁹ โดยทั่วไปถือว่าเป็นงานคลั่งนิยม หรือกระแส โดยลักษณะนี้จะมีลักษณะผิวเผิน เกิดขึ้นเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ปราศจากความยั่งยืน แตกต่างไปจากรูปแบบประเพณี

คุณสมบัติของผู้วิจารณ์

ผู้วิจารณ์จำเป็นต้องมี ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จึงเกิดความน่าเชื่อถือ มีใจเป็นธรรม ไม่อคติ และมีทัศนคติที่ดี มีทักษะทางการสื่อสาร การพูด และการเขียน ที่ชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย

ลักษณะของผู้วิจารณ์

ทั้งนี้ผู้วิจารณ์ต้องมีความเข้าใจ (Understanding) นับเป็นทักษะ ความสามารถอย่างหนึ่งของมนุษย์ ในการสร้างความเข้าใจ ที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากโลกภายนอก และการพยายามทำความเข้าใจความคิดจากโลกภายในของศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงาน และหากอธิบายตามแนวคิดของดอนอล ดับเบิลยู คลาฟอด (Donald W. Crawford) ที่ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็น สำหรับแนวคิดหลักของนักสุนทรียศาสตร์ กำหนดขอบข่ายไว้ 5 ด้าน คือ 1.เรื่องศิลปะวัตถุ 2.เรื่องความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย 3.เรื่องการประเมินด้วยการวิเคราะห์ 4.เรื่องการสร้าง ความงาม และ 5.เรื่องบริบททางวัฒนธรรม¹¹⁰

¹⁰⁹ กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 27

¹¹⁰ Donald W. Crawford. (1987). P. 231

กล่าวคือ การพิจารณาจากตัวศิลปะวัตถุเป็นลำดับแรก ในกระบวนการรับรู้ของมนุษย์ จำเป็นต้องมีตัวกระตุ้น ซึ่งอาจเป็น วัตถุ หรือเหตุการณ์ที่เป็นจริง และจำเป็นต้องอาศัยผัสสะ คืออวัยวะรับความรู้สึก ที่ประกอบด้วย ประสาทสัมผัสทั้ง 6 (ตา หู จมูก ปาก กาย ใจ) หรือความสามารถทางการเห็น (ที่เป็นการรับรู้ แปลความหมายเป็นภาพ (Visualize) หรือความรู้สึกในใจ (Impression) ด้วยสมองแล้ว) ซึ่งมีความละเอียดถี่ถ้วนเป็นภาพจำ มากกว่าการมองเพียงผิวเผิน ดังนั้นทักษะแรกที่นักวิจารณ์จำต้องมีคือ ความสามารถทางการเห็นศิลปะวัตถุ

1. มีความสามารถทางการเห็นศิลปะวัตถุ (Seeing The Art Object)

ความสามารถทางการเห็น เป็นลักษณะการพิจารณาส่วนประกอบทางศิลปะในเบื้องต้น ที่การสร้างรูปทรงทางศิลปะ (Art Form) และการพิจารณาการจัดองค์ประกอบ (Composition of Art) ของรูปทรงนั้น เป็นสิ่งสำคัญ ที่ปัจจุบันแนวคิดนี้ได้ครอบคลุมเป็นอย่างดีในหลักสูตรการสอนศิลปะ

ผู้วิจารณ์จำเป็นต้องมีการเห็น ในแบบที่เป็นลักษณะที่ละเอียดถี่ถ้วนมากกว่าการมอง (Looking) โดยปกติ หากเป็นการมองแบบผ่านๆ เมื่อเวลาผ่านไปก็จะจดจำสิ่งที่มองนั้นไม่ได้ ต่างจากการเห็น ที่สามารถอยู่ในความทรงจำได้ยาวนานกว่า เช่น การข้ามถนน โดยปกติเราแค่มองว่ามีรถผ่านมามั้ย ถ้าไม่มีเราจึงข้ามผ่านไป ไม่สนใจรถที่วิ่งไป มาก่อนหน้า เพราะจุดมุ่งหมายเราคือต้องการข้ามถนนเท่านั้น หากแต่ถ้าเราจดจำได้ว่าเราจะข้ามไปยังที่ใด และจะข้ามเมื่อรถคันไหนวิ่งผ่าน รถสีอะไร รถเก๋ง หรือกระบะ รุ่นอะไร เหล่านี้ เรียกว่าการเห็น และจะจดจำสิ่งที่เห็นนี้ได้ คุณสมบัติทางการเห็นเหล่านี้ ควรมีอยู่ในผู้วิจารณ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการแยกแยะรายละเอียดอันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญได้ ซึ่งการเห็นนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ อีกเช่นกัน คือ

-การเห็นแบบธรรมดา (Operation Seeing) เป็นปรากฏการณ์ของ แสง เงา รูปและพื้น
น้ำหนักของวัตถุที่ตาเรามองเห็น เข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร มีขนาดใหญ่เล็กแค่ไหน

ซึ่งการศึกษาถึงธรรมชาติเกี่ยวกับการมองเห็น เป็นการกำหนดคุณค่าทางความงาม ซึ่งคนส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันเป็นหลักวิชา (Academy) ศึกษากันในยุโรปสืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยกรีก โรมัน และสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) เรื่อยมา จนถึงสมัยใหม่ และปัจจุบัน ได้แก่ ภาพทางสายตา ที่ได้รับการมองเห็น รูปร่าง รูปทรง เส้น สี พื้นผิว และลักษณะต่างๆ หลัก และวิธีการเกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบ เช่น ช่องไฟ (Space) จังหวะ (Rhythm) เอกภาพ (Unity) สมดุล (Balance) จุดสนใจ (Interesting Point) หรือการนำเอาส่วนประกอบทางศิลปะ ได้แก่ เส้น สี แสง-เงา รูปร่าง ทรวดทรง เหล่านี้มาประกอบกัน ให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่น ความกลมกลืน (Harmony) ความขัดแย้ง (Contrast) การซ้ำ (Repetition) การแผ่กระจาย (Radiation) การนำสายตามาบรรจบกัน (Convergent) แสดงส่วนเด่นการมีอำนาจเหนือกว่า (Dominance) และความเคลื่อนไหว (Motivation) เป็นต้น เหล่านี้ให้เกิดคุณค่าความงามด้วยการจัดองค์ประกอบทางศิลปะให้เหมาะสม

-การเห็นความสัมพันธ์ของส่วนละเอียด กับประสบการณ์เดิม (Association Seeing) คือ การเห็นที่โยงสัมพันธ์กับความทรงจำเดิมของเรา ที่เคยได้เห็นและรู้จัก กับลักษณะเช่นนี้ มาก่อนแล้ว หรือมีความคล้ายคลึง หรือมีลักษณะใกล้เคียงกัน

-การเห็นทะลุปรุโปร่ง รู้แจ้งเห็นจริง (Pure Seeing)¹¹¹ คือการพิเคราะห์

¹¹¹ อารี สุทธิพันธุ์. (2539). หน้า 64

คุณลักษณะของสิ่งที่ได้เห็น จดจำรายละเอียด มองเห็นข้อดี ข้อเสีย มีการเปรียบเทียบ เห็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ แบบนี้ถือว่าการเห็นแบบรู้แจ้งเห็นจริง

2. เรื่องความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย (Appreciation and Interpretation)

เป็นสิ่งที่ต้องประเมินในลำดับที่สองของแนวคิด โดยนักทฤษฎีทางความงามในประวัติศาสตร์แนะนำคือการมีเจตคติมุมมองประสบการณ์ทางความงามที่แตกต่างกัน ความงามกับความไม่งาม ของแต่ละคนมีความแตกต่างกันหรือไม่¹¹² ที่โดยปกติจะมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถ จากการรับรู้ ในระดับของประสบการณ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ความซาบซึ้ง (Appreciation) จึงเป็นความสามารถในการนำเอาส่วนต่างๆ ที่ประกอบด้วยเรื่อง การเห็น ความรู้ การแปลความ การวิเคราะห์ มาสร้างความเบิกบาน ชื่นชม พึงพอใจให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง และส่งต่อให้ผู้อื่นได้ ทั้งนี้ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ (Aesthetic experience) เป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ ความมีสุนทรียมียู่คู่มนุษย์ ตั้งแต่ครั้งบรรพกาล ที่เผยให้เราเห็นได้ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ที่ได้มีการค้นพบ หรือบันทึกไว้

สุชาติ สุทธิกล่าวว่า ความซาบซึ้งทางสุนทรียภาพแห่งชีวิตนั้น จะมี 3 ลำดับขั้นด้วยกันคือ 1.ขั้นของการรู้จากการรำลึก 2.ขั้นของการรู้จากความคุ้นเคย และ 3.ขั้นของการรู้จากความซาบซึ้ง¹¹³ ยกตัวอย่างของความซาบซึ้ง การเกิดเหตุการณ์กระทบใจ เพราะเราเคยมีประสบการณ์กับเรื่องราวในลักษณะใกล้เคียงนี้มาก่อน เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่คล้ายกันอีกครั้ง 1.เรารำลึกได้ และ 2.เรามีความรู้สึกคุ้นเคยต่อสิ่งเหล่านี้ จนพัฒนาเป็น 3.ความซาบซึ้งปรากฏขึ้นในใจ หรือการแสดงออกทางกายภาพ เช่น การยิ้ม การร้องไห้ เป็นต้น การเลือกพิจารณาผลงานที่ตนเองแสดงความพึงพอใจ เห็นว่างาม หรือไม่งามนั้น จะเป็นแนวทางในการหาเหตุผลของสาเหตุความงาม ในลำดับถัดไป

3. การประเมินด้วยการวิเคราะห์ (Critical Evaluation)

การพิจารณาด้วยการวิเคราะห์ เกี่ยวกับการแยกแยะ จัดประเภท เพื่อการวิเคราะห์หาข้อสรุป หรือระดับความหมายที่สื่อถึง ประกอบด้วย เรื่องของเนื้อหาสาระ (Subject matter), เรื่องของการเป็นตัวแทน (Representation), เรื่องของการสัญลักษณ์ (Symbolism) และเรื่องของการอุปมา (Metaphor) ที่ไม่ว่าจะในปัจจุบันหรืออนาคต โลกแห่งความจริงในการอธิบายเช่นนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย สำหรับการอ้างถึงบางสิ่งที่จะทำการวิเคราะห์ และการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น¹¹⁴ บ่อยครั้งประสบการณ์ในงานศิลปะ มักสร้างความพึงพอใจ และความสนุกสนานอย่างมาก การวิเคราะห์เป็นผลมาจากความเข้าใจ โดยสามารถแยกแยะ และแจกแจงรายละเอียด โดยสามารถกำหนดความสำคัญ หรือจุดเด่นอันสำคัญนั้นออกมาได้

- วิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Subject matter) คือ เนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นวัตถุประสงคในการนำเสนอ เช่น เมื่อจิตรกรเห็นภาพทิวทัศน์ทะเล เนื้อหาสาระจึงอยู่ที่ทิวทัศน์บรรยากาศทะเล อันประกอบด้วยน้ำทะเล หาดทราย ท้องฟ้า และสิ่งประกอบรวมโดยรอบทะเลนั้นๆ แล้วนำสื่อวัสดุ อาจเป็นดินสอ สี อุปกรณ์อื่นๆ มาวาด มาระบายสีบนกระดาษ ประกอบสร้างขึ้นเป็นภาพผลงาน (Art is manmade objects)

¹¹² Stolnitz, (1960, อ้างอิงใน Donald W. Drawford, 1987). หน้า 233

¹¹³ สุชาติ สุทธิ. (2544). หน้า 122

¹¹⁴ Donald W. Crawford. อ้างอิงใน Gombrich, 1960 และ Blocher, 1979 และ Hospers, 1982. (1982). หน้า 232

- **วิเคราะห์การเป็นตัวแทน (Representation)** คือ การใช้รูปลักษณ์สิ่งหนึ่งเพื่อแทนค่าเท่ากับอีกสิ่งหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น การใช้รูปร่างมนุษย์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือบุคคลาธิฐาน (Personification) ที่เป็นเทวดา หรือเทพเจ้า เช่นเทพปกรณัมจากโลกตะวันตก ที่มีรูปร่างเป็นมนุษย์

- **วิเคราะห์การใช้สัญลักษณ์ (Symbolism)** มีปรากฏทั้งในวรรณกรรม จิตรกรรม และดนตรี ที่ศิลปินไม่ได้แสดงลักษณะความเป็นจริงของโลกภายนอก (External world) แต่นำเสนอเกี่ยวกับจินตนาการ ความฝัน อารมณ์ อารมณ์ ความสะเทือนใจ และทัศนคติอันลึกลับ ด้วยการใช้ ถ้อยคำ เสียง รูปคน และวัตถุ¹¹⁵ เช่น สีในงานจิตรกรรม สามารถเป็นสัญลักษณ์แสดงความหมายได้ เป็นต้น

- **วิเคราะห์อุปมาอุปไมย (Metaphor)** คือลักษณะการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่ง เป็นอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของสิ่งนั้นในพื้นฐานของรูปปรากฏของความจริง อาจเป็น คน สิ่งของ หรือสถานที่ ก็ได้ เช่น นาฬิกาเป็นสิ่งแทนเวลา คำพูดคืออาวุธที่ทำให้เราเจ็บปวดได้

หรืออีกคำหนึ่งที่มีลักษณะการใช้ที่ใกล้เคียงกัน คือคำว่า อุปมา อุปไมย (Simile) ที่ใช้ในการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนกันอีกสิ่งหนึ่ง อันมีคุณสมบัติพ้องกัน เช่น พ้องความหมาย พ้องคุณลักษณะ ยกตัวอย่างภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนัง รูปดอกบัวกลางสระของชรัวินโข่ง ที่แสดงอุปมาเปรียบเทียบ ดอกบัวกำลังบานอยู่กลางสระ หมายถึง พระพุทธเจ้า เปรียบดังดอกบัวที่บานแล้ว เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์วิจารณ์งานศิลปะมักไม่สามารถอธิบายได้อย่างหมดจด แต่มักเกี่ยวข้องกับ การประเมินคุณภาพของงาน ซึ่งนักวิจารณ์ควรวิเคราะห์โดยมีความเที่ยงธรรม และหลีกเลี่ยงการประเมินที่จะส่งผลกระทบต่อประวัติศาสตร์ สิ่งที่ทำมักเป็นการตัดสิน หรือประเมินคุณภาพเชิงเปรียบเทียบคุณภาพผลงานที่ศึกษา เช่นเดียวกับการอธิบาย และระบุถึงอิทธิพลแหล่งที่มา

ศิลปะมีคุณค่าเพราะมีการแสดงออก หรือสะท้อนความจริงที่สำคัญ หรือเปิดโอกาสให้เราเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเรา และผู้อื่น ในทั้งสองกรณีเราพบว่าประสบการณ์เหล่านี้มีค่า และในลำดับเวลาถัดมา เราจะพบกับความเชื่อที่ว่า มักมีงานบางชิ้นดีกว่าชิ้นอื่นๆ เสมอ

การฝึกอบรมปราย ประเด็นการตัดสินคุณค่าเชิงปรัชญา อาจแสดงผลที่แตกต่างกันในเชิง จิตวิสัย (Subjective) และวัตถุวิสัย (Objective) เหล่านี้จะสามารถเปิดเผยระดับของความหมาย และคุณค่าที่อยู่ในงานศิลปะขึ้นเดียวกันได้

4. เรื่องการสร้างผลงาน (Artistic Creation)

เป็นการเริ่มต้นด้วยแนวทางการสร้างผลงานของศิลปิน โดยจะใช้วิธีการตั้งคำถามถึงสาเหตุของการสร้างงานศิลปะ เช่น ยกตัวอย่างอะไรที่ทำให้คน คนหนึ่งเป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์ ขณะที่อีกคนพยายามฝึกฝนอย่างหนักไม่ต่างกัน แต่ยังคงเป็นได้แค่คนเลียนแบบ หรือผลงานศิลปะที่สร้างด้วยความกระตือรือร้น กับผลงานที่เหมือนทำเล่นๆ จะแตกต่างกันอย่างไร จะเห็นว่าการเริ่มต้นด้วยคำถามเช่นนี้ ปัญหาสุนทรียศาสตร์จะเกิดขึ้นทันที หรือในกรณีที่ ใครๆ ก็สามารถทำงานศิลปะได้หากมีความจริงจัง แต่ถึงกระนั้นการสร้างงานศิลปะก็ไม่ใช่ว่าไปให้ถึงเป้าหมาย แบบเป็นสูตรสำเร็จ เหมือนสูตรทำขนมปัง การสร้างงานศิลปะแตกต่างจากการวาดภาพระบายสีตาม

¹¹⁵ สงวน รอดบุญ. (2533). หน้า 154

ขั้นตอน ที่ดูเหมือนว่าบางครั้งต้องใช้วิธีการสร้างตามกฎเกณฑ์ และเทคนิคการเรียนรู้ตามข้อแนะนำ หรือตัวอย่างจากคนอื่น แตกต่างจากศิลปินที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะมีจินตนาการ และพัฒนารูปแบบของตนเอง

การวิจารณ์ อาจเริ่มต้นด้วยการใช้ประสบการณ์ที่แสดงความรู้สึก เกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างในผลงานของศิลปินแต่ละคนได้ เป็นลำดับต้น วิธีนี้เป็นวิธีในการระบุอัตลักษณ์ของศิลปิน โดยสิ่งที่เราพูดถึงกันนี้คือศิลปินคนนั้นได้แสดงออกซึ่งจินตนาการ หรือมีความเป็นต้นฉบับมากกว่าคนอื่น ๆ และประเด็นที่ยากขึ้นคือความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลปะ เช่นผลงานชิ้นนี้เป็นงานต้นฉบับ หรือเป็นงานสำเนา เป็นงานทำจำลอง ทำปลอมแปลงขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจจะยากสำหรับการวิจารณ์ในช่วงปีแรกของผู้เริ่มต้น

ในลำดับถัดมา อาจเป็นการพยายามทำความเข้าใจว่า ทำไมผู้คนจึงคิดว่ากิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่า ในการไตร่ตรองขึ้นต้นอาจตั้งคำถามว่า ทำไมนักศึกษาถึงชอบวาดรูป และการอภิปรายในภายหลังอาจได้คำตอบต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจ และแหล่งที่มาของความพึงพอใจทางสุนทรียศาสตร์ บางครั้งผู้สร้างงานจะพยายามพูดโดยอธิบายจากการใช้สายตาในการมองเห็น หรือบางคนอาจใช้คำพูดเกี่ยวกับการเล่าเรื่อง หรือพยายามแสดงความรู้สึก หรืออาจทั้งสองอย่าง และในการอภิปรายจะมุ่งเน้นไปที่ข้อเสนอแนะของนักศึกษาเอง ซึ่งคำถามเหล่านี้ จะสามารถนำไปสู่คุณค่าในทางอื่นๆ

การสร้างรูปแบบทางความงามของศิลปินที่ปรากฏออกมาในรูปของศิลปะวัตถุ จึงเป็นการสอบทานความคิดของผู้สร้างสรรค์ผลงานถึงสาเหตุของการจัดทำขึ้นผลงาน จากข้อมูลที่ศิลปินมีไว้ให้ และอาศัย ความรู้ (Knowledge) ความสามารถของตัวผู้วิจารณ์เองในการจดจำกฎเกณฑ์ ทฤษฎี ตลอดจนความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลปะ และการสอบทานความคิด

5. เรื่องบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context)

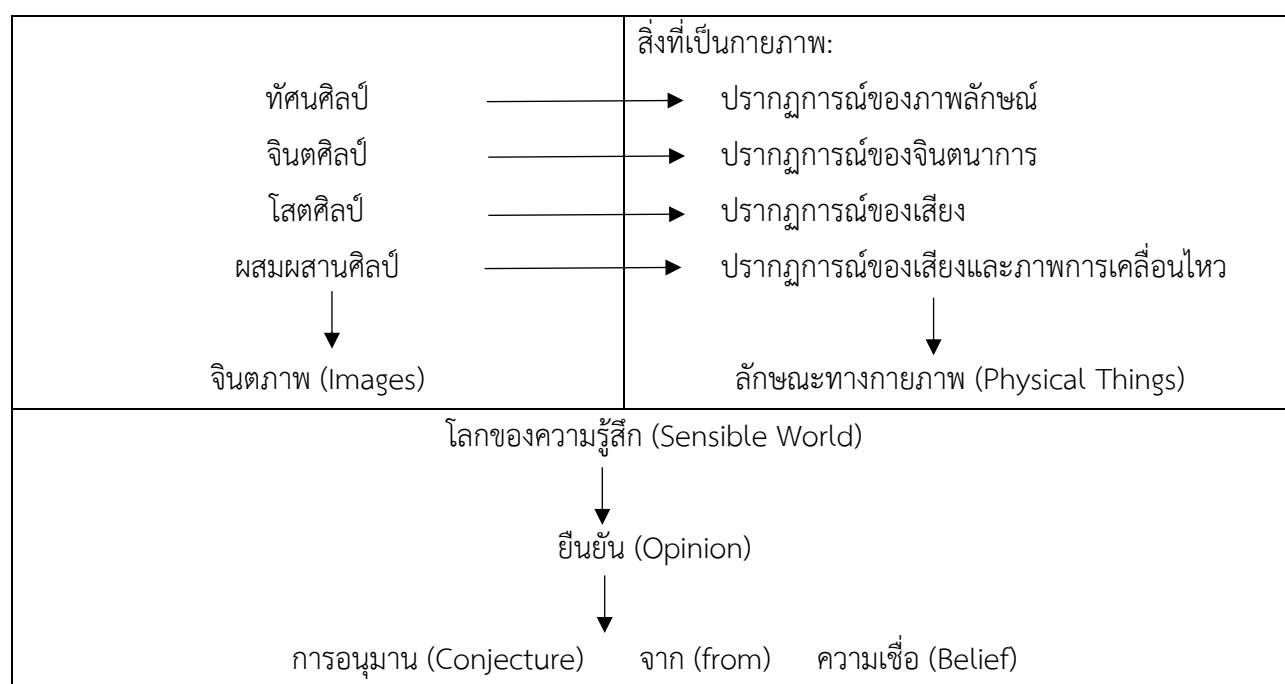
เป็นการแสวงหาความรู้จากบริบททางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะ มักถูกกำหนดภายใต้สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ศาสนา และอุดมการณ์ และขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการชื่นชม ในช่วงเวลาที่สร้าง เพราะศิลปะไม่ใช่สุญญากาศ มันเกิดขึ้นจากสังคม และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างปฏิเสธไม่ได้ บริบททางวัฒนธรรม มักจะมีปฏิสัมพันธ์ทางความคิด ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายความของนักสุนทรียศาสตร์ ตัวอย่างเช่น ระดับความหมายที่อ้างถึง แม้ว่าบางครั้ง บางสิ่งบางอย่างอาจมีคำถามถึงโลกศิลปะ ในวัฒนธรรมอื่นๆ มีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร

และท้ายสุดคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม หรือคุณค่าที่สูงขึ้นอย่างเรื่องศีลธรรม หรือศาสนา อะไรคือเป้าหมายของศิลปะ ศิลปะที่ดีจะต้องไม่ผิดศีลธรรมหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้นควรถูกตรวจสอบ หรืออยู่ภายใต้การควบคุมหรือไม่ และยังมีอีกหลายประเด็นเกี่ยวกับศิลปะในสังคม

ซึ่งการวิจารณ์ศิลปะจึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาสุนทรียศาสตร์ อันเป็นการทำความเข้าใจในคุณค่าผลงานศิลปะ และการวิจารณ์ เพื่อเห็นถึงคุณค่าทางสุนทรียะ จึงเป็นเรื่องของการฝึกฝนและ การหมั่นแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ การสั่งสมความรู้ที่ดี เหล่านี้เป็นแนวทางอย่างหนึ่งที่สำคัญซึ่งเป็นหนทางของนักวิจารณ์ผลงานศิลปะที่ดี

การเชื่อมโยงการวิจารณ์ สู่การวิเคราะห์คุณค่าความงาม

ผู้วิจารณ์ควรมีความเข้าใจใน ฐานศาสตร์ขององค์ความรู้ อย่างชัดเจนก่อนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติการวิจารณ์ ซึ่งคุณค่าเชิงประสบการณ์นี้ เป็นเฉพาะทาง และมีลักษณะเฉพาะตน (Particular and individual knowing)¹¹⁶ ก่อนเริ่มลงมือปฏิบัติ จำต้องมีการเตรียมความพร้อมตนเองก่อน ที่ประกอบทั้งเงื่อนไขที่ตนเองยึดถือปฏิบัติ และการเปิดรับความคิดเห็นหรือมุมมองการวิจารณ์ของผู้อื่น เพราะประสบการณ์เชิงคุณค่านี้ เป็นคุณค่าในตัวตน (Values in man) ซึ่งหมายถึงคุณค่าของความรู้สึกรู้สึกนึกคิดพื้นฐานด้านรสนิยม และความรักชอบส่วนตนของแต่ละบุคคล มาเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายหลักของประสบการณ์เชิงคุณค่าทางสุนทรียภาพนั้น มาจากความหลากหลายของความเป็นมนุษย์ ไม่สามารถเปรียบเทียบกับอีกคนหนึ่งคนใดได้ ดังนั้นการที่จะถนอมคุณค่าในตัวตนไว้เป็นคุณสมบัติพื้นฐาน เพื่อเตรียมเข้าสู่การปฏิบัติการเชิงคุณค่า (Qualitative System Approach) และขณะที่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติการวิจารณ์ สิ่งสำคัญควรยึดที่ศักยภาพ และประสบการณ์ของผู้เรียนการวิจารณ์เป็นเป้าหมายหลัก ดังยกตัวอย่างแผนผังได้ดัง

ภาพที่ 1.4.2-1 ภาพความเชื่อในโลกของความรู้สึก (Sensible world)¹¹⁷

ดังนั้นความรู้เกี่ยวกับการวิจารณ์ ดังกล่าวนี้นี้ จะเรียกว่า เป็นการรู้ที่มีการบ่งชี้ให้เห็นได้ด้วยกริยา ทำทางของการแสดงออกถึงการรู้ (Ostensible Knowing) ที่เป็นส่วนตนของแต่ละคน แสดงสภาพของความเชื่อในโลกของความรู้สึก มากกว่าโลกของความเข้าใจ (Intelligible world) เหตุนี้ การแสดงพรรณนาของตนออกมาได้อย่างอิสระ จึงเป็นเสมือนภาพสะท้อนสุนทรียภาพที่อยู่ในใจของบุคคลคนนั้น เหล่านี้การวิจารณ์จึงเป็นปรากฏการณ์ทางความเห็น และเป็นเป้าหมายอันสำคัญของผู้เรียนการวิจารณ์

¹¹⁶ สุชาติ สุทธิ. (2544). หน้า 217

¹¹⁷ ภาพความเชื่อในโลกของความรู้สึก (Sensible world) ที่ดัดแปลงมาจากของ สุชาติ สุทธิ (สุชาติ สุทธิ, 2544). หน้า 217

สรุปท้ายบท

คุณค่าความงาม สัมพันธ์กับบรรทัดฐานของผู้ประเมิน อาจประเมินคุณค่าเชิงวัตถุวิสัย อันเป็นความงามที่แท้เชิงกายภาพ หรือการประเมินคุณค่าเชิงจิตวิสัย ที่แสดงทรรศนะของผู้วิจย อันนำเสนอแง่คิด มุมมอง จากประสบการณ์ของตนร่วมด้วย ก็เป็นเรื่องที่สามารถเพิ่มอรรถรสในการวิจารณ์ได้ ทั้งนี้การวิจารณ์จะต้องไม่มีความลำเอียง หรือมุ่งประโยชน์อื่นใดนอกเหนือจากการวิจารณ์ด้วยความซาบซึ้งอย่างบริสุทธิ์ใจ เหล่านี้เป็นแนวทางเลือกการวิจารณ์ที่เรียกว่าเอกนิยม หรือจะแสดงการวิจารณ์เชิงสัมพัทธวิสัย ซึ่งเป็นการวิจารณ์ที่เสนอทั้งคุณค่าเชิงวัตถุวิสัย และจิตวิสัยในคราวเดียว ก็เป็นการแสดงทรรศนะที่น่าฟังอย่างหนึ่ง

ซึ่งคุณค่าในตัวนั้น คือคุณค่าที่แท้จริง ส่วนคุณค่านอกตัว ที่เกิดจากปัจจัยอื่น ที่อาจเรียกว่าค่านิยม จึงไม่ใช่คุณค่าที่แท้จริง เพราะอาจมีการเสื่อมค่า เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้วิจารณ์ต้องมีความเข้าใจ เรื่องการวิจารณ์ตามความรู้สีก และการวิจารณ์เนื้อหาสาระ อันจะเป็นการสร้าง ความเข้าใจ เกี่ยวกับการวิจารณ์ และการประเมินคุณค่า และประมวลผลจากประสบการณ์ภายในของผู้วิจารณ์ โดยมีแนวทางที่ควรเข้าใจมีอยู่ 5 ประการ คือ 1.มีความสามารถทางการเห็นศิลปวัตถุ (Seeing The Art Object) 2.เรื่องความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย (Appreciation and Interpretation) 3.การประเมินด้วยการวิเคราะห์ (Critical Evaluation) 4.เรื่องการสร้าง ความงาม (Artistic Creation) และ 5.เรื่องบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context) เหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้วิจารณ์ จำเป็นต้องมีการฝึกฝน ให้เกิดความชำนาญ

เอกสารอ้างอิง :

กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). *สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*.

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลุต นิมเสมอ. (2559). *องค์ประกอบของศิลปะ*. อมรินทร์.

ทรรศนะถวัลย์ ดัชนี, โดย learningstudio.info สืบค้นเมื่อ 17 ต.ค..2563 เข้าถึงได้จาก

<https://www.learningstudio.info/thawan-duchanee-art-attitude/>

ภาพความหมายของศิลปะ จากทรรศนะถวัลย์ ดัชนี, โดย learningstudio.info สืบค้นเมื่อ 17 ต.ค.2563

เข้าถึงได้จาก <https://www.learningstudio.info/thawan-duchanee-art-attitude/>

สงวน รอดบุญ. (2533). *ศิลปะกับมนุษย์*. โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

สุชาติ สุทธิ. (2544). *คู่มือการสอน-สุนทรียภาพของชีวิต-โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์*

สถาบันราชภัฏสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี. สำนักพิมพ์เสมอธรรม

อารี สุทธิพันธ์. (2539). *ศิลปะกับมนุษย์*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

Donald W. Crawford. (1987). Aesthetics in Discipline-Based Art Education. *The Journal of Aesthetic Education*, Summer, 1987. 21(2), pp.227-239.

Vladimir Markonikov. (2015). *Difference Between Discipline and Subject*. (4 November 2015). สืบค้นเมื่อ 3 พ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.differencebetween.com/difference-between-discipline-and-vs-subject/>

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

เรื่อง คุณค่าความงาม

ให้จับคู่ข้อความที่มีความสัมพันธ์กับข้อความต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อที่ 1-6

ก.คุณค่าเชิงวัตถุวิสัย (Objective Value) ข.คุณค่าเชิงจิตวิสัย (Subjective Value)

1. นายขาว อิ่มเอมกับบรรยากาศหลังฝนตก จนอดไม่ได้ที่จะสะท้อนความรู้สึกนี้เป็นบทกวี
2. นายดำ อธิบายรูปร่างหน้าตา ความงามของหญิงสาวที่ได้พบเจอเมื่อครู ให้นายขาวฟัง
3. นายเขียว อธิบายภาพจินตนาการถึงผู้หญิงในอุดมคติให้นายขาวฟัง
4. นายดำ รู้สึกพึงพอใจกับรสชาติอาหารเย็น
5. แม่ของนายดำ มักทำอาหารที่มีประโยชน์ ให้นายดำรับประทาน
6. นายขาว รักสุนัขของเขามากเพราะมันเป็นสายพันธุ์ที่มีความน่ารัก และช่างแสนรู้

เรื่อง การวิจารณ์

ให้จับคู่ข้อความที่มีความสัมพันธ์กับข้อความต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อที่ 7-12

ก.การวิจารณ์ตามความรู้สึก ข.การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ

7. ผู้วิจารณ์มีอิสระ และสามารถแสดงทัศนคติของตนเองได้
8. ผู้วิจารณ์จะเปิดเผยรายละเอียดของความรู้ ที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ และรสนิยมของตนในทรรศน์วิจารณ์
9. นายดำอธิบายรายละเอียดของอาหารเย็น บรรยายส่วนประกอบ และการจัดแต่งจาน ให้นายขาวที่ไม่เคยเห็นได้รู้
10. สีเขียวในภาพเขียนสะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติ และสีส้ม ช่างให้ความรู้สึกที่อบอุ่น
11. นางแดงไปซื้อต้นดอกกุหลาบ แต่จำสายพันธุ์ไม่ได้ รู้แต่ว่าเป็นกุหลาบเลื้อย สีแดง และกลิ่นหอมมาก
12. นายเขียวเชียร์ให้นางแดงซื้อต้นกุหลาบสายพันธุ์อังกฤษ เพราะดูสวยกว่า และกำลังเป็นที่นิยม

ส่วนที่ 2 ให้นักศึกษาแสดงทรรศนะจากข้อความต่อไปนี้.

13. การวิจารณ์ตามความรู้สึก กับการวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ นักศึกษาคิดว่าจะเลือกใช้การวิจารณ์ในลักษณะใด เพราะเหตุใด
14. ให้นักศึกษาระบุเหตุผลระหว่างคุณค่าในตัว และคุณค่านอกตัว คุณค่าใดมีความสำคัญมากกว่ากัน

เฉลย

1.ข 2.ก 3.ข 4.ข 5.ก 6.ก 7.ก 8.ก 9.ข 10.ข 11.ข 12.ก

หน่วยที่ 2

ประเภทผลงานศิลปะ ประโยชน์ สุนทรียะแห่งชีวิต

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์

ศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความรู้สึกสุนทรีย ทั้งนี้เพราะ ศิลปะ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงสุนทรียภาพ¹¹⁸ ดังนั้นศิลปะจึงเป็นผลผลิตของรูปทรงสุนทรียภาพ ซึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของศิลปะนั้น จะช่วยให้เรามีความเข้าใจในประวัติความเป็นมา รวมทั้งกระแสแนวคิดคิดความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนมีความเข้าใจถึงคุณค่า และความสำคัญในงานศิลปะ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ เป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของความเป็นมนุษย์ การรับรู้ ความรู้สึกสัมผัส ต่อสิ่งเร้า และมีอำนาจในการแยกแยะ วิเคราะห์ พิจารณาสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มากะทบเร้า ปะทะ จนเกิดเป็นความรู้สึก ตีความหมายว่า ชอบ หรือ ไม่ชอบ ชาบซึ้ง หรือแค่เฉยเมย รูปคุณสมบัติเหล่านี้ จะอยู่ในความทรงจำช่วงเวลาสั้น ๆ หรือยาวนาน ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของแต่ละคน ทั้งนี้ก็เพราะสุนทรียศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา ดังที่ทราบแล้วนั้น การแสดงทรรศนะในการพิจารณาความงาม จึงอาจต้องเข้าใจอยู่ก่อนว่า ผู้แสดงทรรศนะนั้น ใช้เกณฑ์ใดในการตัดสิน เช่น กลุ่มอัตนัยนิยม (Subjectivism) ที่เชื่อว่าความรู้ ความจริง และความดีงามทั้งหลายล้วนเป็นสิ่งไม่มีจริงในตัวเอง แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา มนุษย์เท่านั้นที่ เป็นผู้ตัดสิน และผู้กำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมา ดังจะเห็นได้ว่าเกณฑ์ตัดสินแบบนี้ สร้างให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และหากความคิดนี้มีมากจนเกินไป ก็อาจก่อให้เกิด ความเห็นแก่ตัว ความลำเอียง มองความคิดของคนอื่นผิดหมด ลักษณะเช่นนี้จึงเรียกว่ากลุ่ม อัตตานิยม (Egoism) หรือหากตัดสินความงามตามแบบ กลุ่มวัตถุนิยม (Objectivism) แบบที่เชื่อว่า ความงามมีกฎเกณฑ์มาตรฐานตายตัวแน่นอนในทางศิลปะ ซึ่งเกณฑ์นี้สามารถนำไปตัดสินผลงานได้ในทุกสมัย และเกณฑ์นี้ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของใคร ศิลปินคนใด โดยเชื่อว่าสุนทรียธาตุมีอยู่จริง และหากเกิดการตัดสินความงามที่ไม่เหมือนกัน นั่นก็เพราะ แต่ละคนต่างไม่เข้าถึงมาตรฐานความงามที่แท้จริง ซึ่งถ้าทุกคนเข้าถึงมาตรฐานทางสุนทรียภาพที่แท้จริงแล้ว จะพบว่าเกณฑ์มาตรฐานมีเพียงเกณฑ์เดียวเท่านั้น และกลุ่มสุดท้ายที่เชื่อว่าหลักเกณฑ์ในการตัดสินความงามนั้นสัมพันธ์กับสิ่งอื่น และสภาพแวดล้อม ดังเช่นวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ของแต่ละพื้นที่นั้นมีความแตกต่างกัน ไม่ขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจารณ์ เพราะผู้วิจารณ์ต้องวางตัวเป็นกลาง ดังนั้นเกณฑ์การตัดสินจึงผันไปตามสังคมบ้าง เราเรียกกลุ่มแนวคิดนี้ว่า สัมพันธนิยม (Relativism)¹¹⁹ โดยทั้งนี้ต้องไม่ละเลยหรือพิจารณาว่า คุณค่าที่เราากำลังพิจารณาอยู่นี้ เป็นคุณค่าที่แท้จริงอยู่ในตัว หรือเป็นเพียงคุณค่านอกตัวที่สัมพันธ์กับค่านิยม ที่อาจมีความผันแปรได้

¹¹⁸ วนิตา ขำเขียว. (2563). หน้า 6

¹¹⁹ วนิตา ขำเขียว. (2563). หน้า 10-11

คุณค่าสุนทรีย์ในผลงานศิลปะ

คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) เกิดจากรูปความหมายที่สะท้อนความคิดและนับเป็นผลผลิต ทางปัญญาของผู้สร้างผลงาน ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของผู้สร้างภาพผลงาน ว่าอยู่ในขอบข่ายใด มุ่งเน้นพุทธิปัญญาในลักษณะของงานวิจิตรศิลป์ หรือ มุ่งอรรถประโยชน์เพื่อใช้สอย ยกตัวอย่างเช่น ผลงานภาพถ่ายในลักษณะของผลงานวิจิตรศิลป์ คุณค่าจะเน้นไปที่ความงามของผลงานเป็นสำคัญ แต่ถ้าภาพถ่ายนั้น เน้นเพื่อประโยชน์ไปในทางของผลงานประยุกต์ศิลป์ คุณค่าของผลงานจะมีกรอบจุดมุ่งหมายในเรื่องอรรถประโยชน์การใช้สอย¹²⁰ นั้น ๆ เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น ภาพถ่ายที่ใช้ในงานออกแบบโฆษณา

คุณค่านอกตัวนั้น (Extrinsic Value) กล่าวคือ เรื่องของค่านิยม อันมีปัจจัยภายนอกเข้ามาสัมพันธ์เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องของมูลค่า ราคา หรือความนิยมในตัวผู้สร้างผลงานจิตรกรรม และจะเห็นว่าการวิจารณ์ด้วยความรู้สึกนั้นจะสัมพันธ์กับ การเห็นค่านอกตัว เนื่องจากเป็นเรื่องของความนิยมที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของ การได้รับความนิยม ที่มีบริบททางสังคม

ลักษณะผลงานศิลปะแต่ละรูปแบบ ต่างมีรูปลักษณ์แตกต่างกันออกไป อาจสร้างความประทับใจต่อผู้พบเห็นได้มากน้อย ขึ้นอยู่กับความนิยม หรือทฤษฎี รสนิยม ความชื่นชอบของแต่ละคนเป็นสำคัญ ประเภทของผลงานศิลปะ เกณฑ์ของการพิจารณาความงามผลงานศิลปะ ที่มนุษย์ปรุงแต่ง คิดค้น ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ขึ้น ผ่านสติปัญญา ก่อให้เกิดความชื่นชม ปีติ ก่อเกิดเป็นวัตถุสุนทรีย์ ทั้งหมดนี้ เราเรียกว่า “ศิลปะ” ลักษณะงานศิลปะมีหลากหลายรูปแบบ อันประกอบด้วยความงาม สุนทรีย์ภาพที่เกิดจากการรับรู้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 เป็นประเภทใหญ่ๆ คือ กลุ่มของงานวิจิตรศิลป์ และกลุ่มของงานประยุกต์ศิลป์ อันประกอบด้วย การเห็น ด้านภาพ ด้านภาษาอักษร ด้านเสียง ลีลาการแสดง และอื่น ๆ อันสามารถผสมผสานกันได้ ล้วนเป็นบ่อเกิดเป็นผลงานสุนทรีย์ในลักษณะต่าง ๆ โดยสามารถจัดกลุ่มแยกประเภทตามคุณสมบัติลักษณะผลงาน ได้ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. **กลุ่มทัศนศิลป์ (Visual art)** ได้แก่ จิตรกรรม ภาพถ่าย ภาพพิมพ์ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น โดยสื่อศิลปะเหล่านี้ใช้ ประสาทสัมผัสทางตา ในการรับรู้ความงามของภาพที่ปรากฏจากการมองเห็น เป็นสำคัญ

2. **กลุ่มจินตศิลป์ (Imaginative art)** ได้แก่ ความงามจากการใช้สัญลักษณ์ คำ และความหมายของคำในภาษา ในการสื่อสารจุดมุ่งหมายที่ ประกอบไปด้วยกลุ่มวรรณกรรม กวีนิพนธ์ เป็นงานศิลปะที่มีความงามทางอักษร คำประพันธ์ ในการสร้างภาพ หรือความรู้จินตนาการ

3. **กลุ่มโสตศิลป์ (Audio art)** ได้แก่ ศิลปะดนตรี ดุริยางคศิลป์ ความงามอยู่ที่จังหวะ ท่วงทำนอง ความไพเราะจากน้ำหนัเสียง ที่รับรู้ได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทางการได้ยิน

4. **กลุ่มผสมผสานศิลป์ (Mixed art)** คือ งานศิลปะที่นำคุณสมบัติของศิลปะในแต่ละประเภทมารวมกัน เช่น นาฏศิลป์ ศิลปะการแสดง ละคร ภาพยนตร์ ศิลปะร่วมสมัยที่ผสมผสานศิลปะหลายแขนง หรือศิลปะที่แบ่งขอบข่ายด้วยการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส ต่างๆ หลากอย่างมาผสมผสานกัน เพื่อที่จะรับรสความงามนั้น

โดยทั้งนี้ต้องเข้าใจเป็นเบื้องต้นก่อนว่า การแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังกล่าวนี้ ใช้เกณฑ์ในการรับรู้ โดยอาศัยผัสสะ ตา หู จมูก ปาก กาย และจิตใจ ในการจัดระเบียบแบ่งประเภท เป็นกลุ่มดังกล่าว ซึ่งลักษณะของผลงานศิลปะนั้น หากจะแบ่งประเภท โดยใช้เกณฑ์ที่คำนึงถึงจุดมุ่งหมายของผลงานวิจิตรศิลป์ มุ่งเน้นคุณค่าด้านพุทธิปัญญา

¹²⁰ ศิลปะประยุกต์ น. กรรมวิธีในการนำทฤษฎี และหลักการทางศิลปะไปใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาศิลปะให้มีความงาม หรือเป็นประโยชน์แก่สังคมยิ่งขึ้น เป็นต้น อย่างในการออกแบบเครื่องแต่งกาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546). หน้า 1102

หรือกลุ่มประยุกต์ศิลป์ ที่มุ่งเน้นคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย เป็นสำคัญ ดังยกตัวอย่างได้คือ กลุ่มทัศนศิลป์ สามารถแบ่งย่อยออกอีกได้เป็น กลุ่มจิตรศิลป์ ประกอบด้วย จิตรกรรม ภาพถ่าย ภาพพิมพ์ ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น โดยสื่อศิลปะเหล่านี้ใช้ ให้คุณค่าทางจิตใจเป็นสำคัญ และรับรู้ความงามเหล่านี้ได้ด้วย การใช้ประสาทสัมผัสทางตา ในการรับรู้ความงามของภาพที่ปรากฏจากการมองเห็น กลุ่มประยุกต์ศิลป์ ได้แก่ กลุ่มของงานประดิษฐ์ งานหัตถศิลป์ และงานประณีตศิลป์ อื่นๆ ที่มีวิธีเรียกชื่อตามวิธีการที่ทำ เช่น งานทอผ้า งานจักสานเส้นใยพืช งานแกะสลักผักผลไม้สด งานร้อยมาลัย งานปั้น เครื่องเคลือบดินเผา เป็นถ้วย ชาม สามารถนำมาเป็นประโยชน์ในการใช้สอย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ส่วนกลุ่มจินตศิลป์ โสตศิลป์ ผสมผสานศิลป์ นั้นคุณค่ามักสัมพันธ์ควบคู่ไปกับค่านิยมทางสังคม แม้จุดเริ่มต้นจะสร้างสรรค์โดยมาจากภูมิปัญญาของศิลปินก็ตาม แต่เนื่องหลายครั้งจำต้องอาศัยความนิยมของผู้ดูผลงาน ทั้งนี้เพราะหากสังเกตให้ดีแล้ว ผู้ดูมีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทาง ผลงานศิลปะเหล่านี้เช่นกัน เช่น บทละคร ที่ได้รับความนิยม ดนตรี ที่มีความร่วมสมัย หรือแม้กระทั่งภาพยนตร์ก็ยังคงคำนึงว่า จะได้ผลกำไร จากการลงทุนสร้างหรือไม่ หากผู้ดูนั้นไม่ให้ความสนใจ ดังนั้นจึงเรียกว่า รูปแบบผลงานศิลปะ อันเป็นภาพสะท้อนของวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยม (Popular Culture)

จากทั้ง 4 กลุ่ม อันประกอบด้วย กลุ่มทัศนศิลป์ กลุ่ม จินตศิลป์ กลุ่มโสตศิลป์ และกลุ่มผสมผสานศิลป์ นี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ลักษณะประเภทของผลงานศิลปะลักษณะต่างๆ และทดลองเรียนรู้ วิเคราะห์ แยกแยะว่า ผลงานชิ้นใดให้คุณค่าเชิงปรัชญา ผลงานชิ้นใด ให้คุณค่าเชิงวิทยาศาสตร์ และผลงานชิ้นใดให้คุณค่าเชิงปฏิบัติโดยตรง และพร้อมทดลองฝึกปฏิบัติการวิเคราะห์คุณค่าด้วยวิธีเชิงวัตถุวิสัย เชิงอัตวิสัย หรือเชิงสัมพัทธวิสัย เป็นการฝึกประสบการณ์การวิจารณ์ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์นี้ระหว่างกัน ในแบบฟอร์มทดลองลักษณะที่ 1 คือ การวิจารณ์ตามความรู้สึก และการวิจารณ์ในลักษณะที่ 2 คือ การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ โดยที่ไม่ลืมหาสุนทรียะนั้น เป็นศาสตร์ของสุนทรียศาสตร์ ที่ต้องนำหลักปรัชญาบริสุทธิ์มาแสดงทรรศนะอย่างมีระบบกฎเกณฑ์ และอยู่บนรากฐานของเหตุ และผล และครุมีหน้าที่เพียงส่งเสริม สนับสนุน ให้นักศึกษาได้แสดงออกซึ่งการวิจารณ์อย่างอิสระเท่านั้น ดังกล่าวอธิบายไว้ใน การเชื่อมโยงการวิจารณ์ สู่การวิเคราะห์คุณค่าความงาม ในบทก่อนหน้า

บทที่ 2.1

สุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์

สุนทรียะกลุ่มทัศนศิลป์ (Visual art) ในขอบข่ายของงานจิตรศิลป์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นความรู้สึกทางอารมณ์ และพุทธิปัญญา ในที่นี้เป็นการจัดกลุ่มโดยใช้เกณฑ์การรับรู้ความงามของภาพ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทางการมองเห็นเป็นสำคัญ ทั้งนี้ลักษณะผลงานทัศนศิลป์ มีหลากหลายกลวิธีในการสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละวิธีการที่สร้างผลงาน ต่างก็มีชื่อเรียกเฉพาะเพื่อใช้ กำหนดขอบเขต เรียกลักษณะผลงาน ที่บอกถึงวิธีทำ หรือเทคนิคที่ใช้ ส่วนในขอบข่ายของงานประยุกตศิลป์นั้น มีวัตถุประสงค์เบื้องต้นไม่แตกต่างกันนักกับกลุ่มจิตรศิลป์ เพียงแต่ผลผลิตของงานนั้น จะสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ใช้สอย โดยที่สามารถใช้เพื่อการอุปโภค หรือบริโภคได้ อาจสร้างมาอย่างเฉพาะเจาะจงสำหรับ คนเดียว หรือสร้างมาสำหรับ กลุ่มคนทั่วไป เหล่านี้ เพิ่มเติมนอกเหนือจากความเจริญตา หรือสุนทรียะทางสายตาเพียงอย่างเดียว เป็นผลงานทัศนศิลป์ ที่มีลักษณะ 2 มิติ อาจแบ่งย่อยออกได้เป็น ผลงานทัศนศิลป์ในกลุ่มของ จิตรศิลป์ ที่ และกลุ่มของประยุกตศิลป์ ทั้งนี้ผลงานทัศนศิลป์จะเป็นผลงานที่ มีมิติ 1 คือ ด้านกว้าง และ 2 คือ ด้านยาว เพียง 2 มิติ เท่านั้น

2.1.1 ทัศนศิลป์: จิตรกรรม

2.1.1.1 สุนทรียะในจิตรกรรม (Painting) ในการสร้างผลงาน บ้างอาจเริ่มต้นด้วยการ วาดภาพร่างก่อนการระบายสี หรือไม่ร่างภาพ เลยก็ได้เช่นกัน เช่น การเริ่มต้นด้วยการระบายสีให้เป็นภาพผลงานไปคราวเดียวเลย ความงามของจิตรกรรม จะอยู่ที่อิสระของการระบายสี อิสระของรอยแปรงพู่กัน นอกจากนี้ ความงามของภาพจิตรกรรม ยังอยู่ที่การใช้สื่อวัสดุ (Medium) สีในการระบายภาพ เช่น สีน้ำ สีอะคริลิก สีน้ำมัน เป็นต้น หรืออาจใช้วัสดุอื่น นอกเหนือจากพู่กัน ก็ได้เช่นกัน และที่สำคัญ กลวิธีในการระบายที่แสดงลีลา รอยพู่กันนั้น มีชื่อเรียก จำเพาะในกระบวนการ เช่น กลวิธีการระบายสีเรียบกลมกลืน (Blending technique) การระบายโดยไม่เปลี่ยนให้กลมกลืนกัน (Broken Color Technique) หรือการระบายแสดงลีลารอยพู่กัน (Brushwork technique) เป็นต้น หรือศิลปินอาจรวมหลายๆ วิธีในภาพเดียวกัน เรียกกลวิธีเหล่านี้ว่า งานศิลปะประเภทเทคนิคผสม (Mixed Techniques) ในบางครั้งความงามของภาพผลงานจิตรกรรม จำเป็นต้องเห็นภาพผลงานของจริง ที่นำมาจัดแสดงยังห้องนิทรรศการ เพราะหากเรามองแต่เพียงภาพในรูปถ่าย อาจไม่เห็นความงดงามของกลวิธีที่ใช้ในสร้างลีลารอยพู่กัน ในการระบายได้

ภาพที่ 2.1.1-1 ภาพจิตรกรรมสีอะคริลิก โดยเจียมจันทร์ จันทรคังหอม

เราสามารถมองเห็นความงามเหล่านี้ ได้จากเพียงด้านหน้าผลงาน เช่น ผลงานการวาดภาพพระบายสี ที่ใช้ทักษะ ทางการวาดภาพ และการระบายสี ทั้งสองอย่างนี้ ต่างมีกลวิธีในการสร้างผลงานที่แตกต่างกัน ผลงานที่ใช้วิธีการ ชูต ชิด ให้เป็นเส้น โดยดินสอ ปากกา หรืออาจแสดงเป็นระนาบที่กว้างขึ้นได้ตามลักษณะของสื่อวัสดุ เช่น แท่งเกรยอง แท่งสีเทียนน้ำมัน หรืออื่นๆ ดังเรียกว่า ภาพวาดเส้น

2.1.1.2 สุนทรียะในผลงานวาดเส้น (Drawing) มีความสำคัญ และคุณค่าทางความงาม ศิลปินหลายคน จะเลือกใช้กลวิธีนี้เพียงแค่เป็นขั้นเริ่มต้นของงานจิตรกรรม แต่ก็มีหลายคน que พัฒนางานวาดเส้น ได้อย่างงดงาม อัจฉริยะ ซึ่งข้อเสียของงานวาดเส้นก็มีเช่นกัน คือกระดาษมีความชื้นอยู่มาก หากเก็บไม่ดี ก็จะทำให้ขึ้นราได้

ภาพที่ 2.1.1.2-1 ภาพวาดเส้นปากกานบนกระดาษ โดยช่วง มูลพินิจ¹²¹

ภาพที่ 2.1.1.2-2 ภาพวาดเส้นเกรยองบนกระดาษ โดยเจียมจันทร์ จันทรคังหอม

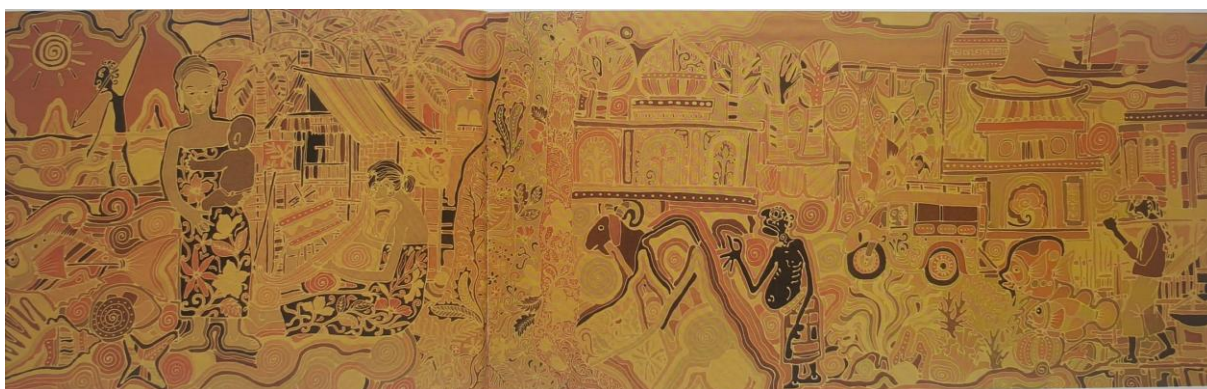
2.1.1.3 สุนทรียะในการระบายสี (Coloring) เป็นชื่อของกลวิธีในการสร้างภาพผลงาน ด้วยสี โดยใช้แค่การระบาย สีในภาพที่ร่างไว้ หรือแม่แบบที่มีอยู่ก่อนหน้า หรือเรียกได้ว่า เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการระบายสี บนแบบภาพสำเร็จ อย่างเช่นสมุดวาดภาพพระบายสี ที่เราให้เด็กๆ ใช้ฝึกการระบายสี

ทั้งนี้ พัฒนาการงานจิตรกรรม ได้มีการสร้างสรรค์ต่อเติมทั้งทางด้านกลวิธี ด้านวัสดุที่ใช้ สามารถได้อย่างหลากหลาย การกำหนดชื่อเรียกประเภทของผลงานนั้น จะพิจารณาจากภาพรวมเป็นสำคัญ เช่น ถ้าผลงานเน้นที่กระบายภาพโดยส่วนใหญ่ จึงเรียกว่า “จิตรกรรม” แต่หากภาพผลงานเน้นกลวิธีอื่นๆ ดังยกตัวอย่างข้างต้น จึงจะ

¹²¹ ช่วง มูลพินิจ ภาพวาดเส้นบนกระดาษ สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก <http://uauction4.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=383&qid=102276>

มีชื่อเรียกแยกย่อยเฉพาะออกไป เช่นการนำวัสดุสำเร็จรูปมาผสมผสานกับภาพผลงาน ก็จะมีชื่อเรียกว่างานจิตรกรรมสื่อผสม (Mixed Media Art)

2.1.1.4 สุนทรียะในผ้าบาติก (Batik) เป็นผลงานทัศนศิลป์ ในขอบข่ายของงานประยุกต์ศิลป์ ที่มีลักษณะเป็นผลงาน 2 มิติ มักอยู่ในการออกแบบลวดลาย ในการสร้างให้เป็นขึ้นผลิตภัณฑ์ของมนุษย์ ที่มนุษย์ต้องการความงดงาม ความพึงพอใจ เพื่อสร้างสุนทรียะ ที่ประกอบไปด้วยเทคนิคภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น การวาดภาพระบายสีบนผ้า ที่เรียกว่างานบาติก โดย คำว่า “บาติก” (Batik) หรือ “ปาเต๊ะ” (Batek) เป็นคำที่ใช้เรียกผ้าย้อมสีชนิดหนึ่งที่รวมเอาหัตถศิลป์ และเทคนิคการย้อมสีเข้าด้วยกัน มีที่มาจากภาษาชวา ประเทศอินโดนีเซีย หมายถึงงานศิลปะบนผืนผ้าที่มีลวดลายเป็นจุดต่าง ๆ โดยการใช้เทียนปิดส่วนที่ไม่ต้องการให้สีติด และใช้วิธีการแต้มระบาย หรือย้อมในส่วนที่ต้องการให้สีติด ผ้าบาติกจึงมีลักษณะเป็นงานออกแบบที่มีกระบวนการผลิตที่ผสมผสานระหว่างทักษะ ภูมิปัญญา สุนทรียภาพเชิงศิลปหัตถกรรมซึ่งเขียนลวดลายและสีเส้นได้ตามความต้องการ ทั้งยังได้รับการยอมรับให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย โดย UNESCO เมื่อปี 2009¹²² ปัจจุบัน ผ้าบาติกเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคใต้ของไทย และทักษะเชิงช่างนี้ ได้ขยายขอบข่ายกว้างไกลมากกว่าขอบเขตของ งานประยุกต์ศิลป์ จากเดิมภูมิปัญญานี้ สร้างด้วยวิธีการทำมือ ซึ่งแต่ละชิ้นผลงานอาจมีรายละเอียด

ภาพที่ 2.1.1.4-1 ศิลปะผ้าบาติก โดยศตวรรษ ช่วยนุ้ม¹²³

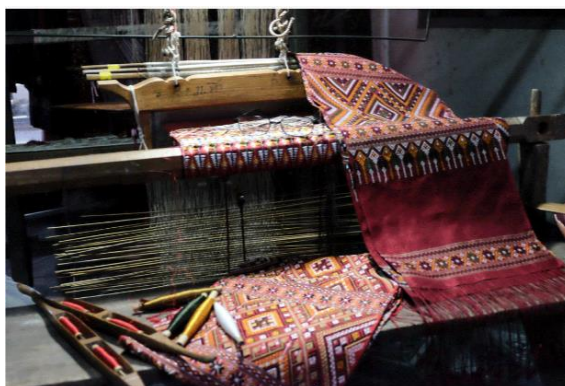
แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่ที่ทักษะเชิงช่าง ที่มีความชำนาญต่างกัน ปัจจุบันส่วนใหญ่เราจะพบเจอในรูปแบบอุตสาหกรรมเนื่องจากสามารถผลิตชิ้นงานได้คราวละจำนวนมาก และทำให้มีราคาถูกขึ้น การเลือกซื้อหามาใช้ อาจมีหลายปัจจัย เช่นต้องการสุนทรียภาพของช่างฝีมือ ชิ้นงานก็จะมีราคาแพง หรือถ้าเลือกซื้อเพื่อนำมาใช้งานเป็นหลัก แนวทางการเลือกหาที่คุณภาพ และราคา ก็มีส่วนในการตัดสินใจของผู้บริโภค

2.1.1.5 สุนทรียะในการทอผ้า (Weaving) นอกจากจะใช้เทคนิคการวาดแล้ว เทคนิคการทอ ก็สามารถสร้างลวดลายบนผืนผ้า ให้มีความงดงามได้เช่นกัน งานทอผ้าจึงเป็นงานในกลุ่มประณีตศิลป์ ที่มีมาอย่างยาวนานในประวัติศาสตร์ตั้งแต่ครั้งที่มีมนุษย์ ต้องการเครื่องนุ่งห่มเพื่อสร้างความอบอุ่นให้ร่างกาย แต่พัฒนาการของการทอผ้าจึงไม่ได้หยุดแค่ประโยชน์ใช้สอยเพียงเท่านั้น หากแต่มนุษย์ยังต้องการความสุนทรีย์ในลวดลาย ขณะสวมใส่ด้วยเช่นกัน

¹²² คิด Creative Thailand. (2566). “ผ้าบาติก” ศาสตร์และศิลป์ที่งดงามของชาวไทย. สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค. 2567. เข้าถึงได้จาก https://www.creativethailand.org/article-read?article_id=34058

¹²³ ภาพผลงานศิลปะผ้าบาติก ของ ศตวรรษ ช่วยนุ้ม. ชื่อผลงาน ชาวเลหวันทก No.1 เทคนิคผ้าบาติก ขนาด 43x144 นิ้ว สุกิภัตตรประกอบนิทรรศการ. (2548). หน้า 36-37.

การทอผ้านี้จำต้องอาศัยทักษะความชำนาญ ความงดงามจึงเกิดจากการคิดค้นประดิษฐ์ลวดลาย เส้นสี ที่สานขัด ยก ทับกันไปมา เรียงร้อยเกิดเป็นลวดลายสมมาตร แบบมีจังหวะสม่ำเสมอ ที่ต้องอาศัยความตั้งใจ มุ่งมั่น และความเชี่ยวชาญในกลวิธีงานทอผ้า

ภาพที่ 2.1.1.5-1 ศิลปหัตถกรรมผ้าทอมือ¹²⁴

ดังตัวอย่างภาพประกอบที่ ภาพที่ 2.1-5 จึงนับเป็นงานหัตถศิลป์ที่มีลักษณะเป็น 2 มิติ เป็นกลุ่มงานทัศนศิลป์ ที่เรามองเห็นความงามด้วยตา และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเรื่องของการนุ่มนวล เป็นเสื้อผ้า ที่อาจประกอบกับการตัดเย็บ ให้เหมาะสม สวยงาม เวลาสวมใส่ หรืออาจจะนุ่มนวลเป็นพื้นในลักษณะของงานผ้าถุงในแบบที่แม่ หรือ ย่า ยาย ใส่ให้เราเห็นจนชินตาก็ได้

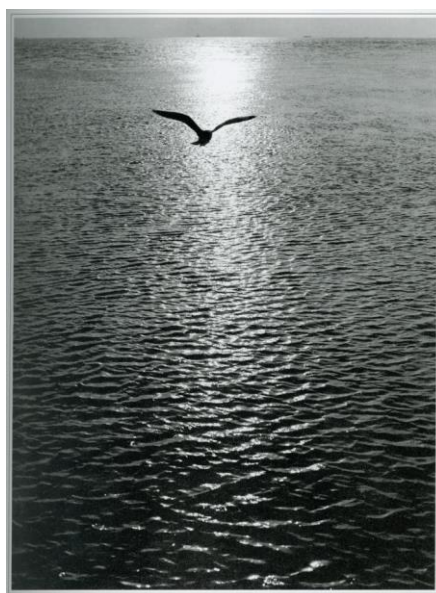
2.1.2 ทัศนศิลป์: ภาพถ่าย

2.1.2.1 สุนทรียะในศิลปะภาพถ่าย (Photography) มีลักษณะผลงานเป็น 2 มิติ เช่นกัน อีกทั้งยังสามารถทำซ้ำๆ ได้หลายครั้ง เพราะภาพถ่ายเป็นงานที่เป็นสำเนา งานภาพถ่าย จำต้องใช้เครื่องมือเฉพาะในการสร้างภาพผลงาน การถ่ายภาพเกิดการคิดค้นต่อเนื่องกันมาหลายระยะ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 และนับเป็นก้าวเข้าสู่ยุคการนำภาพผลิตซ้ำ อันก้าวเข้าสู่ยุคเครื่องจักรกล พัฒนาการของกล้องถ่ายภาพได้พัฒนาเป็นลำดับ จากภาพขาว-ดำ เป็นภาพสี จากกล้องฟิล์ม เป็นดิจิทัล และศิลปะภาพถ่ายเป็นเครื่องมือที่มนุษย์นิยมใช้ในการสร้างสรรค์ ศิลปะภาพถ่ายมีลักษณะที่เป็นงานประเพณีจิตรศิลป์ และประเพณีประยุกตศิลป์ โดยมากแล้ว ภาพถ่ายจะได้รับความนิยมนำไปใช้ในงานประยุกตศิลป์กันอย่างแพร่หลาย เช่น เพื่อการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ หรือผลประโยชน์ทางธุรกิจ

ภาพถ่ายเป็นความพยายามของมนุษย์ในการสร้างสรรค์ นวัตกรรม หรือความเจริญก้าวหน้าทางสังคม ก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนารูปแบบผลงานศิลปะเช่นกัน และด้วยจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนี้เอง นวัตกรรมการคิดค้น ประดิษฐ์ เครื่องบันทึกภาพจึงได้เกิดขึ้น มนุษย์เริ่มรู้จักเครื่องมือในการสร้างภาพเหมือน ที่เรียกว่ากล้องถ่ายภาพ มันสามารถบันทึกภาพตรงหน้าได้โดยแม่นยำ หากจะสร้างสรรค์ภาพถ่ายที่งดงาม สิ่งที่ต้องคำนึงคงไม่ใช่แค่เพียงหลักการทางวิทยาศาสตร์ ที่อาศัยแสง รูปแสงที่ส่องผ่านไปยังเลนส์ของกล้องถ่ายรูป หรือการกำหนด ชัตเตอร์สปีด ขำ หรือเร็ว ที่เน้นสุนทรียะเชิงวิทยาศาสตร์เป็นสำคัญ หากแต่ภาพที่ปรากฏนั้น ต้องการจะสื่อสารสิ่งใดให้กับผู้ดูก็เป็นสิ่งสำคัญและมีคุณค่าเช่นกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์เรามักค้นหาความหมาย คุณค่าความสำคัญของ สิ่งต่างๆ รอบตัว ภาพที่

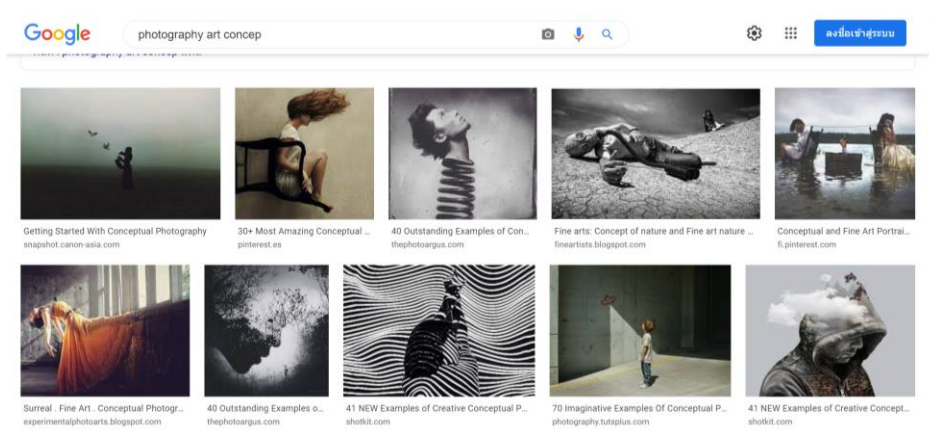
¹²⁴ สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน). (2566). ชุมชนหัตถกรรมทอผ้าแพรวาบ้านโพน ครูคำสอน สระทอง สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://archive.sacit.or.th/center/13>

ปรากฏในภาพถ่ายนี้ ก็เฉกเช่นเดียวกับ ภาพประกอบที่ 2.1-6 ภาพถ่ายผลงานของยรรยง โอฬาระชิน จึงให้คุณค่าที่แฝงมาจากเนื้อหาสาระในรูปภาพ มากกว่าเทคนิคเชิงช่าง และการสร้างค่าน้ำหนักของภาพ อย่างขาว เทา ดำ ที่เห็นเท่านั้น ความหมายของนก ที่บินเดี่ยว ดังชื่อภาพ ความหมายของนกที่บินไกล บินไปยังอีกฟากฝั่ง จึงเป็นเรื่องที่เราควรพิจารณา หาคุณค่าสุนทรีย์ในเชิงปรัชญาเช่นกัน

ภาพที่ 2.1.2.1-1 ภาพศิลปะภาพถ่าย โดยยรรยง โอฬาระชิน¹²⁵

และเมื่อประวัติศาสตร์การถ่ายภาพ มีพัฒนาการมาอย่างเป็นลำดับ การตัดต่อภาพบนแผ่นฟิล์ม การตัดต่อภาพด้วยคอมพิวเตอร์ จึงปรากฏให้เห็นมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาพถ่ายจึงมีขอบเขตที่กว้างขึ้น จากงานจิตรศิลป์ ที่เรียกว่าภาพเชิงแนวคิด อันสามารถดูตัวอย่างได้เพียงแค่ว่าเราใช้คำค้นในอินเทอร์เน็ต พัฒนาการเหล่านี้ ดำเนินไปสู่งานประยุกต์ศิลป์ ไปสู่วงการโฆษณา แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ ขายสินค้าต่างๆ เพื่อประโยชน์ เชิงธุรกิจ พบเจอได้ในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 2.1.2.1-2 ภาพถ่ายเชิงแนวคิด¹²⁶

¹²⁵ สมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ภาพถ่าย) ชื่อภาพ “บินเดี่ยว”, 2516, กล้อง Hasselblad 500 C เลนส์ 150 มม., โดย ยรรยง โอฬาระชิน, รางวัลยอดเยี่ยมถ้วยพระราชทาน 2516 สืบค้นเมื่อ 18 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.rpst.or.th/home/hallofframedetails.php?id=10>

¹²⁶ ภาพถ่ายเชิงแนวคิด. Photography art concep. สืบค้นเมื่อ 21 ต.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.google.com/>

ภาพที่ 2.1.2.1-3 ภาพถ่ายโฆษณา¹²⁷

เหล่านี้ปรากฏให้เห็นได้ในสังคมรายล้อมรอบตัวเรา ทั้งนี้ความสามารถทางการเห็นของผู้ดู ในการวิเคราะห์ ทิศทาง การเห็นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ ต้องฝึกฝนให้เกิดความเชี่ยวชาญ ดังภาพโฆษณาตัวอย่าง ที่มีคนใส่เสื้อแสดงสัญลักษณ์ของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 แล้วแบกผู้หญิงที่ใส่ชุดนอนไว้บนบ่า เหมือนท่าทางตอนที่ช่างภาพสำนักข่าว แบกก้องไว้บน บ่าของตน เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงการถ่ายทอดเหตุการณ์จริงของข่าวแบบ ทันเหตุการณ์ เหมือนพามาด้วยตา ตัวเอง สุนทรียภาพทางการเห็น ในลักษณะเช่นนี้จึงอาจจำเป็นต้องพิจารณาสุนทรียะเชิงปรัชญา ในการเปรียบเทียบ ภาพกับเจตนาที่ผู้สร้างผลงานต่อการสื่อ

2.1.3 ทักษะศิลปะ: ภาพพิมพ์ (Printmaking)

2.1.3.1 สุนทรียะในศิลปะภาพพิมพ์ (Printmaking) คือผลงานที่สร้างด้วยวิธีการพิมพ์ มีลักษณะเป็น 2 มิติ เช่นเดียวกับผลงานก่อนหน้า แต่ที่สำคัญ ศิลปะภาพพิมพ์นี้ จำต้องมีแม่แบบ ที่เรียกว่า แม่พิมพ์ เป็นแบบ และ ถ่ายทอดภาพจากแบบ ให้เป็นภาพผลงานสำเร็จ อาจทำซ้ำได้หลาย หลายชิ้น เหมือน ๆ กัน โดยภาพที่ได้จากแม่พิมพ์ บางประเภทอาจได้ภาพแบบกลับซ้ายเป็นขวา หรือเหมือนแม่พิมพ์ทุกประการ ขึ้นอยู่กับประเภทของงานภาพพิมพ์แต่ละชนิด โดยสามารถแยกย่อยได้ตามกลวิธีการสร้างได้ หากแม่พิมพ์นั้นสร้างรอยจากส่วนที่นูน ไปปรากฏให้เป็นภาพ จะเรียกว่า ภาพพิมพ์ผิวนูน (Relief Printing) เช่น เทคนิคแกะไม้ (Woodcut) ด้วยว่ามีแม่แบบเป็นแผ่นไม้

ภาพที่ 2.1.3.1-1 ศิลปะภาพพิมพ์ผิวนูนในงานจิตรศิลป์ โดยเจียมจันทร์ จันทรคังหอม

¹²⁷ เบญจวรรณ มังกรอัสวกุล. (2019). 76 โฆษณา Press& Outdoor ที่สร้างประวัติศาสตร์บนเวที Cannes Lions ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา. Channel 11 News 1 / Euro RSCG Flagship.สืบค้นเมื่อ 15 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://adaymagazine.com/press-outdoor-canneslions/>

และทำการแกะให้เกิดลวดลาย นำส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสีออก ส่วนที่ติดสีจะเป็นระนาบที่นูนขึ้นจากร่องที่ลึกลงไป อย่างนี้เรียกว่าพิมพ์ผิวฉนวน หรือหากใช้วัสดุสำเร็จรูป เช่นใบไม้ ลายเส้นใบที่นูน จะปรากฏเป็นภาพเมื่อเรานำสีไประบายที่ใบไม้ และนำไปพิมพ์ทับบนกระดาษ บนผ้า บนผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ เช่นนี้ก็เรียกว่าการพิมพ์ผิวฉนวนเช่นกัน

ภาพที่ 2.1.3.1-2 ศิลปะภาพพิมพ์ผิวฉนวนในงานประยุกต์ศิลป์

ข้อสังเกตคือภาพที่ได้ผลลัพธ์ จะกลับซ้ายเป็นขวาจากแบบแม่พิมพ์ในทางตรงกันข้าม หากภาพที่พิมพ์นั้น ปรากฏจากส่วนที่ลึกของระนาบส่วนที่นูนแทน จะเรียกภาพพิมพ์ชนิดนี้ว่า ภาพพิมพ์ร่องลึก (Intaglio Printing) ลักษณะงานเช่นนี้ จำเป็นต้องใช้กระดาษ หรือวัสดุผ้าที่อ่อนนุ่ม และการบีบอัดแม่พิมพ์กับกระดาษ ให้กระดาษมีความอ่อนตัว จนไปดูดซับสีที่อยู่ในร่องออกมาได้ ข้อควรระวังคือ วิธีการเช่นนี้ จำเป็นต้องใช้แม่พิมพ์ที่มีความแข็งแรง หรือทนต่อการบีบอัด ด้วยน้ำหนักค่อนข้างมาก และหากภาพผลงานนั้นเกิดจากระนาบที่ราบเสมอกัน ก็เรียกว่า ภาพพิมพ์พื้นราบ (Surface Printing) อาจใช้ แผ่นหินที่หน้าเรียบ หรือแผ่นกระจก เป็นแม่พิมพ์ เช่น การนำสีลงบนผิวหน้า หรืออาจชุบสีให้เกิดรอยรูปร่าง แล้วนำกระดาษมาวางพิมพ์ทับ จะได้ภาพผลงานจากการสร้างสีและร่องรอยดังกล่าว

ภาพที่ 2.1.3.1-3 ศิลปะภาพพิมพ์ผ่านฉากพิมพ์ในงานจิตรศิลป์ โดยแบงซี่¹²⁸

ลำดับสุดท้าย ภาพที่เกิดจากแม่พิมพ์ที่มีรูฉลุ ให้สีผ่านแม่พิมพ์ไป เราจะเรียกภาพพิมพ์ชนิดนี้ว่า ภาพพิมพ์ผ่านฉากพิมพ์ (Serigraphy Printing) แม่พิมพ์จะทำหน้าที่กันสี ให้ผ่าน หรือไม่ให้ผ่านทะลุลงไปสู่กระดาษ หรือ

¹²⁸ Banksy (แบงซี่) (photo: Ronaldo Victor). (2560). สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.ftiebusiness.com/shop4/news-detail.php?id=3655%20&uid=38708>

ผืนผ้าก็ได้เช่นกัน โดยการพิมพ์หลายสีด้วยแม่พิมพ์ชนิดนี้ จำต้องใช้แม่พิมพ์จำนวนหลายชิ้นด้วยเช่นกัน ภาพที่ได้ จะได้ภาพที่ออกมาเหมือนแม่พิมพ์ทุกประการ และไม่กลับซ้ายเป็นขวา เหมือนการพิมพ์ในลักษณะอื่น

ภาพที่ 2.1.3.1-4 ศิลปะภาพพิมพ์ผ่านฉากพิมพ์ ในงานประยุกต์ศิลป์

สรุปได้ว่าผลงานทัศนศิลป์ในลักษณะ 2 มิติ นั้น เป็นประเภทผลงานที่อยู่ในกลุ่มของการมองเห็นความงามด้วยสายตา มีทั้งกลุ่มของผลงานที่มุ่งเน้นประโยชน์ ในที่พหุปัญญา อาจแฝงคุณค่าสุนทรีย์เชิงในปรัชญาศิลปะ เชิงวิทยาศาสตร์ หรือเชิงปฏิบัติ ก็ได้เช่นกัน ผลงานทัศนศิลป์ ที่สร้างสรรค์นั้น เมื่อมี กลวิธีการทำ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ต่างกัน ก็จะมีชื่อเรียกย่อย ๆ แตกต่างกันไป ทั้งนี้ ความงามเหล่านั้นก็ขึ้นอยู่กับ กลวิธีในการสร้างเช่นกัน เช่น ในผลงานภาพถ่ายต่างก็ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ไม่ต่างจากงานวาดภาพระบายสี งานจิตรกรรม หรืองานทัศนศิลป์ในลักษณะอื่นๆ ในการถ่ายทอดลักษณะ ของรูปลักษณะออกมาให้ปรากฏเป็นภาพ โดยอาศัยเครื่องมือ เช่น งานจิตรกรรม จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของสี พู่กัน และวัสดุรองรับ งานภาพถ่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพของกล้องถ่ายภาพ และพัฒนาการในเรื่องคุณภาพของสื่อวัสดุก็มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ตามช่วงเวลาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ศิลปะ เช่น ปัจจุบันการสร้างภาพด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มีความง่ายดายมากขึ้น เพียงการใช้แอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือ ก็สร้างภาพ คุณค่าความหมายของภาพถ่ายนั้น ผลงานอิเล็กทรอนิกส์ ได้โดยง่าย

งานทัศนศิลป์ปัจจุบันได้มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องมากมาย ภาพลักษณ์ของผลงาน อาจไม่ใช่เป็นเพียงศิลปะวัตถุทางกายภาพเท่านั้น ภาพผลงานอาจมาในรูปแบบของไฟล์ดิจิทัล แต่ทั้งนี้คุณค่าลิขสิทธิ์ ความเป็นอัตลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ คุณค่าในผลงานศิลปะ ล้วนยังคงมีความจำเป็นอยู่

หรือยกตัวอย่างผลงาน ศิลปะภาพพิมพ์ เป็นความพยายามของมนุษย์ในการสร้างผลงานเพื่อประโยชน์การสร้างผลงานซ้ำ ซ้ำ กันหลาย หลาย ชิ้น ได้ตามต้องการ ที่แต่เดิมจะเน้นไปเพื่อประโยชน์ใช้สอย ในความสามารถทางการทำซ้ำ ๆ กันได้ เช่น การพิมพ์ข้อความตัวอักษร เป็นหนังสือ เอกสาร พิมพ์เป็นภาพ เพื่อเผยแพร่ได้จำนวนมาก แต่ขอบเขตของการสร้างก็ไม่สามารถหยุดจุดมุ่งหมาย และคุณค่าของงานพิมพ์ได้ งานพิมพ์จากเดิมที่ทำซ้ำได้หลายครั้ง แต่ในบางครั้ง ก็มีงานพิมพ์ชนิดที่ทำได้เพียงครั้งเดียว ที่เรียกว่า ภาพพิมพ์ครั้งเดียว (Monoprint) แต่ทั้งนี้ปัจจุบันประวัติศาสตร์ของงานภาพพิมพ์ คุณค่าของงานพิมพ์ ได้แสดงคุณค่าความงามในวงที่กว้างขวางขึ้นกว่าเมื่อแรกก่อนที่งานพิมพ์มีขึ้นเพื่อ ใช้ในเชิงพาณิชย์ศิลป์เท่านั้น ปัจจุบัน งานพิมพ์ก็มุ่งเน้นคุณค่าสุนทรีย์เชิงปรัชญา เชิงวิทยาศาสตร์ หรือแม้กระทั่งเชิงปฏิบัติ ได้ ไม่ต่างจากงานจิตรกรรมชั้นเลิศ

และแม้ข้อสังเกต ถึงความแตกต่างระหว่างงานระบายสี กับงานพิมพ์ ปัจจุบันดูจะแยกแยะ ได้ยากขึ้น แต่ทั้งนี้เรายังคงแบ่งแยกประเภทผลงานด้วยสังเกตรายละเอียด วิธีการ วัตถุที่ใช้ ตลอดจนกระบวนการในการสร้างสรรค์ โดย

หากทั้งนี้ถ้าขั้นตอนส่วนใหญ่สร้างขึ้นด้วยวิธีการพิมพ์ อันเป็นการถ่ายเทภาพโดยใช้แม่พิมพ์ ก็คงเรียกว่า ศิลปะภาพพิมพ์ คุณค่าของงานจึงไม่แต่เพียงความเชี่ยวชาญในเชิงกลวิธีของการสร้างสรรค์เท่านั้น นั่นจะเป็นเพียงแค่สุนทรียะเชิงปฏิบัติ ที่ผู้ปฏิบัติเองย่อมเกิดความซาบซึ้งในผลงานที่ทำ หรือถ่ายทอดถึงการกระทำฝึกฝนนี้ ผู้ดู ให้ความเห็นชื่นชมที่จะทดลองปฏิบัติตาม ดังยกตัวอย่างเช่น ภาพต้นโหนด (ตาลโหนด) ภาพที่ 2.1-2 วาดเส้นเกรยองบน

อ้างแล้ว ภาพที่ 2.1.1.2-2 ภาพวาดเส้นเกรยองบนกระดาษ โดยเจียมจันทร์ จันทรคงหอม

กระดาษ ผู้ดู อาจรู้สึก อยากหยิบจับปากกา หรือนำดินสอ มาร่างภาพสิ่งต่างๆ รอบตัว หรืออาจทดลองการใช้เกรยอง ดังภาพตัวอย่างข้างบนก็เป็นได้ สุนทรียภาพในภาพผลงานนี้ จึงเป็นเหมือนแรงผลักดัน ส่งเสริมให้ผู้ดูเกิดอารมณ์สุนทรีย์ ความพึงพอใจ ในสิ่งแวดล้อม และทัศนียภาพรอบตัว เพื่อเป็นการจดบันทึกเป็นภาพ ฝึกสังเกต อันเป็นการส่งเสริมนิสัย ให้รู้คุณค่าการให้ความสำคัญ รักในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมได้อีกทาง ด้วยมีศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงสุนทรียภาพ ผู้เรียนควรทดลอง ฝึกฝนการวิเคราะห์ภาพผลงาน อันจะนำไปซึ่งการเรียนรู้ ทำความเข้าใจคุณค่าสุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์ ผ่านสื่อสำเร็จรูปที่เรียกว่า ผลงานศิลปะ

ส่วนนอกเหนือจากผลงานทัศนศิลป์ที่เป็น 2 มิตินั้น หากกำหนดมิติ ทางการเห็นที่มากกว่า 2 นั้น ก็จะเรียกว่า มิติที่มากกว่า 2 มิติ ขึ้นไป ดังขยายความ ดังเช่น มิติ คือขนาดซึ่งวัดไปตามทิศทางใด ทิศทางหนึ่ง โดยถือขนาดยาว เป็นมิติที่ 1 ขนาดกว้างเป็นมิติที่ 2 ขนาดหนา หรือสูง เป็นมิติที่ 3 และถือว่าเป็นมิติที่ 4 และในทางศิลปะ อาจใช้หนา หรือลึก แทนกว้างยาวก็ได้¹²⁹ มีทั้งงานศิลปะในกลุ่มจิตรศิลป์ และกลุ่มประยุกตศิลป์ ดังรายละเอียดคือ ผลงานทัศนศิลป์ ที่มากกว่า 2 มิติ จะสามารถมองเห็นผลงานได้โดยรอบ แตกต่างจาก 2 มิติ ที่เราเห็นความงามของผลงานได้จากเพียงด้านหน้าเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น ประติมากรรม (Sculpture) และสถาปัตยกรรม (Architecture) โดยทั้งสองลักษณะนี้ เป็นผลงานในกลุ่มของจิตรศิลป์ ที่มีลักษณะ และรายละเอียดแตกต่างกันออกไป ผลงานสถาปัตยกรรมคือ สิ่งก่อสร้างที่มีการใช้ประโยชน์จาก บริเวณว่างภายในผลงาน และสถาปัตยกรรมจะมีแต่รูปแบบ (Form) ไม่มีเนื้อหา (Content) ส่วนประติมาศิลป์จะมีทั้งรูปแบบ และเนื้อหาด้วย และเนื่องจากศิลปะ ทั้งสองนี้ ใช้สื่อร่วมกันได้ เช่น มีการแกะสลักเสาวहार เป็นรูปต่างๆ อย่างกะฉาบผนังเป็นรูปนูน เป็นต้น¹³⁰ ทั้งนี้ความสุนทรียะในผลงานประติมากรรมจึงอยู่ที่เนื้อหา และการแสดงออกที่ตรงต่อจุดมุ่งหมาย โดยมีการใช้มูลฐานทางศิลปะ (Art Elements) ได้อย่างเด่นชัด เหมาะสม

¹²⁹ อารี สุทธิพันธ์. (2563). หน้า 133

¹³⁰ กิริติ บุญเจือ. (2522). หน้า 13

2.1.4 ทศศิลป์: ประติมากรรม

2.1.4.1 สุนทรียะในประติมากรรม (Sculpture)

คือ รูปทรงที่มองเห็น (Visual form) เป็นงานที่ใช้กลวิธีของงาน ปั้น (Modeling) การแกะสลัก (Carving) และงานหล่อ (Casting) หรือรวมไปทั้งการนำวัสดุอื่นๆ มาสร้างสรรค์ประกอบ ก็ได้เช่นกัน ผลงานจึงเต็มไปด้วยคุณค่าความงาม ทั้งด้านเนื้อหาที่แสดงออก รูปแบบที่สะท้อนค่านิยมของยุคสมัย และกลวิธีในการทำที่ซับซ้อน และเปี่ยมไปด้วยความพากเพียรของศิลปินผู้สร้างสรรค์ บางครั้งอาจใช้ระยะเวลาในการสร้างสรรค์ ที่มากกว่าปี ลักษณะของงานประติมากรรม สามารถแบ่งแยกตามมิติ ความสูง ในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งความลึก หรือความตื้นของมิติ ในที่นี้แบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท คือ นูนต่ำ นูนปานกลาง นูนสูง ลอยตัว รูปจม และเคลื่อนไหว

1) ประติมากรรมนูนต่ำ (Bas relief, Low relief) นูนจากพื้นเพียงเล็กน้อย เช่นภาพแกะสลักฝาผนัง หรือที่คุ้นเคยกันดีก็คือ เงินเหรียญกษาปณ์ทั่วไป แต่ถ้านูนน้อยมากจนแทบจะเป็นแผ่นเดียวกับพื้นเรียกว่า ประติมากรรมนูนบาง (Crushed relief, Relieve Stacciato) ดังตัวอย่างภาพประกอบที่จะเห็นภาพแกะสลักหินทหารเป็นแบบนูนต่ำ และไปไม่ในระยะหลังเป็นแบบนูนบาง การมองความงามของผลงานลักษณะนี้ จำต้องมองจากทางด้านหน้าเป็นหลัก หรือมองแบบเอียงไปทางด้านข้างก็จะยังพอเห็นมิติ ความงามของผลงานได้ คุณค่าเชิงช่าง จึงสะท้อนภูมิปัญญา เชิงเทคนิควิธีการ ในการลดรูป มิติของ ให้เป็นเกือบแบนราบ แต่ยังคงสะท้อน ระนาบที่แตกต่างของผลงานได้อย่างงดงาม ประติมากรรมนูนต่ำนี้ จะไม่สามารถมองเห็นภาพความงามได้เมื่อมองจากทางด้านข้าง เนื่องจาก จะมองเห็นส่วนนูนในระนาบที่เท่ากัน

ภาพที่ 2.1.4.1-1 ภาพประติมากรรมนูนต่ำ¹³¹

2) ประติมากรรมนูนปานกลาง (Middle relief, Demi relief, Half relief หรือ Mezzo-relievo) ระดับความนูนอยู่ระหว่าง นูนต่ำกับนูนสูง ยกตัวอย่างประติมากรรมรูปเหมือนพระบรมสาทิสลักษณ์ ที่ใช้กลวิธี การปั้นและหล่อด้วยปูนปาสเตอร์ ดังภาพประกอบ ภาพที่ 2.1-14 ความงามทางการเห็นภาพผลงาน อยู่ที่มีมิติของภาพ ลักษณะนี้ ใช้กลวิธีในการปั้น และหล่อ รูปทรงเหมือนเหรียญ แต่มีขนาดใหญ่ สามารถแขวนผนังได้ ฐานจึงอยู่ด้านหลังของภาพ สามารถมองเห็นความงามได้เต็มที่ เมื่อมองจากทางด้านหน้าจะเห็นรายละเอียดมา และเมื่อมองแบบเอียงไปทางข้าง ใน 45 องศา ก็ยังคงเห็นรายละเอียดความงดงามในมิติตื้นสูงปานกลางของภาพผลงานได้

¹³¹ ภาพประติมากรรมนูนต่ำ, ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12, แกะสลักหินนูนต่ำ, ปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา ถ่ายภาพโดยเจียมจันทร์ จันทรคทอง

ภาพที่ 2.1.4.1-2 ภาพประติมากรรมนูนปานกลาง¹³²

3) แบบนูนสูง (High-relief) มีความนูนอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของคนที่ เป็นแบบ หากเป็นรูป ประติมากรรมคน เป็นแบบมีฐานด้านหลัง ลักษณะของผลงานจะมีความนูนสูงขึ้นมาจากส่วนฐานเพียงครึ่ง เช่น ใบหน้ามนุษย์ ก็ จะเห็นเพียงหูซ้ายขึ้นมาหาแก้ม จมูก และเห็นอีกฝั่งหนึ่ง คือ หูข้างขวา เช่นนี้เพียงครึ่ง โดยที่ส่วนของ ศรีษะท้ายทอยนั้นไม่แสดงให้เป็นเป็นเพียงฐานด้านหลังตัวอย่างที่เห็นได้ก็ คือ รูปปั้นบริเวณตอนล่างของอนุสาวรีย์ ประชาธิปไตย หรือผลงานประติมากรรมตามหน้าบ้านประตู

ภาพที่ 2.1.4.1-3 ภาพประติมากรรมแบบนูนสูง¹³³

4) ประติมากรรมรูปจม (Sunk หรือ Concave relief หรือ Cavo-rilievo) โดยจมลงในพื้น รูป รูปแกะลาย (Incised relief หรือ Intaglio-relievato) ที่มักเป็นการแกะสลักลาย ยกตัวอย่างภาพประกอบศิลปะ อียิปต์ ที่ใช้กลวิธีการแกะสลักลงบนผนังหิน

¹³² ภาพประติมากรรมนูนปานกลาง, พระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 9 และพระราชินี, ไม้ระบूपี่ที่สร้าง และศิลปิน, ห้องสมุดพิตร พิมข ทุ่งมหาเมฆ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ บันทึกภาพ โดย เจียมจันทร์ จันทร์คงหอม เมื่อปี 2562

¹³³ ภาพประติมากรรมแบบนูนสูง, ภาพแสดงการเคลื่อนกองกำลังทหารเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475, 2483, โดยศิลป์ พีระศรี และศิษย์, ประติมากรรมที่ฐานของปึกอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย กรุงเทพฯ (สุธี คุณาวิชยานนท์, 2555) หน้า 39

ภาพที่ 2.1.4.1-4 ภาพประติมากรรมรูปจม¹³⁴

ผลงานประติมากรรมทั้ง 4 ลักษณะ ที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบด้วย ประติมากรรมนูนต่ำ ประติมากรรมนูนปานกลาง ประติมากรรมนูน และประติมากรรมรูปจมนั้น ส่วนใหญ่เราจะพบว่า ฐานของประติมากรรมจะอยู่ทางด้านหลังของชิ้นงาน อาจเนื่องด้วยส่วนใหญ่ภาพผลงานงานเป็นงานแกะสลักหินตามฝาผนัง หรือไม่ก็จัดทำขึ้นเพื่อไปติดตั้งบนผนัง แต่ทั้งนี้เราก็คงพบว่าภาพผลงานที่มีฐานอยู่ทางด้านล่างนั้น ก็มีปรากฏให้เห็น ได้เช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น กบาลสเปียน หรือหัวสะพาน จุดเริ่มต้นแห่งสายน้ำศักดิ์สิทธิ์ แหล่งโบราณคดี ประติมากรรม

ภาพที่ 2.1.4.1-5 ประติมากรรมนูนที่มีฐานอยู่ด้านล่าง และด้านข้าง¹³⁵

ภาพสลักรายณ์บรรทมสินธุ์ และรูปสลักคิวงิณีในลำธารน้ำ ที่ตั้งอยู่ บนเนินเขาทางตะวันตกเฉียงใต้ของเทือกเขาภูเลน ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือของนครวัด ในเขตบันทายศรี เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา โดยผลงานสร้างขึ้นโดยคติทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูของอินเดีย เพื่อใช้ชำระล้างร่างกายและจิตใจให้บริสุทธิ์หมดมลทิน การทรงน้ำมูรธาภิเษกของพระมหากษัตริย์ จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของพระมหากษัตริย์ จากมนุษย์ธรรมดาให้กลายเป็นเทพ อยู่เหนือความเป็นมนุษย์ มีความชอบธรรมในการปกครองบ้านเมือง และการขจัดทุกข์ บำรุงสุขของ

¹³⁴ ภาพประติมากรรมรูปจม, Akhenaten, Nefertiti, and three daughters beneath the Aten; from Amarna; 18th dynasty; ca. 1345 BCE; Pergamon Museum, Berlin สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค.63 เข้าถึงได้จาก [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhenaten,_Nefertiti,_and_three_daughters_beneath_the_Aten;_from_Amarna;_18th_dynasty;_ca._1345_BCE;_Pergamon_Museum,_Berlin_\(2\)_26350816948.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhenaten,_Nefertiti,_and_three_daughters_beneath_the_Aten;_from_Amarna;_18th_dynasty;_ca._1345_BCE;_Pergamon_Museum,_Berlin_(2)_26350816948.jpg)

¹³⁵ ศรีสักร วัลลิโกดม. จดหมายเหตุมานุษยวิทยา. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นเมื่อ 16 ต.ค.67 เข้าถึงได้จาก https://db.sac.or.th/anthroarchives/item_det.php?i_id=42905

ราชกรู¹³⁶ เป็นการสะท้อนสุนทรียะเชิงปรัชญา เกี่ยวกับเรื่องปรัชญาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ผลงานประติมากรรมนี้ จึงสะท้อนให้เห็นปรัชญาธรรมที่แฝงอยู่ในคติความเชื่อ ของผู้คนในกลุ่มวัฒนธรรมนั้นได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นจึงอาจพิจารณาได้ว่า เหตุที่กำหนดจากความนูนนั้น ใช้มุมมองด้านมิติ เป็นการกำหนดเรียกตาม ความนูน ลึก หรือจม ลงไปจากระนาบที่เป็นฐาน ไม่ว่าฐานนั้นจะอยู่ทางด้านหลังของผลงาน หรือทางด้านล่างของผลงาน และประติมากรรมที่มีฐานอยู่ด้านล่าง สามารถชื่นชมความงดงาม โดยเดินชมได้โดยรอบนั้น เราเรียกลักษณะของประติมากรรมในลักษณะนี้ว่า ประติมาลอยตัว

5) ประติมากรรมรูปลอยตัว (Sculpture in the Round หรือ Round-relief) ลักษณะของผลงานจะสามารถมองความงามของผลงานนั้นได้โดยรอบ ไม่ว่ามองจากทางด้านหน้า ด้านข้าง หรือด้านหลัง โดยที่ฐานของประติมากรรมจะอยู่ที่พื้น งานประติมากรรมลอยตัวส่วนใหญ่จะเป็นผลงานบุคคลสำคัญ เช่น ประติมากรรม อนุสาวรีย์ พระพุทธรูป เทวรูป

ภาพที่ 2.1.4.1-6 ภาพประติมากรรมลอยตัว¹³⁷

6) ประติมากรรมเคลื่อนไหว (Movement or Kinetic) หรือ จลนศิลป์ (Kinetic art) เป็นลักษณะของประติมากรรมสมัยใหม่ ที่มีการนำเสนอในอีกมิติหนึ่งคือ มิติที่ 4 เป็นมิติของความเคลื่อนไหว หรือเรียกประติมากรรมชนิดนี้ว่า ประติมากรรม 4 มิติ ก็ได้เช่นกัน ผลงานประติมากรรมมักมีการใช้ฐานตั้งผลงาน ที่หลากหลาย เช่น บนพื้น ฝาผนัง เพดาน โดยทั่วไปประติมากรรมอื่นจะไม่สามารถเคลื่อนไหวจริงได้ เป็นเพียง (Static Sculpture) อย่างในงานจิตรกรรมนั้นเป็นเพียงความเคลื่อนไหวลวง (Illusory impression of Movement) อันเป็นเพียงแค่ความรู้สึที่เคลื่อนไหว จากการเห็นสุนทรียะธาตุ องค์ประกอบของการมองเห็น (Visual Element) ที่จิตรกรรมนำมาใช้ เช่น เส้น สี รูปร่าง รูปทรง ลักษณะผิว เป็นต้น เหล่านี้มาจัดรวมกันด้วยวิธีการทางศิลปะ แต่ในส่วนประกอบที่สำคัญของ จลนศิลป์ คือ ความเคลื่อนไหว (Motion) ที่เกิดจากพลังงาน 2 ประเภท อันได้แก่ 1.พลังงานจากธรรมชาติ

¹³⁶ ศรีศักร วัลลิโภดม. นักรูราชภิเษก. วารสารเมืองโบราณ. ปีที่ 45(2). เมษายน-มิถุนายน 2562. สืบค้นเมื่อ 15 ต.ค.67 เข้าถึงได้จาก <https://www.muangboranjournal.com/post/Srisakara-leading-article-45-2>

¹³⁷ ภาพประติมากรรมลอยตัว, พระศรีศากยเทศพลญาณ พระประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี, 2525, ศิลปะสุโขทัยประยุกต์ ปางลีลา, สำริด, สูง 15.875 เมตร โดยศิลปิน พระศรี เป็นผู้ออกแบบ ประดิษฐานเป็นองค์พระประธาน ณ พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/พระศรีศากยเทศพลญาณ_ประธานพุทธมณฑลสุพรรณบุรี

ภาพที่ 2.1.4.1-7 ภาพประติมากรรมจลนศิลป์¹³⁸

เช่น กระแสลม แรงดึงดูด อุณหภูมิ และความชื้นจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแรง (Force) หรือพลังงาน (Energy) และ 2. พลังงานที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น พลังงานไฟฟ้า พลังงานจักรกล บางครั้งศิลปินก็ใช้เสียงดนตรีสร้างให้เกิดความเคลื่อนไหวได้เช่นกัน¹³⁹ นับได้ว่าความงาม หรือสุนทรียภาพของผลงานในลักษณะนี้ สะท้อนสุนทรียะเชิงวิทยาศาสตร์ โดยมีประติมากร เป็นผู้ควบคุม เป็นผู้คำนวณการเคลื่อนไหว ของผลงานสร้างสรรค์ของเขา

นอกจากนี้ยังมีศิลปะที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต สัมพันธ์กับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เรามักเรียกงานกลุ่มนี้ว่า เป็นงานหัตถศิลป์ บ้างผูกพันกับศาสนาความเป็นอยู่ หรือความศรัทธาของผู้คนในชุมชน อันเป็น

ภาพที่ 2.1.4.1-8 ภาพงานหัตถศิลป์ เรือพระ¹⁴⁰

ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ที่สะท้อนความดีงามจากรุ่นบรรพชน ผู้คนยุคปัจจุบัน ก็ยังคงสืบทอดสุนทรียะศิลป์เหล่านี้อยู่ งานประยุกต์ศิลป์ จึงนับเป็นส่วนผลงานทัศนศิลป์ ในลักษณะ 3 มิติ แต่ผลงานลักษณะนี้ จะมีชื่อเรียกตามกลวิธี ในการทำให้เกิดชิ้นงานนั้นๆ โดยผลงานจะเป็นลักษณะสัมพันธ์ไปกับการใช้ชีวิตของมนุษย์ เช่น งานประเพณี งานเทศกาล หรือแม้พบเจอได้ในชีวิตประจำวันของเรา ดังเช่น งานจักสานเส้นใยพืช งานปั้น เครื่องเคลือบดินเผา งานแกะสลักผักผลไม้สด พบเจอในชุดประกอบอาหาร งานร้อยมาลัย ดอกไม้สด เอาไว้เป็นเครื่องบูชาพระ หรือจัดประกอบในโต๊ะอาหาร เหล่านี้ สัมพันธ์กับทุกช่วยชีวิต ตั้งแต่เกิด จนถึงเพื่อบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว เหล่านี้ เราระบุเรียกชิ้นงาน

¹³⁸ ภาพประติมากรรมจลนศิลป์, ของ Theo Jansem สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=LewVEF2B_pM

¹³⁹ จลนศิลป์. SWU eJournals System. หน้า 103 เอกสารออนไลน์ <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/6247/5875/19721>

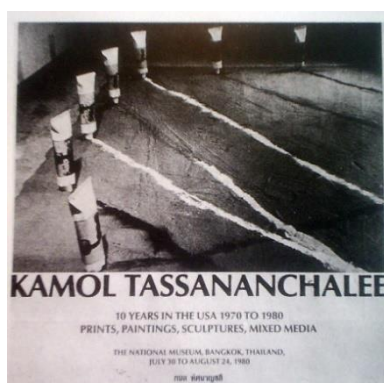
¹⁴⁰ ภาพงานหัตถศิลป์ เรือพระ ในงานประเพณีออกพรรษาถ่ายโดย เจียมจันทร์ จันทรคงหอม ในประเพณีลากเรือพระ ที่จังหวัดสงขลา เมื่อ 11 ต.ค. 2565

ตามกลวิธีที่ประดิษฐ์ หรือที่สร้างขึ้นอาจมีรูปแบบจำเพาะ ตามแบบแผนศิลปะแบบประเพณีโบราณ หรืออาจสร้างสรรค์ให้มีรูปลักษณะใหม่ๆ ให้ร่วมสมัย แบบศิลปะร่วมสมัย เหล่านี้นับเป็นงานประยุคศิลป์ ที่มีความงดงามเฉกเช่นงานจิตรศิลป์

ภาพที่ 2.1.4.1-9 ภาพงานหัตถศิลป์ พานพุ่มดอกไม้สด¹⁴¹

สรุปลักษณะผลงานประติมากรรม เป็นชื่อที่ใช้เรียกผลงานจิตรศิลป์ ที่มีเป็นลักษณะ แบบ 3 มิติ ขึ้นไป ประติมากรรม อาจใช้กลวิธีเพียงหนึ่งวิธีในการสร้างสรรค์ เช่น การแกะสลักหินอ่อน หรือใช้หลายกลวิธีร่วมกันก็ได้ เช่น บ้างเริ่มต้นด้วย การปั้น ก่อนแล้วจึงมีกลวิธี การหล่อ ตามมาอีกครั้ง เช่น ประติมากรรมพระพุทธรูปหล่อสัมฤทธิ์ บางครั้งอาจนำวัสดุหลากหลายชนิดมาประกอบรวมในชิ้นงานเลยในคราวเดียว ก็จะมีเรียกว่า ประติมากรรมสื่อผสม

ภาพที่ 2.1.4.1-10 ภาพผลงานประติมากรรมสื่อผสม¹⁴²

เนื่องด้วยมีการใช้สื่อหลายชนิดมาผสมรวมกัน แต่หากเป็นผลงานในกลุ่มของ ประยุคศิลป์ จะนิยมเรียกตามกลวิธีในการสร้างนั้นๆ เช่น งานปั้น งานแกะสลัก งานร้อยมาลัย และงานหล่อปูน งานหล่อสัมฤทธิ์ งานเป่าแก้ว โดยทั้งนี้วัสดุเหล่านั้นจะสามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่าง ให้เป็นรูปใหม่ ด้วยวิธีดังกล่าวข้างต้น หรืออาจนำวัสดุสำเร็จรูป มาประกอบรวม ผสมผสาน คุณค่าความงามจึงไม่ใช่แค่เนื้อหา แต่ยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการเลือกสรรค์วัสดุที่เลือกสรร

¹⁴¹ ภาพงานหัตถศิลป์ พานพุ่มดอกไม้สด ถ่ายโดย เจียมจันทร์ จันทรคงหอม ในงานประกวดพานพุ่ม ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ เมื่อ 21 ก.ค.2565

¹⁴² กมล ทศนาญชลี, สุจิตติประกอบนิทรรศการ 10 Years in The USA 1970 to 1980 Prints, Paintings, Sculptures, Mixed Media ณ หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ ประเทศไทย

2.1.5 ทศศิลป์: สถาปัตยกรรม (Architecture)

2.1.5.1 สุนทรียะในสถาปัตยกรรม (Architecture)

งานศิลปะประเภทสถาปัตยกรรม (Architecture) มีลักษณะเป็นงานออกแบบที่มีโครงสร้างเพื่อกำหนดบริเวณว่างให้เกิดประโยชน์ใช้สอยโดยตรง (Limitation of Useful Space)¹⁴³ โดยเริ่มจากความต้องการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ที่มีความเจริญทางสติปัญญา การออกแบบวางแผนผังโครงสร้าง ความปลอดภัย โดยพิจารณาถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เหล่านี้นับเป็นจุดเริ่มต้นของงานสถาปัตยกรรม โดยมีสถาปนิก เป็นผู้กำหนด ผู้จัดวางแผนผัง และพจนานุกรมการศึกษา ของ คาเตอร์ วี กู๊ด อธิบายว่า สถาปัตยกรรม = ศิลปะและศาสตร์ของการออกแบบ- การก่อสร้างอาคารพื้นฐานของความงาม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และทักษะ¹⁴⁴ ผลงานสถาปัตยกรรม จึงนับเป็นงานออกแบบที่ต้องอาศัยความรู้ศาสตร์ และศิลป์

รวมทั้งสิ่งแวดล้อมภายในเมืองที่และเห็นทุกวันนี้ จะประกอบด้วยอาคารซึ่งมีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เช่น เป็นอาคารที่พักอาศัย เป็นอาคารพาณิชย์ และเป็นอาคารสาธารณะต่างๆ การติดต่อระหว่างอาคาร และเมือง มีถนนหนทาง มีการจัดระเบียบของเมืองให้ประชาชนได้มีโอการอยู่อาศัย ประกอบอาชีพ และพักผ่อนอย่างเป็นสุข สิ่งแวดล้อมภายในเมือง และรอบนอกของเมืองได้มีการจัดสวนสาธารณะ การจัดบริเวณต่าง ๆ ของเมือง ให้แลดูสวยงาม ร่มรื่นด้วยต้นไม้อย่างเป็นระเบียบสวยงาม สิ่งแวดล้อมดังกล่าว ประกอบด้วยอาคาร การจัดผังเมือง การจัดสวนสาธารณะ ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วนั้น คือ สถาปัตยกรรม¹⁴⁵ โดยลักษณะสิ่งก่อสร้างประเภทนี้มีบริเวณว่างเพื่อใช้สอยภายในได้ เรียกว่า “สถาปัตยกรรมแบบเปิด” เช่น บ้านเรือน และ สถาปัตยกรรมประเภทใช้สอยพื้นที่ภายในไม่ได้ เรียกว่า “สถาปัตยกรรมแบบปิด” เช่น สถูป เจดีย์ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ โดยพื้นที่ด้านในอาจปิดตาย หรือเปิดเข้าไปได้แต่เพื่อการซ่อมบำรุง

งานสถาปัตยกรรมในยุคก่อนหน้าถูกจัดประเภทว่าเป็นงานศิลปะประเภทวิจิตรศิลป์ เนื่องจากผลงานประเภทนี้ เน้นรูปแบบความงาม ตามแบบอย่างทางศิลปะเป็นสำคัญ เช่น สถาปัตยกรรมไทย วัด ศาสนสถาน

ภาพที่ 2.1.5.1-1 ภาพสถาปัตยกรรม ประเภทวิจิตรศิลป์¹⁴⁶

¹⁴³ อารี สุทธิพันธุ์. (2535). หน้า 98

¹⁴⁴ สงวน รอดบุญ. (2533). หน้า 163

¹⁴⁵ วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2524). หน้า 52

¹⁴⁶ สถาปัตยกรรมพระปรางค์ และพระเจดีย์ของวัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา ตำบลท่าวาสสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สืบค้นเมื่อ 7 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/vinnapatra/2018/03/30/entry-2>

การก่อสร้างรูปอาคารเหล่านี้ ล้วนเป็นไปตามแบบแผนประเพณี ที่ยึดถือสืบทอดกันมา เราพบเจอ รูปแบบสุนทรียภาพ เช่นกัน อันด้วยเป็นภาพสะท้อนของอิทธิพลทางศิลปะ ที่แพร่กระจายในยังแหล่งอารยธรรมต่างๆ ดังปรากฏเห็นได้ ในปัจจุบัน หากแต่ปัจจุบัน ค่านิยมทางความงามเหล่านี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา กล่าวได้ว่าการออกแบบงาน สถาปัตยกรรมมักจะมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ไม่ต่างจากผลงานศิลปะประเภทประยุกตศิลป์อื่น ๆ

ภาพที่ 2.1.5.1-2 ภาพสถาปัตยกรรม ประเภทประยุกตศิลป์¹⁴⁷

มากขึ้น แต่บ่อยครั้งที่ปัจจุบัน เราเห็นการสร้างผลงานสถาปัตยกรรมประเภทที่พักอาศัย คำนึงถึงความงาม มากกว่า ประโยชน์ในการใช้สอยจริงๆ เช่น การสร้างบ้านสไตล์ยุโรป ที่ไม่ได้คำนึงถึงของสิ่งแวดล้อมภูมิภาศ ในแบบเขตร้อน ฝนชุก แบบประเทศไทย

ทฤษฎีโครงสร้างของสถาปัตยกรรม ได้แบ่งออกเป็น 2 พวกใหญ่ คือ แบบกำแพงรับน้ำหนัก และแบบ โครงสร้างรับน้ำหนักที่นิยมในปัจจุบัน แบบกำแพงรับน้ำหนักนั้น กำแพงของอาคารจะหนา และใหญ่ เพื่อให้สามารถ รับน้ำหนักจากช่วงบนของการอาคารได้ เช่น การก่อสร้างโบสถ์ วิหาร ในสมัยอยุธยา สำหรับการก่อสร้างแบบใช้ โครงสร้างรับน้ำหนัก ได้เป็นที่รู้จักกันมาหลายศตวรรษแล้ว และได้รับการพัฒนาโครงสร้างรับน้ำหนักให้ก้าวหน้าขึ้น อย่างมากมายในปัจจุบัน¹⁴⁸ ทั้งนี้เพื่อคำนึงถึงความงาม ประโยชน์ใช้สอย และความรู้จากทักษะด้านการออกแบบ และเทคโนโลยีความเจริญก้าวหน้า ตามยุคสมัยเป็นสำคัญ ลักษณะประเภทของงานสถาปัตยกรรมไทย สิ่งก่อสร้าง เพื่อที่อยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็น บ้าน วัด วัง หรือที่เรียกว่า เรือนไทย มีวิธีการก่อสร้างที่มีชื่อเรียกแบบเฉพาะของตนเองว่า เรือนเครื่องผูก และเรือนเครื่องสับ

1) เรือนเครื่องผูก ลักษณะเรือนเครื่องผูก และเรือนเครื่องสับ โดยเรือนเครื่องผูกนั้น เป็นเรือนที่ปลูก สร้างแบบง่าย ๆ วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ และหวาย สำหรับผูกมัดส่วนประกอบต่างๆ อาจใช้ฝาคีที่มีลักษณะเป็นฝาคี ขัดตะ หลังคามุงจากและยกพื้นสูงป้องกันน้ำท่วม เรือนพักอาศัยในลักษณะนี้ สมัยก่อนเป็นที่นิยมของชาวบ้านทั่วไป เนื่องจากปลูกสร้างง่าย และใช้ต้นทุนในการสร้างไม่แพง เนื่องจากเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายทั่วไป

¹⁴⁷ ภาพสถาปัตยกรรมชิโน-ยูโรเปียน, ตึกแถวแบบจีน-โปรตุเกสในภูเก็ต ตลอดช่วงถนนเยาวราช สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส#/media/ไฟล์:Sino-Portugese_Buildings_in_Phuket_Town_\(II\).jpg](https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส#/media/ไฟล์:Sino-Portugese_Buildings_in_Phuket_Town_(II).jpg)

¹⁴⁸ วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูรย์. (2524). หน้า 55

ภาพที่ 2.1.5.1-3 ภาพเรือนเครื่องผูก¹⁴⁹

2) เรือนเครื่องสับ ลักษณะเรือนเครื่องสับ ได้ชื่อมาจากการสร้างบ้านในสมัยก่อนที่ใช้มีด ขวาน หรืออื่นๆ สับ ถาก กลึง เจารูเข้าลิ้นใส่สลัก บางครั้งเรียกว่า เรือนฝากระดาน ทั้งนี้เพราะ โครงสร้างโดยทั่วไปเป็นไม้เนื้อแข็ง ทำให้มีความมั่นคงถาวรกว่าเรือนเครื่องผูก ฝาผนังมีหลากหลายแบบ เช่น ฝาปะกน ฝาลูกฟัก ฝาสายบัว ฝาสำหรับวัด และฝาขัดแตะ เป็นต้น ตัวเรือนทั้งหมดสามารถถอดประกอบได้ในลักษณะของการเข้าเดือย ผู้อยู่อาศัยมักเป็นพวกขุนนาง เจ้านาย และผู้มีฐานะ¹⁵⁰ เหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกันไปตามแต่ลักษณะภูมิภาค เช่น เรือนไทยภาคกลาง เรือนไทยภาคเหนือ เรือนไทยภาคอีสาน และเรือนไทยภาคใต้ มีแตกต่างออกไปตามลำดับชนชั้น หรือบ้านเรือนที่พักอาศัยตามยศถาบรรดาศักดิ์ บ้านของชาวบ้านก็จะใช้วัสดุประกอบที่หาง่าย และมีมือทางเชิงช่างไม่สูงมาก

ภาพที่ 2.1.5.1-4 ภาพเรือนเครื่องสับ¹⁵¹

ทั้งนี้คุณค่าของสถาปัตยกรรม แต่ละประเภทนั้น ขึ้นอยู่กับตัวสถาปัตยกรรมเอง การที่กล่าวว่า อาคารสาธารณะใหญ่ ๆ จะมีคุณค่ากว่าอาคารขนาดเล็ก ก็ไม่ถูกต้องนัก ความคิดเป็นเกี่ยวกับความสำคัญของอาคารแต่ละชนิดนั้น บาร์ดี (P.M. Bardi) สถาปนิกได้ออกความคิดเป็นว่า ความสำคัญของสถาปัตยกรรมนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปร่างที่แลเห็น หรือสมัย หรือระยะเวลาของการสร้าง ดังเช่น อาคารทางศาสนาของชาวเมารี ก็มีความน่าเอ็นดู น่าสนใจเท่ากับสถาปัตยกรรมที่ใหญ่โตสมัยโรมานเนสค์ได้ หรือบ้านน้ำตกที่แฟรงค์ ลอยด์ ไรท์ ออกแบบ ก็มีคุณค่าที่

¹⁴⁹ ภาพเรือนเครื่องผูก, สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://art-culture.cmu.ac.th/Museum/detail/14/เรือนเครื่องผูก>

¹⁵⁰ เอกชาติ จันอุไรรัตน์. (2551). หน้า 72

¹⁵¹ ภาพเรือนเครื่องสับ, สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/เรือนเครื่องสับ#/media/ไฟล์:Ancient_City_Ruen_Thai.jpg

สามารถจะเปรียบเทียบได้กับโบสถ์พาร์เธนอน¹⁵² นอกจากนี้ผลงานสถาปัตยกรรม ที่มีการหลอมรวมของอารยธรรม และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ก็มีคุณค่าอีกลักษณะหนึ่งเช่นกัน ยกตัวอย่าง เช่นอาคารบ้านเรือนที่พบในประเทศไทย เช่นบ้านตึกแบบ จีน ชิโน-ยูโรเปียน (ชิโน-โปตุเกส) เป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมจีน ที่นิยมมีบริเวณว่างภายในตัวบ้านเป็นที่โล่ง กับการก่อสร้างตัวอาคารด้วยปูน และประดับตกแต่งแบบยุโรป เป็นต้น

สรุปงานสถาปัตยกรรมโดยแรกเริ่มมีรูปแบบทางความงามเป็นตัวกำหนดลักษณะการก่อสร้าง เช่น สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาของไทย หรือสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับคริสต์ศาสนาของตะวันตก ยกตัวอย่างเช่น แบบโรมาเนส โกธิค บาเซนไทน์ เหล่านี้ก็จะเน้นที่รูปแบบการก่อสร้างตามแบบอย่างความงามที่กำหนด ถัดมาหลังปฏิวัติอุตสาหกรรม ราวศตวรรษที่ 19 งานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับบ้านเรือน ที่อยู่อาศัยเติบโตมากขึ้น การกำหนดรูปแบบความงามจึงมีความหลากหลาย เน้นที่ประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น งานสถาปัตยกรรม จึงไม่อาจอยู่แค่ภายในขอบเขตของงานจิตรศิลป์ แต่ยังมุ่งเน้นที่ประโยชน์ใช้สอย ที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบความงามของผลงานสถาปัตยกรรม และกล่าวได้ว่าเป็นผลงานประยุกต์ศิลป์ลักษณะหนึ่ง เนื่องด้วยงานสถาปัตยกรรมสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์มาก บ่อยครั้งที่คุณค่าด้านค่านิยม มักเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางของรูปแบบสถาปัตยกรรมในยุคสมัยนั้นๆ และปัจจุบัน เราก็มักพบอาคารที่เป็นรูปทรงที่เหมาะสมกับต่างประเทศ มากกว่าสภาพภูมิอากาศอย่างประเทศไทย กระจายอยู่ทั่วไป ทั่วทุกภูมิภาค เหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ ที่ย้ำสะท้อนให้เห็นว่างานสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเชิงธุรกิจ อย่างคาเฟ่ หรือที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยนั้น ผู้เป็นเจ้าของล้วนเป็นผู้เลือกสรรรูปแบบสุนทรียภาพตามที่ตนสนใจ

สรุปท้ายบท

จะสังเกตว่างานศิลปกรรม เป็นคำเรียกรวม ถึงงานศิลปะหลายอย่าง ดังจำเป็นต้องมีการแบ่งแยกประเภท เพื่ออธิบาย ลักษณะเฉพาะต่างๆ ที่สร้างขึ้น เราแยกงานศิลปะเพื่อประโยชน์ใช้สอย (Useful art) ที่ทำเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ออกจากศิลปะบริสุทธิ์ (Pure art) ที่ทำขึ้นเพื่อ ความงาม ความพอใจ ทั้งนี้เพราะศิลปินจะสร้างสรรค์งานขึ้นมาด้วยความพอใจ ความบริสุทธิ์ใจ มิได้หวังผลตอบแทนใดๆ แต่เนื่องด้วยกลุ่มผลงานเหล่านี้ประกอบไปด้วยความประณีตบรรจง และความเพียรพยายามอย่างมาก จึงนิยมเรียกว่า ประเภทผลงานจิตรศิลป์ (Fine art) จึงมีความแตกต่างระหว่างผลงานประยุกต์ศิลป์ (Applied art) เหตุนี้เป็นเพียงการประมาณ เพื่อประโยชน์ โดยเป็นความรู้ในการอธิบายเท่านั้น ซึ่งจะแบ่งแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด เป็นเรื่องจำต้องยกเหตุผลในการอธิบายเป็นสำคัญ ดังข้อเขียนของเฮนรีโรเกส ที่อธิบายไว้ว่า “เรื่องศิลปะก็เหมือนเรื่องอื่นๆ แยกลักษณะให้เด็ดขาดจากกัน ว่าไหนเป็นศิลปะบริสุทธิ์ และไหนเป็นศิลปะประยุกต์ทำได้ไม่ ถ้าเป็นศิลปกรรมที่อยู่คาบเส้นก็ยกได้ยาก เช่น โบสถ์วิหารวัดสุทัศนเทพวราราม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดเบญจมบพิตร เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา ใครเล่าจะปฏิเสธว่าไม่ใช่ศิลปะบริสุทธิ์ พุทธรูปที่งาม สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่สักการบูชา ใครเล่าจะปฏิเสธว่าไม่ใช่ศิลปะบริสุทธิ์ทางประติมากรรม¹⁵³ เหล่านี้ จำต้องใช้การวิจารณ์ ในการช่วยอธิบายวิเคราะห์ ถึงเหตุของเกณฑ์อันใช้ในการระบุเรียก ถึงความเหมาะสม การแสดงความสัมพันธ์ และคุณค่าความหมายของศิลปะ ดังจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจใคร่รู้

¹⁵² วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2524). หน้า 53

¹⁵³ พระยาอนุนามราชชน. (2546). หน้า 31

เอกสารอ้างอิง :

- กิริติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาศิลปะ*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- กมล ทศนาญชลี, *สัจจิตติประกอบนิทรรศการ 10 Years in The USA 1970 to 1980 Prints, Paintings, Sculptures, Mixed Media*. ณ หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ ประเทศไทย
- คิด Creative Thailand. (2566). “ผ้าบาติก” ศาสตร์และศิลป์ที่งดงามของชาวไทย. สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค. 2567. เข้าถึงได้จาก https://www.creativethailand.org/article-read?article_id=34058
- จณศิลป์. *SWU eJournals System*. เอกสารออนไลน์ <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/6247/5875/19721>
- ช่วง มูลพินิจ. ภาพวาดเส้นปากกานบนกระดาษ สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก <http://uauuction4.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=383&qid=102276>
- เบญจวรรณ มังกรอัสกุล. (2019). 76 โฆษณา Press& Outdoor ที่สร้างประวัติศาสตร์บนเวที Cannes Lions ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา. Channel 11 News 1 / Euro RSCG Flagship. สืบค้นเมื่อ 15 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://adaymagazine.com/press-outdoor-canneslions/>
- ภาพถ่ายเชิงแนวคิด. Photography art concep. สืบค้นเมื่อ 21 ต.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.google.com/ideogram>. 29 ภาพโฆษณาเจ๋งๆ ที่ทำให้คุณต้องหยุด...คิดแล้วคิดอีก.
- ภาพประติมากรรมจณศิลป์, ของ Theo Jansem สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=LewVEF2B_pM
- ภาพประติมากรรมลอยตัว, พระศรีศากยทศพลญาณ พระประธานพุทธมณฑลสุพรรณ, 2525, ศิลปะสุโขทัยประยุกต์ ปางลีลา, สำริด, สูง 15.875 เมตร โดยศิลปิน พระศรี เป็นผู้ออกแบบ ประดิษฐานเป็นองค์พระประธาน ณ พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/พระศรีศากยทศพลญาณ_ประธานพุทธมณฑลสุพรรณ
- ภาพประติมากรรมรูปงาม, Akhenaten, Nefertiti, and three daughters beneath the Aten; from Amarna; 18th dynasty; ca. 1345 BCE; Pergamon Museum, Berlin สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค.63 เข้าถึงได้จาก [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhenaten,_Nefertiti,_and_three_daughters_beneath_the_Aten;_from_Amarna;_18th_dynasty;_ca._1345_BCE;_Pergamon_Museum,_Berlin_\(2\)_26350816948.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Akhenaten,_Nefertiti,_and_three_daughters_beneath_the_Aten;_from_Amarna;_18th_dynasty;_ca._1345_BCE;_Pergamon_Museum,_Berlin_(2)_26350816948.jpg)
- ภาพเรือนเครื่องผูก, สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://art-culture.cmu.ac.th/Museum/detail/14/เรือนเครื่องผูก>
- ภาพเรือนเครื่องสับ, สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/เรือนเครื่องสับ#/media/ไฟล์:Ancient_City_Ruen_Thai.jpg
- ภาพสถาปัตยกรรมชิโน-ยูโรเปียน, ตึกแถวแบบจีน-โปรตุเกสในภูเก็ต ตลอดช่วงถนนเยาวราช สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส#/media/ไฟล์:Sino-Portugese_Buildings_in_Phuket_Town_\(II\).jpg](https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส#/media/ไฟล์:Sino-Portugese_Buildings_in_Phuket_Town_(II).jpg)

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่น.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2524). *ความเข้าใจในศิลปะ*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- วนิดา ขำเขียว. (2563). *สุนทรียศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก
- ศรีศักร วัลลิโภดม. จดหมายเหตุมานุษยวิทยา. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นเมื่อ 16 ต.ค.67 เข้าถึงได้จาก https://db.sac.or.th/anthroarchives/item_det.php?i_id=42905
- ศรีศักร วัลลิโภดม. นามูรธาภิเษก. *วารสารเมืองโบราณ*. 45(2). เมษายน-มิถุนายน 2562. สืบค้นเมื่อ 15 ต.ค.67 เข้าถึงได้จาก <https://www.muangboranjourn.com/post/Srisakara-leading-article-45-2>
- สงวน รอดบุญ. (2533). *ศิลปะกับมนุษย์*. โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สุจิตร์ประกอบนิทรรศการ. (2548). นิทรรศการศิลปกรรม “เอกลักษณ์อันดามัน”. 10-30 ตุลาคม 2548
ชั้น 4 หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ.
- สุชาติ สุทธิ. (2535). *คู่มือการสอน เรียนรู้การเห็น : พื้นฐานการวิจารณ์ทัศนศิลป์*. โอเดียนสโตร์.
- สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน). (2566). ชุมชนหัตถกรรมทอผ้าแพรวาบ้านโพน
ครูคำสอน สระทอง สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://archive.sacit.or.th/center/13>
- สถาปัตยกรรมพระปรางค์ และพระเจดีย์ของวัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา ตำบลท่าวาสสุกรี อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สืบค้นเมื่อ 7 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก
<http://oknation.nationtv.tv/blog/vinnapatra/2018/03/30/entry-2>
- สุธี คณาวินชนนท์. (2555). *จากสยามเก่าสู่ไทยใหม่*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ภาพถ่าย) ชื่อภาพ
“บินเดี่ยว”, 2516, กล้อง Hasselblad500 C เลนส์ 150 มม., โดย ยรรยง โอฬาระชิน, รางวัลยอดเยี่ยมด้วยพระราชทาน 2516 สืบค้นเมื่อ 18 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก
<https://www.rpst.or.th/home/hallofframedetails.php?id=10>
- เอกชาติ จันอุไรรัตน์. (2551). *3 ทศวรรษกับงานออกแบบตกแต่งภายในของไทย = Decades of Thai interior design*. บ้านและสวน.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2535). *ศิลปะนิยม*. โอเดียนสโตร์.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2563). *สว่ความคิด*. สันติศิริการพิมพ์.
- Banksy (แบงก์ซี) (photo: Ronaldo Victor). (2560). สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก
<https://www.ftiebusiness.com/shop4/news-detail.php?id=3655%20&uid=38708>
- Donald W. Crawford. (1987). Aesthetics in Discipline-Based Art Education. *The Journal of Aesthetic Education*, Summer, 1987. 21(2), pp.227-239.

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้แสดงการวิจารณ์ผลงานทัศนศิลป์ ที่ตนเองสนใจ โดยใช้แบบวิเคราะห์ผลงานประกอบการอธิบาย เรื่อง สุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์

1. เลือกผลงานทัศนศิลป์ 2 มิติ ที่ตนเองสนใจ โดยให้นักศึกษาแสดงการวิเคราะห์ วิจารณ์ และแสดงข้อสังเกต ถึงความแตกต่างระหว่าง ผลงานศิลปะจิตรกรรม ศิลปะภาพถ่าย และศิลปะภาพพิมพ์
2. เลือกผลงานทัศนศิลป์ ประติมากรรม ที่ตนเองสนใจ และแสดงการวิเคราะห์ วิจารณ์ และแสดงข้อสังเกต อันแสดง ถึงคุณลักษณะของผลงานประติมากรรม
3. เลือกผลงานทัศนศิลป์ สถาปัตยกรรม ที่ตนเองสนใจ พร้อมแสดงการวิเคราะห์ ว่าผลงานแสดงถึงคุณค่าใด ระหว่าง เป็นคุณค่าทางจิตรศิลป์ หรือเป็นคุณค่าทางประยุกต์ศิลป์ และการวิจารณ์ ที่แสดงถึงข้อสังเกต ในแบบอย่างทาง ศิลปะที่ปรากฏ

แบบวิเคราะห์ผลงานสุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์	
1. ข้อมูลผู้วิเคราะห์	
ชื่อ.....	สกุล..... เลขที่.....
ชั้นปี.....	สาขา..... คณะ.....
2. ข้อมูลผลงาน	
ชื่อผลงาน.....	ชื่อผู้สร้างสรรค์.....
ประเทศ.....	ขนาด..... ประเภท..... วัสดุ.....
ปีที่สร้าง.....	ปัจจุบันอยู่ที่.....

1. ผู้วิจารณ์แสดงความสามารถทางการเห็นศิลปะวัตถุ (Seeing The Art Object).....
2. ผู้วิจารณ์แสดงความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย (Appreciation and Interpretation).....
3. ผู้วิจารณ์ประเมินด้วยการวิเคราะห์ (Critical Evaluation).....
4. ผู้วิจารณ์อธิบายการสร้างความงาม (Artistic Creation).....
5. ผู้วิจารณ์อธิบายความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context).....

*อ้างอิงจาก Donald W. Crawford. (1987). หน้า 231-236

		หลักการออกแบบ (Principles of Design)						
		สมดุล	ไม่สมดุล	จังหวะและความเคลื่อนไหว	ความกลมกลืน	ทิศทางและความลดหลั่น	การย่อ และการจัดกัน	ความหลากหลายและสัดส่วน
ทัศนธาตุ (Visual Elements)	เส้น							
	รูปร่าง							
	รูปทรง							
	น้ำหนัก							
	สี							
	พื้นผิว							
	บริเวณว่าง							
เอกภาพ								

*ดัดแปลงจากตารางวิเคราะห์ของสุชาติ สุทธิ, 2535 หน้า 6

บทที่ 2.2

สุนทรียะในผลงานจินตศิลป์

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานจินตศิลป์

ศิลปะในกลุ่มของจินตศิลป์ (Imaginative art) เป็นการรับรู้ ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ และการจินตนาการของผู้ดู ดังพจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์ ให้ความหมายของ จินตภาพ (Imagination) คือภาพที่ปรากฏในจิต อาจเป็นภาพที่มีอยู่จริง หรือภาพที่จิตสร้างขึ้นโดยสิ่งนั้นไม่มีอยู่จริง (Imagery)¹⁵⁴ อาจเป็นการอุปมาอุปไมย การเปรียบเทียบตามความนึกคิด หรือมโนภาพ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ โดยอาศัยการรับรู้ทางการเห็น วรรณศิลป์ (Literature) โดยคำนี้มีปรากฏในภาษาไทยครั้งแรก อยู่ในพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสถาน พระพุทธศักราช 2465 ตรงกับภาษาอังกฤษว่า The Art of Literature¹⁵⁵ และด้วยการแสดงความคิดออกมา โดยการเขียนขึ้นไว้เป็นหนังสือ เป็นข้อเขียน หรือรวมทั้งบทที่แต่ง ประพันธ์ขึ้นทั้งหมด ซึ่งไม่ว่าจะเป็นของประเทศใด ยุคสมัยใด ไม่ว่าในภาษาใด หรือว่าด้วยเรื่องใดๆ (ยกเว้นเรื่องวิทยาศาสตร์) บทโวหารพรรณนา (Belles-Lettres) หรือข้อเขียนซึ่งมีสำนวนโวหารเพราะพริ้งมีลักษณะเด่นในเชิงประพันธ์ มีค่าทางอารมณ์และความรู้สึก¹⁵⁶ หากพิจารณาตามความหมายข้างต้น ข้อเขียนที่แต่งขึ้นนี้ จะดีหรือไม่ดี จะเป็นเรื่องดีหรือเลว จะเป็นของชาติใด หรือภาษาใด หรือยุคสมัยใด ก็ได้ชื่อว่าเป็นวรรณศิลป์ทั้งนั้น เพราะเป็นศิลปะในกลุ่มที่ถ่ายทอดความงาม ด้วยลักษณะของการใช้ภาษา เพื่อถ่ายทอดสุนทรียะของความงามออกมาเป็นสัญลักษณ์การใช้ภาษา ความหมายของภาษา ลักษณะคำประพันธ์ คือ ความงดงามของการให้จินตนาการในการรับรู้ ความหมาย ความรู้สึกจาก ความสละสลวยในท่วงทำนองของถ้อยคำ กล่าวคือ เป็นศิลปะที่สามารถรับรู้ได้ด้วยผัสสะทางจักขุประสาทตา การเห็นภาพลักษณะอักษร การวางจังหวะช่องไฟ สัมผัสคล้องจอง และอาจรับรู้จากการฟัง ถ้อยคำ เรียกว่าวรรณคดีเล่าต่อปากสืบกันมา (Oral Literature) แบบวรรณกรรมมุขปาฐะ ด้วยการใช้คำเสียงคำ ประพันธ์ได้เช่นกัน โดยวรรณศิลป์ ประเภทนี้ ได้แก่ คำพูด ซึ่งอาจจะปกติติดต่อกัน แล้วทำให้เกิดจินตนาการ ความรู้สึกไพเราะเพราะพริ้ง ในถ้อยคำ ที่เสนอออกมาได้ แม้คำพูด ไม่สามารถกระตุ้นอารมณ์ได้มากเท่าเสียงดนตรี แต่ก็สามารถสร้างจินตนาการได้กว้าง และชัดเจนมากกว่า จึงมักได้มีการใช้คำพูดประกอบเสียงดนตรี จนกลายเป็นเพลง ซึ่งกล่อมโลกมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์จนตราบเท่าทุกวันนี้¹⁵⁷ เป็นวรรณกรรมที่มีความงาม หรือเรียกว่า วรรณศิลป์

สิ่งเหล่านี้กระตุ้นความรู้สึกภายใน ให้เกิดเป็นจินตภาพทางสุนทรียะ ให้หลงใหล เคลิบเคลิ้ม กับสัมผัสนั้นได้เช่นกัน เหล่านี้จึงเรียกว่าศิลปะในลักษณะ “จินตศิลป์” โดยดังกล่าวข้างต้น แบ่งออกได้อย่างกว้างๆ ตามลักษณะของ

¹⁵⁴ กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). หน้า 326

¹⁵⁵ พระยาอนุมานราชชน. (2546). หน้า 17

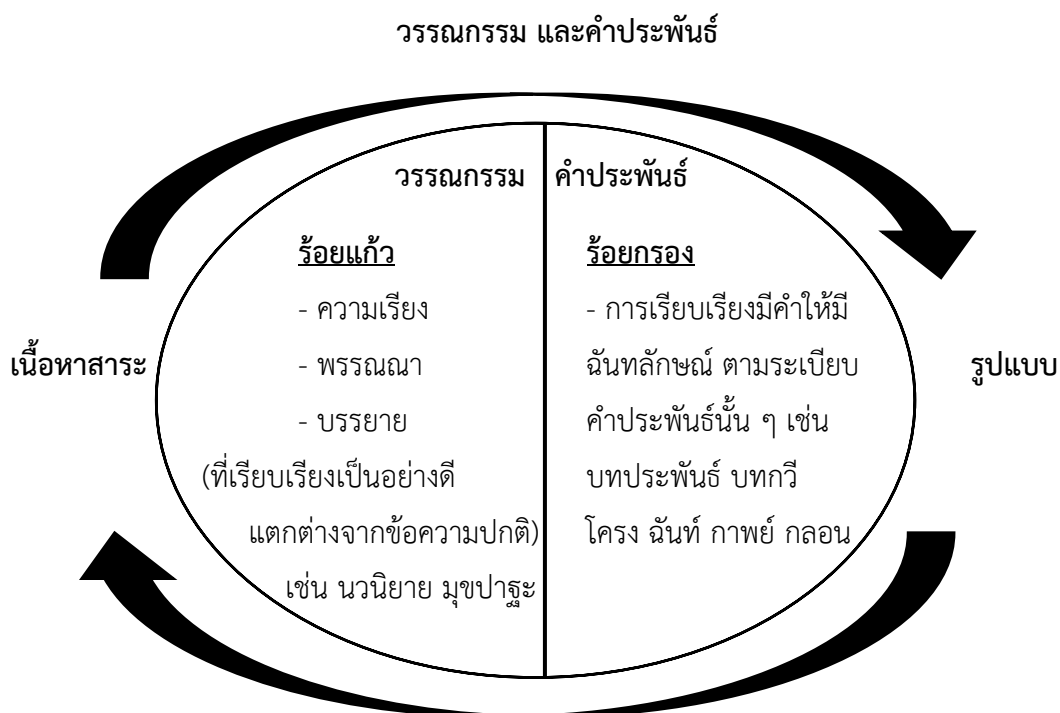
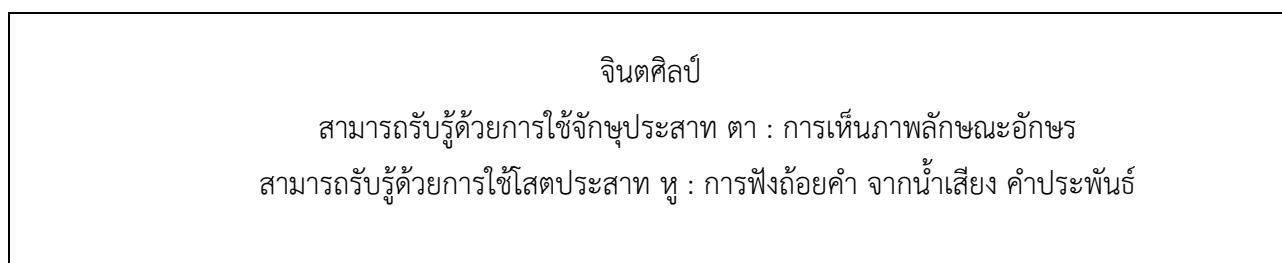
¹⁵⁶ พระยาอนุมานราชชน. (2546). หน้า 4

¹⁵⁷ กิริติ บุญเจือ. (2522). หน้า 15

วิธีการแต่งออกได้เป็นสองลักษณะ ประกอบด้วยจินตศิลป์ ประเภทวรรณกรรม และจินตศิลป์ประเภทคำประพันธ์ หรือที่เรียกว่า ร้อยแก้ว และ ร้อยกรอง

ร้อยแก้ว (Prose) คือ ความเรียงที่สละสลวยไพเราะ เหมาะเจาะด้วยเสียงและความหมาย เป็นการใช้ภาษา ในลักษณะความเรียงตามธรรมดา เช่น งานเขียน หนังสือ นวนิยาย วรรณกรรมเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ร้อยกรอง (Poetry) คือ การเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ เป็นการแต่งความ โดยยึดรูปแบบ หรือระเบียบและข้อบังคับที่ใช้ในการแต่งคำประพันธ์ ตำราว่าด้วยคำประพันธ์นั้นๆ เป็นเกณฑ์ หมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบประพันธ์กัน มีขนาดมาตรา เสียง สูง ต่ำ หนัก เบา และสั้นยาว ตามแบบรูป (Pattern) ที่กำหนดไว้ ซึ่งแบบรูปนี้มีมาก ไม่จำเป็นต้องมีเฉพาะที่กำหนดไว้ในตำรา ที่ว่าด้วยการแต่งโคลงฉันท์ กาพย์ กลอน หรือฉันทลักษณ์¹⁵⁸ ดังขยายเป็นภาพเพื่อความเข้าใจ ได้ดังภาพที่ 2.2-1

ภาพที่ 2.2-1 ภาพแผนภูมิวรรณกรรม และคำประพันธ์

¹⁵⁸ พระยาอนุนามราชชน. (2546). หน้า 5

ทั้งนี้โดยไม่ลืมว่า วรรณศิลป์ เป็นหนึ่งใน Fine art และหมายถึง คุณสมบัติที่มีลักษณะบริสุทธิ์ สมบูรณ์ เป็นที่เร้าใจ คนดู คนฟัง เพราะด้วยความงาม ความไพเราะ และคำว่า Fine art นี้ เดิมในภาษาไทยใช้คำว่า ประณีตศิลป์ แต่คำว่าประณีต หมายถึง ดียิ่ง ละเอียด อันเป็นไปทางฝีมือ และเทคนิควิธี ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์โดยตรง ภายหลังจึงเปลี่ยน เป็นใช้คำว่า วิจิตรศิลป์ ซึ่งก็ไม่ใช่ตรงนัก เพราะวิจิตร แปลว่า งดงาม แปลก น่าพิศวง ในบางทีวิจิตรศิลป์ ก็เรียกว่า ศิลปะสะเทือนใจ (Emotive arts) ศิลปะจินตนาการ (Imaginative arts) หรือ ศิลปะแสดงออก (Expressive arts) สามคำนี้น่าจะเหมาะสมและตรงกว่า โดยเหตุ คำว่า สะเทือนใจ จินตนาการและการแสดงออก เป็นบ่อเกิดของศิลปะ Fine art¹⁵⁹ และดูเหมือนว่า วรรณศิลป์นี้ จะเป็นวิจิตรศิลป์ การแสดงออก ที่สะท้อนอารมณ์ และจินตนาการ ทั้งของตัวศิลปิน และผู้ดูวรรณศิลป์นั้นได้อย่างกว้างไกล

2.2.1 วรรณกรรม

วรรณกรรม (Literature) คือศิลปะที่มีความงามทางภาษา (ทั้งเสียงและอักษร) ความงดงามอยู่ที่ลักษณะของภาษา ในการสื่อสารความหมาย โดย วรรณกรรมที่ดี จะเป็นลักษณะงานเขียนที่แต่งมาเป็นอย่างดีในเชิงสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ สามารถโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตาม เกิดอารมณ์สะเทือนใจได้ ซึ่งลักษณะของสุนทรียะในผลงานประเภทวรรณกรรมจะปรากฏออกมาจากทั้งทางด้านการใช้เนื้อหา และด้านรูปแบบ¹⁶⁰ คือ

-ด้านเนื้อหาสาระ (Content)

มีการสื่อสารความหมายได้ซาบซึ้งกินใจ ใช้ภาษาสื่อ ความหมายได้ตรง คมชัด สวยงาม เรื่องราวมีประโยชน์ ให้ข้อคิดที่คมคาย นำเสนอสัจธรรมของชีวิต

-ด้านรูปแบบ (Form)

การใช้รูปแบบในการแสดงออก เพื่อสื่อความหมายเหมาะสมมีท่วงทำนองของการแสดงออก สำนวนภาษาสละสลวย ถูกต้องเหมาะสม

งานวรรณกรรมที่แต่งขึ้น มักก่อให้เกิดรสต่างๆ ด้วยการใช้ถ้อยคำ, การอุปมาอุปมัย, จินตนาการของกวี, ความหยั่งเห็นในชีวิต และการสะท้อนสภาพสังคม, ความคิดต่างๆ อันมีทั้งอุดมคติ สุภาษิต ปรัชญา ศาสนา จริยศาสตร์ และอื่นๆ นั้น ต่างก็มีเงื่อนไขของคำประพันธ์ในแต่ละประเภทสามารถแบ่งลักษณะของกวีนิพนธ์ออกเป็นประเภทย่อยแล้ว และร้อยกรอง ดังมีรายละเอียด รูปแบบเฉพาะ ที่แตกต่างกัน มีลักษณะทางรูปแบบของการกำหนดด้วยภาษา คำพูด บริบทของภาษา และน้ำเสียงของคำ และความหมายของภาษา หรือน้ำเสียง มีลักษณะเฉพาะ มีแบบแผน มีโครงสร้างของภาษากับรูปแบบการสื่อความหมาย

ทั้งนี้กลุ่มศิลปะ : จินตศิลป์ สามารถกล่าวได้ว่า อยู่ในกลุ่มวิจิตรศิลป์ เพราะงานวรรณกรรมที่ดีจะสามารถสื่อความรู้ ความคิด และอารมณ์สะเทือนใจ ที่ช่วยให้รู้จักโลก และแนะแนวทางของชีวิต สามารถยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น โดยผ่านความงาม อันประณีตลึกซึ้ง จากการได้สัมผัสศิลปะ : สัญลักษณ์ทางภาษาศิลป์

¹⁵⁹ พระยาอนุมานราชชน. (2546). หน้า 25

¹⁶⁰ นิวิต หนนธ์. (2540). หน้า 26

วรรณกรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ วรรณกรรมลายลักษณ์ และวรรณกรรมมุขปาฐะ

2.2.1.1 วรรณกรรมลายลักษณ์

คือ บทวรรณกรรมที่มีผู้แต่งอย่างชัดเจน เช่น นวนิยาย, เรื่องสั้น, สารคดี, วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน, คำสอน

ภาพที่ 2.2.1-1 ภาพวรรณกรรม ประเภทนวนิยาย¹⁶¹

2.2.1.2 วรรณกรรมมุขปาฐะ

คือ วรรณกรรมที่มีการเล่าแบบปาก ต่อปาก ต่อ ๆ กันมา เช่น นิทาน ตำนาน เรื่องเล่าประจำท้องถิ่น หรือชุมชน เป็นตำนานพื้นบ้าน ที่ภายหลังอาจมีการบันทึกเป็นข้อเขียน แต่ไม่สามารถระบุผู้เป็นต้นเรื่องนั้นได้

นอกจากนี้ วรรณกรรมที่เป็นงานเขียน ด้วยภาษาต่างประเทศ ในลักษณะของงานแปล การนำภาษาต้นฉบับมาแปลความเป็นภาษาไทย ให้ได้ความหมาย ตามจุดประสงค์ของต้นฉบับทางภาษา และให้เหมาะสมกับบริบทของภาษาไทย ก็จะช่วยให้อ่านเกิดอรรถรส ในการตีความ กับภาษาที่ถอดความมา ช่วยให้ซาบซึ้ง กับวรรณศิลป์จากต้นฉบับนั้นได้ เช่นบทนิพนธ์ของ คาลิล ยิบราน (Kahlil Gibran) ที่ถอดความ และแปลโดย ระวี ภาวิไล ได้มีการใช้ภาษาไทย เพื่อแปลจากภาษาอังกฤษ ได้อย่างงดงาม เช่นบทเรื่อง คุณธรรม และความชั่วร้าย ด้วยคำว่า

โปรดบอกเราถึงเรื่อง “คุณธรรม” และ “ความชั่วร้าย”

และท่านตอบว่า

เราอาจกล่าวถึงคุณธรรมในเธอได้ แต่มีอาจกล่าวถึงความชั่ว

เพราะความชั่วร้ายนั้นมีโชอื่นไกล มันคือคุณธรรมอันถูกทรมานด้วยความหิวกระหาย

ของตนเองแท้จริงนั้น เมื่อคุณธรรมเกิดความหิวโหยขึ้น มันย่อมแสวงหาอาหารแม้ในถ้ำมืด มันย่อมดื่มได้แม้น้ำโสโครก¹⁶²

บทวรรณกรรมนี้มีลักษณะของการพรรณนา โดยใช้คำแทนความหมายเชิงเปรียบเทียบ ในบริบทของคุณธรรม และความชั่วร้าย ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ให้ภาพลักษณ์ดังเช่น วัตถุ แทนความหมาย

¹⁶¹ ภาพวรรณกรรม ประเภทนวนิยาย สืบค้นเมื่อ 11 ก.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkoklifefews.com/17153967/> ‘วรรณกรรมยอดเยี่ยม’-ในสมัย-‘รัชกาลที่-9’-ตามแนวคิด-‘ศาสตร์พระราชา’

¹⁶² ระวี ภาวิไล (ถอดความ). 2542. หน้า 89

2.2.2 คำประพันธ์ไทย

คำประพันธ์¹⁶³ หรือร้อยกรอง (Poetry) หมายถึงถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ โดยมีข้อบังคับต่างๆ เพื่อให้เกิดความไพเราะ แตกต่างไปจากถ้อยคำธรรมดา

โดยสุนทรียะที่ได้จากคำประพันธ์ สามารถสร้างความสุข ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ หรือเบิกบานใจ อิ่มเอิบใจ สิ่งเหล่านี้ จะเกิดขึ้นได้ ขึ้นอยู่กับส่วนประกอบของสุนทรียะในคำ (อักษร) และสุนทรียะในเสียง (น้ำเสียง) คือ

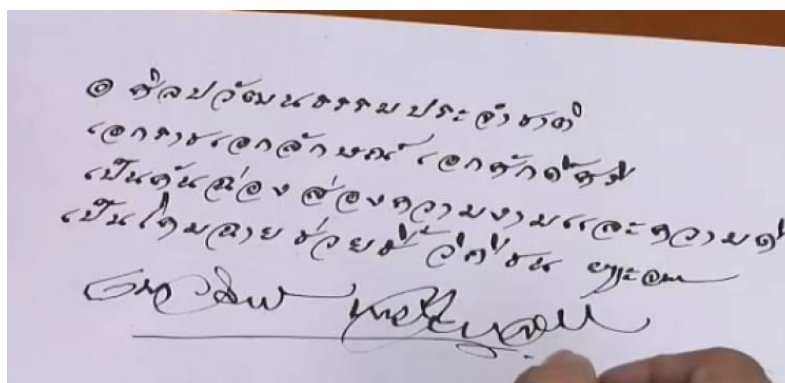
2.2.2.1 สุนทรียะในคำประพันธ์ไทย

1. สุนทรียรูป คือฉันทลักษณ์ที่เหมาะสม ได้แก่ การเลือกใช้รูปแบบของคำประพันธ์ ให้เหมาะสมกับเนื้อหา และอารมณ์ที่ผู้แต่งต้องการสื่อ รวมทั้ง ความถูกต้องตามแบบแผนของคำประพันธ์ ที่ใช้นี้ด้วย

2. สุนทรียลีลา คือบทพรรณนาที่เหมาะสม ประกอบด้วย บทชมโฉม คือการชมความงาม บทเกี้ยว บทโอ้อวม เป็นบทแห่งความรักใคร่ บทตัดพ้อต่อว่า เป็นบทหึงหวง โกรธ ว่ากล่าว ประชด ประชัน และ บทความเศร้าโศก คือบทคร่ำครวญ อาลัย อารมณ์

3. สุนทรียรส คือความงามในด้านอารมณ์สะเทือนใจ อันเกิดจากการใช้คำประพันธ์ ประกอบด้วย รส รสแห่งรัก, รสความขบขัน, รสความเมตตากรุณา, รสความโกรธเคือง, รสความเพียง หรือความกล้าหาญ, รสแห่งความกลัว, รสแห่งความชิงความรังเกียจ, รสความพิศวงประหลาดใจ, รสแห่งความสงบ¹⁶⁴

ดังยกตัวอย่างสุนทรียะในคำประพันธ์ ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีรางวัลซีไรต์ ซึ่งเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2536 เรื่องศิลปวัฒนธรรม ความว่า

ภาพที่ 2.2.2-1 ภาพคำประพันธ์ เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์¹⁶⁵

¹⁶³ คำประพันธ์ไทย สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรม ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2485 ใช้เรียกวรรณกรรมประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่ง หรือมีการกำหนดคณะว่า “ร้อยกรอง” ควบคู่กับคำว่า “ร้อยแก้ว” อันเป็นความเรียง คำประพันธ์ที่เรียกว่า ร้อยกรองในปัจจุบันนี้ โบราณเรียกกันหลายอย่าง เช่น เรียกว่า “กลอน” ในลิลิตพระลอ เรียกว่า “กาพย์” ในกาพย์มหาชาติเรียกว่า “ฉันท” ในลิลิตยวนพ่าย เรียกว่า “กานท์” ในทวาทศมาส และเรียกอีกหลายอย่าง เป็นต้นว่า “บทกลอน” “กาพย์กลอน” “บทกวี” “กวีนิพนธ์” “กวีวัจนะ” “บทประพันธ์” และ “คำประพันธ์” (วิเชียร เกษประทุม, 2546). หน้า 15

¹⁶⁴ วิเชียร เกษประทุม. (2546). หน้า 26

¹⁶⁵ ภาพคำประพันธ์ เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://news.thaibps.or.th/content/176703>

“ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เอกราช เอกลักษณ์ เอกศักดิ์ศรี เป็นคั่นฉ่อง ส่องความงาม และ
ความดี เป็นโฉมฉายช่วยชี้ วิธีชน”

ในบทประพันธ์ ผู้ประพันธ์ได้ใช้ระดับของคำ ที่แตกต่างไปจากปกติโดยทั่วไป แต่เป็นคำที่มี
ความหมาย เชิงอุปลักษณ์ แทนภาพสัญลักษณ์ และภาพวัตถุ ดังเช่น

ศิลปวัฒนธรรม	คือสิ่งแทนความเป็นชาติ
คั่นฉ่อง คือกระจก	เปรียบเสมือนภาพสะท้อน ของความงามและความดี
โฉมฉาย คือแสงสว่าง	นำทางสู่ความเจริญ งอกงามของมนุษย์

สุนทรียภาพของการประพันธ์ คือการได้เห็นภาษา ข้อความข้อคำประพันธ์ นับว่าจำต้องอาศัย
จินตนาการจากประสบการณ์เป็นสำคัญ ดังอีกหนึ่งตัวอย่างจาก วรรณศิลป์ ของครูใหญ่ของไทย คือ พระอภัยมณี ดัง

พลีแสงสุริยันจันทร์กระจ่าง	ส่องสว่างกลางทะเลพระเวหา
ต้องพระพายชายพัดกระพือมา	ลำภาหญาฝ่าคลื่นมากกลางชล
พระแสงแลตามกระแสนชลลันธุ์	ลิขรินเกาะแก่งทุกแห่งหน
ละลิวลิ่วทิวเมฆเป็นหมอกมน	เห็นแต่ชลกับมัจฉาดรารพราย
เวลาคำนน้ำเค็มก็พรั่งๆ	แวมสว่างแวววัประยัฉาย
เสมอเม็ดเพชรรัตนโมราลาย	แจ่มกระจายพรายพรั่งกลางชล

ถ้าหากผู้อ่านเคยเห็นทะเลมาแล้ว เมื่อเห็นกลอนบทนี้ อาจนึกเห็นทะเลจากความจำ ตามที่เคยเห็น
เป็นภาพปรากฏขึ้นภายในใจ นี่เป็นความมโนภาพ หรือจินตนาการ ชนิดที่ถอดภาพจากประสบการณ์จริงที่เคยพบเห็น
โดยอาศัยการระลึกได้ (Reproductive Imagination) เป็นความนึกเห็นตามธรรมดาสามัญ ในทางตรงข้าม หากยังไม่
เคยเห็นทะเลมาก่อน อาจนึกเห็นเป็นภาพของทะเล โดยอาศัยข้อความจากกลอนนี้ ที่สื่อและแนะให้เห็นไป โดยจะ
สามารถนึกเห็นได้ดี หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการนึกของแต่ละคน และข้อความที่พรรณานาไว้ จะแต่งดี
หรือไม่ดีเพียงใด ถ้านึกเห็นภาพชนิดที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่ได้อาศัยของจริงจากที่เคยเห็นมาก่อน เป็นเครื่องช่วยนึก
เรียกว่า ความนึกเห็นเกี่ยวกับวรรณคดี และศิลปะ (Productive Imagination) ถ้านึกขึ้นเองได้ดังนี้แล้ว อัน
สามารถสร้างภาพในใจ ขึ้นมาเป็นรูป เป็นเสียง เป็นมโนภาพ ได้ตรงตามที่พรรณนา แล้วบังเกิดอารมณ์สะท้อนใจ ก็
เรียกว่า ความนึกชนิดแปลความหมาย (Interpretative Imagination) คือการแปลความหมายที่แสดงออก จาก
วรรณศิลป์นั้นได้อย่างถูกต้อง หรือมีความเข้าใจ และรู้สึกในสิ่งนั้นได้บริบูรณ์¹⁶⁶ เหล่านี้นับเป็นสุนทรียภาพทางการ
เห็น ความงดงาม ของวรรณศิลป์ อันนำไปสู่สุนทรียรส และความซาบซึ้ง ที่จะเกิดขึ้นได้แก่ตัวบุคคล ที่สัมผัส โดยใช้
ผัสสะตาในการเป็นตัวอักษร ของบทประพันธ์

ซึ่งหากนำบทประพันธ์นี้ มาทำการอ่าน สุนทรียรสที่ได้ ก็จะมีลักษณะ เร้าอารมณ์ เพิ่มขึ้น เพราะเพิ่ม
โสต ผัสสะ เข้ามารับรู้ร่วมด้วย ดังรายละเอียดคือ

¹⁶⁶ พระยาอนุนามราชชน. (2546). หน้า 89-90

2.2.2.2 สุนทรียะด้านเสียงในถ้อยคำ ถ้อยคำสามารถสร้าง ให้เกิดความรู้สึก และมโนภาพตามจินตนาการได้ เช่น

- 1.เสียงสัมผัส ทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสอักษร
- 2.เสียงหนักเบา หรือสั้นยาว
- 3.เสียงซ้ำคำหรือเล่นอักษร
- 4.การเลียนเสียงธรรมชาติ
- 5.ระดับของถ้อยคำที่เหมาะสมกับเนื้อความ¹⁶⁷

ดังยกตัวอย่างสุนทรียะด้านเสียงในถ้อยคำ จากบันทึกการแสดงสด การอ่านคำประพันธ์ เรื่องความรัก ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และการอ่านคำประพันธ์ประกอบดนตรีบรรเลง ของสถาพร ศรีสัจจัง การใช้น้ำเสียง จังหวะของคำพูด ภาษา สำเนียงที่ใช้ เหล่านี้ ล้วนปลูกเร้า อารมณ์ของผู้ฟังให้เคลิบเคลิ้ม ในสุนทรียรส ของเสียงวรรณศิลป์

ภาพที่ 2.2.2-2 ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง หอศิลป์ โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์¹⁶⁸

การสร้างอรรถรส เราให้ผู้อ่านฟังแล้วเกิดอารมณ์คล้ายตาม หรือเกิดจินตนาการ ความรู้สึกจากการได้ฟัง หรือได้อ่านนั้น สามารถแบ่งประเภทของผู้แต่งวรรณกรรม ได้ตามลักษณะของคำประพันธ์ เป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ จินตกวี, สุตกวี, อรรถกวี และปฏิภาณกวี¹⁶⁹ ลักษณะผู้แต่งวรรณศิลป์ เหล่านี้ เราแบ่งแยกประเภทตามลักษณะของผู้ประพันธ์ตามเนื้อหาที่น่าสนใจ

1.กลุ่มจินตกวี เป็นกวีนิพนธ์ โดยผู้แต่ง แต่งคำประพันธ์โดยใช้จินตนาการของตนเอง

2.กลุ่มสุตกวี เป็นกวีนิพนธ์ โดยผู้แต่ง ฟังคำกล่าวเล่าขานมาแต่งคำประพันธ์

¹⁶⁷ วิเชียร เกษประทุม. (2546). หน้า 27

¹⁶⁸ ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง หอศิลป์ โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564 <https://www.youtube.com/watch?v=jgxyaxExHkQ>

¹⁶⁹ ประเสริฐ ศีลรัตน. (2525). หน้า 40

3.กลุ่มอรรถกวี เป็นกวีนิพนธ์ โดยผู้มีความสามารถในการแต่งร้อยกรอง ตามความเป็นจริง¹⁷⁰ หรือเป็นกวีนิพนธ์ โดยการนำเอาความจริง ที่ปรากฏเกิดขึ้นแล้วมาแต่งคำประพันธ์

4.ปฏิกาณกวี เป็นกวีประเภทที่สามารถแต่งคำประพันธ์ขึ้นโดยปฏิกาณ ไหวพริบโดยฉับพลัน

ทั้งนี้อัตลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ ก็เป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง เฉกเช่นเดียวกับศิลปะประเภทอื่นๆ ที่ศิลปินพยายามแสดงตัวตน ความคิดของตนเองผ่านผลงานอย่างมีเอกลักษณ์ และหากเมื่อพิจารณาในถ้อยคำประพันธ์ ดังตัวอย่าง ภาพที่ 2.2.2-3 ลำนำกวีทะเลสาบสงขลา โดย สถาพร ศรีสังข์ แล้ว จะเห็นว่า เป็นกวีนิพนธ์ กลุ่มอรรถกวี ที่เนื้อหาของคำประพันธ์ ได้บรรยายถึงลักษณะภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ตั้งแต่โครงร่างของผู้คนในบริเวณรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อันผลกระทบต่อภารกิจของวัฒนธรรม ในลุ่มน้ำแห่งนี้ ที่อาจจำต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์ และพัฒนาการทางสังคม ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อ นิเวศธรรมชาติ และนิเวศวัฒนธรรมพื้นถิ่น ในปัจจุบัน ด้วยสำเนียงมีความแตกต่างจากการอ่านบทประพันธ์ของคนอื่น เนื่องจาก เป็นชาวปักษ์ใต้ จึงมีสำเนียงแบบชาวพื้นถิ่นภาคใต้ นั้นก็ยังส่งเสริม เนื้อหา กลิ่นอาย ในบรรยากาศ ของเรื่องราว ได้อย่างน่าชมน่าฟัง นับว่า ผู้ฟังสามารถเข้าถึงอรรถกวีได้ โดยยังเป็นชาวพื้นถิ่นเดียวกัน ก็คงยิ่งเพิ่มพูนทรรศนะ สำเนียงที่คุ้นเคยได้ แต่อุปสรรค สำคัญสำหรับผู้ที่ไม่คุ้นชินสำเนียง ในทางตรงข้าม ก็อาจไม่สามารถรับอรรถรส นี้ได้อย่างลึกซึ้งนัก เนื่องจากมีปัญหาเรื่องความเข้าใจทางด้านภาษาเป็นส่วนหนึ่ง

ภาพที่ 2.2.2-3 ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง ทะเลสาบสงขลา โดยสถาพร ศรีสังข์¹⁷¹

ศิลปินผู้สร้างผลงานวรรณกรรม ต่างได้รับแรงบันดาลใจ จากสิ่งเร้า ที่อาจเป็นเหตุการณ์ สถานที่ สิ่งของ หรือบุคคล ไม่ต่างจากศิลปะประเภทอื่น ที่กล่าวได้ว่าการถ่ายทอดนั้นมาจากความรู้สึก นึกคิดของศิลปิน แต่ทั้งนี้ ศิลปะ : จินตศิลป์ จะมีข้อจำกัดไม่กว้างมากนักเท่ากับศิลปะชนิดอื่น เนื่องจากการใช้สัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นภาพ หรือภาษา จะมีข้อจำกัดอยู่เฉพาะกับกลุ่มคนที่มีความรู้ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ ต่อภาพ หรือภาษานั้นๆ แต่ที่

¹⁷⁰ ราชบัณฑิตยสถาน (2546). หน้า 1335

¹⁷¹ ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง ทะเลสาบสงขลา โดยสถาพร ศรีสังข์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564 <https://youtu.be/cJq8gV8jMsU>

เห็นได้ชัดเจนนี้อาจงานวรรณกรรม และคำประพันธ์นั้น ได้แพร่กระจายออกไปในศิลปะแขนงอื่นๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางด้านดนตรี การแต่งเนื้อหา บทเพลง ได้มีการนำวรรณกรรมไปใช้กันอย่างแพร่หลาย

สรุปท้ายบท

การวิจารณ์จินตศิลป์ จึงมีลักษณะเหมือนการวิจารณ์ งานศิลปะประเภทอื่นๆ ที่จุดประสงค์ของการวิจารณ์นั้น ไม่ใช่การติเตียน หรือการจับผิด ตัดสินว่าบทประพันธ์ชิ้นหนึ่ง ดีกว่า อีกชิ้นหนึ่ง เช่น เมื่อเราวิจารณ์หนังสือเล่มหนึ่ง และนำข้อบกพร่องของหนังสือเล่มนั้นมาให้อ่านเห็น แบบนี้ไม่เรียกว่าการวิจารณ์ หากแต่เป็นการประจาน การวิจารณ์ที่แท้ คือการพิจารณาลักษณะของบทประพันธ์ แยกแยะส่วนประกอบที่สำคัญ และหยิบยกออกมาให้เห็นว่า ไพเราะงดงามเพียงใด วิเคราะห์ความหมายของบทประพันธ์นั้น ถ้าหากมีความหมายซ่อนเร้นอยู่ ก็ให้ใช้ปัญญาหยั่งไปให้เห็นทะลุปรุโปร่ง และแสดงให้เห็นตาม ถ้าความหมายกระจัดกระจายอยู่ ก็พยายามปะติดปะต่อ ให้เป็นรูปเค้าพอที่ผู้อ่านจะเข้าใจได้ โดยแสดงหลักศิลปะ และแนวความคิดของผู้ประพันธ์ แสดงให้เห็นว่าแต่ละส่วนมีความสำคัญต่อส่วนรวมอย่างไร ทั้งในส่วนเนื้อเรื่อง ความคิดความเห็น และทำนองแต่ง ดังนั้นจะเห็นว่า การวิจารณ์มีอยู่สองตอน คือ การอธิบายลักษณะของผลงาน และการวินิจฉัยคุณค่า¹⁷² และสิ่งสำคัญที่นักวิจารณ์วรรณศิลป์ ต้องยึดถือ ก็คือ ไม่มีมาตรฐานอันใด ในการประพันธ์ที่เป็นของถาวร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยคุณค่า ของบทประพันธ์ทุกกาลสมัย มาตรฐานในการประพันธ์ย่อมเปลี่ยนแปลง และวิวัฒน์ตามกาลเวลา นักวิจารณ์และผู้อ่าน ก็ย่อมมีความรู้สึก และรสนิยมไม่คงที่ วรรณศิลป์ ก็เช่นเดียวกัน เหล่านี้ ก็เพื่อแนะให้เข้าใจว่า สิทธิของนักประพันธ์สมัยใหม่ ในอันที่จะประพันธ์ไปตามปัญญา อารมณ์ และมโนคติ ของตน โดยไม่กังวลว่า จะขัดกับแบบฉบับโบราณ เหล่านี้ การวินิจฉัยคุณค่า จึงควรหลีกเลี่ยงการดำหนิดด้วยทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง เพราะทั้งนี้ วรรณศิลป์ ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ หากแต่เป็นสิ่งที่ว่าด้วยการตีความหมาย (Interpretation) ของชีวิต¹⁷³ เพราะท้ายที่สุดแล้ว จินตศิลป์ คือ งานวรรณศิลป์ ที่ปลุกมโนคติ (Imagination) ของผู้อ่าน ให้เปลิบเปลิบ และเกิดอารมณ์ต่างๆ อันจะประสานกับประสบการณ์ ของผู้อ่านเอง

¹⁷² วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). หน้า 289-290

¹⁷³ วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). หน้า 307

เอกสารอ้างอิง :

- กิริติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาศิลปะ*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิวัติ หะนนท์. (2540). *ศิลปะนิยม 1*. ดวงกมล.
- ประเสริฐ ศรีรัตน. (2525). *ความเข้าใจในศิลปะ*. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์ จำกัด.
- พระยาอนุนามานราชชน. (2546). *การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์สยาม.
- ภาพคำประพันธ์ เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก
<https://news.thaipbs.or.th/content/176703>
- ภาพวรรณกรรม ประเพณีนิยาย สืบค้นเมื่อ 11 ก.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkoklifeneews.com/17153967/‘วรรณกรรมยอดเยี่ยม’-ในสมัย-‘รัชกาลที่-9’-ตามแนวคิด-‘ศาสตร์พระราชา’>
- ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง ทะเลสาบสงขลา โดยสถาพร ศรีสัจจัง สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564
<https://youtu.be/cJq8gV8jMsU>
- ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง หอศิลป์ โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564
<https://www.youtube.com/watch?v=jgxyaxExHkQ>
- ระวี ภาวิไล (ถอดความ). (2542). *ปรัชญาชีวิต*. สำนักพิมพ์ผีเสื้อ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- วิเชียร เกษประทุม. (2546). *ลักษณะคำประพันธ์ไทย*. พัฒนาศึกษา.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). *วรรณคดี และวรรณคดีวิจารณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

เรื่อง สุนทรียะในผลงานจิตรศิลป์

1. ข้อใดคือคำประพันธ์

ก. ความเรียง ข. ร้อยแก้ว ค. ร้อยกรอง ง. กลอน จ. ข้อ ค และข้อ ง ถูก

2. ข้อใดไม่ใช่สุนทรียะในคำประพันธ์.

ก. สุนทรียรูป ข. สุนทรียลีลา ค. สุนทรียรส ง. สุนทรียเสียง

ส่วนที่ 2 เลือกข้อความที่สัมพันธ์กัน

จงใช้ข้อความต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อ 3-12

ก.วรรณกรรมลายลักษณ์

ข.วรรณกรรมมุขปาฐะ

3. หนังสือนิยาย

4. บทละครโทรทัศน์เรื่องบุพเพสันนิวาส

5. บทละครเวทีเรื่องสี่แผ่นดิน

6. บทภาพยนตร์เรื่องพี่มากพระโขนง

7. บทเพลงกล่อมเด็ก

8. บทสวดมนต์

9. นิทานพื้นบ้าน

10. เรื่องปรัมปรา

11. หนังสือแปล

12. หนังสือแบบเรียน

จงใช้คำตอบนี้ตอบข้อ 13 – 16 .

ก. จินตกวี

ข. สุตกวี

ค. อรรถกวี

ง. ปฏิกาณกวี

13. ผู้นิพนธ์ใช้จินตนาการของตนเองแต่งคำประพันธ์.

14. ผู้นิพนธ์นำเรื่องเล่า ต่อ ต่อ กันมาในการแต่งคำประพันธ์.

15. ผู้นิพนธ์นำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น มาแต่งคำประพันธ์.

16. ผู้นิพนธ์ เป็นผู้ที่มีไหวพริบ ฉับพลัน สามารถแต่งคำประพันธ์ตอบโต้ได้อย่างคล่องแคล่ว.

17. ผู้วิจารณ์ จะแสดงการวิจารณ์ผลงานจิตรศิลป์อย่างไร.

ก. วิจารณ์เนื้อหา

ข. วิจารณ์รูปแบบ

ค. วิจารณ์การแปลความหมาย

ง. ถูกทุกข้อ

ส่วนที่ 3 ให้อธิบายด้วยวิธี การวิจารณ์

18. ให้แสดงการวิจารณ์ผลงานจิตรศิลป์ ที่ตนเองสนใจ โดยใช้แบบวิเคราะห์ผลงานประกอบการอธิบาย

เรื่อง สุนทรียะในผลงานจิตรศิลป์.

แบบวิเคราะห์ผลงานสุนทรียะในผลงานจิตรศิลป์

1. ข้อมูลผู้วิเคราะห์

ชื่อ..... สกุล..... เลขที่.....

ชั้นปี..... สาขา..... คณะ.....

2. ข้อมูลผลงาน

ชื่อผลงาน..... ชื่อผู้สร้างสรรค์.....

ประเทศ..... วรรณศิลป์ประเภท.....

ปีที่สร้าง..... แหล่งอ้างอิง.....

1. ผู้วิจารณ์แสดงความสามารถทางการเห็นศิลปะวัตถุ (Seeing the Art Object)
2. ผู้วิจารณ์แสดงความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย (Appreciation and Interpretation)
3. ผู้วิจารณ์ประเมินด้วยการวิเคราะห์ (Critical Evaluation)
4. ผู้วิจารณ์อธิบายการสร้างความงาม (Artistic Creation)
5. ผู้วิจารณ์อธิบายความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context)

*อ้างอิงจาก Donald W. Crawford. (1987). หน้า 231-236

เฉลย

1. ก 2. ก 3. ก 4. ก 5. ข 6. ก 7. ข 8. ข 9. ก 10. ก 11. จ 12. ง 13. ก 14. ข 15. ค 16. ง 17. ง

บทที่ 2.3

สุนทรียะในผลงานโสตศิลป์

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานโสตศิลป์

โสตศิลป์ (Audio art) คือ ความงามที่เกิดจากเสียง โดยอาศัยประสาทสัมผัส ทางโสตประสาท หรือการใช้ อวัยวะหู ในการรับฟังความงามของเสียงที่ได้ยิน โดยเสียงนี้จะมีลักษณะเป็นจังหวะ สูง ต่ำ พุ่ม ซึ่งกระทบต่อความรู้สึก สัมผัส และส่งผ่านสู่อารมณ์ของมนุษย์ ได้ง่ายมากเมื่อเทียบกับการรับรู้ ด้วยผัสสะ ด้านอื่นๆ

ความรู้สึกลึกซึ้งในความซาบซึ้งที่จะเกิดกับโสตศิลป์ได้นั้น จำต้องมีความรู้สึกดีในสุนทรียรสของเสียง และการฟัง ที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ ในความงามของเสียง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ ในการฟังเสียง และความซาบซึ้งนี้ จึงเกิดขึ้นอย่างไม่เท่ากันในแต่ละบุคคล ความซาบซึ้งในความงามของเสียง จำต้องจัดประสบการณ์ ในการฟัง และการปฏิบัติ อันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่ความซาบซึ้งด้วยตนเองได้

ในเบื้องต้นนั้นต้องรู้จักลักษณะของของฟัง เพื่อจะได้เรียนรู้ทางการเห็นความงามของเสียงได้ โดยลักษณะ ของการฟัง เป็นหลักสำหรับขั้นต้น ของการเข้าถึงสุนทรียะด้านโสตศิลป์ ซึ่งโดยทั่วไปมนุษย์ มีระดับการฟังอยู่ทั้งสิ้น 3 ระดับด้วยกัน คือ

1. การฟังอย่างผ่านหู (Unsophisticate Listening) คือ การฟังเสียงผ่านหู เช่นการใช้เสียงดนตรีเป็นเพื่อน มิได้มีการคิดพิจารณา ถึงเรื่องของดนตรี ไม่คำนึงถึงรายละเอียด ในเรื่ององค์ประกอบของดนตรี
2. การฟังอย่างรู้ตัว (Conscious Listening) คือ การฟังโดยมีสำนึกว่า ดนตรีไพเราะ ทราบผู้ประพันธ์ ผู้ บรรเลง เริ่มมีความสนใจ และรู้คุณค่าของดนตรี แต่มิได้ศึกษาดนตรีมากนัก
3. การฟังอย่างตั้งใจจริง (Serious Listening) คือ การฟังดนตรีด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มีการศึกษาหา ความรู้ เพื่อการฟังดนตรีอย่างจริงจัง ทำให้เกิดความซาบซึ้งอย่างแท้จริง และมักหาโอกาสในการฟังดนตรีอย่าง สม่ำเสมอ¹⁷⁴

ทั้งนี้ อุปสรรคของการฟังให้เกิดความซาบซึ้ง จำต้องมีสมาธิ มีเวลา มีความสนใจ เช่น ในการฟังบางครั้งหาก ขาดความสนใจ หรือมีเสียงอื่นรบกวน ผู้ฟังไม่มีสมาธิในการฟัง อย่างต่อเนื่อง ทำให้ขาดความสนใจ เพราะบางครั้ง เนื่องจาก บทเพลงบางเพลง จำต้องใช้เวลา ในการรับฟัง หลายนาที และการใช้สมาธิ ในการฟังอย่างตั้งใจ นี่อาจเป็น อุปสรรคแรกของการเห็นความงามของเสียงได้ นอกจากนี้ ความชอบซึ่งเป็นรสนิยมในการฟัง ก็เป็นปัจจัยสำคัญ เช่น ดนตรีไทย ดนตรีสากล หรือเสียงของเครื่องดนตรีบางชนิด จังหวะของดนตรีบางประเภท ที่ผู้ฟังไม่ชอบ ก็อาจรู้สึกไม่ อยากฟังได้ นอกจากนี้ ความยากของบทเพลง ก็อาจเป็นอุปสรรคสำคัญ ที่ทำให้ผู้ฟังไม่เกิดการรับรู้ อย่างแท้จริง ดังนั้นการทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เสียก่อน เพื่อสร้างความเข้าใจ ในองค์ประกอบในความงามของโสตศิลป์ น่าจะช่วยให้ เกิดการฟัง และการรับรู้ขึ้นได้

¹⁷⁴ สมัยสารท สนธิวงศ์ ณ อยุธยา (2529 อ้างอิงใน ณรุทธ์ สุทธิจิตต์, 2561). หน้า 4

ทั้งนี้ที่มาของต้นกำเนิดเสียงมีลักษณะหลากหลาย แต่เมื่อพิจารณาแล้ว สามารถสรุปที่มาของต้นกำเนิดเสียง ได้ 3 แหล่งด้วยกัน คือ เสียงที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เสียงจากเสียงร้องของมนุษย์ นอกจากมนุษย์ร้องเป็นบทเพลงแล้ว หมายรวมทั้ง เสียงจากการโห่ร้อง และเสียงผิวปาก ส่วนเสียง นอกจากนี้ยังมีเสียงที่เกิดขึ้นจากเครื่องดนตรี คือ เป็นเสียงที่มนุษย์ กระทำต่อวัตถุใด ใด ให้เกิดเสียง ที่มีจังหวะ และลักษณะของเสียง สูงต่ำ เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เราจำกันดี ว่าเครื่องดนตรี หรือ เครื่องดนตรีที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้น โดยการหยิบจับวัสดุใกล้ตัว มาใช้เพื่อเลียนแบบเสียงจากเครื่องดนตรี ก็ได้เช่นกัน เช่น การปรบมือ เป็นจังหวะ การเคาะ ทุบ หรือตี เพื่อสร้างบรรยากาศของเสียง เมื่อเกิดอารมณ์สุนทรีย์ จะเห็นว่าสองอย่างหลังนี้เป็นเสียงที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยตั้งใจ จากมนุษย์ โดยที่มนุษย์ เป็นคนจัดระเบียบ และควบคุมเสียงที่เกิดขึ้น เมื่อสามารถกำหนดที่มาของเสียงได้แล้วนั้น สรุปได้ว่า ต้นกำเนิดเสียง มีแหล่งที่มาจาก 3 แหล่งใหญ่ๆ คือ

- เสียงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
- เสียงร้องของมนุษย์
- เสียงเครื่องดนตรี

ความงามของเสียง เป็นเรื่องใกล้ตัวของมนุษย์ในการได้รับจากประสาทสัมผัสทางการได้ยิน อาจเป็นเสียงที่คุ้นเคย หรือเสียงที่มีการจัดระเบียบให้งดงามตามหลักการทฤษฎีดนตรี เหล่านี้ เป็นสุนทรีย์ทางเสียง ที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์อย่างหนึ่ง แล้วองค์ประกอบของเสียง ที่ได้ฟัง อันต้องประกอบไปด้วยความงาม ที่ซึ่งจำต้องอาศัยการรับรู้ด้านโสตศิลป์ มีอะไรบ้าง กล่าวคือ ต้องมีเสียง (Tone) มีเวลา (Time) มีทำนอง (Melody) มีเสียงประสาน (Harmony) มีระบบเสียง (Tonality) มีสีสันทัน (Tone Color) มีลักษณะของเสียง (Characteristics of Sound) มีพื้นผิวของเสียง (Texture of Sound) และมีรูปแบบ (Form)¹⁷⁵ ดังมีรายละเอียดคือ

1. เสียง (Tone) คือ Tone ในที่นี้แตกต่างไปจาก Noise เนื่องจาก การทำให้เกิด Tone เป็นลักษณะการสั่นสะเทือนของอากาศอย่างสม่ำเสมอ มีระบบระเบียบ เป็นการตั้งใจสร้างสรรค์ขึ้นมา ส่วน Noise เกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่มีระบบ ไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นมา เสียงโห่ จาม เสียงพูดคุยนทนา ซึ่งเป็นเสียงที่ไม่น่าฟัง เสียงเครื่องดนตรีที่เกิดจาก การตี การสี การเป่า การร้อง เป็น Tone เพราะการสั่นสะเทือนเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ มีระเบียบ จึงเป็นเสียงที่น่าฟัง

2. เวลา (Time) ดนตรีเป็นเรื่องของเสียงที่เคลื่อนที่ไปในช่วงเวลา ดังนั้น องค์ประกอบเรื่องเวลา จึงเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของดนตรี องค์ประกอบของเวลาประกอบไปด้วย ความเร็วของจังหวะ

3. ทำนอง (Melody) คือ การจัดเรียงเสียงที่มีความแตกต่างของระดับเสียง และความของยาวเสียงตามแนวนอน¹⁷⁶ โดยทั่วไปดนตรีประกอบด้วยทำนอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุด และทำนองมีหลากหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป ทำนองคล้ายภาษาพูด หรือเป็นภาษาดนตรี ที่ประกอบเป็นประโยค เพื่อสนองความคิดของผู้พูด ดังนั้น การเข้าใจดนตรีจึงจำต้อง จำลักษณะของทำนองเพลงให้ได้

4. เสียงประสาน (Harmony) เสียงประสานเป็นองค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของเสียงมากกว่า 1 เสียง ในแนวตั้ง หรือในเวลาเดียวกัน มีความสลับซับซ้อน กว่าจังหวะ และทำนอง

¹⁷⁵ ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). หน้า 26-73

¹⁷⁶ เสียงดนตรี ตามแนวนอน คือ ทำนองเพลง เป็นโครงสร้างแนวนอน ซึ่งต่างจาก เสียงประสานมักจะถูกเรียกเป็นโครงสร้าง "แนวตั้ง" (เสียงประสาน. สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/เสียงประสาน>)

5. ระบบเสียง (Tonality) ดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ซึ่งมีการจัดเป็นระบบ เรียกว่าระบบเสียง ซึ่งมีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน คำว่า "โทนเสียง" อาจใช้บรรยายถึงการจัดระเบียบอย่างเป็นระบบของปรากฏการณ์ระดับเสียงในดนตรีทุกประเภท ซึ่งรวมถึงดนตรีตะวันตกก่อนศตวรรษที่ 17 ตลอดจนถึงดนตรีที่ไม่ใช่ตะวันตกจำนวนมาก เช่น ดนตรีที่อิงตามคอลเลกชันเสียง สเกลโน้ต และเป็โลกของวงดนตรีเกมลัน ของอินโดนีเซีย หรือที่ใช้ระบบนิเวศลิขิตโมดอลของมาคามของอาหรับ หรือระบบ รากา ของอินเดีย¹⁷⁷ นับว่าระบบเสียงนี้ เป็นลักษณะของเสียง ที่มีเอกลักษณ์ ในแบบฉบับของตนเองอย่างโดดเด่น

6. สีสัน (Tone Color) คือ คุณสมบัติของเสียง ของเครื่องดนตรี รวมทั้งเสียงร้องของมนุษย์ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องมาจากคุณสมบัติของการเกิดเสียง (Overtone) ในทางดนตรี สีสันอาจจะเป็นลักษณะของการแสดงเดี่ยว เช่นการบรรเลง การขับร้อง ประกอบเครื่องดนตรี หรือขับร้องเพียงคนเดียว (Solo) หรืออาจจะเป็นการรวมกันของเครื่องดนตรี เสียงร้อง เกิดเป็นการรวมวง หรือผสมวง (Ensemble or Chorus) ขึ้นมา

7. ลักษณะของเสียง (Characteristics of Sound) เป็นเรื่องเกี่ยวกับรายละเอียด หรือคุณสมบัติ ของเสียงที่มีการแปรเปลี่ยนไปเพื่อการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ทำให้เพลงมีความไพเราะ เป็นศิลปะเต็มรูปแบบ ในลักษณะของโสตศิลป์ เช่น ลักษณะของเสียงนงเกี่ยวกับความดัง-เบา (Dynamics) และลักษณะของเสียงเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้สึก (Expressions) เช่นสื่อถึงความรู้สึกน่ากลัว ลึกลับ หงอยเหงา ว่าเหว่ สบายใจ หรือสนุกสนาน

8. พื้นผิวของเสียง (Texture of Sound) พื้นผิว หรือ Texture ในเชิงดนตรีนั้น "พื้นผิว" หมายถึง ลักษณะหรือรูปแบบของเสียงทั้งที่ประสานสัมพันธ์และไม่ประสานสัมพันธ์ โดยอาจจะเป็นการนำเสียงมาบรรเลงซ้อนกันหรือพร้อมกัน ซึ่งอาจพบทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ตามกระบวนการประพันธ์เพลง ผลรวมของเสียงหรือแนวทั้งหมดเหล่านั้น จัดเป็นพื้นผิวตามนัยของดนตรีทั้งสิ้น ลักษณะรูปแบบพื้นผิวของเสียงมีอยู่หลายรูปแบบ¹⁷⁸

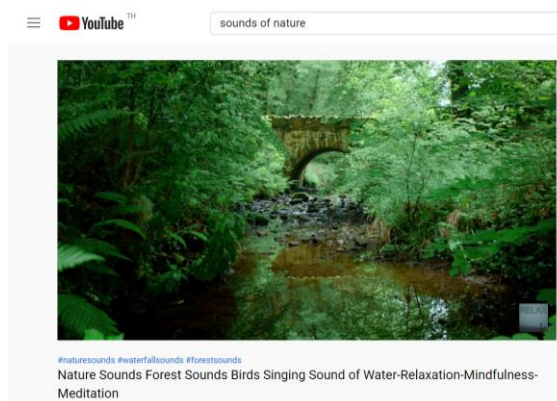
9. รูปแบบ (Form) ดนตรีมีลักษณะเช่นเดียวกับศิลปะแขนงอื่น คือ มีการนำเสนออย่างมีแบบแผน ผู้ประพันธ์เพลงย่อมมีการกำหนดรูปแบบการประพันธ์เพลงไปตามกรอบที่ตนเองกำหนด บทเพลงนั้นจึงมีโครงสร้างที่สามารถศึกษา หรือทำความเข้าใจได้ ซึ่งการจัดองค์ประกอบดนตรีมีความสำคัญมาก อันประกอบด้วย แนวทำนอง (Theme) เอกภาพ (Unity) ความหลากหลาย (Variety) ความแตกต่าง (Contrast)

2.3.1 สุนทรียะในเสียงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

เสียงจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมนี้ กล่าวได้ว่าเสียงจากธรรมชาตินี้ มีแหล่งกำเนิดเสียงมาจากธรรมชาติแวดล้อม ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ เช่น การเกิดจากการกระทบกันของอากาศ หรืออากาศกับวัตถุ อย่างเช่นเสียงฟ้าร้อง เสียงสายฝน เสียงลมพายุ เสียงลัดพัดใบไม้ เสียงคลื่นน้ำ เสียงกระทบคลื่นน้ำ เสียงคลื่นน้ำกระทบโขดหิน หรือเสียงคลื่นน้ำทะเลกระทบชายฝั่ง เป็นต้น นอกจากนี้เสียงร้องของสัตว์ ก็จัดเป็นเสียงร่ายที่เกิดจากธรรมชาติแวดล้อม เช่นกัน เช่น เสียงเห่าของสุนัข เสียงนกนานาชนิด ที่เปล่งเสียงร้อง หรืออื่นๆ ที่เป็นเสียงที่พบได้ทั่วไป (Found sound) โดยเสียงเหล่านี้เป็นเสียงที่ไม่ได้เกิดจากเสียงของเครื่องดนตรี (Non-Musical Sound)

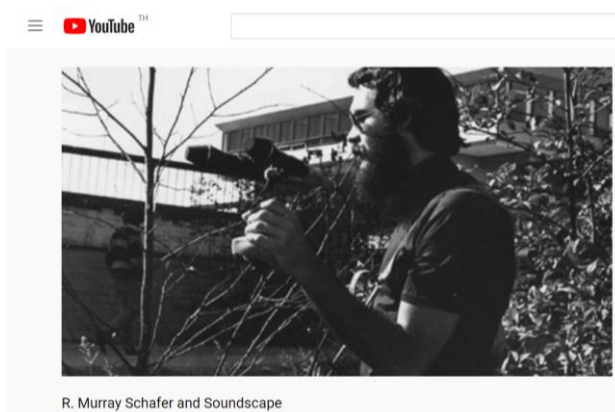
¹⁷⁷ Tonality สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://en.wikipedia.org/wiki/Tonality>

¹⁷⁸ องค์ประกอบของดนตรีสากล สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/music1_1/lesson2/Inter.html

ภาพที่ 2.3.1-1 ภาพเสียงจากธรรมชาติ¹⁷⁹

นอกจากนี้ยังมีเสียงอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์อื่นๆ อีก เช่นเป็นเสียงที่คุ้นชิน จนบางครั้ง เพียงได้ยินก็สามารถรับรู้ถึงที่มาของเสียงในลักษณะนั้นๆ ได้ เช่น เสียงฝีเท้าคนเดิน เสียงเคาะประตู เสียงที่เกิดจากการกระทำใดๆ ก็ตามโดยมีมนุษย์เป็นผู้กระทำให้เกิดเสียงนั้น อาจเป็นเสียงจากสภาพแวดล้อมเมือง เสียงเครื่องยนต์กลไก เป็นต้น โดยสุนทรียะจากเสียงในลักษณะนี้ อาร์. เมอร์เรย์ เชฟเฟอร์ (R. Murray Schafer) ให้นิยามความหมายของ ทัศนียภาพของเสียง (Soundscape) ไว้ว่า เสียงหรือการรวมกันของเสียงที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างที่อยู่แวดล้อม การศึกษาทัศนียภาพของเสียงเป็นหัวข้อย่อยของระบบนิเวศเชิงเสียง โดยสามารถหมายถึงสภาพแวดล้อมเชิงเสียงตามธรรมชาติ กล่าวคือเสียงธรรมชาติ ประกอบด้วยเสียงสัตว์ เสียงลมฟ้าอากาศ หรือเสียงอื่นๆ และเสียงสภาพแวดล้อมโดยฝีมือมนุษย์ ผ่านทางงานนิพนธ์ดนตรีหรือการออกแบบเสียง , หรือผ่านทางกิจกรรมอื่นๆ ของมนุษย์ รวมไปถึงการสนทนา การทำงาน และเสียงเครื่องจักรกลซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเชิงอุตสาหกรรม¹⁸⁰ ปกติเรามักจะรู้จักการนำประโยชน์จากความงามของเสียงเหล่านี้ มาใช้ประกอบกับภาพ เช่นในวงการภาพยนตร์ หรือคลิปปวีดีโอ เป็นต้น

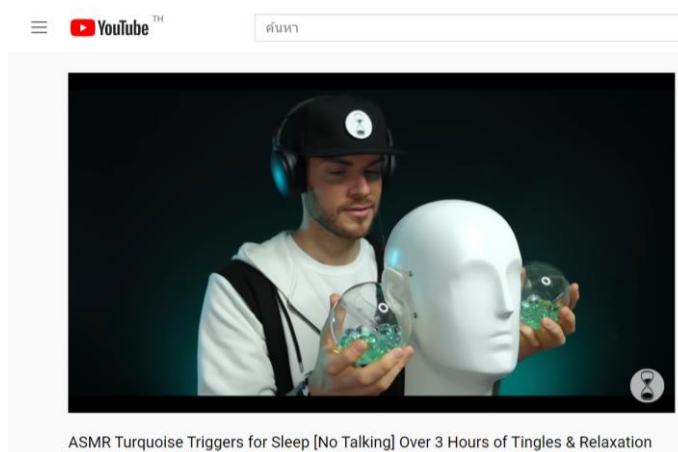
ภาพที่ 2.3.1-2 ภาพ R. Murray Schafer and Soundscapes¹⁸¹

¹⁷⁹ ภาพเสียงจากธรรมชาติ โดย johnnielawson สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=d0tU18Ybcvk>

¹⁸⁰ Truax Barry (2001). หน้า 1

¹⁸¹ ภาพ R. Murray Schafer and Soundscapes เผยแพร่โดย Zeinah Kalati สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=e_zWOydmSl

นอกจากนี้เสียงที่ได้จากสภาพแวดล้อมต่างๆ นี้ ยังส่งผลต่อสุนทรียะจากการได้รับฟัง เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางการรับรู้สัมผัสด้วยเสียง ที่เรียกว่า ASMR หรือ Autonomous Sensory Meridian Response ซึ่งแปลให้เข้าใจอย่างง่ายๆ คือ การที่สมองตอบสนองต่อสัมผัส หรือต่อเสียงที่ได้ยินแล้วทำให้รู้สึกผ่อนคลาย¹⁸² อาจเป็นการสร้างเสียงสังเคราะห์โดยมนุษย์ ให้เกิดเสียงในลักษณะต่างๆ เป็นการทำให้เสียงเลียนแบบเสียงจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม นับเป็นสุนทรียะทางเสียงในอีกลักษณะที่มีมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น โดยใช้เสียงจากสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือ ที่อาจทำในสตูดิโอ หรือการบันทึกเสียงจากสถานที่จริงก็ได้เช่นกัน

ภาพที่ 2.3.1-3 ภาพ ASMR ที่สังเคราะห์เพื่อการเลียนแบบเสียง by asmr zeitgeist¹⁸³

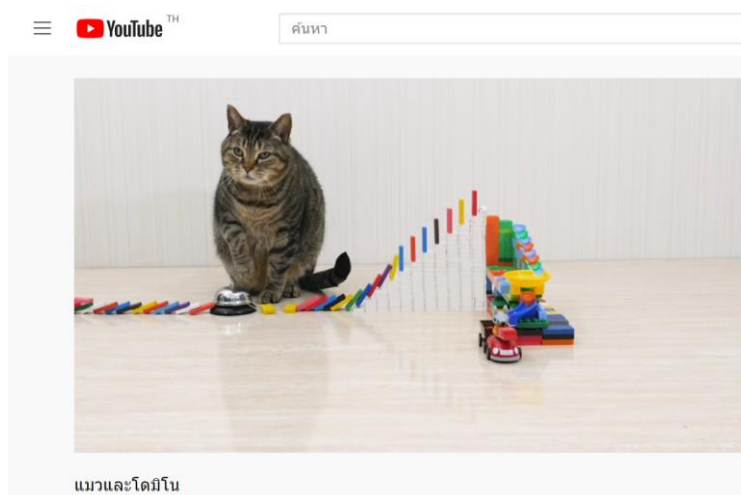

ภาพที่ 2.3.1-4 ภาพ ASMR เป็นเสียงจากสถานที่จริง¹⁸⁴

¹⁸² Napatsakorn c. มาทำความรู้จักกับ ASMR. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://library.mju.ac.th/pr/?p=11202>

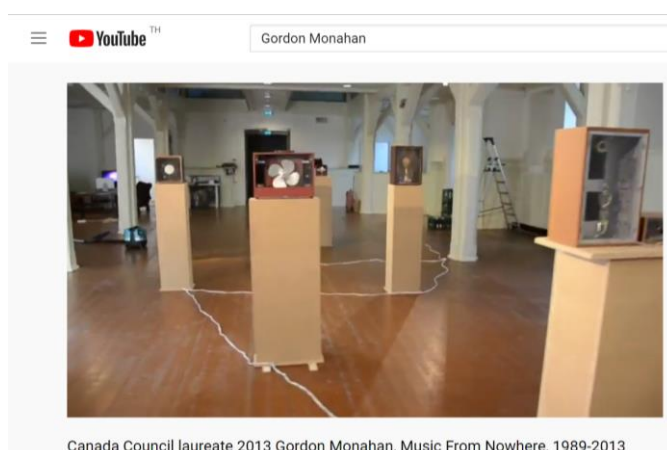
¹⁸³ ภาพ ASMR ที่สังเคราะห์เพื่อการเลียนแบบเสียง by asmr zeitgeist สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=QjzLGxLZyg&t=140s>

¹⁸⁴ ภาพ ASMR เป็นเสียงจากสถานที่จริง เผยแพร่โดย Techy Kid สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=0mYzMm1DwrA>

ภาพที่ 2.3.1-5 ภาพแมวกับโดมิโน แสดงการออกแบบเสียงโดยมีมนุษย์เป็นผู้ควบคุม¹⁸⁵

หรือการนำเสียงต่างๆ ที่พบเจอได้ในชีวิตประจำวัน มาสร้างสรรค์ จัดระเบียบให้มีจังหวะคล้ายเครื่องดนตรี เหล่านี้เรียกว่างานศิลปะเสียง (Sound Art) โดยเสียงที่ได้จะมีลักษณะที่เป็นไปตามที่ศิลปินได้ออกแบบ และควบคุมให้เกิดเสียงเหล่านั้น

ภาพที่ 2.3.1-6 ภาพนิทรรศการการจัดวางเสียงของศิลปิน Gordon Monahan เมื่อปี 1989-2013¹⁸⁶

กล่าวคือศิลปะเสียง (Sound Art) คือการประพันธ์ทางด้านดนตรี และเสียงที่มีพื้นฐานอยู่บนการนำเสียงรบกวน (Noise) เข้าใช้ในตัวงานมากกว่าใช้เครื่องดนตรี ตามขนบธรรมเนียม¹⁸⁷ เสียงที่ได้ ไม่ได้มาจากเครื่องดนตรี หรือเสียงที่เลียนแบบเสียงจากเครื่องดนตรีแต่อย่างใด หากแต่เป็นเสียงที่เกิดขึ้นจากวัตถุในสภาพแวดล้อมรอบตัว ที่สามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน

¹⁸⁵ ภาพแมวกับโดมิโน แสดงการออกแบบเสียงโดยมีมนุษย์เป็นผู้ควบคุม เผยแพร่โดย Cat Navi Desk สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=7Nn7NZI_LN4

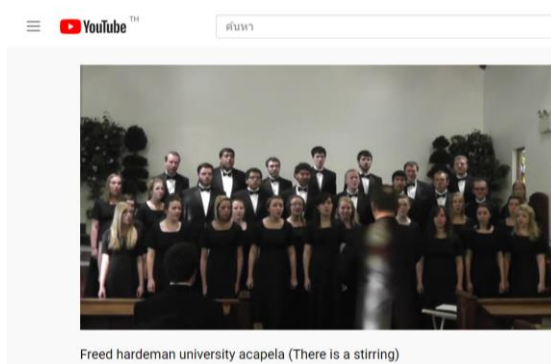
¹⁸⁶ ภาพนิทรรศการการจัดวางเสียงของศิลปิน Gordon Monahan เมื่อปี 1989-2013 สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=yIP-oiu5GYk>

¹⁸⁷ ขาญ ชัยพงศ์พันธุ์. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://so02.tci-thaijo.org> > article. หน้า 175

2.3.2 สุนทรียะในเสียงร้องของมนุษย์

เสียงร้องของมนุษย์ (Human Singing Voices) คือ เสียงที่เกิดขึ้นจากมนุษย์ปากของมนุษย์เอง เป็นคนที่เปล่งเสียงร้องออกมา โดยเสียงในลักษณะนี้ คือเสียงที่เกิดจากการเปล่งเสียง ที่มีกระบังลมเป็นอวัยวะ ที่มีหน้าที่ควบคุมการระบายลม และการเดินทางของลม บริเวณช่องท้อง ให้ผ่านไปยังเส้นเสียงหรือ ท่อเสียง (Vocal Cords) เพื่อเกิดเสียงลักษณะต่างๆ¹⁸⁸ โดยเสียงที่เกิดขึ้นจากมนุษย์นี้ สามารถเลียนเสียงต่างๆ สามารถปรับระดับเสียงให้สูง-ต่ำ ตามระดับดนตรีได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่า เสียงของมนุษย์นั้นก็คือเสียงเครื่องดนตรีอย่างหนึ่ง ด้วยวิธีการออกเสียงที่เลียนแบบเครื่องดนตรี บางครั้งจำต้องมีรูปแบบของการบรรเลง เพื่อการออกเสียงนั้น อาจใช้คนหลายคน แทนระดับของระดับของเสียง เหมือนเครื่องดนตรีหลายชนิด บรรเลงในคราวเดียว อย่างนี้เรียกว่า การร้องประสานเสียง และบางครั้ง ก็ใช้คน เพียงคนเดียว บรรเลงประดุจเครื่องดนตรีหลายชิ้นในการเปล่งเสียง ก็มีเช่นกัน ดังเช่น

2.3.2.1 เสียงร้องหลายคน คือเสียงของมนุษย์เองที่เปล่งเสียงร้องออกมา มีหลายลักษณะ เช่น อะคาเพิลลา (A Cappella) เป็นดนตรีที่ใช้เสียงร้อง หรือการร้องโดยปราศจากเครื่องดนตรีประกอบ โดย A Cappella จะเป็นการทำเสียงดนตรี เสียงสูง ต่ำในแต่ละคน แบ่งแยกกันอย่างชัดเจน เช่น แบ่งแยกกันทำเสียงเลียนแบบเครื่องดนตรีคนละชิ้นอย่างเช่น คนหนึ่งทำเสียงกระเดื่อง คนหนึ่งฉาบ คนหนึ่งสแนร์ คนหนึ่งเบส คนหนึ่งเชลโล คนหนึ่งทรัมเบต จะเป็นลักษณะนี้เป็นการร้องเพลงด้วยเสียงโดยไม่ต้องการบรรเลงดนตรี บ้างว่าดนตรีลักษณะนี้ เกิดขึ้นพร้อมกันที่มนุษยชาติเริ่มรู้จักการสวดอ้อนวอนต่อเทพเจ้า แต่ที่รู้จักกันดีนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจาก ดนตรีโนโบสถ์ และเผยแพร่จนเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไปในปัจจุบัน

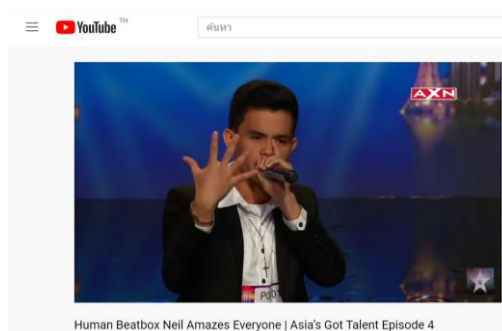
ภาพที่ 2.3.2.1-1 ภาพเสียงแบบ Acapella¹⁸⁹

2.3.2.2 เสียงร้องของมนุษย์คนเดียว คือ การเปล่งเสียงที่ออกจากปาก เลียนแบบเครื่องดนตรีของมนุษย์ อีกลักษณะหนึ่งที่เรียกว่า บีทบ็อกซ์ (Beatbox) นั้น เสียงที่เกิดขึ้นหลายๆ ลักษณะนั้นจะกระทำโดยเพียงคนเดียว ที่สามารถแสดงทักษะ ที่ทำได้หลายๆ เสียงพร้อมกัน ทั้งนี้ Beatbox จัดอยู่ในประเภทเดียวกับ A Cappella เพราะเป็นดนตรีที่ทำเสียงด้วยปากเหมือนกันแต่อาจจะต่างสไตล์กัน เพราะ A Cappella จะเน้นหนักไปที่การร้อง แต่การ Beatbox นั้นจะเน้นที่จังหวะ¹⁹⁰ แต่ทั้งสองชนิดนี้ต่างเป็นการทำเสียงดนตรีจากปากทั้งสิ้น

¹⁸⁸ ผดุง พรหมมูล และคณะ. (2545). หน้า 83

¹⁸⁹ ภาพเสียงแบบ Acapella เผยแพร่โดย Yoon Choi สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=Kbb2u_OcabM

¹⁹⁰ Spypon. ดนตรีพอเพียง เสียงดนตรีสังเคราะห์จากปากมนุษย์ สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก

ภาพที่ 2.3.2-1 ภาพเสียงแบบ Beatbox by Neil blurs¹⁹¹

สุนทรียะทางเสียง ที่ได้รับฟังนี้เป็นที่นิยมกันมากในประเทศตะวันตก ส่วนในประเทศไทย ก็นับว่าได้รับความนิยมไม่น้อยในกลุ่มคนรุ่นใหม่

2.3.3 สุนทรียะในเสียงดนตรี

เสียงที่เกิดขึ้นจากดนตรีนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ เสียงที่มนุษย์กระทำต่อวัตถุใดใด เพื่อเลียนแบบเครื่องดนตรี และเสียงจากเครื่องดนตรี ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น โดยเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง เป็นสากล โดยมีระเปียบ และวิธีการบรรเลง มีรูปแบบเฉพาะในการทำให้เกิดเสียง โดยลำดับแรกคือ

2.3.3.1 เสียงเครื่องดนตรีสังเคราะห์ คือเสียงที่มนุษย์กระทำต่อวัตถุใดใด เพื่อเลียนแบบเครื่องดนตรี หรืออาจกล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้ คือเครื่องดนตรีชนิดแรกๆ ที่มนุษย์เริ่มสนใจการสร้างเสียง บทเพลง และดนตรี ปัจจุบันยังคงเพื่อหลงเหลือให้เห็นในลักษณะของดนตรีในชนพื้นเมือง หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่พัฒนามาเป็นการสร้างเครื่องดนตรีอย่างง่ายจากวัสดุธรรมชาติใกล้ตัว และสู่เครื่องดนตรีที่เรารู้จักกันดีหลากหลายชนิดในปัจจุบัน

ภาพที่ 2.3.3.1-1 ภาพ THAILAND Visit to the Akha People near Chiang Rai (sd-video)¹⁹²

โดยพัฒนาการเบื้องต้นของดนตรี มีที่มาจากการนำเสียง เหล่านี้ โดยมีมนุษย์เป็นผู้กระทำมาจัดระเปียบ เรียบเรียง เพื่อให้เสียงนั้นเกิดความรู้สึกกระตุ้นอารมณ์ ผู้ฟัง จากเสียงที่เปล่งเพื่อสวดอ้อนวอน กลายมาเป็น

<https://sites.google.com/site/thespypon/dntri/beatbox>

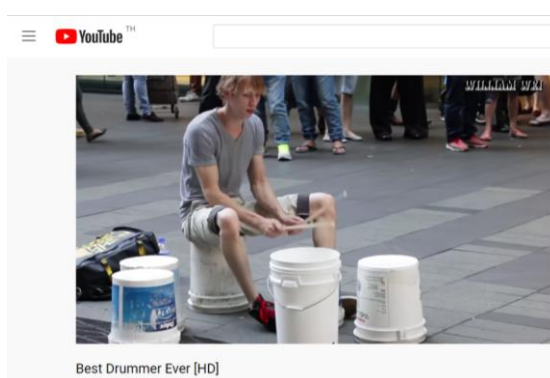
¹⁹¹ ภาพเสียงแบบ Beatbox by Neil blurs เผยแพร่โดย Asia's Got Talent สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564

เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CPKq9sDIs2M>

¹⁹² ภาพ THAILAND Visit to the Akha People near Chiang Rai (sd-video) เผยแพร่โดย Harry Mateman สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CZWwXeqLXol&t=1s>

เสียงเพลงที่มีเนื้อร้อง เสียงเคาะจังหวะ ตีวัตถุ กลายเป็นเสียงดนตรีบรรเลง พัฒนาการเหล่านี้ ถูกปรับปรุง หลอมรวม จากง่าย ๆ ค่อยซับซ้อนขึ้น จนมีลักษณะของการประสานกันอย่างกลมกลืน หลากหลายน้ำหนักเสียง เกิดกำเนิดเครื่องดนตรี ประเภทลักษณะต่างๆ หากใส่เนื้อร้อง เพิ่มเนื้อหาเข้าไปในบทเพลง จะได้บทเพลงที่มีสาระตามเนื้อหา และ อาศัยดนตรี ในการส่งเสริมต่อความรู้สึกทางอารมณ์ให้คล้อยตามประสานกันอย่างเหมาะสม บ้างนำวัตถุแวดล้อมทาง ธรรมชาติที่ใกล้ตัวมาทำเป็นเครื่องดนตรี ให้จังหวะ และเกิดเสียงตามวิถีทางวัฒนธรรมของตน

ปัจจุบันมีศิลปินที่หันมาใช้วัสดุใกล้ตัวในการสร้างเสียงด้วยการบรรเลง ลักษณะต่างๆ เช่น การ ตี ด สี ตี เป่า ให้ค่าน้ำหนักเสียงสูง ต่ำ เลียนแบบเครื่องดนตรีตามมาตรฐาน แต่แท้จริงแล้วการบรรเลงดนตรีเหล่านี้ ต่างมีแนวคิดมาจากการบรรเลงจากเครื่องดนตรีในยุคแรกๆ ของมนุษยชาตินั่นเอง ที่นับเป็นการสร้างความบันเทิงบน พื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ในอย่างน่าสนใจ

ภาพที่ 2.3.3.1-2 ภาพเสียงจากถัง เครื่องดนตรีวัสดุใกล้ตัว¹⁹³

ภาพที่ 2.3.3.1-3 ภาพเสียงจากพิณแก้ว โดยวีระพงษ์ ทวีศักดิ์¹⁹⁴

เครื่องดนตรีเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นชนิดหนึ่ง มีพัฒนาการมาเป็นลำดับขั้นมา ยาวนานในประวัติศาสตร์ทางดนตรี โดยสิ่งประดิษฐ์เครื่องดนตรีอย่างแรกของมนุษย์นั้น เป็นการนำวัสดุใกล้ตัวมา สร้างให้เกิดเสียง จังหวะ โดยเราจะสามารถพบเจอการใช้เครื่องดนตรีลักษณะนี้ในปัจจุบันได้อยู่บ้านกับดนตรีของชน

¹⁹³ ภาพเสียงจากถัง เครื่องดนตรีวัสดุใกล้ตัว โดย William Wei เป็นผู้เผยแพร่คลิปวิดีโอ สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=FqJdzYY_Fas

¹⁹⁴ ภาพเสียงจากพิณแก้ว โดยวีระพงษ์ ทวีศักดิ์ เผยแพร่โดย Smart SME สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=9bwrfDCxWs>

เผ่าพื้นเมือง ที่ยังคงมีอยู่ในที่ต่างๆ ทั่วโลก และในประเทศไทยก็ยังคงสามารถให้เห็นอยู่เช่นกัน โดยการประดิษฐ์เครื่องดนตรีในลักษณะนี้ จะมีแบบเฉพาะ ตามวิถีวัฒนธรรมของตนเอง โดยเฉพาะดนตรีไทยก็มีประวัติพัฒนาการทางดนตรีเช่นกัน

ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทย

มีหลายข้อสันนิษฐาน ซึ่งหนึ่งในข้อสันนิษฐานนั้นคือ ดนตรีไทยได้แบบอย่างมาจากอินเดีย เนื่องจากไทยรับวัฒนธรรมหลายๆ อย่างเข้ามาจากอินเดียเช่น ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยม และโดยเฉพาะดนตรี ปรากฏหลักฐานรูปร่างลักษณะเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ ในแถบเอเชีย เช่น จีน เขมร พม่า อินโดนีเซีย และมาเลเซีย มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เป็นส่วนมาก

และเหตุผลที่สำคัญคือ ลักษณะเครื่องดนตรีไทยสามารถจำแนกเป็น 4 ประเภท คือ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ใกล้เคียงกับลักษณะเครื่องดนตรีอินเดีย ที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ “สังคีตรัตนกร” ของอินเดีย ซึ่งจำแนกเป็น 4 ประเภทเช่นกันคือ

1. ตะตะ คือ เครื่องดนตรีประเภทสาย
2. สุษิระ คือ เครื่องเป่า
3. อะวะนัททะ หรืออาตตะ คือ เครื่องหุ้มหนัง หรือกลองต่างๆ
4. ฆะนะ คือ เครื่องตีหรือเครื่องกระทบ¹⁹⁵

การบรรเลงดนตรีคือ ดนตรีที่บรรเลงโดยหลักและรูปแบบการบรรเลง โดยทั่วไป ได้แก่การเล่นให้ถูกจังหวะ ทำนอง การปรับระดับเสียงให้กลมกลืน และสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ในการบรรเลง ปฏิบัติตามเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดไว้ในโน้ตเพลง ตามลักษณะการบรรเลงดนตรี ได้ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น

- **การบรรเลงเดี่ยว** เป็นการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี 1 ชิ้น หรืออาจมี เครื่องดนตรีอีก 1 ชิ้นทำหน้าที่บรรเลงคลอ
- **การบรรเลงดนตรีคู่** เป็นการบรรเลงจากเครื่องดนตรี 2 ชนิด ประสานไปในถ่วงทำนองที่กลมกลืนกัน
- **การบรรเลงหมู่ขนาดเล็ก** เป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีหมู่ประเภทเดียวกัน และบรรเลงเครื่องดนตรีหมู่ด้วยเครื่องดนตรีหลายประเภท เป็นวงดนตรีขนาดเล็ก
- **การบรรเลงหมู่ขนาดใหญ่** เป็นการบรรเลงเครื่องดนตรีจำนวนมาก

ลักษณะการบรรเลงดนตรีโดยใช้เครื่องดนตรีนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

- **การบรรเลงดนตรีประเภทไม่มีเนื้อร้อง** คือ การบรรเลงแต่ดนตรีเท่านั้น ไม่มีเนื้อร้องประกอบ มีลักษณะเป็นนามธรรม คือซึ่งผู้ฟัง ฟังแล้ว เกิดความรู้สึกอึมครึม เคลิบเคลิ้มตามจังหวะทำนองดนตรี ได้รับรู้ความหมายเชิงความรู้สึกที่เป็นนามธรรม
- **การบรรเลงดนตรีประเภทมีเนื้อร้องประกอบ** คือ การบรรเลงดนตรีและมีเนื้อร้องประกอบ คือ การสร้างจินตภาพคล้ายตามความหมายของเนื้อร้อง ซึ่งเนื้อร้องนี้ ทำหน้าที่ในการสื่อสารความหมายเกี่ยวกับเนื้อหาบทเพลงดนตรี

¹⁹⁵ พิชิต ปฐมเจริญโรจน์. (2552). หน้า 1-2

องค์ประกอบของดนตรีไทย

ดนตรีคือศิลปะความงามโดยการแสดงออกด้วยเสียง องค์ประกอบในการบรรเลงดนตรีดนตรีไทย ก็มีหลักการเหมือนกันกับดนตรีสากล โดยนอกจากเสียงจะแสดงระดับความดัง เบา ทุ่ม แหลม หรืออื่นๆ แล้ว การนำลักษณะเสียงดังกล่าวมาจัดระเบียบ แสดงความสัมพันธ์ให้เกิดจังหวะ ประสานเป็นท่วงทำนองที่ไพเราะ หรือแม้กระทั่งแสดงอัตลักษณ์ของเสียงผ่านเครื่องดนตรีบางชนิด อันเป็นลักษณะเฉพาะ เหล่านี้ นับว่ามีความงดงามทางด้านศิลปะการเรียบเรียงเสียงประสาน สามารถอธิบายเพิ่มเติม สรุปได้ดัง

1. เสียงดนตรี

เสียงดนตรีเกิดจากเสียงของเครื่องดนตรี และเสียงร้องของมนุษย์ เป็นการนำเสียงต่างๆ มาจัดระบบให้ได้สัดส่วนกัน มีความกลมกลืน ความไพเราะของดนตรีนั้น ขึ้นอยู่กับการเรียบเรียงเสียงประสาน

2. จังหวะ

คือ การเคลื่อนไหวที่สม่ำเสมอ อาจกำหนดความช้าเร็วต่างกัน การกำหนดความสั้นยาวของเสียงที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาในการร้องเพลง หรือเล่นดนตรีจะต้องมีจังหวะเป็นเกณฑ์ เพื่อให้การร้องหรือการเล่นพร้อมเพรียง และผสมกลมกลืนกันอย่างเหมาะสม

3. ทำนอง

ทำนองดนตรี หรือทำนองเพลงนั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป คือ เสียงต่ำ เสียงสูง เสียงสั้น เสียงยาว เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้แต่งเพลง ว่าต้องการให้เพลงนั้นมีทำนองในรูปแบบใด โดยทั่วไปนิยมแต่งทำนองหลัก หรือเนื้อทำนอง ก่อนใส่รายละเอียดของเนื้อเพลง

4. ประสานเสียง

คือ เสียงของเครื่องดนตรีและเสียงร้องของมนุษย์ที่มีระดับเสียงต่างๆ กันแล้วเปล่งออกมาพร้อมกัน และต้องผสมผสานกลมกลืนกันฟังแล้วไม่ขัดหู เสียงประสานต้องรับและสอดคล้องกับทำนองหลัก หรือทำนองนำของเพลงนั้นได้เป็นอย่างดี¹⁹⁶

สิ่งเหล่านี้ เป็นส่วนประกอบสำคัญของการสร้างความงามด้วยศิลปะเสียงดนตรี ความงดงามไพเราะของดนตรี จะก่อให้เกิดความรื่นรมย์ สนุกสนาน เริงใจ หรือเศร้าโศก เหล่านี้ ผู้ประพันธ์ดนตรีจะเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางของดนตรีที่ตนเองได้ประพันธ์ขึ้น

สุนทรียะในโสตศิลป์ไทย

ดนตรีไทยนับเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาติ เนื่องด้วยไม่ว่าจะเป็นชนิดของเครื่องดนตรี ที่เป็นเครื่องดนตรีไทย ที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น พัฒนามาจากคนไทยเอง หรือเสียงร้องที่เปล่งวาจาด้วยภาษาไทย เหล่านี้ นับว่าเป็นความงดงามที่น่าภาคภูมิใจ ว่าเรามีลักษณะของความงามในแบบโสตศิลป์ ที่เป็นของตนเอง ในการบรรเลงดนตรีสามารถบรรเลงได้ทั้งมีเนื้อร้องประกอบ และไม่มีเนื้อร้องประกอบ

2.3.3.2 เสียงจากเครื่องดนตรี

ลักษณะการฟังดนตรีลักษณะนี้ ผู้ฟังต้องสร้างจินตภาพขึ้นเอง จากเสียงของดนตรีที่บรรเลง เสียงจากแหล่งกำเนิดจึงมีความหมาย และความสำคัญต่อการรับรู้ โดยเสียงสามารถแสดงถึงวัฒนธรรมพื้นที่

¹⁹⁶ พิชิต ปฐมเจริญโรจน์. (2552). หน้า 7-8

ได้ ยกตัวอย่างเช่น เสียงจากเครื่องดนตรีไทย ที่เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ที่มีความแตกต่างกันแต่ละภูมิภาค ก็จะทำให้ลักษณะของเสียงที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกัน เช่นเสียง สะล้อ หรือซึง ที่เป็นเครื่องดนตรีอันมีเสียงเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนา เสียงโหวด เสียงแคน โปงลาง ที่มีเสียงจากการบรรเลงดนตรี อันเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน หรือกลองชาตรี ทัป ปั่นอก อันเป็นเอกลักษณ์ของเสียงการบรรเลงดนตรีชาวใต้ เป็นต้น นอกจากนี้ การบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากล เช่น กีตาร์ เปียโน ก็จะทำให้บริบทในการฟัง และการสื่อสารความหมายจากขอบเขตของวัฒนธรรมเสียง ชนิดต่างๆ ตามประเภทของเครื่องดนตรี เช่นกัน

ดนตรีไทยนับเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ของคนไทย ที่แสดงควมมีอารยธรรมมายาวนาน ที่ดนตรีไทยเป็นดนตรีที่แสดงถึงความเจริญของชนชาติไทย เป็นเอกลักษณ์ ความเป็นไทยจวบจนปัจจุบันคุณค่าของดนตรีไทยให้ความงามในเรื่องคีตลักษณ์¹⁹⁷ ดนตรีไทยมีลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดนตรีไทยมีความหลากหลาย หากแยกย่อยออกเป็นภูมิภาคต่างๆ สามารถแยกประเภทออกได้ดังดนตรีพื้นบ้าน ตามภูมิภาคต่างๆ ได้อย่างงดงาม น่าฟัง และมีเอกลักษณ์เฉพาะทางการบรรเลงที่เป็นของตนเอง

ดนตรีไทยพื้นบ้าน

1. ดนตรีพื้นบ้านทางภาคเหนือ มีหลายประหลาหลายประเภททั้ง ดีด สี ตี เป่า มีลักษณะการบรรเลงเดี่ยว และบรรเลงเป็นวง ใช้บรรเลงเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง และบรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ เช่นประกอบขบวนแห่ ในเทศกาลต่างๆ คือ ซึง สะล้อ และขลุ่ย นับเป็นรูปแบบดนตรี ที่เป็นเอกลักษณ์ สำคัญของชาวเหนือ เป็นหลักในการดำเนินทำนอง และมีเครื่องประกอบจังหวะ ประเภทกลอง ฉิ่ง ฉาบ อาจมี ข้อง กรับ ประกอบ นิยมเล่นใน

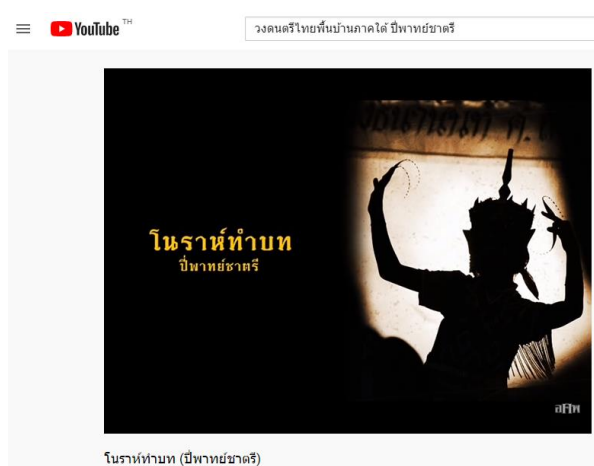
ภาพที่ 2.3.3.2-1 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ¹⁹⁸

¹⁹⁷ คำว่า “คีตลักษณ์ หรือรูปแบบ” มีลักษณะและความสัมพันธ์กับ รูปร่าง, โครงสร้าง,หรือการจัดองค์กร นอกจากนี้รูปแบบยังเปรียบได้กับร่างกายของมนุษย์เราที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย หรือการจัดความเหมาะสมในการวาดภาพ ในดนตรีหมายถึงโครงสร้างที่เป็นแบบแผนในการประพันธ์เพลงมีลักษณะคล้ายกับการประพันธ์ประเภทร้อยกรองที่บอกตำแหน่งของคำที่ต้องสัมผัสหรืออาจมีครุ – ลหุ เช่น บทหนึ่ง ๆ โดยทั่วไปพบว่ามีกำหนดรูปแบบและการแบ่งสัดส่วนต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการจัดจังหวะ หนัก – เบา, ประโยคเพลง (Phrase), ประโยค (Period), จุดพักเสียง (Cadence) และการจบ (ending) สิ่งเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีเพื่อสร้างความรู้สึกที่สมดุลให้แก่ผู้ฟัง (คีตลักษณ์ หรือรูปแบบ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <http://www.musiclib.psu.ac.th/data/western-musuc/Chapter2/chap2-9.htm>)

¹⁹⁸ ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ โดย เอื้อดนตรีสีเขียวเชียงราย สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=KOBHGjrT8d8>

งานบุญทั่วไป ลักษณะการบรรเลงจะดำเนินไปอย่างช้าๆ ไม่ซับซ้อน บอกอุปนิสัยที่อ่อนช้อยนุ่มนวลของชาวเหนือ¹⁹⁹ ภาคเหนือ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงจ้อย เพลงแม่หม้ายค้อม ที่ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนหวาน แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่เรียบง่าย ประกอบประเพณี เช่น ประเพณีเป็ง ประเพณีปอยส่างลอง มีการบรรเลงเป็นวงและบรรเลงเดี่ยว²⁰⁰ เหล่านี้แสดงถึงลักษณะการบรรเลงดนตรี ที่สามารถถ่ายทอดคุณลักษณะ ความรู้สึกทางดนตรีที่แสดงเอกลักษณ์ของดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ

2. ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ จะมีลักษณะแตกต่างจากดนตรีพื้นบ้านของภูมิภาคอื่นๆ คือมีเอกลักษณ์เด่นชัดเรื่องจังหวะ ลีลาดนตรี จะมีจังหวะกระชั้น รุกเร้าหนักแน่น ไม่นุ่มนวล ซึ่งสะท้อน บุคลิก ลักษณะ ของคนใต้ เป็นอย่างดี ปีพาทย์ชาติรี ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโนรา และหนังตะลุง จัดเป็นสัญลักษณ์การแสดงทางวัฒนธรรมของภาคใต้ ในบางโอกาสยังใช้ขบวนแห่งานบุญต่างๆ อีกด้วย เครื่องดนตรีในวงปีพาทย์ชาติรี ประกอบด้วย ปี กลองชาติรี โทน ชาติรี (ทับ) ฆ้องคู่ ฉิ่ง และแกระ²⁰¹ อันแสดงลักษณะของเสียงในแบบดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ได้อย่างโดดเด่น

ภาพที่ 2.3.3.2-2 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคใต้²⁰²

3. ดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถแบ่งได้เป็น พื้นบ้านอีสานเหนือ และพื้นบ้านอีสานใต้ตามลักษณะพื้นที่ เขตวัฒนธรรมทางดนตรี ซึ่งดนตรีพื้นบ้านอีสานใต้ มีอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรปะปนอยู่ โดยลักษณะทางดนตรีใช้บรรเลงเดี่ยว และเป็นวงที่ไม่ใหญ่มาก หากเทียบกับดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือ

ดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมมากกว่า มีวงกลองยาว หมอลำ วงดนตรีพื้นเมือง โปงลาง ฯลฯ เครื่องดนตรีที่สำคัญได้แก่ โปงลาง แคน พิณ โหวด กลอง ซอพื้นเมือง ไหซอง ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง ลักษณะของเพลงสามารถฟังได้ทั้ง เครื่องเดี่ยว และเป็นวง ในการบรรเลงทั้งวง จะคึกคักสนุกสนาน จากลีลาจังหวะ และทำนองที่ประสานกันของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด²⁰³ ซึ่งเป็นบุคลิกทางดนตรี กับการแสดงออกด้วยเสียง จังหวะ ลีลาที่มีรูปแบบเฉพาะของดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

¹⁹⁹ ชมนาด กิจจันทร์ และคณะ. (2546). หน้า 138-139

²⁰⁰ สุรศักดิ์ เพชรคงทอง. (2564) หน้า 254

²⁰¹ ชมนาด กิจจันทร์ และคณะ. (2546). หน้า 139

²⁰² ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคใต้, โดยองคยาพย สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=aTxargtb9Bk>

²⁰³ ชมนาด กิจจันทร์ และคณะ. (2546). หน้า 140-141

ภาพที่ 2.3.3.2-3 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคอีสาน²⁰⁴

4. ดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง จะเน้นไปทางขับร้อง เนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้เขตเมืองหลวง ซึ่งเป็นบริเวณที่แบบแผนแพร่หลายและเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นลักษณะของดนตรีภาคกลาง จึงเป็นรูปแบบดนตรีมาตรฐาน ดนตรีพื้นบ้านจึงหันเหออกไปในด้านของการ ขับร้อง เช่น เพลงเกี่ยวข้าว จะร้องเล่นประกอบกิจกรรมการเกี่ยวข้าวในฤดูเก็บเกี่ยว เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ จะร้องเล่นกันตามโอกาสงานเทศกาลรื่นเริงต่างๆ ส่วนเครื่องดนตรีจะใช้เพียงเครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง และกรับ²⁰⁵ ใช้บทเพลงในการแสดง เช่น เพลงเทพทอง ลำตัด ศิลปะที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บรรเลงเพื่อความรื่นเริง ประกอบพิธีกรรม และบรรเลงเพื่อการสื่อสารมีการพัฒนาในลักษณะผสมผสานกับดนตรีหลวง มีการพัฒนาจากดนตรีปี่และกลองมาเป็นระนาดและฆ้องวง²⁰⁶ การบรรเลงบทเพลงประสานกับบทร้อง ที่มีคำคล้องจอง เป็นลักษณะเฉพาะของดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง ที่แฝงไปด้วยความรื่นเริง สนุกสนาน

ภาพที่ 2.3.3.2-4 ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง²⁰⁷

²⁰⁴ ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคอีสาน , โดยวงศิลป์อีสาน มมส. สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5Zdv2bcQXlg>

²⁰⁵ ชมนาด กิจจันทร์ และคณะ. (2546). หน้า 125

²⁰⁶ สุรศักดิ์ เพชรคงทอง. (2564). หน้า 254

²⁰⁷ ภาพศิลปะดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง , โดยคณะกลองยาวเอกพันธ์ รางวัลโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การประกวดดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ภาคกลาง ปี 2552 โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564

ดนตรีพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งแสดงถึงเอกลักษณ์ในวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ลักษณะนิสัย รสนิยม และสุนทรียภาพของคนในพื้นที่ ที่นับว่าปัจจัยทางสภาพแวดล้อม มีอิทธิพลต่อรูปแบบทางดนตรีบ้านเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ผู้ฟังจะเกิดสุนทรียภาพเกี่ยวกับทางด้านดนตรี จึงสิ่งที่จำเป็นที่จะช่วยให้เกิดความซาบซึ้งในดนตรีได้มากขึ้น ก็คือ

- ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับดนตรี ทั้งทฤษฎีดนตรี และประวัติดนตรี
- การฝึกทักษะปฏิบัติทางดนตรี เช่นการรับร้อง หรือการบรรเลงเครื่องดนตรี
- ทำความเข้าใจกับจังหวะ ซึ่งเป็นพื้นฐานทางดนตรีที่สำคัญ
- ฝึกการฟัง และสร้างประสบการณ์ทางการฟัง

วิธีการดังกล่าวเบื้องต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่สนใจดนตรีเกิดสุนทรียภาพจากคุณค่าทางดนตรีที่ได้รับฟัง หรือบรรเลง จากพัฒนาการทางดนตรี ที่ผู้บรรเลง หรือผู้ขับร้อง จำต้องมีความสามารถในการสื่อสารอารมณ์ของดนตรี ออกมาในสีหน้า และท่าทางแล้วนั้น ปัจจุบันขอบเขตของดนตรีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปะในสาขาอื่นอีกเช่นกัน เช่นการร่ายรำประกอบดนตรี หรือที่เรียกว่า นาฏกรรม คีตกรรม²⁰⁸

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า นอกจากการบรรเลงดนตรีแล้วนั้น ท่วงท่า สีตาของผู้บรรเลงดนตรี ยังนับเป็นการสร้างอรรถรส ในสื่อสารผ่านการแสดงลีลาอารมณ์ของผู้บรรเลงได้เป็นอย่างดี อีกเช่นกัน

2.3.3.3 เสียงจากการร้องเพลงประกอบดนตรี

ได้แก่ โดยดนตรีที่มีเสียงของดนตรี และเนื้อร้องประสานกันมาอย่างดี โดยเนื้อร้องนั้นสามารถกระตุ้น หรือปลุกเร้าให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม

ประวัติการบรรเลงดนตรี ประเภทมีเนื้อร้อง อยู่คู่วัฒนธรรมของชาติมาอย่างยาวนาน เช่นการขับเสภา ที่มีระเบียบของการขับร้อง และการบรรเลงดนตรี อย่างมีแบบแผน โดยปัจจุบันการขับร้อง ในรูปแบบสมัยใหม่ของไทย ได้แสดงพัฒนาการมาเป็นลำดับ จากเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง สู่มโหรีไทย-สากล เหล่านี้ได้อยู่คู่กับสังคมไทย โดยมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ

โดยการบรรเลงดนตรี ประเภทมีเนื้อร้องนี้ ผู้ร้องจะแสดงความรู้สึกของเนื้อหาจากบทเพลงผ่านการบรรเลงดนตรี ที่ได้เรียบเรียงมาเป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น บทเพลง คิดถึง โดยพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ “...เสียงคลื่น ชัดสุด มองเห็นไกลสุดขอบฟ้า มีทะเลทุกเวลา แต่บางทีไม่มีเธอ.... คลื่นซัดหาฝั่ง เหมือนใจร่ำคร่ำครวญหา จากกันไปตามเวลา จากกันให้เธอสุขใจ....”

บทเพลงที่แสดงเนื้อหาเชิงเปรียบเทียบ หรือบางครั้งก็นำเสนอเชิงอุปมา อุปมัย เพื่อสื่อความหมาย ถ่ายทอดความรู้สึกแฝง โดยตรง หรือเชิงนัย นับเป็นการนำความงาม ของวรรณศิลป์ มาใช้ได้อย่างประสานลงตัวไปกับท่วงทำนอง โดยเสียงร้องก็คือเครื่องดนตรีอย่างหนึ่ง นับเป็นความงดงามของการรับรู้ความงามด้านโสตศิลป์ ที่มีความใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด

²⁰⁸ คีตกรรม หรือ ดนตรี คือ เสียงและโครงสร้างที่จัดเรียงอย่างเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งมนุษย์ใช้ประกอบกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเสียง โดยดนตรีนั้นแสดงออกมาในด้านระดับเสียง (ซึ่งรวมถึงท่วงทำนองและเสียงประสาน) จังหวะ และคุณภาพเสียง (ความต่อเนื่องของเสียง พื้นผิวของเสียง ความดังค่อย) นอกจากดนตรีจะใช้ในด้านศิลปะได้แล้ว ยังสามารถใช้ในด้านสุนทรียศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง รวมถึงใช้ในงานพิธีการต่าง ๆ ได้ (คีตกรรม. สืบค้นเมื่อ 12 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

ภาพที่ 2.3.3.3-1 ภาพศิลปะดนตรีลักษณะรูปธรรม, ชื่อเพลงคิดถึง โดยพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์²⁰⁹

ผู้ฟังเนื้อเพลง จะจินตนาการเป็นภาพ ที่เนื้อร้องจากบทเพลงได้บรรยายถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้ฟังมีประสบการณ์เฉกเช่นเดียวกับเนื้อเพลง ก็จะสามารถจินตนาการภาพตามไปด้วยได้โดยง่าย เป็นการโยงเนื้อร้องที่ได้รับฟัง เข้ากับประสบการณ์เดิม เหล่านี้จึงเกิดเป็นความรู้สึกสะเทือนอารมณ์ ซาบซึ้ง และเคลิบเคลิ้ม เป็นเกิดสุนทรีภาพ ในความรู้สึกจากการรับรู้

ทั้งนี้น้ำหนักของเสียง หรือระดับเสียงที่ผู้ร้องบรรยายให้เกิดจินตภาพนั้น ก็เป็นส่วนที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเนื้อหาในบทเพลง เพราะเป็นส่วนสำคัญ ของการสื่อสารความหมายโดยใช้เสียงเป็นสำคัญ มีหลักการ และรูปแบบของการขับร้อง ดังนี้

หลักและวิธีการขับร้อง

การขับร้อง หมายถึง การเปล่งเสียงร้องที่มีทำนอง มีจังหวะที่แน่นอน ซึ่งวิธีการขับร้องโดยทั่วไป ได้แก่ การเปล่งเสียงที่แจ่มใส ร้องด้วยท่าทางที่สบาย หายใจลึกๆ ร้องตรงเสียง และออกเสียงคำชัดเจน แต่เป็นไปตามธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น การขับร้องเดี่ยว การขับร้องหมู่ และการขับร้องประสานเสียง

(1). การขับร้องเดี่ยว เป็นการขับร้องโดยผู้ร้องคนเดียว ผู้ขับร้องจะต้องมีความแม่นยำ ในเรื่องจังหวะ และทำนอง มีพลังเสียง ออกเสียงคำร้องชัดเจน ถูกอักขระวิธี สามารถแสดงท่าทาง สีหน้า ได้สอดคล้องกับลีลา และอารมณ์ของบทเพลง

(2). การขับร้องหมู่ เป็นการขับร้องโดยมีผู้ร้องตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมีทำนองเพลงแนวเดียวกัน ผู้ขับร้องต้องมีความแม่นยำ และความพร้อมเพรียงในเรื่องจังหวะ และทำนอง มีความสามารถในการปรับเสียงให้กลมกลืน เป็นเสียงเดียวกันของทั้งกลุ่ม

(3). การขับร้องประสานเสียง เป็นการขับร้องหมู่ ที่มีผู้ร้องหลายคน และมี 2 แนวทำนองขึ้นไป ผู้ขับร้องจะต้องตั้งสมาธิในการขับร้อง มีความสามารถทางด้านโสตประสาท ในการแยกแยะทำนองเพลงได้ทุกแนว

ทั้งนี้จึงเห็นว่าศิลปะดนตรีลักษณะที่มีเนื้อร้องนอกเหนือจากเนื้อหาที่เป็นส่วนสำคัญในดนตรี จะมีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้ฟังเพลง การแสดงลีลา ท่าทาง อารมณ์ของผู้ขับร้องก็มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างสุนทรีภาพ โดยการใช้เสียง ให้เกิดเป็นภาพในใจ ของผู้ฟังในการสร้างความรื่นรมย์นั้นได้

²⁰⁹ ภาพศิลปะดนตรีลักษณะรูปธรรม, ชื่อเพลงคิดถึง โดยพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://www.youtube.com/watch?v=3BHH6ipHiAk>

สรุปท้ายบท

ความงามของโสตศิลป์ จึงเป็นความงามของเสียง ที่มาจากแหล่งกำเนิด 3 แหล่งด้วยกันคือ เสียงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เสียงที่เกิดขึ้นจากเสียงร้องของมนุษย์ และเสียงที่เกิดขึ้นจากเครื่องดนตรี ลักษณะของเสียงอาจมีเนื้อร้อง โดยดนตรีก็คือ ศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น ที่อาศัยเสียงเป็นสื่อเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน²¹⁰

หรือความงามของบทเพลงประกอบ ก็จะเรียกว่าบทเพลง หรือไม่มีเนื้อร้องประกอบ ก็จะเรียกว่าเพลงบรรเลง และผู้บรรเลงดนตรีประเภทไม่มีเนื้อร้องนี้ จำต้องใช้จินตนาการของผู้ฟังเอง เกิดเป็นรูปแบบความงามในลักษณะจินตศิลป์ และหากมีเนื้อเพลง ความงามเชิงคีตศิลป์ ในคำประพันธ์บทเพลงนั้นๆ ก็เพิ่มสาระในเนื้อเพลง และจะทำให้เกิดจินตนาการเป็นภาพ ที่เนื้อร้องจากบทเพลงได้บรรยายถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ฟังมีประสบการณ์เฉกเช่นเดียวกับเนื้อเพลง ก็จะสามารถจินตนาการภาพตามไปด้วยได้โดยง่าย เป็นการโยงเนื้อร้องที่ได้รับฟัง เข้ากับประสบการณ์เดิม เหล่านี้จึงเกิดเป็นความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ ซาบซึ้ง และเคลิบเคลิ้ม เป็นเกิดสุนทรียภาพ ในความรู้สึกจากการรับรู้ทั้งนี้ น้ำหนักของเสียง หรือระดับเสียงที่ผู้ร้องบรรยายให้เกิดจินตภาพนั้น ก็เป็นส่วนที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเนื้อหาในบทเพลง เพราะเป็นส่วนสำคัญ ของการสื่อสารความหมายโดยใช้เสียงเป็นสำคัญ

เบื้องต้นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่สนใจดนตรีเกิดสุนทรียภาพจากคุณค่าทางดนตรีที่ได้รับฟัง หรือบรรเลง จากพัฒนาการทางดนตรี ที่ผู้บรรเลง หรือผู้ขับร้อง จำต้องมีความสามารถในการสื่อสารอารมณ์ของดนตรีออกมาในสีหน้า และท่าทางแล้วนั้น ปัจจุบันขอบเขตของดนตรีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปะในสาขาอื่นอีกเช่นกัน เช่น การร่ายรำประกอบดนตรี หรือที่เรียกว่า นาฏกรรม คีตกรรม ในศิลปวัฒนธรรมไทย ส่วนในสากล รู้จักกับโดยทั่วไปคือ ศิลปะการแสดง และศิลปะการเต้นรำ แขนงต่างๆ

²¹⁰ สุกีรี เจริญสุข (2538, อ้างอิงใน มัย ตะติยะ, 2562). หน้า 41

เอกสารอ้างอิง :

ขนาด กิจจันทร์ และคณะ. (2546). *สุนทรียภาพของชีวิต*. เสมาธรรม.

ชาญ ชัยพงศ์พันธุ์. เอกสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก [https://so02.tci-thaijo.org > article](https://so02.tci-thaijo.org/article).

คณะกลองยาวเอกพันธ์ รางวัลโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การประกวดดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ภาคกลาง ปี 2552 โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://www.youtube.com/watch?v=Qa8eL4uXTP4>

คีตกรรม. สืบค้นเมื่อ 12 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/thecreatureofgod/8u9dii>

คีตลักษณ์ หรือรูปแบบ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <http://www.musiclib.psu.ac.th/data/western-musuc/Chapter2/chap2-9.htm>

เครื่องดนตรีวิสตูกอล์ฟตัว โดย William Wei เป็นผู้เผยแพร่คลิปวิดีโอ สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=FqJdzYY_Fas

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *สังคีตนิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ผดุง พรหมมูล และคณะ. (2545). *ศิลปะ*. ประสานมิตร.

พิชิต ปฐมเจริญโรจน์. (2552). *ดนตรีไทย*. พีบีซี จำกัด.

พินแก้ว โดยวีระพงษ์ ทวีศักดิ์ เผยแพร่โดย Smart SME สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=9bwrfDCxWs>

เพลงคิดถึง โดยพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3BHH6ipHiAk>

มัย ตะดิยะ. (2562). *สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์*. วาดศิลป์.

วงศิลป์อีสาน มมส. สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5Zdv2bcQXlg>

สุรศักดิ์ เพชรคงทอง. (2564). การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น. บทความวิจัยออนไลน์ *วารสารจุฬานาครทรรศน์ออนไลน์*, 8(2), 254-268.

เสียงประสาน. สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/เสียงประสาน>

องคัพยพ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=aTxar9Bk>

องค์ประกอบของดนตรีสากล สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/music1_1/lesson2/Inter.html

เขื่อนดนตรีสี่เขียวเชียงราย สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=KOBHGjrT8d8>

Acapella เผยแพร่โดย Yoon Choi สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=Kbb2u_OcabM

ASMR สถานที่จริง เผยแพร่โดย Techy Kid สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=0mYzMm1DwrA>

ASMR by asmr zeitgeist สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=QjzlGyxLZyg&t=140s>

Beatbox by Neil blurs เผยแพร่โดย Asia's Got Talent สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CPKq9sDis2M>

Cat Navi Desk สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=7Nn7NZI_LN4

Donald W. Crawford. (1987). Aesthetics in Discipline-Based Art Education. *The Journal of Aesthetic Education, Summer, 1987. 21(2)*, pp.227-239.

Gordon Monahan เมื่อปี 1989-2013 สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=yIP-oiu5GYk>

johnnielawson สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=d0tU18Ybcvk>

Napatsakorn c. มาทำความรู้จักกับ ASMR. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://library.mju.ac.th/pr/?p=11202>

R. Murray Schafer and Soundscapes เผยแพร่โดย Zeinah Kalati สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=e_-zWOydMsl

Spypon. ดนตรีพอเพียง เสียงดนตรีสังเคราะห์จากปากมนุษย์ สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/thespypon/dntri/beatbox>

Thanland Visit to the Akha People near Chiang Rai (sd-video) โดย Harry Mateman เป็นผู้เผยแพร่ภาพและเสียง สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CZWwXeqLXol&t=1s>

Tonality สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://en.wikipedia.org/wiki/Tonality>

Truax Barry (2001). *Book Reviews (Continued)*. online. p 42-44.

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

เรื่องต้นกำเนิดเสียง

จงใช้ข้อคำตอบต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อ 1 – 5.

ก. เสียงที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ

ข. เสียงที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม

ค. เสียงที่เกิดขึ้นจากมนุษย์

ง. เสียงที่เกิดขึ้นจากเครื่องดนตรี

1. เสียงคลื่นทะเลซัดเข้าชายหาด.
2. เสียงเห่า หอน ของสุนัข.
3. เสียงลมพัดกระดัง.
4. เสียงขลุ่ยไม้ไผ่.
5. เสียงผิวปาก.

เรื่องดนตรีพื้นบ้าน

จงใช้ข้อคำตอบต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อ 6 – 9.

ก. ดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือ

ข. ดนตรีพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ค. ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้

ง. ดนตรีพื้นบ้านภาคกลาง

6. มีลักษณะเรียบง่าย มีจังหวะ ทำนองสนุกสนาน ง่ายๆ
7. มีลักษณะจังหวะทำนองสนุกสนาน มีการใช้คำที่สัมผัสคล้องจอง
8. มีสำเนียงเนิบช้า อ่อนหวาน
9. มีลักษณะจังหวะ ทำนองหนักแน่น คึกคัก

เรื่องการบรรเลงดนตรี

จงใช้คำตอบต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อ 10 – 14.

ก. การบรรเลงดนตรี ประเภทไม่มีเนื้อร้อง

ข. การบรรเลงดนตรี ประเภทมีเนื้อร้อง

10. เพลงชาติไทย.
11. เพลงไทยเดิม.
12. เพลงบรรเลง.
13. เพลงสากล.
14. เพลงดุริยางค์.

ส่วนที่ 2 ให้อธิบายด้วยวิธี การวิจารณ์

เรื่องการฟังเสียงดนตรี

ให้นำเสนอ และอธิบายประสบการณ์ในสไตล์ศิลปะของตนเอง.

15. โดยปกติ มีพฤติกรรมในการฟังดนตรีอย่างไร (การฟังอย่างผ่านหู, การฟังอย่างรู้ตัว, หรือการฟังอย่างตั้งใจจริง).
16. ให้นักศึกษาเลือกนำเสนอสุนทรียะเสียงจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม หรือเสียงร้องของตนเอง หรือเสียงดนตรีที่ตนเองบรรเลง เป็นเวลา 30 วินาที.

17. ให้แสดงการวิจารณ์ผลงานโสตศิลป์ ที่ตนเองสนใจ โดยใช้แบบวิเคราะห์ผลงานประกอบการอธิบาย เรื่อง สุนทรียะในผลงานโสตศิลป์.

แบบวิเคราะห์ผลงานสุนทรียะในผลงานโสตศิลป์	
1. ข้อมูลผู้วิเคราะห์	
ชื่อ.....	สกุล..... เลขที่.....
ชั้นปี.....	สาขา..... คณะ.....
2. ข้อมูลผลงาน	
ชื่อผลงาน.....	ชื่อผู้สร้างสรรค์.....
ประเทศ.....	ประเภท..... เวลา..... นาที วัสดุ.....
ปีที่สร้าง.....	แหล่งอ้างอิง.....

1. ผู้วิจารณ์แสดงความสามารถทางการเห็นศิลปะวัตถุ (Seeing the Art Object)
2. ผู้วิจารณ์แสดงความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย (Appreciation and Interpretation)
3. ผู้วิจารณ์ประเมินด้วยการวิเคราะห์ (Critical Evaluation)
4. ผู้วิจารณ์อธิบายการสร้างความงาม (Artistic Creation)
5. ผู้วิจารณ์อธิบายความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context)

*อ้างอิงจาก Donald W. Crawford. (1987). หน้า 231-236

เฉลย

1. ก 2. ก 3. ข 4. ง 5. ค 6. ข 7. ง 8. ก 9. ค 10. ข 11. ข 12. ก 13. ข 14. ข

บทที่ 2.4

สุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์

ผสมผสานศิลป์ (Mixed art) คือ รวมการใช้ทั้งประสาทสัมผัสทั้งตา หู และอื่นๆ รวมทั้งมีการนำเอาคุณลักษณะ และคุณสมบัติของศิลปะสาขาอื่นๆ มาใช้ร่วมผสมผสาน เช่น การเต้นรำ การแสดง ละคร ภาพยนตร์ หรืองานประเภทต่างๆ ของศิลปะสมัยใหม่ และศิลปะร่วมสมัย ซึ่งมักนิยมนำเอาศิลปะสาขาอื่นๆ มาใช้ร่วมในผลงานชิ้นเดียวกัน²¹¹ จึงอาจกล่าวได้ว่าผสมผสานศิลป์ คือการนำผลงานศิลปะสาขาอื่นๆ มาผสม ประกอบรวมเป็นผลงานชิ้นใหม่ ที่มีใช้แค่การใช้สื่อที่หลากหลายอย่างศิลปะจิตรกรรมสื่อผสมที่เรียกว่า Mixed media art แต่ในที่นี้คืองานศิลปะที่ต้องใช้ผัสสะตั้งแต่ 2 ผัสสะขึ้นไปในการรับรู้ความงาม กล่าวคือประกอบด้วยทั้งทัศนศิลป์ และโสตศิลป์ ดังเช่นพัฒนาการทางดนตรี หากมีการแสดงลีลา ท่าทางอย่างเป็นเรื่องเป็นราว ร่วมกับการใช้ดนตรีประกอบการแสดงแล้วนั้น เหล่านี้จึงเรียกว่าผสมผสานศิลป์ ล้วนมีความสำคัญประกอบกัน ไม่น้อยกว่ากันเลย

2.4.1 สุนทรียะในนาฏศิลป์ และคีตศิลป์

จากพฤติกรรมตอบสนองต่อเสียงรบกวนของมนุษย์ อาจเคาะ โยกตัว กระโดดโลดเต้นไปตามจังหวะของเสียงที่เหมือนแรงกระตุ้นให้เกิดความคล้อยตาม พฤติกรรมตอบสนองที่แสดงออกมานี้อาจนับได้ว่าเป็น “นาฏย” ที่ได้เกิดขึ้นมาไล่เลี่ยกับการเกิดของดนตรี และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออำนาจลึกลับ ทั้งดนตรีและการรำ การเต้นก็ได้ถูกนำมาตอบสนองต่อความเชื่อ ในลักษณะของการบวงสรวงอ้อนวอน โดยมีการดัดแปลงจังหวะลีลา ให้แตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของความเชื่อ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า จากความเชื่อ และการสนองตอบต่อความเชื่อนี้ ทำให้เกิดพัฒนาการลำดับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์²¹² โดยนาฏย จึงกล่าวได้ว่าเป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดง ท่าทาง และลีลาของมนุษย์

นาฏกรรม (นาตตะก่า) น. การละครหรือการฟ้อนรำ เกี่ยวกับการเต้นรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และหมายความรวมถึงการแสดงโดยวิธีใดด้วย²¹³ ในที่นี้จึงกล่าวได้ว่านาฏกรรม และคีตกรรม (Drama and Music) เป็นศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดง และดนตรี ซึ่ง Dramatic หมายถึงอย่างละคร คำนี้ใช้ในทางทัศนศิลป์ หมายถึง ท่าทางของผู้คนที่มีการทำท่าทางอากัปกริยาราวกับตัวละคร ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ²¹⁴ เป็นความงามที่ใช้ลีลา เพื่อแสดงท่าทาง ลีลา เป็นสื่อการแสดงออก ส่วนคีตกรรม หรือดนตรี คือการ

²¹¹ กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). หน้า 76

²¹² ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2525). หน้า 42

²¹³ ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). หน้า 576

²¹⁴ กำจร สุนพงษ์ศรี. (2559). หน้า 193

เรียบเรียงความงามของเสียง ผสานจินตศิลป์ สร้างสรรค์ให้เหมาะสม ประสานในสัดส่วนที่พอดี หรือมีเอกภาพ โดยที่นี้อาจแบ่งได้ตั้ง นาฏกรรม และคีตกรรมไทย กับ นาฏกรรม และคีตกรรมตะวันตก

สุนทรียะในนาฏศิลป์ และคีตศิลป์ (Drama and Music) คือ ศิลปะในการร่ายรำ และการบรรเลงดนตรี เป็นการแสดงออกถึงความงามโดยใช้ลีลา ท่าทางเป็นสื่อ ด้วยมีดนตรีเป็นการสร้างสรรค์ความงามโดยการเรียบเรียงเสียง สูง-ต่ำ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักวิชา ความรู้สึก จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ผสมผสานกัน อย่างได้สัดส่วนที่พอดี เกิดเป็นผลงานที่มีความเป็นหนึ่งเดียว หรือเอกภาพ หลักวิชาที่เห็นได้ชัด สำหรับวิจิตรศิลป์แขนงนี้คือ จังหวะ (Rhythm) การซ้ำ (Repetition) เป็นจังหวะที่มีหน่วยลักษณะเหมือนเดิมทุกอย่าง เช่น ยกมือซ้ำ โยกตัวซ้ำ สลับเท้าซ้ำ หรือเสียงสั้นซ้ำกัน เสียงยาวซ้ำกัน เสียงสูงซ้ำกัน เสียงต่ำซ้ำกัน อย่างนี้จะใช้ในกรณี ย้ำเน้นให้ชัดเจน หรือแสดงพลังให้หนักแน่นของความรู้สึก บ้างมีการสลับ (Alternation) เป็นจังหวะที่มีหน่วย 2 ลักษณะ กลับกันไปมา เช่น ยกมือ-สลับเท้า โยกหัว-สลับเท้า หรือเสียงสั้นๆ-ยาวๆ เสียงสูงๆ-ต่ำ ๆ การสลับกันไปมาอย่างนี้ ทำให้เกิดความหลากหลาย (Variety) ตามหลักของความงาม ส่วนการแปร (Progression) เป็นจังหวะที่หน่วยแปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ มีจำนวนมากกว่าสองจังหวะ เช่น ยกมือ โยกตัว-สลับเท้า นอน-นั่ง-เดิน เสียงสั้น-กลาง-ยาว เสียงต่ำ-กลาง-สูง-สูงมาก การแปรเป็นการสร้างความหลากหลายเดียวกับการสลับ เห็นได้ว่าทั้งการแปร และการสลับ ล้วนเป็นตัวแปร (Variants) ของการซ้ำ แต่เพื่อมิให้เกิดการเบื่อหน่ายจากการซ้ำ ที่เหมือนกัน จึงพัฒนาการซ้ำที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป²¹⁵ สามารถแสดงจังหวะของการซ้ำได้ เป็นลำดับตัวเลข ดังนี้

สุนทรียภาพในนาฏศิลป์

จังหวะ (Rhythm)

การซ้ำ (Rhythm)	1 1 1 1 1 1 1 1 1
การสลับ (Alternation)	1 2 1 2 1 2 1 2 1 2
การแปร (Progression)	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ทั้งนี้ให้พิจารณาในท่า รำรามาตรฐานซึ่งแปรเปลี่ยนไปได้ถึง 10 เพลง ในแต่ละเพลง มีท่าซ้ำ และสลับสอดประสานกันไปมา เป็นท่ารำ ที่สวยงาม และมีเอกภาพ สรุปได้ว่า จังหวะในนาฏศิลป์นั้นสัมพันธ์กับจังหวะของดนตรีเป็นอย่างมาก และจังหวะของนาฏศิลป์ แสดงออกมาให้เห็นรูปแบบของการซ้ำในลักษณะต่างๆ ดังกล่าว นับเป็นการจัดระเบียบของความงาม ความสุนทรีย์ได้อย่างน่าดู น่าชม ดังยกตัวอย่างเพิ่มเติมในนาฏศิลป์ และคีตศิลป์พื้นบ้านของไทย

²¹⁵ นิวัติ หะนนท์. (2540). หน้า 28-29

ภาพที่ 2.4.1-1 ภาพรำวงมาตรฐาน²¹⁶

2.4.1.1 นาฏศิลป์ และคีตศิลป์พื้นบ้าน

นาฏกรรม หรือศิลปะการแสดงที่เป็นวัฒนธรรมประจำถิ่น เรียกว่า นาฏศิลป์พื้นบ้าน มีลักษณะ หมายถึง ศิลปะการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้มีท่วงทีลีลางดงามตามลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น นอกจากนี้ในการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ยังมีดนตรีพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้นๆ บรรเลงด้วยท่วงทำนอง หรืออาจมีการขับร้องประกอบตามลักษณะความนิยมของท้องถิ่นร่วมอยู่ด้วย²¹⁷ มีลำดับพัฒนาการทางการแสดงออกตามความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ในสังคมนั้นๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยปัจจัยสิ่งแวดล้อมเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์พื้นบ้านของตน จึงมักสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการทำมาหากิน ของผู้คนในวิถีชีวิตชนบท ดังนั้น นาฏศิลป์พื้นบ้านในแต่ละภูมิภาค จึงมีลักษณะเฉพาะอันโดดเด่นของตนเอง

การกำเนิดของฟ้อนรำไทยในชั้นแรก และดั้งเดิมทีเดียวไม่เกี่ยวกับการละคร แต่เป็นการฟ้อนรำเพื่อแสดงความรื่นเริงยินดี เพื่อให้เกิดความสวยงาม ที่สามารถเห็นได้ด้วยตา และเข้ากับจังหวะดนตรี ซึ่งมีปรากฏอยู่ทั่วไปในแถบชนบทของประเทศไทย อาจเป็นการแสดงความรื่นเริงยินดีที่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้มากมาย เพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่เดินทางมาเยือน หรือเพื่อฉลองความยินดีอื่นๆ²¹⁸ การฟ้อนรำในช่วงแรกจึงเป็นสิ่งนิยมภายในท้องถิ่นชุมชนของตน ถัดมาในยุคหลังการได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเมืองหลวง ที่ให้ความอิสระดั่งก่อนที่สืบทอดกับมาอย่างเรียบง่ายมีการปรับเปลี่ยน ให้มีแบบแผนมากขึ้น เช่นนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง, นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ, นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน และนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้

(1). นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง

ลักษณะของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ รำโทน รำเถิดเทิง รำวง และระบำต่างๆ²¹⁹ เป็นประเพณีการละเล่นพื้นเมือง เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน จึงมักมีการประดิษฐ์และ

²¹⁶ ภาพรำวงมาตรฐาน สืบค้นเมื่อ 24 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=SBzE-pCjQlo>

²¹⁷ ระวีวรรณ วรณวิไชย. (2544). หน้า 28

²¹⁸ ศีกฤทธิ์ ปราโมช (2541, อ้างอิงใน ระวีวรรณ วรณวิไชย, 2544). หน้า 30

²¹⁹ ระวีวรรณ วรณวิไชย. (2544). หน้า 32

คิดทำรำใหม่ๆ โดยศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคกลางของไทยส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการตอบโต้ด้วยคารมโวหาร ที่คมคาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.เพลงที่นิยมเล่นในน้ำ ได้แก่ เพลงเรือ ฯลฯ 2.เพลงที่นิยมเล่นในหน้า เกี่ยวข้าว นวดข้าว ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว ฯลฯ 3.เพลงที่นิยมเล่นในหน้าสงกรานต์ และใกล้เคียง ได้แก่ เพลงพืชมธุรา เพลงพวงมาลัย ฯลฯ และ 4.เพลงที่นิยมร้องทั่วไปไม่จำกัดเทศกาล ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ฯลฯ²²⁰ นับเป็นการแสดงการร่ายรำ ประกอบการแสดงที่มีบทร้อง มีสัมผัสคล้องจอง มีสุนทรีเยที่น่ารื่นรมย์อย่างไทยประเพณี ที่งดงาม

ภาพที่ 2.4.1.1-1 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง²²¹

ภาพที่ 2.4.1.1-2 ภาพเพลงเรือ²²²

²²⁰ ระวีวรรณ วรณวิไชย. (2544). หน้า 32

²²¹ ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง, เพลงรำ กลองยาว (รำเกิดเทิง) โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Dyqlyts55M>

²²² ภาพเพลงเรือ โดยศรีนวล ขำอาจ สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5tXTZC4OVHM>

(2). นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ

ลักษณะของการแสดงพื้นบ้านภาคเหนือ จะได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจาก ไทยน้อย ไทยใหญ่ เงี้ยว พม่า และชาวเขาเผ่าต่างๆ จนทำให้ลักษณะการฟ้อน²²³ ของภาคเหนือมีลักษณะของชนชาติต่างๆ เหล่านี้ผสมผสานอยู่ เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศแวดล้อมไปด้วยป่า และภูเขาสูง ที่อุดมสมบูรณ์ ความสะดวกในการติดต่อกับอารยธรรมต่างถิ่น อารยธรรมชายขอบหลากหลายชาติพันธุ์

การฟ้อนเมืองเหนือ เป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองที่ผู้แสดงแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายพื้นเมือง ฟ้อนรำด้วยลีลาอ่อนช้อย พร้อมเพรียง เข้ากับเสียงดนตรีพื้นเมืองที่บรรเลงประกอบ การฟ้อนของชาวเหนือ ไม่ดำเนินเป็นเรื่องราว ในสมัยโบราณการฟ้อนจะแสดงเฉพาะในวันสำคัญ ในพระราชฐานเท่านั้น เช่น ในคุ้มหลวง ส่วนผู้ฟ้อนก็ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้านาย หรือเชื้อพระวงศ์ฝ่ายในทั้งสิ้น²²⁴ ถัดมาพัฒนาการการฟ้อนแบบพื้นเมืองภาคเหนือได้มีการปรับเปลี่ยน เป็นการฟ้อนที่ปรากฏในบทธะคร ซึ่งเป็นที่นิยมในราชสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แก่ ฟ้อนรัก ฟ้อนลาวดวงเดือน ฟ้อนลาวแพน ฟ้อนลาวดวงดอกไม้ หรือฟ้อนมาลัย ฯลฯ การปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาการของการฟ้อนล้านนานั้นเป็นความเจริญทางสังคม การศึกษา และการติดต่อกับประเทศสยาม อิทธิพลของ “รำไทย”

ภาพที่ 2.4.1.1-3 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ²²⁵,

ในราชสำนักสยามซึ่งมีแบบแผน จึงเข้ามาเกี่ยวพันกับการฟ้อน พื้นเมืองของล้านนา ทำให้รู้ลักษณะ และท่าทางลีลา มีการปรับเปลี่ยนไป²²⁶ ซึ่งในปัจจุบันการฟ้อนได้มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา และมีการประดิษฐ์ท่ารำให้มีความร่วมสมัยและขยายความนิยมออกไป ดังที่รู้จักโดยทั่วกัน เช่น ฟ้อนสาวไหม และฟ้อนบูชาพระประทีป

²²³ คำว่า “ฟ้อน” เป็นภาษาถิ่น หมายถึง การแสดงออกด้วยท่าทางต่างๆ โดยธรรมชาติ หรือปรุงแต่งแล้วก็ตาม ตรงกับคำว่า “รำ” ในภาษาถิ่นภาคกลาง ด้วยเหตุนี้ ชาวล้านนา หรือชนชาวเหนือที่ปัจจุบัน เรียกว่า “ล้านนา” จึงเรียกกระบวนชุดรำต่างๆ ของตนทั้งหมดว่า “ฟ้อน” มาตั้งแต่อดีต เช่น ฟ้อนแห่ครัวทาน ฟ้อนผี ฟ้อนม่าน ฟ้อนเงี้ยว ฯลฯ (ระวีวรรณ วรรณวิไชย. 2544. หน้า 234)

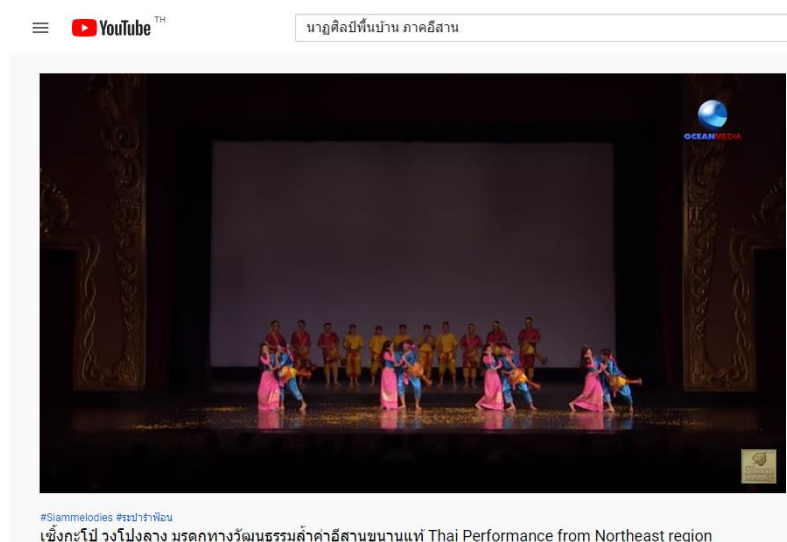
²²⁴ ระวีวรรณ วรรณวิไชย. 2544. หน้า 35-36

²²⁵ ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ, ฟ้อนสาวไหม-ฟ้อนบูชาพระประทีป โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และวิทยาลัยนาฏศิลปะสุโขทัย ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2556 สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=JTWUuRSLcR0>

²²⁶ ธีรยุทธ ยวงศรี (2540, อ้างอิงใน ระวีวรรณ วรรณวิไชย, 2544). หน้า 37

(3). นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน

จากลักษณะสภาพด้านภูมิศาสตร์ที่แบ่งเป็นกลุ่มอีสานเหนือ และกลุ่มอีสานใต้ นั้น กลุ่มอีสานเหนือมีเทือกเขาภูพานกั้นแบ่งบริเวณนี้ออกเป็นที่ราบตอนบน ซึ่งเรียกว่า “แอ่งสกลนคร” ได้แก่ จังหวัด กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม หนองคาย อุดรธานี สกลนคร มหาสารคาม ร้อยเอ็ด เลย มุกดาหาร ยโสธร และอุบลราชธานี ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยอีสาน หรือภาษาลาว นาฏศิลป์พื้นบ้านของชาวอีสานเหนือส่วนใหญ่ เป็น “หมอลำ” ซึ่งหมายถึง นักร้องเพลงพื้นเมืองอีสาน มีลำอยู่หลายทำนอง เช่น ทำนองลำสั้น หรือลำกลอน ลำยาว หรือลำล่องของ ลำเต้ย ลำเพลิน และนอกเหนือจากหมอลำแล้ว ก็มีการ “เซิ้ง” ซึ่งก็เป็นพื้นฐานการรำรำของชาวบ้านทุกรุ่นทุกวัน²²⁷ ส่วนกลุ่มอีสานใต้เป็นอิทธิพลจากตั้งแต่สมัยขอมมีอำนาจ ศิลปะการดนตรี และการแสดง การละเล่นในที่นี้ก็คือ ลิเกเขมร กันตรึม อาฮาย เป็นต้น²²⁸ การแสดงพื้นบ้านของภาคอีสานส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง เร้าใจ เพื่อความรื่นเริง บันเทิง สนุกสนาน

ภาพที่ 2.4.1.1-4 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน²²⁹

(4). นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้

นาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้ จัดว่ามีเอกลักษณ์โดดเด่น เฉพาะตัว หนักแน่น แต่มีความอ่อนช้อย เอกลักษณ์เฉพาะตัวของภูมิภาคตนเองอย่างชัดเจน ปรากฏอยู่ในชุดการแสดง โดยเฉพาะการแสดงโนรา²³⁰ ถือว่าเป็นศิลปะการแสดงที่เก่าแก่ ดั้งเดิม ที่ได้รับการสืบทอดสู่รุ่นต่อรุ่น หลายร้อยปี

²²⁷ ระวีวรรณ วรณวิไชย. 2544. หน้า 38-39

²²⁸ ระวีวรรณ วรณวิไชย. 2544. หน้า 40

²²⁹ ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน, เซิ้งกะโป๋ โดยศิษย์นาฏศิลป์ ณ โรงละครแห่งชาติ วันที่ 22 สิงหาคม 2558 สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย.

2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=zuJ_iD5m-aU

²³⁰ โนรา หรือ มโนห์รา (เขียน มโนรา และ มโนราห์ ก็มี) เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดกันมานาน และนิยมกันแพร่หลายในภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่อง และบางโอกาสมีบางส่วนแสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม (สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2542, อ้างอิงใน พิทยา บุขรรรัตน์, 2556). หน้า 7

ภาพที่ 2.4.1.1-5 ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้²³¹

ด้วยได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซีย และการหลอมรวมศิลปวัฒนธรรม ในแบบ พหุวัฒนธรรมจะเห็นได้ว่าการแสดงของภาคใต้นี้ แตกต่างไปจากภาคอื่นๆ ที่กล่าวมาอย่างชัดเจน โดยอาจแบ่งเป็น การละเล่นที่นิยมในกลุ่มไทยพุทธ เช่น กาหลอ คำตัก เพลงกล่อมทารก เพลงเรือ เพลงนา สวดมาลัย โตะครีมนั่ง ตะลุง และมโนรา ฯลฯ และส่วนการละเล่นที่นิยมในกลุ่มไทยมุสลิม ได้แก่ ลิเกฮูลู เพลงตันหยง รองเง็ง ชัมเอง ดาระ และวายังเซียม ฯลฯ ส่วนการละเล่นที่นิยมทั้งในกลุ่มไทยพุทธและกลุ่มไทยมุสลิม ได้แก่ ลิเกป่า²³²

อาจกล่าวได้ว่านาฏกรรมพื้นบ้าน เป็นเหมือนภาพสะท้อนวิถีวัฒนธรรมของผู้คนใน ชุมชน การแสดงออกอันเป็นเอกลักษณ์นี้ อยู่คู่มากับบรรพชน สู่คนรุ่นปัจจุบันได้อย่างสมภาคภูมิ

2.4.1.2 นาฏกรรม และคีตกรรมในสังคมปัจจุบัน

โดยนาฏกรรมไทยจะดำรงอยู่ในความนิยมของผู้คนต่อไปได้นั้น จำต้องมีการพัฒนา หรืออนุรักษ์ในแนวทางที่เหมาะสม ทั้งอาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามเทคนิค และสังคม คงจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยง ไม่ได้ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่าใครจะเป็นผู้ปรับเปลี่ยนงานอนุรักษ์ เพราะมาตรฐานเก่าน่าจะเป็นคลังที่คนรุ่นใหม่ สามารถเบิก ใช้ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่การนำไปใช้นั้น ไม่น่าจะเป็นการทำซ้ำอยู่เสมอไป หากควรจะนำไปเป็นฐานสำหรับการ พัฒนานาฏกรรมสมัยที่เป็นของไทยขึ้น²³³ ปัจจุบันเราจึงเห็นพัฒนาศิลปะการแสดงในลักษณะ ที่มีการผสมผสานทาง วัฒนธรรม ด้วยการเปิดรับวัฒนธรรมจากต่างชาติ จนเป็นที่แพร่หลายในสังคมไทย นอกเหนือจากศิลปะการแสดงของ ไทยที่เป็นศิลปะการแสดงแบบประเพณี (Thai traditional performance) หรือที่คนไทยใช้เรียกศิลปะประเภทนี้ของ ตนว่า รำไทย, นาฏศิลป์ แล้วนั้น พัฒนาการทางด้านนาฏกรรมของไทย ก็มีลำดับพัฒนาการมาตามยุคสมัย โดย นาฏศิลป์สากล (Dance) ในสังคมไทย มีทั้งถูกจัดระเบียบเป็นทางการ มีการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา และ การสร้างสุนทรียะในแบบครุพักลักจำ แบบขาดความถูกต้องของ Line เช่น การเต้นของหางเครื่อง หรือ Dancer

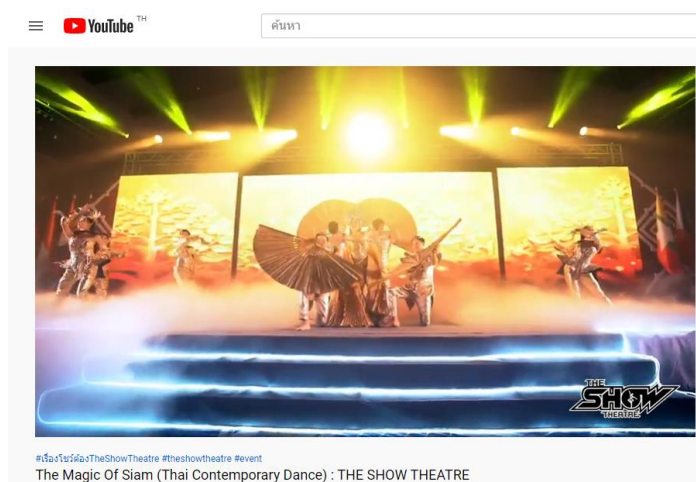
²³¹ ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้, รำโนรา การแสดงซัดทำโนราตามภาษาดนตรี โดยธรรมนิธย์ นิคมรัตน์ และคณะ ในงานการแสดง พื้นบ้านอาเซียน 4-8 กันยายน 2558 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก

<https://youtu.be/cirg8qOFkJc>

²³² สุมิตร เทพวงษ์ (2541, อ้างอิงใน ระวีวรรณ วรณวิไชย, 2544). หน้า 44

²³³ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2534, อ้างอิงใน พงษ์สิทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2544). หน้า 15

ประกอบเพลง ซึ่งลักษณะศิลปะการเคลื่อนไหว สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ อาจสืบเนื่องมาจากความไม่สมดุลของความต้องการของตลาด หรือผู้บริโภค กับผู้สร้างงานศิลปะ จึงเกิดบรรดาศิลปินตัวปลอมแอบอ้างเป็นผู้ประดิษฐ์ทำเต็นเกิดขึ้น ผนวกกับนายทุนส่วนหนึ่งก็ขาดความรู้ ความเข้าใจในศิลปะประเภทนี้ จึงมองนาฏศิลป์

อ้างแล้ว ภาพที่ 1.3.2.3-2 ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย²³⁴

สากล เป็นการเคลื่อนไหวแบบลูกผสมที่ขาดสัญชาติ กำหนดสายพันธุ์ไม่ได้ และต้องยอมรับว่าเรายังขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ที่เข้าใจกระบวนการประดิษฐ์ทำเต็นในงานนาฏศิลป์สากล²³⁵ ซึ่งผลงานนาฏศิลป์สากลที่มีการเรียนการสอนในประเทศไทยส่วนใหญ่มักเป็นตามแบบตะวันตกเดิม ในส่วนใหญ่ มีอยู่บ้างที่พยายามปรับความคิด นำเอาลักษณะไทยเข้าไปสอดแทรก อาศัยพื้นฐานเพื่อให้เป็นแบบร่วมสมัย เช่น ในเรื่อง Line ของร่างกายจากบัลเล่ต์ ลีลาจังหวะการเต้นที่ร่วมสมัย แจ๊สด้านซ์ แจ๊สฮิปฮอป (Jazz Hiphop) และการใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายตามวิธีของนาฏศิลป์ร่วมสมัย (Contemporary dance)²³⁶ ซึ่งการพัฒนาศิลปะการเต้น ลีลาท่าทาง ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เป็นสุนทรียะการแสดง โดยอาศัยโสตศิลป์ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมไทยไม่น้อย

2.4.2 ศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์

ศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์ เป็นศิลปะกลุ่มผสมผสานศิลป์ และเหตุที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ก็เพราะเนื่องจากมีศิลปะหลายแขนงเข้ามาประกอบกัน เช่น การใช้เสียงพูด เสียงดนตรี การใช้บทวรรณกรรม การใช้ภาพจิตรกรรม การใช้ภาพถ่าย การออกแบบสร้างฉาก สถาปัตยกรรม ของตกแต่ง ประติมากรรม และอื่นๆ เหล่านี้ จึงนับได้ว่ามีการรวมศาสตร์ทางศิลปะอย่างมากเข้าด้วยกัน ทั้งนี้สามารถแยกแยะรายละเอียดได้ดัง

2.4.2.1 ศิลปะการแสดง (Performance art)

ศิลปะการแสดง เป็นศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับการควบคุมบุคลิก ลักษณะท่าทาง พฤติกรรม และสีหน้าของมนุษย์ เป็นงานศิลปะแขนงหนึ่งนั้น เรียกว่า “การแสดง” จากปรากฏการณ์ในสังคมไทย ปัจจุบัน คำนี้จะครอบคลุมถึงงานนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากล ละครเวที ละครโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ซึ่งทั้งนี้ก็ล้วน

²³⁴ ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย, ชุดการแสดงมนโหร (Manohra) โดยTheShowTheatre สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3hGvY8-FbOA>

²³⁵ พงษ์ ฤกษ์ศรี (2544). หน้า 18

²³⁶ พงษ์ ฤกษ์ศรี (2544). หน้า 19

แต่เป็นงานศิลปะที่มีธรรมชาติเฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป²³⁷ ซึ่งศิลปะการแสดงมีอยู่หลายลักษณะ และมีพัฒนาการปรับเปลี่ยนมาเป็นลำดับตามยุคสมัย

การทำความเข้าใจศิลปะการแสดง จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้พฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะ ทางบุคลิก ท่าทาง สีหน้า น้ำเสียงคำพูดอื่นๆ ที่สะท้อนการแสดงออกทางกายภาพ เหล่านี้ จะช่วยให้เราได้เรียนรู้ความเป็นมนุษย์ได้ดีขึ้น เข้าใจเจตนาของบุคคล เปรียบเหมือนตัวละคร ที่แสดงพฤติกรรมเป็นคนดี คนร้าย หรืออื่นๆ ศิลปะการแสดงอยู่ใกล้ตัวในชีวิตประจำวันของเราอย่างแนบแน่น จนบางครั้งเราอาจแยกไม่ออกว่าพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการแสดง หรือเป็นธรรมชาติของคนนั้นๆ

ทั้งนี้ยังมีศิลปะการแสดงประเภท ศิลปะเปอร์ฟอร์แมนซ์อาร์ต (Performance art) ที่จัดเป็นผลงานวิจิตรศิลป์ ลักษณะหนึ่ง โดยศิลปินใช้การแสดงเป็นสื่อในการแสดงออกทางศิลปะ โดยศิลปะการแสดงประเภทนี้เป็นศิลปะการแสดงโดยใช้การควบคุมท่าทาง และสีหน้าของตนเอง และมีจุดมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ลักษณะการสร้างศิลปะเพื่อศิลปะ ทั้งนี้พัฒนาการของ ศิลปะเปอร์ฟอร์แมนซ์ มีพัฒนาการมาจากศิลปะวิจิตรศิลป์ตะวันตกีก่อนหน้า เช่น ศิลปะดาดา (Dadaism), ศิลปะคอนเซ็ปชวล (Conceptual art) และศิลปะแฮปปีนิง (Happening art) เป็นต้น ที่การสร้างสรรค์สรรค์มิใช่วัตถุประสงค์อันอย่างงานประยุกตศิลป์ โดยศิลปินเปอร์ฟอร์แมนซ์คนสำคัญในประวัติศาสตร์ อย่างกิลเบิร์ต และจอร์จ (Gilbert and George) ได้แสดง “ประติมากรรมร้องเพลง” (Singing Sculptures) ในปี ค.ศ.1970 ศิลปินทั้งสองคนยืนอยู่บนแท่นและแสดงขับประกอบเพลง Underneath the Arches โดยทำการแสดงเหมือนประติมากรรมที่มีชีวิต²³⁸

ภาพที่ 2.4.2.1-1 ภาพ Performance Art²³⁹

²³⁷ พงษ์สิทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). หน้า 5

²³⁸ วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547). หน้า 70

²³⁹ ภาพ Performance Art, โดย Gilbert and George สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CsuHpi2gcGY>

การแสดงของกิลเบิร์ต และจอร์จ สร้างความมหัศจรรย์ บนความเรียบง่าย ชวนให้น่าติดตาม เปี่ยมไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการแสดงในลักษณะใดจะเป็นของไทย หรือตะวันตก ศิลปะการแสดงดูเหมือนจะเป็นศิลปะแขนงที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์มาก เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นศาสตร์สำคัญ ในชีวิตประจำวันของเรา หรือแม้กระทั่งบางครั้ง เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในชีวิตก็ได้

2.4.2.2 ศิลปะการแสดงละคร (Drama)

ละครเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่ต้องใช้ศิลปะของการควบคุมอาภักิริยา เช่นเดียวกับนาฏกรรม หากแต่ไม่ได้เน้นที่การเต้นรำ โดยอริสโตเติล (Aristotle 384-322 B.C.) เคยให้นิยามการละคร คือการแสดงหรือการเลียนแบบการกระทำ ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้น “นาฏกรรม” แปลว่า “การละคร” ส่วนความหมายการละคร แปลว่า “การมหรสพอย่างหนึ่งเล่นเป็นเรื่องเป็นราวต่างๆ²⁴⁰ ยกตัวอย่างเช่น มีทั้งของไทยคือละครร้อง ละครพูด ละครสังคีต (คือมีทั้งร้องและพูด) และละครสากล เช่นละครเวที ละครโทรทัศน์ ละครวิทยุ และภาพยนตร์ โดยละครของไทยมีพัฒนามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และ 6 เป็นงานละครที่รับอิทธิพลการแสดงละครเวทีของตะวันตกเข้ามา ในช่วงแรกผลงานของรัชกาลที่ 6 ทรงผลิตงานละครพูดไว้มากมายหลายเรื่อง จากบทละครที่พระราชนิพนธ์ขึ้นเอง รวมทั้งบทละครที่ทรงแปลจากต่างประเทศ การนำความรู้ การผลิตงานละครเวที ตามแบบละครสมัยใหม่ (Modern theatre) ได้เอื้อต่อการประยุกต์ความรู้ ไปใช้ในการสร้างงานละครโทรทัศน์ของไทย²⁴¹ ที่ผู้ชมสามารถรับสุนทรียภาพจากละครโทรทัศน์ได้โดยง่าย และสะดวกกว่าละครเวที

ภาพที่ 2.4.2.2-1 ภาพละครเวที²⁴²

งานละครจึงขึ้นอยู่กับความนิยมของผู้ชม งานละครโทรทัศน์ของไทยเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยม (Popular culture) งานละครโทรทัศน์ของไทย มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ แต่การพัฒนาส่วนใหญ่อยู่ที่เทคนิคการถ่ายทำ มุมกล้อง การลำดับภาพ การพัฒนาฉาก สถานที่ในการถ่ายทำ เครื่องแต่งกาย และผู้สร้างงานมี

²⁴⁰ ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2525). หน้า 45

²⁴¹ พงษ์ ฤกษ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). หน้า 19

²⁴² ภาพละครเวที, เรื่องสี่แผ่นดิน ณ เมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์, 2560 สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://www.porchlighttheatre.com/4-ละครเวทีไทยที่ได้รับความนิยมตลอดกาล/>

ความประณีตมากขึ้น ตามลำดับ และในสามทศวรรษที่ผ่านมาได้ลดจากความเกินจริง (Over act) มาสู่รูปแบบที่เหมือนจริง เป็นธรรมชาติมากขึ้น²⁴³ ซึ่งมีจำนวนบทละครใหม่ๆ เพียงไม่กี่เรื่องที่จะได้รับความนิยม โดยบทละครที่เคยได้รับความนิยมในอดีต มักจะนำมาผลิตซ้ำใหม่อยู่บ่อยครั้ง

ภาพที่ 2.4.2.2-2 ภาพละครโทรทัศน์²⁴⁴

งานละครนับเป็นงานบันทึกภาพ ที่มีสำเนา (Copy) ที่สามารถนำมาดูซ้ำได้โดยง่าย มีคุณภาพด้านการผลิต และบันทึกภาพที่ปัจจุบันเราสามารถหาชมผลงานสำเนาเหล่านี้ได้โดยสะดวกในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ทางยูทูบ (Youtube) หรือแอปพลิเคชันเพื่อดูละครต่างๆ

2.4.2.3 ศิลปะภาพยนตร์ (Motion Picture)

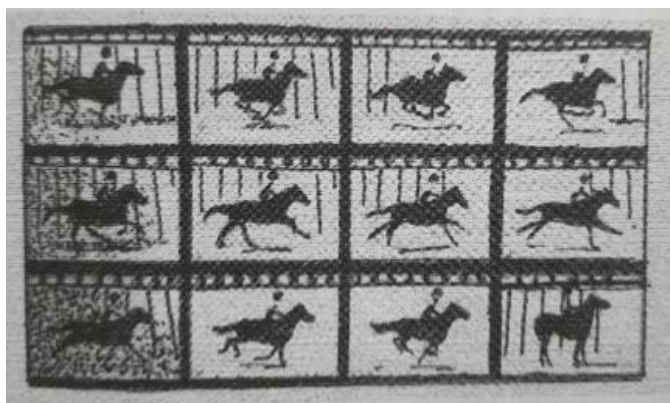
ภาพยนตร์ก็นับเป็นอุตสาหกรรมบันเทิงอีกอย่างที่เป็นงานศิลปะที่มีสำเนา เพื่อการรับชมซ้ำได้ตามต้องการ นอกเหนือไปจากเรื่องการแสดงแล้วการสร้างภาพเคลื่อนไหวก็เป็นงานศิลปะอีกแขนงที่มีพัฒนาการยาวนาน มาเป็นลำดับ และกล่าวได้ว่า พัฒนาการของศิลปะภาพเคลื่อนไหว เริ่มต้นมาตั้งแต่ที่มนุษย์สามารถสร้างกล้องถ่ายภาพได้ โดยผู้ที่นับว่าเป็นผู้สร้างผลงานศิลปะภาพถ่าย ให้เป็นภาพเคลื่อนไหวคนสำคัญในประวัติศาสตร์คือ เอ็ดเวิร์ด มูยบริดจ์ (Eadweard Muybridge ค.ศ.1830-1904) ช่างภาพชาวอังกฤษ ผู้ที่ได้รับการยอมรับในการสร้างผลงานศิลปะประเภทภาพเคลื่อนไหว เค้านสนใจในการถ่ายภาพม้าเดินก้าวขาวยาวๆ เป็นระยะๆ ความสำเร็จนี้เกิดขึ้นจาก การใช้กล้อง 24 ตัว วางเรียงแถว และการใช้เครื่องกดชัตเตอร์ ด้วยระยะเวลาและช่องว่างหยุดบนพื้นภาพต่อเนื่องกันไป ทำให้เกิดเป็นภาพแสดงการเคลื่อนไหว²⁴⁵ ผลงานของมูยบริดจ์ นับเป็นก้าวสำคัญในศิลปะภาพยนตร์ในลำดับถัดมา โดยใช้วิธีการ ถ่ายภาพแบบสตอปโมชัน (Stop Motion) แบบถ่ายภาพทีละเฟรม ขยับทีละนิด เป็นจังหวะ

²⁴³ พงษ์สิทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). หน้า 25

²⁴⁴ ภาพละครโทรทัศน์, เรื่องบุพเพสันนิวาส บทประพันธ์โดย รอมแพง สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://www.dailymotion.com/video/x6gqk2r>

²⁴⁵ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2558). หน้า 170

ภาพที่ 2.4.2.3-1 ภาพถ่ายสตอปโมชัน, ภาพม้าพัฒนาเป็นภาพเคลื่อนไหวของแอดวาร์ด มุยพริจด์, 1878²⁴⁶

โดยศิลปะภาพยนตร์เป็นคำที่มีนัยกินความกว้าง เมื่อใช้กับงานศิลปะแขนงหนึ่งที่มีสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับ การแสดง จากปรากฏการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน คำนี้ครอบคลุมถึงงานประเภทโสตทัศนศิลป์ หรืองานที่ต้องใช้ตาหู ฟัง เพื่อรับสุนทรียรสนั้น ภาพที่เคลื่อนไหว โดยทั่วไปได้จากการสองลักษณะด้วยกันคือภาพถ่าย และภาพวาด ภาพยนตร์ เป็นผลิตผลของมนุษย์อันบ่งบอกถึงความพยายามเอาชนะธรรมชาติในเรื่องเวลา และความเร็ว เดิมทีมนุษย์ไม่สามารถบันทึกภาพแสดงถึงกาลเวลาได้ แม้จะมีความพยายามทางด้านจิตรกรรม ในการแสดงสิ่งที่สื่อถึงความเร็วของเวลานี้ อย่างเช่น ศิลปะกลุ่มอนาคตนิยม หรือลัทธิฟิวเจอริส (Futurism)²⁴⁷ แต่ก็ไม่สามารถถ่ายทอดให้เกิดความรู้สึกการเคลื่อนไหวที่แท้จริงได้ เป็นได้เพียงสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดจินตนาการเท่านั้น

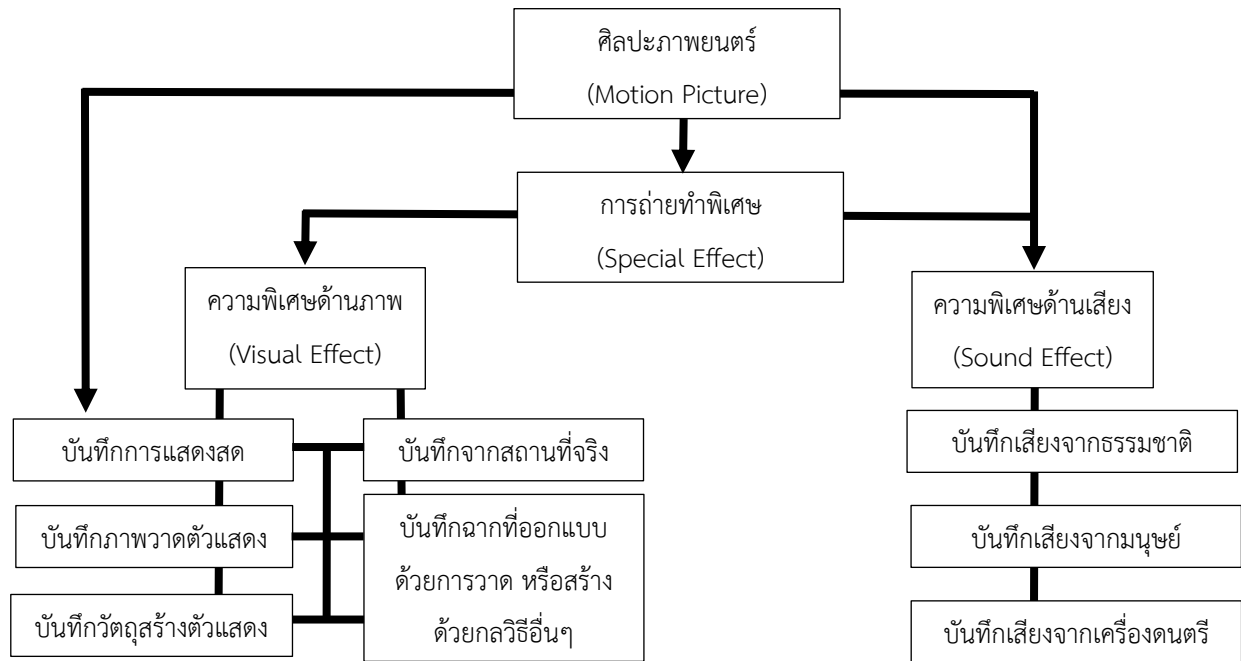
ภาพที่ 2.4.2.3-2 ภาพจิตรกรรมอนาคตนิยม²⁴⁸

²⁴⁶ ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2558). หน้า 171

²⁴⁷ ฟิวเจอริส (Futurism) กลุ่มฟิวเจอริส ได้พยายามแสดงพลังทั้งในด้านกายภาพ และเครื่องจักรกล แสดงความเคลื่อนไหวของรูปทรง (Mobile in form) ทำนองเดียวกับการถ่ายรูปซ้อนเคลื่อนไหวต่อเนื่องกัน (Stroboscopic photography) เช่นภาพ Dynamism of a dog on a leash ปี ค.ศ.1912 ของบัลล่า (Giacomo Balla) ที่ต่อมากลุ่มนี้จำต้องสลายตัว เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ระเบิดขึ้น ในค.ศ.1914 (สงวน รัตบุญ. 2522. หน้า 77-78)

²⁴⁸ ภาพจิตรกรรมอนาคตนิยม, ชื่อ A dog on a leash (Dynamism of a dog on a leash), 1912, oil on canvas, 89.8 cm x 109.8 cm., by Giacomo Balla, Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, New York สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_al_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_al_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)

พัฒนาการของศิลปะประเภทภาพยนตร์ จึงเป็นการผสมผสานระหว่าง ศิลปะภาพ ศิลปะการแสดง และศิลปะเสียง โดยรูปแบบศิลปะภาพยนตร์ ต่างก็มีรูปแบบทางศิลปะในการสร้างสรรค์ เฉกเช่นเดียวกับศิลปะลักษณะอื่นๆ ที่อาจสร้างโดยยึดหลักความเหมือนจริง (Realism) ความเป็นธรรมชาตินิยม (Naturalism) หรือความเหนือจริง (Surrealism) ทั้งนี้ในการออกแบบภาพยนตร์ จำต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ เรื่อง ภาพ และเสียง ที่จำเป็นต้องมีการออกแบบมากกว่าการถ่ายทำปกติ เช่นการออกแบบ การถ่ายทำพิเศษ (Special Effect) หรือกลวิธีการออกแบบสร้างความพิเศษในฉาก หรือขั้นตอนการบันทึก อาจแบ่งได้เป็นความพิเศษด้านเสียง (Sound Effect) และความพิเศษด้านภาพ (Visual Effect) คือลักษณะพิเศษด้านภาพที่ไม่สามารถถ่ายทำปกติได้

ภาพที่ 2.4.2.3-3 ภาพแผนผังการออกแบบภาพยนตร์

ในการออกแบบภาพยนตร์ กล้องบันทึกภาพและเครื่องฉายภาพยนตร์ เปรียบได้ตั้งเครื่องหยุดเวลา และความเร็วในการเคลื่อนไหวทั้งมวลลงในแผ่นภาพ โดยในอดีตนับเป็นความสำเร็จก้าวหนึ่งของมนุษยทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ และการยอมรับของคนทั่วไป ได้กล่าวถึงกล้อง และเครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องแรกของโลกไว้ว่า เอ็ดิสัน (Thomas Alva Edison 1847-1931) นับเป็นคนแรกที่ประสบความสำเร็จ และได้จดทะเบียนสินค้าถูกต้องตามกฎหมาย (ในวันที่ 24 สิงหาคม 2434)²⁴⁹ ค.ศ. 1912 จึงเกิดการใช้เครื่องถ่ายภาพตัดต่อและเครื่องบันทึกเสียงพร้อมกัน ทำให้เกิดเป็น "ภาพยนตร์" ที่มีทั้งภาพและเสียง

²⁴⁹ ประเสริฐ ศีลรัตน์. (2525). หน้า 50

ภาพที่ 2.4.2.3-4 ภาพตัวอย่างฟิล์ม 35 มม.²⁵⁰

ภาพที่ 2.4.2.3-5 ภาพกล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวของฟ็อกซ์ในยุคแรก²⁵¹

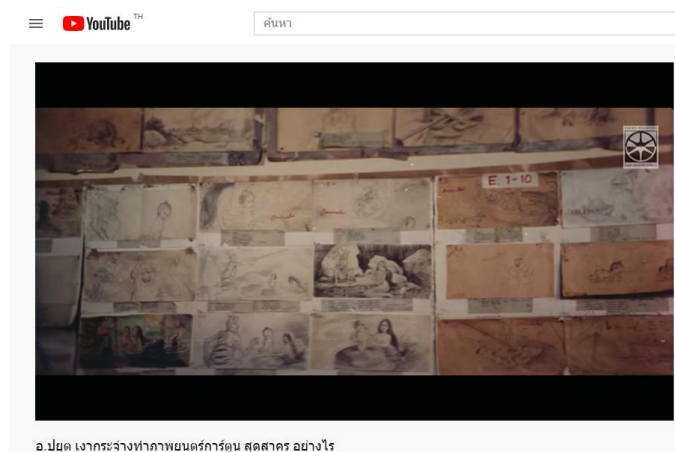
ศิลปะภาพยนตร์นี้ไม่ได้มีขอบเขตร่วมกับศิลปะการแสดงเท่านั้น หากรวมถึงศิลปะการวาดภาพ หรืออื่นๆ ภาพยนตร์การ์ตูนเป็นงานศิลปะประยุกต์ศิลป์ ที่บางประเทศยกให้การตูนเป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งเลยทีเดียว เช่น ในประเทศญี่ปุ่น การตูนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันในวัฒนธรรมญี่ปุ่น เป็นธุรกิจที่สำคัญจนกลายเป็นอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังเป็นวัฒนธรรมนำออก (Cultural Exports) ของประเทศ²⁵² ทั้งนี้สามารถแบ่งศิลปะภาพยนตร์ออกเป็นหลายลักษณะด้วยกันคือ ประเภทบันทึกการแสดงสด คือภาพยนตร์ที่มีผู้แสดงและทำการบันทึกบทบาทการแสดงผ่านเครื่องบันทึกเสียงและภาพเครื่องไหว หรืออาจบันทึกแต่ภาพแล้วมาบันทึกเสียงอีกครั้งภายหลัง หรืออีกลักษณะคือแอนิเมชัน (Animation) เป็นภาพยนตร์ โดยภาพได้จากการวาด หรือการทำหุ่นจำลอง และสร้างให้เคลื่อนไหว ที่เรียกว่าการถ่ายสตอป-โมชัน (Stop Motion) โดยใช้วิธีขยับทีละนิด ถ่ายทีละเฟรม คือการทำภาพนิ่งให้เป็นภาพเคลื่อนไหว ซึ่งอาจจะถ่ายภาพวัตถุอื่นในลักษณะภาพนิ่ง แล้วนำมาทำให้เคลื่อนไหวในภายหลังที่เรียกว่าสตอป-โมชัน แอนิเมชัน (stop-motion animations)

²⁵⁰ ภาพตัวอย่างฟิล์ม 35 มม.,จากเรื่อง The Gold Rush สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

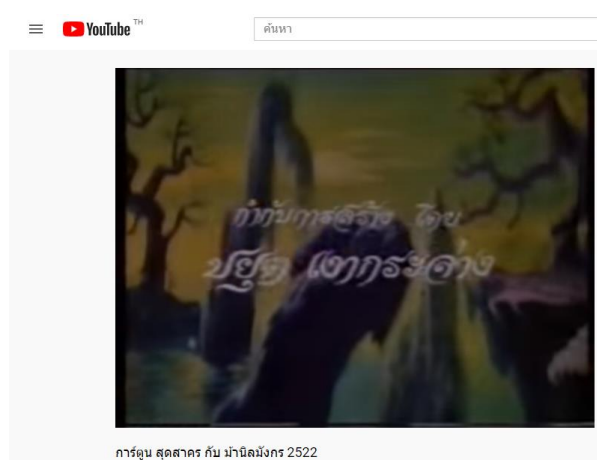
<https://minimore.com/b/KTfUw/9>

²⁵¹ ภาพกล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวของฟ็อกซ์ในยุคแรก, สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ภาพยนตร์>

²⁵² สิริพร สมบูรณ์บุรณะ (2540, อ้างอิงใน จารุณี ลิ้มสกุล, 2545). หน้า 63

ภาพที่ 2.4.2.3-6 ภาพเบื้องหลังการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน เรื่องสุดสาคร ฝีมือปยุต เงากระจ่าง²⁵³

ภาพที่ 2.4.2.3-7 ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องยาว เรื่องสุดสาคร กำกับการสร้างโดยปยุต เงากระจ่าง²⁵⁴

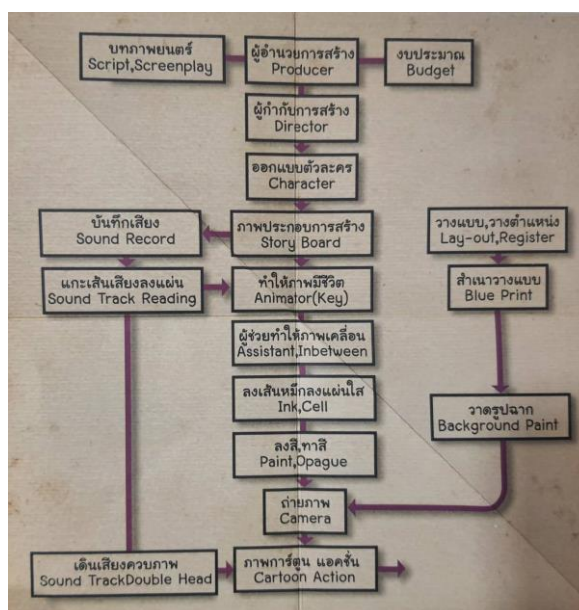
ภาพที่ 2.4.2.3-8 ภาพพัฒนาการภาพยนตร์การ์ตูนไทย²⁵⁵

²⁵³ ภาพเบื้องหลังการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน เรื่องสุดสาคร ฝีมือปยุต เงากระจ่าง, โดย Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์) สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=081S7GWhT_M

²⁵⁴ ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องยาว เรื่องสุดสาคร กำกับการสร้างโดยปยุต เงากระจ่าง, โดย RachaSea 038 ราชาสีหสสืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=STnNHvyPPgQ>

²⁵⁵ ภาพพัฒนาการภาพยนตร์การ์ตูนไทย, โดย The Movement /Ton สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=NQY_5LaBtFk

พัฒนาการภาพยนตร์การ์ตูนเติบโตมาจากงานประเพณีวรรณกรรมภาพประกอบ รูปวาดประเภทการ์ตูน มีลักษณะเป็น 2 มิติ มีทั้งภาพลายเส้นขาว-ดำ และภาพสี จากนั้นจึงพัฒนาขึ้นมาอยู่ในวงการภาพยนตร์ ที่ถูกสร้างภาพนิ่งให้เป็นภาพเคลื่อนไหว ด้วยกลวิธีที่เรียกว่า แอนิเมชัน (Animation) ซึ่งภาพยนตร์การ์ตูนที่สามารถเคลื่อนไหวได้นี้ถูกเรียกว่า แอนิเมชัน การ์ตูน (Animation Cartoon) สร้างให้เกิดเป็นภาพเคลื่อนไหวด้วยการถ่ายภาพทีละภาพ จากชุดภาพเขียน และแสดงการเคลื่อนไหวต่อเนื่องกันเป็นลำดับ เมื่อนำมาฉายบนจอในอัตราความเร็วปกติ (24 ภาพ/วินาที)²⁵⁶ จะมองเห็นเป็นภาพที่แสดงการเคลื่อนไหวได้สมจริงราวกับมีชีวิต ซึ่งการ์ตูนภาพยนตร์เรื่องยาวของไทยเรื่องแรกคือเรื่องสุตสาคร ในปี พ.ศ.2522 ฝีมือการสร้างโดยปยุต เงากระจ่าง ได้นำบทวรรณคดี เรื่องสุตสาคร ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของพระสุนทรโวหาร หรือที่รู้จักท่านกันในนามว่า สุนทรภู่ มาสร้างสรรค์และได้รับความนิยมอย่างมากเมื่อแรกฉาย และนับเป็นภาพยนตร์การ์ตูนที่สร้างด้วยกลวิธีวาดภาพด้วยมือเดียวของไทยเท่านั้น แม้ว่าก่อนหน้านี้ ปยุต เงากระจ่างจะได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง เหตุมหัศจรรย์ ที่สามารถนำไปฉายที่โรงหนังบรอดเวย์ ในปี พ.ศ. 2498 แต่ก็ยังเป็นเพียงการ์ตูนสั้นเพียงไม่กี่นาที ซึ่งขณะนั้นญี่ปุ่นยังไม่มีภาพยนตร์การ์ตูนเลย²⁵⁷ นับเป็นความสามารถของศิลปินคนไทยที่สร้างปรากฏการณ์อันทรงคุณค่าและน่าชื่นชมตราบนานเท่านาน พัฒนาการของภาพยนตร์การ์ตูน มีพัฒนาการไปตามการเติบโตของเทคโนโลยี จากการที่ต้องใช้มือวาดทีละภาพ ปัจจุบัน ได้นำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการออกแบบ ซึ่งในยุคหลังนี้เราจึงมักพบภาพยนตร์การ์ตูนที่สร้างความเคลื่อนไหวด้วยเทคนิคพิเศษทางคอมพิวเตอร์ เพราะทำได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว

ภาพที่ 2.4.2.3-9 ภาพผังดำเนินการทำภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน²⁵⁸

การออกแบบภาพยนตร์สั้น หรือหนังสั้น (Short film) เป็นที่นิยมกันมากในยุคที่มนุษย์สามารถพัฒนาเครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหวได้ โดยใช้เวลาไม่มากในรับชม ศิลปินใช้กลวิธีดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ถ่ายทอดความคิดของตนผ่านผลงานศิลปะภาพยนตร์สั้น จะเห็นว่าจากอดีตและปัจจุบันของภาพยนตร์ ได้มี

²⁵⁶ จารุณี ลิ้มสกุล. (2545). หน้า 64

²⁵⁷ จารุณี ลิ้มสกุล. (2545). หน้า 65

²⁵⁸ อุบล สุทชนะ. (2549). หน้า 24

พัฒนาการทางเทคโนโลยีมากมาย จากแผ่นฟิล์ม สู่ดิจิทัล จากกล้องบันทึกภาพเครื่องขนาดใหญ่ ปัจจุบันกลับบันทึกภาพและเสียงได้ง่ายโดยใช้โทรศัพท์มือถือ สุนทรียภาพที่ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ด้วยลำดับพัฒนาการของภาพ เช่น ยุคที่เป็นภาพยนตร์เงียบ (ไม่มีเสียง) ยุคที่เป็นภาพยนตร์ภาพขาว-ดำ และภาพสีหรือยุคหนึ่งหากต้องการสร้างภาพ 2 มิติ ให้ดูสมจริงแบบ 3 มิติ ก็มีการใส่แว่นพิเศษ ที่เรียกว่าแว่น 3 มิติ เพื่ออรรถรสในการรับชมภาพยนตร์ 3 มิติ เป็นต้น

ภาพที่ 2.4.2.3-10 ภาพยนตร์สตอป-โมชัน แอนิเมชัน²⁵⁹

ซึ่งประโยชน์ของภาพยนตร์ยังถูกพัฒนาไปยังขอบข่ายศิลปะสาขาอื่นๆ ที่ใกล้เคียงอีก เช่น ภาพข่าว, คลิปวิดีโอ, หนังสือ, สารคดี, โฆษณา, มิวสิควิดีโอ หรือตลอดจนวงการศึกษา เป็นต้น

สรุปท้ายบท

คุณค่าสุนทรียะในผสมผสานศิลป์ เป็นการนำความภาพความงามจากศิลปะหลายประเภทเข้ามาประกอบด้วยกัน ทั้งนี้ต่างก็เหมือนศิลปะในลักษณะอื่นๆ คือใช้เกณฑ์ทฤษฎีในการวิจารณ์ ประเมินคุณค่าด้วยหลักการเดียวกัน กล่าวคือ คุณค่าทางการเห็น ภาพ อย่างทัศนศิลป์ คุณค่าทางการเห็นเสียง อย่างโสตศิลป์ และคุณค่าจากการเคลื่อนไหวจะด้วยลีลาของมนุษย์เอง หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างเป็นตัวแสดงก็ได้เช่นกัน เหล่านี้อันเป็นสิ่งสัมพันธ์กันอยู่ เพียงแต่รับรู้คุณค่าความนี้ จะพิเคราะห์ พิจารณาแยกแยะเป็นข้อๆ หรือแสดงการวิเคราะห์วิจารณ์ ในแต่ละด้านก็ได้เช่นกัน ท้ายที่สุดแล้วการเรียนรู้ทางการเห็น การฟังอย่างตั้งใจ และการผสมผสานระหว่างการเห็นทั้งสองนี้ จะเป็นการนำมาสู่การเห็นดี เห็นงาม ในประสบการณ์ความซาบซึ้ง ในคุณค่าสุนทรียภาพในผสมผสานศิลป์ ได้อย่างรื่นรมย์

²⁵⁹ ภาพยนตร์สตอป-โมชัน แอนิเมชัน Dimensions of Dialogue, 1983, Czechoslovak animated short film directed by Jan Svankmajer. It is 14 minutes long and created with stop motion สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=J-0a4Yxs4YY&t=87s>

เอกสารอ้างอิง :

กำจร สุนพงษ์ศรี. (2556). *สุนทรียศาสตร์หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กำจร สุนพงษ์ศรี. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จารุณี ลิ้มสกุล. (2545). ภาพยนตร์การ์ตูน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 1(1), หน้า 63-72.

นิวัต หนนนท์. (2540). *ศิลปนิยม 1*. สำนักพิมพ์ดวงกมล.

ประเสริฐ สีรัตน์. (2525). *ความเข้าใจในศิลปะ*. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์ จำกัด.

พิทยา บุขรรัตน์. (2556). *โนรา ฉบับสถาบันทักษิณคดีศึกษา*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พทุทธิ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). *ศิลปะการแสดงในสังคมปัจจุบัน*. สันติศิริการพิมพ์.

ภาพกล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวของฟ็อกซีในยุคแรก ๆ, สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/ภาพยนตร์>

ภาพจิตรกรรมอนาคตนิยม, ชื่อ A dog on a leash (Dynamism of a dog on a leash), 1912, oil on

canvas, 89.8 cm × 109.8 cm., by Giacomo Balla, Albright-Knox Art Gallery, Buffalo,

New York สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)

[https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)

ภาพตัวอย่างฟิล์ม 35 มม., จากเรื่อง The Gold Rush สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://minimore.com/b/KTfUw/9>

ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง, เพลงรำ กลองยาว (รำเถิดเทิง) โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ สืบค้นเมื่อ

13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Dyqlyts55M>

ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้, รำโนรา การแสดงชุดท่าโนราตามภาษาดนตรี โดยธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ และ

คณะ ในงานการแสดงพื้นบ้านอาเซียน 4-8 กันยายน 2558 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://youtu.be/cirg8qOFKJc>

ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ, ฟ้อนสาวไหม-ฟ้อนบูชาพระประทับ โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และ

วิทยาลัยนาฏศิลปะสุโขทัย ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2556 สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย.

2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=JTWUuRSLcR0>

ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน, เชื้อกะโป่ โดยศิษย์นาฏศิลป์ ณ โรงละครแห่งชาติ วันที่ 22 สิงหาคม 2558

สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=zuJ_iD5m-aU

ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย, ชุดการแสดงมโนราห์ (Manohra) โดย The Show Theatre สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2564

- เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3hGvY8-FbOA>
- ภาพเบื้องหลังการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน เรื่องสุดสาคร ฝีมือยุต เงากระจ่าง, โดย Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์) สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=081S7GWhT_M
- ภาพเพลงเรือ, โดยศรีนวล ขำอาจ สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5tXTZC4OVHM>
- ภาพพัฒนาการภาพยนตร์การ์ตูนไทย, โดย The Movement /Ton สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=NQY_5LaBtFk
- ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องยาว เรื่องสุดสาคร กำกับการสร้างโดยยุต เงากระจ่าง, โดย RachaSea 038 ราชาสีหสสืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=STnNHvyPPgQ>
- ภาพยนตร์สตอป-โมชั่น แอนิเมชัน Dimensions of Dialogue, 1983, Czechoslovak animated short film directed by Jan Švankmajer. It is 14 minutes long and created with stop motion สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=J-0a4Yxs4YY&t=87s>
- ภาพร่างมาตรฐาน สืบค้นเมื่อ 24 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=SBzE-pCjQlo>
- ภาพละครเวที, เรื่องสี่แผ่นดิน ณ เมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์, 2560 สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.porchlighttheatre.com/4-ละครเวทีไทยที่ได้รับความนิยมตลอดกาล/>
- ภาพละครโทรทัศน์, เรื่องบุพเพสันนิวาส บทประพันธ์โดย รอมแพง สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.dailymotion.com/video/x6gqk2r>
- ภาพ Performance Art, โดย Gilbert and George สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CsuHpi2gcGY>
- ระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2544). ศิลปะการแสดงในสังคมปัจจุบัน. สันติศิริการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547). ศิลปะหลังสมัยใหม่ (POSTMODERN ART). สันติศิริการพิมพ์.
- ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2558). ประวัติศาสตร์การออกแบบกราฟิก. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน รอดบุญ. (2522). ลัทธิและสกุลช่างศิลปะตะวันตก. การศาสนา.
- อุบล สุทธนะ. (2549). คือชีวิต คือยุต คือAnimation “วอล์ท ดีสนีย์ เมืองไทย” ยุต เงากระจ่าง. SUM Publishing.
- Donald W. Crawford. (1987). Aesthetics in Discipline-Based Art Education. The Journal of Aesthetic Education, Summer, 1987. 21 (2), pp.227-239.

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 ให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

เรื่อง นาฏกรรม และคีตกรรม

จงใช้ข้อคำตอบต่อไปนี้ ตอบคำถามข้อ 1 – 10.

ก. นาฏศิลป์

ข. คีตศิลป์

1. การฟ้อน.
2. รำวง.
3. รำเพลิน
4. ขับร้อง
5. กันตรึม
6. หมอลำ
7. เซิ้ง
8. บรรเลง.
9. หางเครื่อง.
10. ลิเก

ส่วนที่ 2 ให้อธิบายด้วยวิธี การวิจารณ์

ให้แสดงการวิจารณ์ผลงาน นาฏศิลป์ และคีตศิลป์.

11. ให้แสดงการวิจารณ์ ผลงานนาฏศิลป์ และคีตศิลป์ ที่ตนเองประทับใจ โดยใช้แบบวิเคราะห์ผลงานประกอบการอธิบายถึงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของศิลปะประจำถิ่นนี้.

เรื่อง ศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์

ให้แสดงการวิจารณ์ผลงานจากประสบการณ์ของตนเอง.

12. ให้แสดงการวิจารณ์ผลงาน ผสมผสานศิลป์ ที่ตนเองสนใจ โดยใช้แบบวิเคราะห์ผลงานประกอบการอธิบาย และถึงทฤษฎี แสดงความแตกต่างระหว่าง ศิลปะการแสดง (Performance art) ศิลปะการแสดงละคร (Drama) และ ศิลปะภาพยนตร์ (Motion Picture) ในสุนทรียะจากการได้รับรู้.

แบบวิเคราะห์ผลงานสุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์

1. ข้อมูลผู้วิเคราะห์

ชื่อ..... สกุล..... เลขที่.....

ชั้นปี..... สาขา..... คณะ.....

2. ข้อมูลผลงาน

ชื่อผลงาน..... ชื่อผู้สร้างสรรค์.....

ประเทศ..... ประเภท..... เวลา..... นาที วัสดุ.....

ปีที่สร้าง..... แห่งอ้างอิง.....

1. ผู้วิจารณ์แสดงความสามารถทางการเห็นศิลปะวัตถุ (Seeing The Art Object).....
2. ผู้วิจารณ์แสดงความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย (Appreciation and Interpretation).....
3. ผู้วิจารณ์ประเมินด้วยการวิเคราะห์ (Critical Evaluation).....
4. ผู้วิจารณ์อธิบายการสร้างความงาม (Artistic Creation).....
5. ผู้วิจารณ์อธิบายความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context).....

*อ้างอิงจาก Donald W. Crawford. (1987). หน้า 231-236

เฉลย

1. ก 2. ก 3. ก 4. ข 5. ข 6. ข 7. ก 8. ข 9. ก 10. ก

บทที่ 2.5

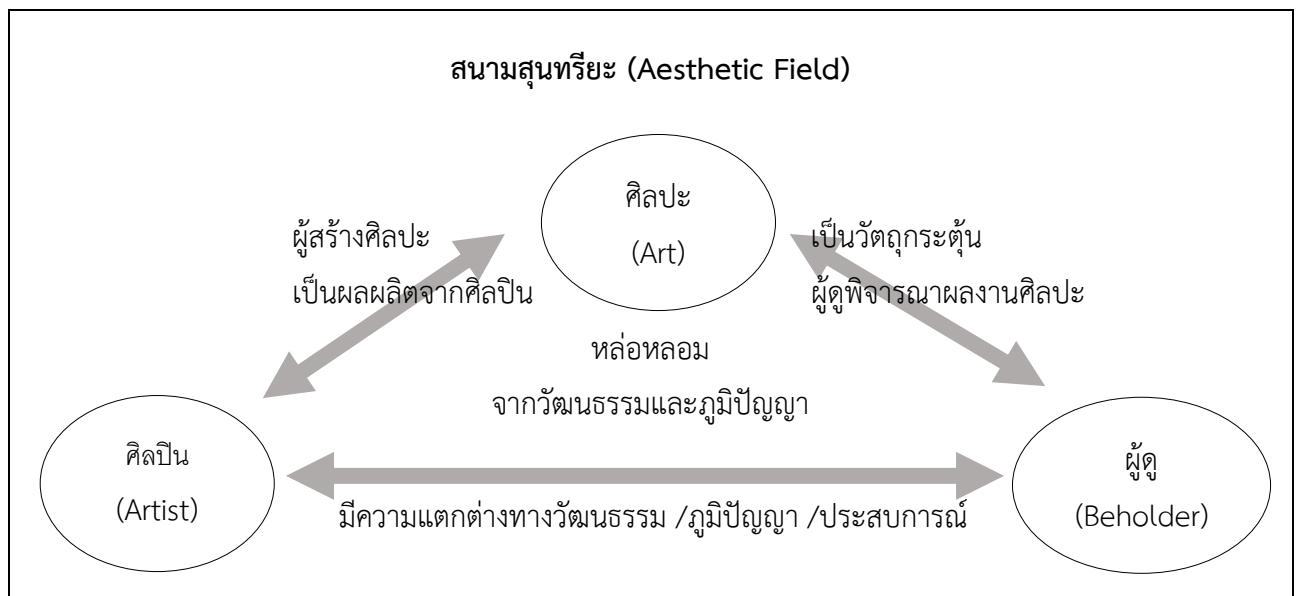
ประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต

วัตถุประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต

ประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต คือความอิ่มใจเล็งเห็นความสำคัญในคุณค่าความงาม ซึ่งเป็นประสบการณ์อันรื่นรมย์ เป็นสิ่งเติมเต็มในชีวิตมนุษย์ นอกจากนี้คุณค่าในผลงานศิลปะยังมีคุณค่าความหมายมากมาย มีบทบาทสำคัญทั้งในอดีตอันเป็นประวัติศาสตร์ และอนาคตภายภาคข้างหน้า

เป็นความรื่นรมย์จากผลิตผลที่มนุษย์เป็นผู้จรรโลงขึ้น ดังแสดงให้เห็นในขอบข่ายสุนทรียะ (สนามสุนทรียะ Aesthetic Field) ในรายละเอียด ไปแล้วในบทก่อนหน้า ที่ประกอบด้วย 1.วัตถุอันเป็นผลจากการสร้างสรรค์ด้วยฝีมือมนุษย์ หรือที่เรียกว่า “ศิลปะ” 2. ผู้สร้างผลงานศิลปะ หรืออาจเรียกว่า “ศิลปิน” 3. ผู้รับสุนทรียะภาพจากผลผลิตอันเป็นวัตถุจากการสร้างสรรค์ด้วยฝีมือมนุษย์ อันหล่อหลอมมาจากประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ที่เรียกว่า “ผู้ดู” หรือ “ผู้เสพผลงานศิลปะ” ทั้งนี้ บทบาทของผู้ดู อาจเป็นผู้สร้างผลงานศิลปะในคราวเดียวกัน หรือเป็นเพียงผู้ดูเพียงอย่างเดียวก็ได้

อ้างแล้ว ภาพที่ 1.2-9 ภาพแผนภูมิสนามสุนทรียะ

ซึ่งส่วนประกอบทั้งสาม มาจากประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา และสามารถแจกแจงให้เห็นประโยชน์ของสุนทรียะ ได้ดัง

2.5.1 ประโยชน์ของงานศิลป์

ประโยชน์ของศิลปะกับชีวิต หรือวัตถุ อันเป็นผลผลิตด้วยฝีมือ จากการสร้างสรรค์ของมนุษย์นั้น สามารถแยกเป็นข้อๆ ไม่ว่าประโยชน์นั้นจะมีจุดมุ่งหมายในด้านศิลปะเพื่อศิลปะ อันเป็นคุณค่าเชิงปรัชญา และ ประโยชน์ด้านศิลปะเพื่อวัตถุประสงค์อื่น อันเป็นคุณค่าเชิงประโยชน์ใช้สอย งานศิลปะที่เน้นพุทธิปัญญา หรือเป็น ลักษณะผลงานที่มนุษย์คิดค้น ประดิษฐ์ สร้างสรรค์ขึ้น ด้วยความเพียร ผ่านสติปัญญา ก่อให้เกิดความชื่นชม ปีติ เป็นวัตถุสุนทรีย์ะ ลักษณะงานศิลปะมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งประเภทของผลงานศิลปะตามลักษณะ คุณสมบัติการรับสุนทรียรสทางความงาม ได้ 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มทัศนศิลป์ กลุ่มจินตศิลป์ กลุ่มโสตศิลป์ และ กลุ่มผสมผสานศิลป์ ซึ่งตลอดระยะเวลาการที่ผ่านมาในอดีตได้สร้างคุณค่าความหมายมากมายให้คนรุ่นปัจจุบัน ได้ เรียนรู้ ความรู้เรื่องทางสติปัญญา ทางสังคม และนวัตกรรมสร้างสรรค์ อันเป็นผลสะท้อนคุณค่าความหมาย ความรู้ ความคิดมากมาย ให้กับคนยุคปัจจุบัน อันเป็นผลส่งต่อ กระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาผลงาน สุนทรีย์ะนี้ ต่อไปในอนาคต เช่น ในประวัติศาสตร์ศิลปะ การสร้างสรรค์ผลงานสุนทรีย์ะของมนุษย์ มนุษย์ได้เรียนรู้ ประโยชน์จากทางรูปทรงสุนทรีย์ะนี้ เพราะบริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการ ภูมิปัญญาของมนุษย์

ทั้งนี้ ศิลปะ ก็คือวัตถุผลงานที่มนุษย์ประดิษฐ์ ประดิษฐ์ ขึ้นด้วยทักษะ สติปัญญา ซึ่งโดยทั่วไป ผลงานศิลปะที่ดี มักประกอบไปด้วย ความคิดสร้างสรรค์, รูปลักษณ์, สุนทรียภาพ และความปีติ เนื่องด้วย ส่วนประกอบเหล่านั้น ได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญรุ่งเรืองทางสติปัญญาของ มนุษย์ และสังคม อันสำคัญยิ่งตลอดช่วงเวลา พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา

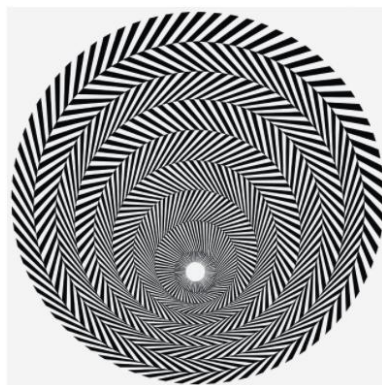
- **ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)** คือสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเกิดขึ้น ของการขบคิดแก้ปัญหา การพัฒนา ด้วยการใช้สติปัญญา จึงก่อให้เกิดการทำสิ่งใหม่อันเป็นประโยชน์ อย่างยิ่งสืบ สืบ ต่อไป ซึ่งหากผลงานขาดความคิดสร้างสรรค์ คุณค่าในผลงานศิลปะ ก็จะลดน้อยตามลงไปเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่นการสร้างผลงานศิลปะแสดงถึงการเคลื่อนไหว จากศิลปะอนาคนิยมที่มีปรัชญามุ่งนำเสนอภาพที่แสดงความเร็ว หรือการ เคลื่อนที่ โดยการใช้ส่วนประกอบทางศิลปะที่เรียกว่า เส้น (Line) และ รูปร่าง-รูปทรง (Form) ระดับค่าความเข้มของ สี (Intensity) หรืออื่นๆ มาสร้างให้เกิดความเคลื่อนไหว ในความรู้สึก แบบอย่างทางศิลปะที่เรียกว่าศิลปะอนาคนิยม (Futurism) ซึ่งขณะนั้นมนุษย์กำลังตื่นตัวกับสังคมอุตสาหกรรม ที่กำลังเริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ที่ก่อนหน้าภาพหนะในการเดินทางของมนุษย์ยังมีแค่เกวียน หรือม้า ในการเดินทาง และตื่นตัวเป็นอย่างยิ่งในภาพหนะขึ้นใหม่ ที่เรียกว่ารถยนต์

อ้างอิง ภาพที่ 2.4.2.3-2 ภาพจิตรกรรมอนาคนิยม²⁶⁰

²⁶⁰ ภาพจิตรกรรมอนาคนิยม, ชื่อ A dog on a leash (Dynamism of a dog on a leash), 1912, oil on canvas, 89.8 cm x 109.8 cm., by Giacomo Balla, Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, New York สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก

ความเชี่ยวชาญของมนุษย์ ในการใช้ส่วนประกอบต่างๆ ทางศิลปะมาสร้างให้เกิดเป็นภาพได้มีความเชี่ยวชาญอย่างมากสำหรับผู้สร้างผลงาน ศิลปินเรียนรู้แล้วว่า จังหวะในการนำส่วนประกอบทางศิลปะมาจัดองค์ประกอบของภาพ สามารถสร้างภาพผลงานให้เกิดความรู้สึกด้วยจังหวะประสาททางสายตา ศิลปะแบบอย่างที่เราเรียกว่า ออป อาร์ต (Op Art) จึงประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลงาน การต่อยอด และพัฒนาจากองค์ความรู้เดิมที่ฟิวเจอร์ริสได้สร้างไว้ให้ ปฏิเสธไม่ได้ว่า ส่งผลให้เกิดศิลปะออป อาร์ต ในเวลาถัดมา

อ้างอิง ภาพที่ 1.1.2-3 ภาพศิลปะออป อาร์ต²⁶¹

จากพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ที่ไม่หยุดยั้งในการสร้างปรากฏการณ์ความเคลื่อนไหว ศิลปะโคเนติกได้ทำความคิดนี้ให้ปรากฏขึ้นจริงได้ ที่ปัจจุบันเราได้เห็นความพยายามของศิลปินในการสร้างผลงานศิลปะของเขา ให้เคลื่อนไหวได้จริง มิใช่แค่ในโลกเสมือน ในผลงาน 2 มิติเท่านั้น

อ้างอิง ภาพที่ 1.1.2-4 ภาพประติมากรรมจลนศิลป์²⁶²

ในอดีต ความคิดสร้างสรรค์ ได้แสดงจินตนาการที่ก้าวหน้าไปไกลมาเกินกว่าเทคโนโลยีจะเกิดขึ้นจริงเสียอีก ภาพร่าง "สกรูอากาศ" ของดาวินชี เป็นหนึ่งในตัวอย่างของผลงานอีกหลายๆ ชิ้น จาก

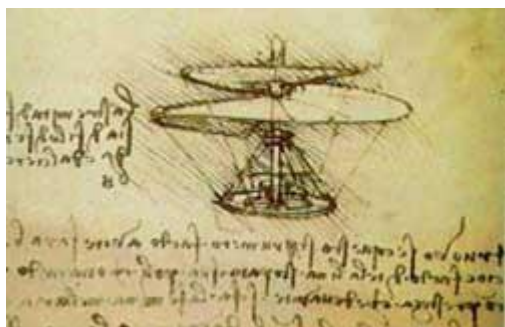
[https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_al_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_al_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)

²⁶¹ ภาพศิลปะออป อาร์ต, ชื่อ Blaze 4, 1964, Emulsion of hardboard 109 x 109 cm., by Bridget Riley, Louisiana

Museum of Modern Art สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.artsy.net/artwork/bridget-riley-blaze-4-1>

²⁶² ศิลปะจลนศิลป์, ของ Theo Jansen. (2563). ศิลปะจลนศิลป์. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://chloemulligan.tumblr.com/post/120409052884/kinetic-art-theo-jansen>

ศิลปินผู้ยิ่งใหญ่คนนี้ ดา วินชี ใช้จินตนาการของเค้าในการสร้างเครื่องบิน บนสมมติฐานทางวิทยาศาสตร์ โดยหลังจากนั้นอีกราว 500 ปี กว่าที่เฮลิคอปเตอร์ลำแรกของโลกจะเกิดขึ้นจริงได้โดยชาวอเมริกันเชื้อสายรัสเซีย ชื่อ อิกอร์ ซิคอร์สกี (Igor Sikorsky)

ภาพที่ 2.5.1-1 ภาพการออกแบบเครื่องบิน
ในสมุดเสกซ์ภาพของอีโอนาดอ ดา วินชี²⁶³

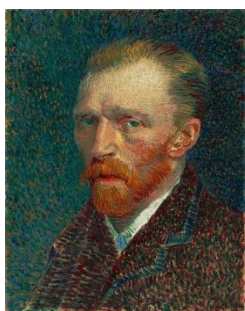

ภาพที่ 2.5.1-2 ภาพเฮลิคอปเตอร์ลำแรกของโลก
Vought-Sikorsky VS-300 สร้างโดยเมื่อปี 1939²⁶⁴

นับเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าความคิดสร้างสรรค์นั้นมีคุณค่ามาก และความคิดสร้างสรรค์นี้สามารถทำให้เกิดเป็นรูปธรรมได้ ล้ำยุค ล้ำสมัย ในยุคของตน และสามารถส่งต่อความคิดสร้างสรรค์นี้สู่ผู้อื่น ต่อ ต่อไปได้อีกเช่นกัน

- **รูปลักษณ์ (Art form)** ประกอบไปด้วย รูปร่าง หรือรูปทรงของวัตถุ (Object) อาจกำหนดขอบเขตของรูปลักษณ์ในเชิงมิติ เช่น 2 มิติ หรือ 3 มิติ เป็นต้น ยกตัวอย่างผลงานที่มีเนื้อหาเป็นภาพบุคคลเพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างกันได้ดัง

ผลงานประเภทจิตรกรรม

ภาพที่ 2.5.1-3 ภาพจิตรกรรม 2 มิติ²⁶⁵

ผลงานประเภทประติมากรรม

ภาพที่ 2.5.1-4 ภาพประติมากรรม 3 มิติ²⁶⁶

²⁶³ ภาพการออกแบบเครื่องบิน ในสมุดเสกซ์ภาพของอีโอนาดอ ดา วินชี ผู้ที่มีชีวิตในช่วงราวปลายศตวรรษที่ 15 สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก www.unmuseum.org/leonardo.htm

²⁶⁴ ภาพเฮลิคอปเตอร์ลำแรกของโลก Vought-Sikorsky VS-300 สร้างโดยเมื่อปี 1939 หรือต้นศตวรรษที่ 20 โดย อิกอร์ ซิคอร์สกี สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Vought-Sikorsky_VS-300

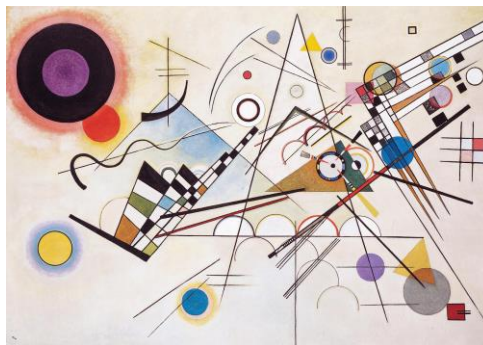
²⁶⁵ ภาพจิตรกรรม 2 มิติ ชื่อ "ภาพเขียนตัวเอง" โดยฟินเซนต ฟัน โคค เมื่อปี ค.ศ.1887 สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/ฟินเซนต_ฟัน_โคค#/media/ไฟล์:VanGogh_1887_Selbstbildnis.jpg

²⁶⁶ ภาพประติมากรรม 3 มิติ ชื่อ พระรูปสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ปั้นโดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี เมื่อปี 2466 สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เป็นสมบัติของตำหนักปลายเนิน (หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545). หน้า249

อาจแบ่งรูปลักษณ์ตามลักษณะเชิงภาพที่ปรากฏ เช่น รูปร่าง-รูปทรงแบบธรรมชาติ (Natural Form) รูปร่าง-รูปทรงแบบเรขาคณิต (Geometric Form) หรือแบบอิสระ (Free Form) อันไม่สามารถกำหนดรูปลักษณ์นั้นได้ว่าเป็นสิ่งใด เป็นต้น

ภาพที่ 2.5.1-5 ภาพ Natural Form²⁶⁷

ภาพที่ 2.5.1-6 ภาพ Geometric Form²⁶⁸

ภาพที่ 2.5.1-7 ภาพ Free Form²⁶⁹

²⁶⁷ภาพ Natural Form, ชื่อ The Tilled Field, 1924, oil on canvas, 66 cm x 92.7 cm., by Joan Miró, Solomon R. Guggenheim Museum, New York City สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/The_Tilled_Field#/media/File:The_Tilled_Field.jpg

²⁶⁸ ภาพ Geometric Form ชื่อ Composition VIII, 1923, Oil on canvas, 140.0 x 201.0 cm., by Wassily Kandinsky New York, The Solomon R. Guggenheim Museum สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.wassilykandinsky.net/work-50.php>

²⁶⁹ภาพ Free Form ชื่อ The Key, 1946, Oil on canvas, 59 x 84 in, by Jackson Pollock, The Art Institute of Chicago สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/pollock/pollock.key.jpg>

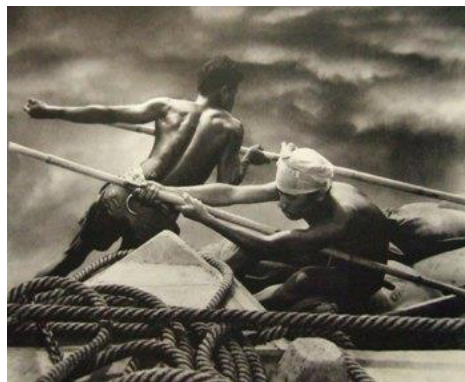
หรืออาจแบ่งรูปลักษณะตามสื่อที่ใช้สร้างสรรค์ เช่น ผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ เป็นต้น ยกตัวอย่างผลงานที่มีเนื้อหาเป็นภาพบุคคลเพื่อแสดงให้เห็นความแตกต่างกันได้ดัง

ผลงานประเภทภาพพิมพ์

ภาพที่ 2.5.1-8 ภาพศิลปะภาพพิมพ์²⁷⁰

ผลงานประเภทศิลปะภาพถ่าย

ภาพที่ 2.5.1-9 ภาพศิลปะภาพถ่าย²⁷¹

ทั้งนี้รูปลักษณะอาจกินความหมายถึงสัญลักษณ์กับการสื่อสารความหมาย เช่น สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา ที่ศิลปินใช้รูปลักษณะ อันเชิงอุปมา อุปไมย กล่าวถึงสิ่งใด ก็ใช้รูปลักษณะอีกสิ่ง ในเชิงเปรียบเทียบ โดยคติสัญลักษณ์ หรือ สัญลักษณ์ เป็นศิลปะลัทธิหนึ่งซึ่งไม่นิยมการลอกเลียนแบบธรรมชาติ แต่เป็นการแสดงสัจจะภายใน (Spiritual reality) โดยใช้รูปทรงของวัตถุและสีในการแสดงถึงความคิด จินตภาพ หรืออารมณ์ จึงได้ชื่อว่า คติสัญลักษณ์ คือเป็นการแสดงออกทางความคิดในรูปทรง (express the idea in forms)

ผลงานประเภทจิตรกรรม

ภาพที่ 2.5.1-10 ภาพปริศนาธรรม, จิตรกรรมฝาผนัง²⁷²

ผลงานประเภทประติมากรรม

ภาพที่ 2.5.1-11 ภาพโลกุตระ, ผลงานประติมากรรม²⁷³

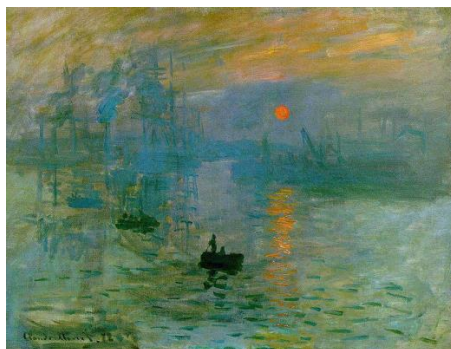
²⁷⁰ ภาพศิลปะภาพพิมพ์ ชื่อมารีลิน มอนโร (Marilyn Monroe), 1967 โดยศิลปินแอนดี้ วอลฮอล (Andy Warhol) สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.moma.org/collection/works/61240>

²⁷¹ ศิลปะภาพถ่าย ชื่อภาพเมื่อพายุโหม, พ.ศ. 2503 โดยศิลปินจิตต์ จงมันคง เมื่อปี สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://www.rpst.or.th/chit-chongmankhong/>

²⁷² ทวีลาภ การะเกด. (2527). จิตรกรรมฝาผนังภาพปริศนาธรรมภายในพระอุโบสถ วัดบรมนิวาส.

²⁷³ ภาพโลกุตระ, ผลงานประติมากรรม ของชลูด นิยมเสมอ “โลกุตระ” (2534) ที่รูปทรงได้รับแรงบันดาลใจจากเปลวรัศมีของพระพุทธรูป ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://www.era.su.ac.th/Artists/thai/chalood/sculpture.html>

- **สุนทรียภาพ (Aesthetic)** คือลักษณะทางความงามที่ปรากฏ อันสัมพันธ์กับตำแหน่งทางความงาม เช่น สุนทรียภาพ (ความงาม) ในแบบศิลปะอิมเพรสชันนิส (Impressionist) ก็จะมีลักษณะทางความงามของการนำเสนอแสง สี บรรยากาศ อากาศ ด้วยการปาด ทวัด แสดงลีลารอยแปรงพู่กัน ให้เห็นความเคลื่อนไหว อันมีผลสะท้อนทางสายตา ให้ก่อเกิดเป็นความรู้เชิงบรรยากาศอันผันแปร ด้วยวิธีการเช่นนี้ คนที่นิยมความเหมือนจริง แบบเรียลลิสติก ก็จะไม่นิยม ชมชอบเท่าใดนัก

อ้างอิง ภาพที่ 1.3.2.1-1 ภาพความประทับใจเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น, ชื่อ Sunrise, 1872²⁷⁴

อ้างอิง ภาพที่ 1.3.2.1-2 ภาพเหมือนบุคคล, ชื่อ Big Self-Portrait, 1967–1968²⁷⁵

จากความนิยมในแบบอย่างผลงานศิลปะ สุนทรียภาพที่รับรู้ เป็นประสบการณ์อันน่าประทับใจ จนอาจก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจที่เรียกว่าปิติ

- **ปิติ (Pleasure)** ในทางสุนทรียศาสตร์ เชื่อกันว่าประสบการณ์ความงามย่อมนำมาซึ่งความปิติ ส่วนความปิตินี้จะมีคุณประโยชน์ เพื่อความปิติเอมอิ่มรื่นรมย์ในตัวของมันเอง หรือความปิตินี้จะมีผลไปสู่จริยธรรมความดีงามในสังคม²⁷⁶ ทั้งนี้เพราะ จากปรัชญาสุนทรียศาสตร์ ที่เป็นการพยายามทำความเข้าใจ แสวงหาคำตอบ ของความรู้ มาตั้งแต่ยุคกรีกนั้น ในขอบข่ายของ “ความจริง ความดี ความงาม” สิ่งนี้เป็นหลักปรัชญาในการแสวงหาคคุณค่า ความหมาย หรือคำตอบในสิ่งใดใด ก็ตาม ที่ยังคงเที่ยงแท้ อยู่ถึงปัจจุบัน

²⁷⁴ ภาพความประทับใจเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น, ชื่อ Sunrise, 1872. โกลด มอแน จิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ, 48 x 63 cm. สถานที่พิพิธภัณฑน์มาร์มอตมอแน ปารีส, ฝรั่งเศส สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ความประทับใจของพระอาทิตย์ขึ้น>

²⁷⁵ ภาพเหมือนบุคคล. Big Self-Portrait, 1967–1968, acrylic on gessoed canvas, 273.1 x 212.1 cm. by chuck close สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>

²⁷⁶ วิรุณ ตั้งเจริญ. 2537 หน้า 2

2.5.2 ประโยชน์ของผู้สร้างผลงานศิลปะ

2.5.2.1 ศิลปะกับคุณค่าความเป็นมนุษย์

ความสามารถในการสร้างความเจริญงอกงาม ของมนุษย์นั้นเป็นพฤติกรรมที่รับต่อการได้รับรู้ประสบการณ์ทางสุนทรียะ มนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ความงาม และความสามารถในการเป็นผู้สร้างความงาม ในสังคมทุกอารยะ มักปลูกฝังให้เยาวชนมุ่งไปสู่คุณค่าความหมายของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความงดงามในชีวิต เพื่ออาศัยอยู่ในสังคมที่สันติสุข โดยประโยชน์อันที่จะเกิดขึ้นกับผู้สร้างผลงานศิลปะอย่างเห็นได้ชัดนั้นมีหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น

(1). ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย

กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย เช่น การพัฒนากล้ามเนื้อ มัดเล็ก คือการใช้มือหยิบจับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กเล็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานของเด็กในการสร้างพัฒนาการทางการเขียน หรือ กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ที่เป็นกล้ามเนื้อแขน และขา ที่เป็นการพัฒนาทางร่างกาย ที่สำคัญ นอกจากนี้ การปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะ ยังเป็นการฝึกความสัมพันธ์ทางการใช้ประสาทสัมผัสทางสายตา และมือให้สัมพันธ์กัน เป็นต้น

(2). ส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา

มนุษย์ได้รับแรงกระตุ้นจากสภาพแวดล้อม ให้เกิดความรู้สึกต่างๆ เช่น กระตุ้นเร้า ให้เกิดความรู้สึกสนใจ อยากรู้ อยากเห็น ฟังพอใจ โกรธ เสียใจ สะเทือนใจ หรืออื่นๆ กิจกรรมทางศิลปะถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการสร้างสรรค์ หรือพฤติกรรมที่รับทางความงาม และเกิดพัฒนาการทางอารมณ์ได้เช่นเดียวกับสิ่งเร้าอื่นๆ ซึ่งอารมณ์ เป็นสิ่งที่มีบทบาทเข้าแทรกแซงความคิด และการกระทำของมนุษย์อยู่เสมอ มากบ้างน้อยบ้างตามการแสดงออก และการควบคุมอารมณ์²⁷⁷ การฝึกปฏิบัติกิจกรรมทางศิลปะ เป็นการสร้างสมาธิ สติปัญญา การเรียนรู้ การสังเกต การแก้ไขปัญหา และการควบคุมอารมณ์ หรือหากการมีอารมณ์คล้อยตามจากสิ่งกระตุ้นเร้าจนขาดการควบคุมทางอารมณ์ การฝึกฝน ด้วยการใช้กิจกรรมทางศิลปะ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมสติปัญญา และการแสดงออกทางอารมณ์ในลักษณะที่เหมาะสม เนื่องด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะ เป็นการแสดงออกที่เสรี ย่อมส่งผลให้เกิดความเพลิดเพลิน ความสุข อารมณ์แจ่มใส และสร้างความภาคภูมิใจ แก่ผู้ปฏิบัติอย่างน่ายินรมย์

2.5.2.2 ศิลปะกับคุณค่าทางสังคม

ศิลปะกับสังคมเป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนส่องซึ่งกันและกัน ศิลปินใช้ผลงานศิลปะสะท้อนสภาพทางสังคม หรือทางกลับกัน เราสามารถเรียนรู้สังคมผ่านผลงานศิลปะได้เช่นกัน

(1). ส่งเสริมอารยธรรม และวัฒนธรรม

การแสดงออกทางสติปัญญาของมนุษย์ ที่สามารถใช้ศิลปะในการสื่อสารความหมายได้ และนอกจากนี้ มนุษย์ยังใช้ศิลปะในการสร้างวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกัน ด้วยการใช้ความเชื่อ ความศรัทธา ที่หลอมรวมมนุษย์ให้มีความเห็นใจเดียวกัน หากยกตัวอย่างอารยธรรมอันสำคัญในดินแดนไทย ศิลปะ

²⁷⁷ ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2542). หน้า 239.

อนารยะ²⁷⁸ แรกๆ ที่สร้างขึ้นโดยอนารยะชน (Primitive)²⁷⁹ ในอดีต คือตั้งแต่ยุคหินใหม่ ย้อนกลับไปราว 2,500 ปีมาแล้ว คืออารยธรรมบ้านเชียง ที่ปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี อันแสดงให้เห็นถึงการดำรงชีวิตในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่นักโบราณคดีเชื่อว่าลาดลายที่ปรากฏบนภาชนะเขียนสีนั้น คือลายขลุ่ย²⁸⁰ ที่มนุษย์นอกจากมีร่างกายเป็นพละกำลัง ทางกายแล้ว มนุษย์ยังมีขลุ่ยเป็นพลังทางใจ ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์เช่นกัน จากปรัชญาการดำรงชีวิตนี้ ได้หลอมรวมให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคม วิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของผู้คน ที่เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมอันสำคัญของชาติ ในเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ในลำดับถัดมา เป็นต้น

ภาพที่ 2.5.1-12 ภาพอารยธรรมบ้านเชียง, ศิลปหัตถกรรม เครื่องปั้นดินเผา ชื่อ ไหบ้านเชียง²⁸¹

(2). ส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม สิ่งแวดล้อม

จากสุนทรียภาพทางความงามที่มีร่วมกัน สะท้อนให้เห็นแนวความคิด และอุดมการณ์ร่วมกันทางความงาม ตามรูปแบบนั้นๆ แต่หากมีอุดมการณ์ต่างกัน ก็สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นซึ่งกันและกันได้ เนื่องจากรูปแบบความงามมีหลากหลาย เหมือนกับลักษณะทางสังคม สิ่งแวดล้อมที่มีหลากหลายแบบ เช่นกัน ลักษณะทางสังคม สิ่งแวดล้อมแบบอย่างตะวันตก, ลักษณะทางสังคม สิ่งแวดล้อมแบบอย่างตะวันออก และลักษณะทางสังคม สิ่งแวดล้อมแบบอย่างวัฒนธรรมเกาะ เหล่านี้ต่างมีรูปแบบตามศิลปะอันแสดงถึงวัฒนธรรมเฉพาะของตนเอง การเข้าใจในสิ่งที่เป็นอยู่อย่างหลากหลาย และหยิบยืม หรือนำมาใช้อย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรมตนเอง ก็แสดงถึงการอยู่ร่วมกันในโลกต่างวัฒนธรรมเช่นนี้ได้เป็นอย่างดี

²⁷⁸ ศิลปะอนารยะ เป็นชื่อที่ใช้เรียกกันโดยทั่วไปในผลิตภัณฑ์ทางศิลปะของชนเผ่าต่างๆ ของโลก (สงวน รอดบุญ. 2533. หน้า 136)

²⁷⁹ อนารยะชน คือ การพิจารณาจากแบบแผนการดำเนินชีวิต ระดับของเทคโนโลยี ความเชื่อความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ พึ่งพาอาศัยกับธรรมชาติเป็นหลักเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดรูปแบบทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ของวัฒนธรรมดั้งเดิมที่พัฒนาสู่ลักษณะความเป็นอารยธรรมจนถึงความก้าวหน้าของโลกยุคเทคโนโลยีในปัจจุบัน (หฤทยา ขุนน้อย. 2560. หน้า 19)

²⁸⁰ ลายขลุ่ยบนภาชนะเขียนสีบ้านเชียง ใช้ฝังกับศพ รอขลุ่ยคินร่าง ขลุ่ย คือส่วนที่ไม่เป็นตัวตนของคนและสัตว์ ซึ่งมีในความจริงตรงกันของคนทุกชาติพันธุ์ในอุษาคเนย์ ว่าคนเรามีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นตัวตน ได้แก่ ร่างกาย กับส่วนที่ไม่เป็นตัวตนได้แก่ ขลุ่ย ...มีความสำคัญมากเท่าๆ กับส่วนที่เป็นตัวตนหรือร่างกาย ...เมื่อใดก็ตามที่เจ้าของขลุ่ยเจ็บป่วยมาก แสดงว่าขลุ่ยไม่ได้อยู่กับตัว ผู้ใหญ่ในครอบครัวต้องทำพิธีเรียกขลุ่ยให้กลับเข้าสู่ตัว เพื่อให้เจ้าของขลุ่ยอยู่ดีมีสุข (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2559. หน้า 1)

²⁸¹ ภาพอารยธรรมบ้านเชียง, ชื่อ ไหบ้านเชียง สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง#/media/ไฟล์:Ban_Chiang_Museum_Excavation.JPG

2.5.3 ประโยชน์ของผู้ดูผลงานศิลปะ

ผู้ชื่นชมผลงานศิลปะ ที่เรียกว่าผู้ดู (Beholder) นั้น หรือเรียกอีกอย่างว่า ผู้ได้ประโยชน์จากผลงานศิลปะ คุณค่าที่จะได้รับ เกิดจากการพิจารณาโดยผู้รับรู้เอง อาจจะถูกและประเมินคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ (Economical Value) เช่นความคุ้มค่า ราคา ผลงาน อาจถูกและประเมินคุณค่าทางด้านสุนทรียะ (Aesthetical Value) เช่นความรื่นรมย์ ต่อตนเอง สังคม และวัฒนธรรม อันสัมพันธ์กับคุณค่าด้านจริยะ (Ethical Value) ได้แก่การประเมินค่าด้วยเกณฑ์ ของความดี ความถูกต้อง ความเหมาะสม ซึ่งผลงานบางชิ้นอาจมีความกล้ากึ่ง ยากที่จะประเมินในทันที อาจมีการพิจารณาด้วยความ สมเหตุ สมผล เป็นต้น ทั้งนี้การให้ความรู้กับผู้คนนับเป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

2.5.3.1 ศิลปะกับการศึกษา

การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิตมนุษย์ บ้างศึกษาในสถาบันการศึกษา บ้างศึกษาด้วยตนเอง โดยมีธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นแหล่งบ่มเพาะ โดยนักวิจัยพบว่าสมองของคนเราที่มี 2 ซีกนั้น ต่างทำงานประสานกลมกลืนกัน โดยสมองซีกซ้ายมีหน้าที่คิด และทำงานในเชิงรูปธรรม เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การสรรหาถ้อยคำ การใช้เหตุผล การแบ่งแยก และวิเคราะห์ ส่วนสมองซีกขวามีหน้าที่สร้างจินตนาการ การหยั่งรู้ การสร้างสรรค์ ศิลปะ โดยบุคคลที่ยิ่งใหญ่ของโลกทั้งหมดล้วนแต่มีสมองทั้ง 2 ซีก เจริญเติบโต และทำงานอย่างประสานสัมพันธ์กันอย่างดีเยี่ยม ดังนั้นจึงได้ข้อสรุปว่า การสร้างคนให้เป็นอัจฉริยะ สามารถกระทำได้ง่ายๆ โดยกระตุ้นสมองทั้งสองซีก ให้เจริญออกมาไปพร้อมๆ กัน²⁸² ดังนั้นการให้การศึกษาทางด้านศิลปะจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างมนุษย์ โดยเฉพาะการบ่มเพาะตั้งแต่วัยเด็ก การจัดประสบการณ์ทางศิลปะ นอกจากจะสร้างสมรรถภาพทางความคิด และทักษะในการสร้างสรรค์ศิลปะ ตามความสามารถเฉพาะตนแล้ว ยังจำเป็นต้องสร้างเสริมทัศนคติอันถูกต้อง ที่พึงมีต่อศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สร้างเสริมบุคลิกภาพอันดีงาม เพื่อผลทางจริยธรรมในสังคม และเป็นพฤติกรรมที่สนองตอบความเจริญเติบโตทางร่างกาย และสมองอีกด้วย ด้วยเหตุผลนี้ จำเป็นต้องเคารพอิสรภาพทางความคิด และรูปแบบของผู้เรียนที่จะถ่ายทอดออกมา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความคิด และวิถีทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับบุคลิกภาพของตน จะเป็นสิ่งผลักดันให้ก้าวไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคม เป็นผู้ที่คิดเป็น และทำเป็น²⁸³ ซึ่งสอดคล้องกับนักจิตวิทยาที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาศติปัญญานั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาความฉลาดรอบด้าน (Intelligence)

ทั้งนี้บุคคลที่รู้จักใช้สติปัญญา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Intellectual Quotient: IQ) ที่ดี เป็นคนที่มีพัฒนาการทางอารมณ์ที่เหมาะสม (Emotional Quotient: EQ) เป็นคนมีวุฒิภาวะการปรับตัวไปในทิศทางที่ดี (Adversity Quotient: AQ) อันแสดงให้เห็นระดับการรู้คิด (Cognitive Level) ทั้งนี้จะเป็นผลทำให้เขาเหล่านั้นเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

2.5.3.2 ศิลปะกับชีวิตประจำวัน

มนุษย์ใช้ประโยชน์จากผลงานทัศนศิลป์มาช้านานแล้วตั้งแต่ครั้งแรกเริ่มที่มนุษย์มีสติปัญญาในการสร้างรูปทรงสุนทรียะ เราพบได้ว่ามนุษย์มีความเจริญทางสติปัญญา จากผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ที่ได้ทิ้งไว้ เช่น ภาพรอยมือ ที่สร้างด้วยกลวิธีการพิมพ์ ที่เห็นว่ามนุษย์สามารถสร้างภาพเสมือนรอยมือของตนเองลงบนผนังถ้ำ โดยไม่จำเป็นต้องใช้กลวิธีการวาด ระบายสี หากแต่นักกลวิธีการพิมพ์มาใช้ก็สามารถ สร้างภาพให้

²⁸² มานพ ถนอมศรี. (2542). หน้า 9-10

²⁸³ วิรุณ ตั้งเจริญ. (2540). หน้า 220-221

ปรากฏเป็นรอยมือได้ และบันทึกภาพเหตุการณ์ บอกเล่าวิถีชีวิตในสังคมของตน ซึ่งเป็นเช่นนี้ตลอดระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ผ่านมา

ภาพที่ 2.5.1-13 ภาพจิตรกรรมฝาผนังสร้างด้วยกลวิธีการพิมพ์²⁸⁴

ทั้งนี้มนุษย์ได้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ มากมาย ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะแขนงจิตรศิลป์ หรือประยุกตศิลป์ ทั้งนี้เป็นไปตามเงื่อนไขว่าสิ่งที่สร้างนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์ทางจิตใจ หรือประโยชน์ใช้สอยทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น

(1). มุ่งประเทืองอารมณ์ และความรู้สึกตนเอง และผู้อื่น ดังเช่นความรื่นรมย์ อันเป็นแรงปรารถนาของมนุษย์

(2). มุ่งประโยชน์ในการอุปโภค และบริโภคในชีวิตประจำวัน คือการสร้างสรรค์ความจำเป็นในการเนิ่นชีวิตด้วยปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์

(3). มุ่งสร้าง จัดสรรสิ่งแวดล้อม คือการมีสภาพแวดล้อมที่ดี พึงประสงค์ และเหมาะสมกับการใช้งาน ก็จะก่อให้เกิดความงามตามมามากมายด้วยกัน

จึงกล่าวได้ว่าศิลปะมีประโยชน์มากมายหลายด้าน สามารถสร้างมนุษย์ สร้างวัฒนธรรมในสังคม เพื่อให้สรรพสิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เกิดความน่าดู น่าชม มีสุนทรียภาพในชีวิต และท้ายสุดจะพบว่า ประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์นั้น ช่วยส่งเสริมความเจริญทางปัญญา จนสามารถหยั่งเห็นสัจธรรม และคุณค่าความงาม อันช่วยส่งเสริมความเจริญทางอารมณ์ เพราะความสามารถควบคุมอารมณ์ และส่งเสริมการแสดงออกไปในทางที่ถูกต้อง จนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้อย่างเป็นสุข ตลอดทั้งยังช่วยส่งเสริมการรับรู้ให้ไปในทางที่สร้างสรรค์ จนเกิดคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการการดำเนินกิจกรรม²⁸⁵ ซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก

สรุปท้ายบท

คุณค่า และประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์โดยทั่วไปก็คือ นอกจากจะเรียนรู้คุณค่าความงาม ในสิ่งแวดล้อม ที่สัมพันธ์กับชีวิตรอบตัวเราแล้ว ยังสร้างความเข้าใจศิลปะทุกแขนงอย่างมีหลักการ และเหตุผล ที่เกี่ยวเนื่องกับพฤติกรรม

²⁸⁴ ภาพจิตรกรรมฝาผนังสร้างด้วยกลวิธีการพิมพ์ ชื่อ Prehistoric สืบค้นเมื่อ 30 ต.ค.2565 เข้าถึงได้จาก

http://dc.about.com/od/photosofmuseums/ig/NMNH/3_05_Early_art.htm

²⁸⁵ วนิดา ขำเขียว. (2543). หน้า 2

และประสบการณ์ของมนุษย์ ไม่เฉพาะเจาะจงแขนงใด แขนงหนึ่ง ต่างกับวิชาประวัติศาสตร์ตรงที่ว่า สุนทรียศาสตร์ รวบรวมวัตถุ และเนื้อหาตามที่เห็นว่าเด่น และมีคุณค่าตามความเข้าใจทั่ว ๆ ไปแล้วจำแนกแยกแยะข้อมูลที่ส่งเสริม ความนิยม ให้เกิดเป็นคุณค่านั้นๆ รวบรวมไว้ แต่ประวัติศาสตร์นั้น เป็นการจัดลำดับเนื้อหา และวัตถุตามปี เหตุการณ์ และเรื่องราวนั้น เกิดขึ้นตามจริง โดยไม่เอาความรู้สึกรวบรวมเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยแต่อย่างใด²⁸⁶ และทั้งนี้ ศิลปะเป็นเพียง เครื่องมือที่ช่วยในการเข้าถึงสุนทรียภาพ อันเป็นภาพสะท้อนสุนทรียะในประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์

²⁸⁶ อารี สุทธิพันธ์. (2533). หน้า 48

เอกสารอ้างอิง :

- ทวีลาภ การะเกด. (2527). จิตรกรรมฝาผนังภาพปริศนาธรรมภายในพระอุโบสถ วัดบรมนิวาส. 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. http://www.era.su.ac.th/Mural/borom/borom2_pic.html
- ประเสริฐ ศีลรัตน. (2542). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. โอเดียนสโตร์.
- ภาพการออกแบบเครื่องบิน ในสมุดเสกต์ภาพของอีโอนาโด ดา วินชี ผู้ที่มีชีวิตในช่วงราวปลายศตวรรษที่ 15 สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก www.unmuseum.org/leonardo.htm
- ภาพความประทับใจเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น, ชื่อ Sunrise, 1872. โกลด มอแน จิตรกรรมสีน้ำมันบนผ้าใบ, 48 x 63 cm. สถานที่ พิพิธภัณฑ์มอแนต้องมอแน ปารีส, ฝรั่งเศส สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ความประทับใจของพระอาทิตย์ขึ้น>
- ภาพจิตรกรรมฝาผนังสร้างด้วยกลวิธีการพิมพ์ ชื่อ Prehistoric สืบค้นเมื่อ 30 ต.ค.2565 เข้าถึงได้จาก http://dc.about.com/od/photosofmuseums/ig/NMNH/3_05_Early_art.htm
- ภาพจิตรกรรมอนาคตนิยม, ชื่อ A dog on a leash (Dynamism of a dog on a leash), 1912, oil on canvas, 89.8 cm x 109.8 cm., by Giacomo Balla, Albright-Knox Art Gallery, Buffalo, New York สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)
- ภาพจิตรกรรม 2 มิติ ชื่อ "ภาพเขียนตัวเอง" โดยฟินเซนต์ ฟัน โคค เมื่อปี ค.ศ.1887 สีน้ำมันบนแคนวาส สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/ฟินเซนต์_ฟัน_โคค#/media/ไฟล์:VanGogh_1887_Selbstbildnis.jpg
- ภาพโลกุตระ, ผลงานประติมากรรม ของชูลูด นิ่มเสมอ “โลกุตระ” (2534) ที่รูปทรงได้รับแรงบันดาลใจจาก เปลวรัศมีของพระพุทธรูป ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://www.era.su.ac.th/Artists/thai/chalood/sculpture.html>
- ภาพศิลปะภาพพิมพ์ ชื่อมารีลิน มอนโร (Marilyn Monroe), 1967 โดยศิลปินแอนดี้ วอลสฮอล (Andy Warhol) สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.moma.org/collection/works/61240>
- ภาพศิลปะออป อาร์ต, ชื่อ Blaze 4, 1964, Emulsion of hardboard 109 x 109 cm., by Bridget Riley, Louisiana Museum of Modern Art สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.artsy.net/artwork/bridget-riley-blaze-4-1>
- ภาพเหมือนบุคคล. Big Self-Portrait, 1967–1968, acrylic on gessoed canvas, 273.1 x 212.1 cm. by chuck close สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>

ภาพอารยธรรมบ้านเชียง, ชื่อ ไหบ้านเชียง สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

[https://th.wikipedia.org/wiki/แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง#/media/ไฟล์:](https://th.wikipedia.org/wiki/แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง#/media/ไฟล์:Ban_Chiang_Museum_Excavation.JPG)

Ban_Chiang_Museum_Excavation.JPG

ภาพเฮลิคอปเตอร์ลำแรกของโลก Vought-Sikorsky VS-300 สร้างโดยเมื่อปี 1939 หรือต้นศตวรรษที่ 20

โดย อิกอร์ ซิคอร์สกี สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก

https://en.wikipedia.org/wiki/Vought-Sikorsky_VS-300

ภาพ Free Form ชื่อ The Key, 1946, Oil on canvas, 59 x 84 in, by Jackson Pollock, The Art

Institute of Chicago สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/pollock/pollock.key.jpg>

ภาพ Geometric Form ชื่อ Composition VIII, 1923, Oil on canvas, 140.0 x 201.0 cm., by Wassily

Kandinsky New York, The Solomon R. Guggenheim Museum สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564

เข้าถึงได้จาก <https://www.wassilykandinsky.net/work-50.php>

ภาพ Natural Form, ชื่อ The Tilled Field, 1924, oil on canvas, 66 cm x 92.7 cm., by Joan Miró,

Solomon R. Guggenheim Museum, New York City สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

https://en.wikipedia.org/wiki/The_Tilled_Field#/media/File:The_Tilled_Field.jpg

มานพ ถนอมศรี. (2542). ภาพวาดของลูก. สิปประภา.

วนิดา ขำเขียว. (2543). สุนทรียศาสตร์. พรานนกการพิมพ์.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2537). มนุษย์กับความงาม. โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2540). ทักษะศิลปศึกษาไทย. ต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด.

ศิลปะจลนศิลป์, ของ Theo Jansen. (2563). ศิลปะจลนศิลป์. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก

<https://chloemulligan.tumblr.com/post/120409052884/kinetic-art-theo-jansen>

ศิลปะภาพถ่าย ชื่อภาพเมื่อพายุโหม, พ.ศ.2503 โดยศิลปินจิตต์ จงมันคง เมื่อปี สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย.2563

เข้าถึงได้จาก <http://www.rpst.or.th/chit-chongmankhong/>

หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2545). บทความ ข้อเขียน และงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์ศิลป์

พีระศรี. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

อารี สุทธิพันธ์. (2533). ประสบการณ์สุนทรียะ. สำนักพิมพ์ต้นอ้อ.

แบบฝึกหัดท้ายบท

ส่วนที่ 1 นำเสนอผลงานสุนทรียะกับชีวิต

เรื่องประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต

1. ให้นักศึกษาสร้างผลงานศิลปะ และนำเสนอผลงานในรูปแบบที่ตนเองสนใจ.

ส่วนที่ 2 ให้อธิบายด้วยวิธี การวิจารณ์

ให้แสดงทรรศนะถึงประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต.

2. ให้แสดงทรรศนะถึงประโยชน์ในผลงานศิลป์.
3. ให้แสดงทรรศนะถึงประโยชน์ในประสบการณ์ที่เคยเป็นผู้สร้างผลงานศิลป์.
4. ให้แสดงทรรศนะถึงประโยชน์จากประสบการณ์ที่เคยดูผลงานศิลป์.

บรรณานุกรม

- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). *สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*.
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ทัศนศิลป์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิริติ บุญเจือ. (2522). *ปรัชญาศิลปะ*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- กมล ทศนาญชลี, *สุจิตติประกอบนิทรรศการ 10 Years in The USA 1970 to 1980 Prints, Paintings, Sculptures, Mixed Media*. ณ หอศิลป์แห่งชาติ กรุงเทพฯ ประเทศไทย
คณะกรรมการอำนวยการจัดงาน รามวโรฒราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การ
ประกวดดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ภาคกลาง ปี 2552 โดยสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=Qa8eL4uXTP4>
- คีตกรรม. สืบค้นเมื่อ 12 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/thecreatureofgod/8u9dii>
- คีตลักษณ์ หรือรูปแบบ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <http://www.musiclib.psu.ac.th/data/western-musuc/Chapter2/chap2-9.htm>
- เครื่องดนตรีวิเศษคู่กลั้ว โดย William Wei เป็นผู้เผยแพร่คลิปวิดีโอ สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก
https://www.youtube.com/watch?v=FqJdzYY_Fas
- จารุณี ลิ้มสกุล. (2545). ภาพยนตร์การ์ตูน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 1(1), หน้า 63-72.
- จลนศิลป์. SWU eJournals System. เอกสารออนไลน์ <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/6247/5875/19721>
- เจียมจันทร์ จันทร์คงหอม. (2560). ปรัชญาการณัฒรชาติทะเลสาบสงขลา : ภาพสะท้อนอัตลักษณ์
วัฒนธรรมทางการเห็น. *ดุขณัฒนัพนัธัหลักสุตรปรัชญาดุขณัฒนัภัณทัต* สาขาวิชาทัศนศิลป์และการ
ออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. เอกสารอัดสำเนา.
- จิตรกรรมฝาผนัง ที่วัดบวรนิเวศวิหาร. (สมัยรัชกาลที่ 3). ขรรุ อินโข่ง. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563
เข้าถึงได้จาก <http://www.era.su.ac.th/Mural/borom/images/borbom.jpg>
- เฉลิมพล งามสุทธิ. (2545). *ดุริยศิลป์*. สันติศิริการพิมพ์.
- ขนาด กิจขันธั และคณะ. (2546). *สุนทรียภาพของชีวิต*. เสมาธรรม.
- ชลุด นัฒเสมอ. (2559). *องคัประกอบของศิลปะ*. อมรินทร์.
- ช่วง มูลพินิจ. ภาพวาดเส้นปากกานบนกระดาศ สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก
<http://uauuction4.uamulet.com/AuctionDetail.aspx?bid=383&qid=102276>
- ช่วง สเลถนันท. (2548). *วิชาวาดเขียนภาพไทย*. อักษรนิติ.
- ชาญ ชัยพงศัพนัธ. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://so02.tci-thaijo.org> > article

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2561). *สังคีตนิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 วรรณะถวัลย์ ดัชนี, โดย learningstudio.info สืบค้นเมื่อ 17 ต.ค.2563 เข้าถึงได้จาก
<https://www.learningstudio.info/thawan-duchanee-art-attitude/>
- ทวีลาภ การะเกด. (2527). *จิตรกรรมฝาผนังภาพปริศนาธรรมภายในพระอุโบสถ วัดบรมนิวาส*.
 ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก http://www.era.su.ac.th/Mural/borom/borom2_pic.html
- ผดุง พรหมมูล และคณะ. (2545). *ศิลปะ*. ประสานมิตร.
- นิวัติ หะนนท์. (2540). *ศิลปนิยม 1*. สำนักพิมพ์ดวงกมล.
- บ้านเชียง. สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง#/media/ไฟล์:Ban_Chiang_Museum_Excavation.JPG
- เบญจวรรณ มังกรอัสวกุล. (2019). 76 โฆษณา Press& Outdoor ที่สร้างประวัติศาสตร์บนเวที Cannes Lions ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา. Channel 11 News 1 / Euro RSCG Flagship. สืบค้นเมื่อ 15 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://adaymagazine.com/press-outdoor-canneslions/>
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะประยุกต์*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2525). *ความเข้าใจในศิลปะ*. โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- ประเสริฐ ศิลรัตน์. (2542). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. โอเดียนสโตร์.
- พงศ์พิพัฒน์ พัทธสุนทร. (2528). การศึกษาผลการรับรู้ ความรู้สึกในเสียงดนตรีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีพื้นฐานทางดนตรีต่างกัน. [ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิชิต ปฐมเจริญโรจน์. (2552). *ดนตรีไทย*. พีปซี จำกัด.
- พินแก้ว โดยวีระพงษ์ ทวีศักดิ์ เผยแพร่โดย Smart SME สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=9bwrfDcxWs>
- พิทยา บุขรรัตน์. (2556). *โนรา ฉบับสถาบันทักษิณคดีศึกษา*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พระพรหมบัณฑิต. (2559). *ปรัชญากรีก : บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. สยามปริทัศน์.
- พระยาอนูมานราชชน. (2546). การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์สยาม.
- เพลงคิดถึง โดยพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3BHH6ipHiAk>
- ไพโรจน์ ขมุณี. (2559). *สุนทรียศาสตร์ตะวันตก*. โครงการตำราและหนังสือ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). *ศิลปะการแสดงในสังคมปัจจุบัน*. สันติศิริการพิมพ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ภาพกล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวของฟ็อกซ์ในยุคแรก ๆ, สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/ภาพยนตร์>

ภาพการออกแบบเครื่องบิน ในสมุดเสกซ์ภาพของอีโอนาโด ดา วินชี ผู้ที่มีชีวิตในช่วงราวปลายศตวรรษที่ 15

สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก www.unmuseum.org/leonardo.htm

ภาพเขียนตัวเอง. (1887). ฟินเซนต์ ฟัน โคค. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563 เข้าถึงได้จาก

https://th.wikipedia.org/wiki/ฟินเซนต์_ฟัน_โคค#/media/ไฟล์:VanGogh_1887_Selbstbildnis.jpg

ภาพความเคลื่อนไหว. Animated gif from frame 1 to 11 of The Horse in Motion."Sallie Gardner".

Eadweard Muybridge สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Eadweard_Muybridge

ภาพความประทับใจเมื่อพระอาทิตย์ขึ้น, Sunrise. 1872. โกลด มอแน สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้

จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ความประทับใจของพระอาทิตย์ขึ้น>

ภาพความหมายของศิลปะ จากทฤษฎีศิลปะ ดัชนี, โดย learningstudio.info สืบค้นเมื่อ 17 ต.ค.2563

เข้าถึงได้จาก <https://www.learningstudio.info/thawan-duchanee-art-attitude/>

ภาพคำประพันธ์ เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://news.thaipbs.or.th/content/176703>

ภาพจิตรกรรมฝาผนังสร้างด้วยกลวิธีการพิมพ์ ชื่อ Prehistoric สืบค้นเมื่อ 30 ต.ค.2565 เข้าถึงได้จาก

http://dc.about.com/od/photosofmuseums/ig/NMNH/3_05_Early_art.htm

ภาพจิตรกรรมอนาคตนิยม, ชื่อ A dog on a leash (Dynamism of a dog on a leash), 1912, oil on

canvas, 89.8 cm x 109.8 cm., by Giacomo Balla, Albright-Knox Art Gallery, Buffalo,

New York สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_a_l_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)

ภาพจิตรกรรม 2 มิติ ชื่อ "ภาพเขียนตัวเอง" โดยฟินเซนต์ ฟัน โคค เมื่อปี ค.ศ.1887 สื่อวัสดุ สีน้ำมันบนแคน

วาส สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/ฟินเซนต์_ฟัน_โคค#/media/ไฟล์:VanGogh_1887_Selbstbildnis.jpg

ภาพตัวอย่างฟิล์ม 35 มม., จากเรื่อง The Gold Rush สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก

<https://minimore.com/b/KTfUw/9>

ภาพตำแหน่งและสัดส่วน. Last Supper. Ate-1490s. Leonardo da Vinci สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563

เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_\(graphical\)#/media/File:%C3%9](https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_(graphical)#/media/File:%C3%9)

[Altima_Cena_-_Da_Vinci_5.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Perspective_(graphical)#/media/File:Altima_Cena_-_Da_Vinci_5.jpg)

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภาพถ่ายเชิงแนวคิด. Photography art concep. สืบค้นเมื่อ 21 ต.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.google.com/ideogram>. 29 ภาพโฆษณาเจ๋งๆ ที่ทำให้คุณต้องหยุด...คิดแล้วคิดอีก.
- ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคกลาง, เพลงรำ กลองยาว (รำเถิดเทิง) โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=Dyqlyts55M>
- ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้, รำโนรา การแสดงชุดทำโนราตามภาษาดนตรี โดยธรรมนิศ นิคมรัตน์ และคณะ ในงานการแสดงพื้นบ้านอาเซียน 4-8 กันยายน 2558 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://youtu.be/cirg8qOFKJc>
- ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคใต้, รำโนราประกอบบทประพันธ์เทิดพระเกียรติบรรพโนรา. สืบค้นเมื่อ 14 ส.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/watch/?v=1009731362768173>
- ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย, ชุดการแสดงมโนราห์ (Manohra) โดยTheShowTheatre. สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3hGvY8-FbOA>
- ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคเหนือ, ฟ้อนสาวไหม-ฟ้อนบูชาพระประทับ โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และวิทยาลัยนาฏศิลปะสุโขทัย ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2556 สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=JTWUuRSLcR0>
- ภาพโน้ตดนตรี (Piano Sheet) เพลงปี่ไหม. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://webportal.bangkok.go.th/music_sangeet/page/sub/16808/บทเพลงพระราชนิพนธ์
- ภาพนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน, แข่งกะโป โดยศิษย์นาฏศิลป์ ณ โรงละครแห่งชาติ วันที่ 22 สิงหาคม 2558 สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=zuJ_id5m-aU
- ภาพนาฏศิลป์ร่วมสมัย, ชุดการแสดงมโนราห์ (Manohra) โดยTheShowTheatre สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=3hGvY8-FbOA>
- ภาพเบื้องหลังการผลิตภาพยนตร์การ์ตูน เรื่องสุดสสาร ฝีมือปยุต เงากระจ่าง, โดย Film Archive Thailand (หอภาพยนตร์) สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=081S7GWhT_M
- ภาพประติมากรรมลอยตัว, พระศรีศากยทศพลญาณ พระประธานพุทธมณฑลสุพรรณ, 2525, ศิลปะสุโขทัยประยุกต์ ปางลีลา, สำริด, สูง 15.875 เมตร โดยศิลป์ พีระศรี เป็นผู้ออกแบบ ประดิษฐานเป็นองค์พระประธาน ณ พุทธมณฑล อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/พระศรีศากยทศพลญาณ_ประธานพุทธมณฑลสุพรรณ
- ภาพประติมากรรมจลนศิลป์, ของ Theo Jansem สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=LewVEF2B_pM

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภาพปริศนาธรรม ภาพดอบัวกำลังบานอยู่กลางสระ, สมัยรัชกาลที่ 4. สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://web.facebook.com/ThaiStudiesCU/photos/pcb.1354839147988357/1354834664655472/>
- ภาพเพลงเรือ, โดยศรีนวล ขำอาจ สืบค้นเมื่อ 13 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5tXTZC4OVHM>
- ภาพพัฒนาการภาพยนตร์การ์ตูนไทย, โดย The Movement /Ton สืบค้นเมื่อ 16 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=NQY_5LaBtFk
- ภาพยนตร์สตอป-โมชัน แอนิเมชัน Dimensions of Dialogue, 1983, Czechoslovak animated short film directed by Jan Švankmajer. It is 14 minutes long and created with stop motion สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=J-0a4Yxs4YY&t=87s>
- ภาพร่างมาตรฐาน สืบค้นเมื่อ 24 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=SBzE-pCjQlo>
- ภาพรูปและพื้น. the figure-ground vase. 1915. by Edgar John Rubin สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Rubin_vase
- ภาพเรือนเครื่องผูก, สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://art-culture.cmu.ac.th/Museum/detail/14/เรือนเครื่องผูก>
- ภาพเรือนเครื่องสับ, สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/เรือนเครื่องสับ#/media/ไฟล์:Ancient_City_Ruen_Thai.jpg
- ภาพละครเวที, เรื่องสี่แผ่นดิน ณ เมืองไทยรัชดาลัยเธียเตอร์, 2560 สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.porchlighttheatre.com/4-ละครเวทีไทยที่ได้รับความนิยมตลอดกาล/>
- ภาพละครโทรทัศน์, เรื่องบุพเพสันนิวาส บทประพันธ์โดย รอมแพง สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.dailymotion.com/video/x6gqk2r>
- ภาพโลกุตระ, ผลงานประติมากรรม ของชูลูด นิยมเสมอ “โลกุตระ” (2534) ที่รูปทรงได้รับแรงบันดาลใจจาก เปลวรัศมีของพระพุทธรูป ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าทางเข้าศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://www.era.su.ac.th/Artists/thai/chalood/sculpture.html>
- ภาพวรรณกรรม ประเพณีนวนิยาย สืบค้นเมื่อ 11 ก.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkoklifenews.com/17153967/‘วรรณกรรมยอดเยี่ยม’-ในสมัย-‘รัชกาลที่-9’-ตามแนวคิด-‘ศาสตร์พระราช’>
- ภาพศิลปะภาพพิมพ์ ชื่อมารีลิน มอนโร (Marilyn Monroe), 1967 โดยศิลปินแอนดี้ วอลฮอล (Andy Warhol) สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.moma.org/collection/works/61240>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภาพสถาปัตยกรรมชิโน-ยูโรเปียน, ตึกแถวแบบจีน-โปรตุเกสในภูเก็ต ตลอดช่วงถนนเยาวราช สืบค้นเมื่อ 6 มิ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส#/media/ไฟล์:Sino-Portugese_Buildings_in_Phuket_Town_\(II\).jpg](https://th.wikipedia.org/wiki/สถาปัตยกรรมจีน-โปรตุเกส#/media/ไฟล์:Sino-Portugese_Buildings_in_Phuket_Town_(II).jpg)
- ภาพเสียงในถ้อยคำประพันธ์ เรื่อง หอศิลป์ โดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สืบค้นเมื่อ 9 มิ.ย.2564 <https://www.youtube.com/watch?v=jgxyaxExHkQ>
- ภาพแสงและเงา 4. (2518) ปรีชา เกาทอง สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก http://www.resource.lib.su.ac.th/awardsu/web/artdetail?item_id=67
- ภาพเหมือนบุคคล. Big Self-Portrait, 1967–1968, สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>
- ภาพโลกุตระ. (2534). ชลูด นิ่มเสมอ. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563 เข้าถึงได้จาก <http://www.era.su.ac.th/Artists/thai/chalood/sculpture.html>
- ภาพศิลปะออป อาร์ต, ชื่อ Blaze 4, 1964, Emulsion of hardboard 109 x 109 cm., by Bridget Riley, Louisiana Museum of Modern Art สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.artsy.net/artwork/bridget-riley-blaze-4-1>
- ภาพเหมือนบุคคล. Big Self-Portrait, 1967–1968, acrylic on gessoed canvas, 273.1 x 212.1 cm. by chuck close สืบค้นเมื่อ 30 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>
- ภาพอารยธรรมบ้านเชียง, ชื่อ ไหบ้านเชียง สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง#/media/ไฟล์:Ban_Chiang_Museum_Excavation.JPG
- ภาพเฮลิคอปเตอร์ลำแรกของโลก Vought-Sikorsky VS-300 สร้างโดยเมื่อปี 1939 หรือต้นศตวรรษที่ 20 โดย อิกอร์ ซิคอร์สกี สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2564 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Vought-Sikorsky_VS-300
- ภาพ Free Form ชื่อ The Key, 1946, Oil on canvas, 59 x 84 in, by Jackson Pollock, The Art Institute of Chicago สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/pollock/pollock.key.jpg>
- ภาพ Geometric Form ชื่อ Composition VIII, 1923, Oil on canvas, 140.0 x 201.0 cm., by Wassily Kandinsky New York, The Solomon R. Guggenheim Museum สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.wassilykandinsky.net/work-50.php>
- ภาพ Natural Form, ชื่อ The Tilled Field, 1924, oil on canvas, 66 cm x 92.7 cm., by Joan Miró, Solomon R. Guggenheim Museum, New York City สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/The_Tilled_Field#/media/File:The_Tilled_Field.jpg

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ภาพ Performance Art, โดย Gilbert and George สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=CsuHpi2gcGY>
- มานพ ถนอมศรี. (2542). *ภาพวาดของลูก*. ศิลปะประชา.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (ไม่ระบุ). ทฤษฎีสี Theory of colors (รหัสวิชา 8061103). เอกสาร
 ออนไลน์ chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://courseware.
 npru.ac.th/admin/files/20191122162246_143405ae90abf0c9a64b7d3a883dad50.pdf
- มัย ตะดียง. (2562). *สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์*. วาดศิลป์.
- เมื่อพายุโหม. (2503). จิตต์ จงมั่นคง. สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก
<http://www.rpst.or.th/chit-chongmankhong/>
- รัจรี นพเกตุ. (2540). *จิตวิทยาเพื่อการรับรู้*. สำนักพิมพ์ประกายพรึก.
- ระวีวรรณ วรรณวิไชย. (2544). *ศิลปะการแสดงในสังคมปัจจุบัน*. สันติศิริการพิมพ์.
- ระวี ภาวิไล (ถอดความ). (2542). *ปรัชญาชีวิต*. สำนักพิมพ์ผีเสื้อ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. บริษัทเพื่อนพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- เลิศ อำนันทนะ. (2549). *แนวคิดเกี่ยวกับศิลปศึกษา*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วงศิปปิธาน มมส. สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=5Zdv2bcQXlg>
- วิเชียร เกษประทุม. (2546). *ลักษณะคำประพันธ์ไทย*. พัฒนาศึกษา.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). *วรรณคดี และวรรณคดีวิจารณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์ธรรมชาติ.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2524). *ความเข้าใจในศิลปะ*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- วุฒิ วัฒนสิน. (2552). *ประวัติศาสตร์ศิลปะ*. ศิลปะประชา.
- วนิดา ขำเขียว. (2563). *สุนทรียศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2536). *ทัศนศิลป์*. โอเดียนสโตร์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2537). *มนุษย์กับความงาม*. โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (254). *ทัศนศิลปศึกษาไทย*. ต้นอ้อ แกรมมี่ จำกัด.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). *สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต*. สำนักพิมพ์อีแอนด์ไอคิว.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาทัศนศิลป์*:
ศิลปะสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. เอกสารอัดสำเนา.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2547). *ศิลปะหลังสมัยใหม่ (POSTMODERN ART)*. สันติศิริการพิมพ์.
- ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2558). *ประวัติศาสตร์การออกแบบกราฟิก*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. *จดหมายเหตุมานุษยวิทยา*. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. สืบค้นเมื่อ 16 ต.ค.67 เข้าถึงได้จาก
https://db.sac.or.th/anthroarchives/item_det.php?i_id=42905

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศรีศักร วิลลิโกดม. นามูรธาภิเษก. วารสารเมืองโบราณ. 45(2). เมษายน-มิถุนายน 2562. สืบค้นเมื่อ 15 ต.ค.67 เข้าถึงได้จาก <https://www.muangboranjourn.com/post/Srisakara-leading-article-45-2>
- ศิลปะจลนศิลป์, ของ Theo Jansen. (2563). ศิลปะจลนศิลป์. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://chloemulligan.tumblr.com/post/120409052884/kinetic-art-theo-jansen>
- ศิลปะภาพถ่าย ชื่อภาพเมื่อพายุโหม, พ.ศ.2503 โดยศิลปินจิตต์ จงมันคง เมื่อปี สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <http://www.rpst.or.th/chit-chongmankhong/>
- สุกรี เจริญสุข. (2555). ศักยภาพความเป็นเลิศด้านดนตรี ดนตรีกับเด็ก. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้
หน่วยงานภายในสำนักงานบริหาร และพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สงวน รอดบุญ. (2522). *ลัทธิและสกุลช่างศิลปะตะวันตก*. โรงพิมพ์การศาสนา.
- สงวน รอดบุญ. (2533). *ศิลปะกับมนุษย์*. โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2559). *สุจิตต์ วงษ์เทศ : งานศพดั้งเดิม เกี่ยวข้องกับขวัญ ไม่วิญญาณ*. บทความ
ออนไลน์.มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับวันที่ 2 - 8 ธันวาคม 2559 สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_16916
- สุจิตต์ประกอบนิทรรศการ. (2548). นิทรรศการศิลปกรรม “เอกลักษณ์อันดามัน”. 10-30 ตุลาคม 2548
ชั้น 4 หอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ.
- สุชาติ สุทธิ. (2544). คู่มือการสอน-สุนทรียภาพของชีวิต-โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต วิทยาเขตสุพรรณบุรี. สำนักพิมพ์สมารธรรม
- สุชาติ สุทธิ. (2544). *สุนทรียภาพของชีวิต*. โครงการจัดตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
วิทยาเขตสุพรรณบุรี.
- สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. (ไม่ระบุ). การรับรส. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก https://il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/3_9.htm
- สถาบันวัฒนธรรมการเรียนรู้ ม.มหิดล. (ไม่ระบุ). การสัมผัส. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก https://il.mahidol.ac.th/e-media/nervous/3_10.htm
- สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย (องค์การมหาชน). (2566). ชุมชนหัตถกรรมทอผ้าแพรวาบ้านโพน
ครูคำสอน สระทอง สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://archive.sacit.or.th/center/13>
- สถาปัตยกรรมพระปรางค์ และพระเจดีย์ของวัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา ตำบลท่าวาสกรี อำเภอ
พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สืบค้นเมื่อ 7 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/vinnapatra/2018/03/30/entry-2>
- สถาพร ศรีสังข์. (2545). *ภูมิปัญญาชาวใต้*. สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- สุธี คณวิชนนท์. (2555). *จากสยามเก่าสู่ไทยใหม่*. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สันติ เล็กสุขุม. (2545). *กระหนกในดินแดนไทย*. เมืองโบราณ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักการสังคีต. หลากสำเนียงเสียงลีลานาฏศิลป์. สืบค้นเมื่อ 1 ก.พ.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.finearts.go.th/performing/view/7059-สำนักการสังคีต-กรมศิลปากร-ขอเชิญชม-รายการดนตรีไทยไร้สรหรือ-ชุด—หลากสำเนียงเสียงลีลานาฏศิลป์--วันเสาร์ที่-๑๕-กุมภาพันธ์-๒๕๖๓-เวลา-๑๔-๐๐-น--ณ-โรงละครแห่งชาติ>
- สำนักพิมพ์มิวเซียมเพรส. (2558). “ดอกบัวยักษ์ Victoria” ภาพปริศนาธรรมขรัวอินโข่ง วัดบวรฯ วัดบวรฯ สื่อ “ความยิ่งใหญ่” ของอังกฤษ. <https://www.museum-press.com/content/511/ดอกบัวยักษ์-victoria-ภาพปริศนาธรรมขรัวอินโข่ง-วัดบวรฯ-วัดบวรฯ-สื่อ-ความยิ่งใหญ่-ของ-อังกฤษ>
- สมเกียรติ ตังมโน. สุนทรียศาสตร์ AESTHETICS / PHILOSOPHY & RELIGION. เอกสารออนไลน์เรียบเรียงเมื่อ 15-25 ตุลาคม2538 สืบค้นเมื่อ 21 มีนาคม 2561 เข้าถึง <https://dharmmada.wordpress.com>
- สมาคมถ่ายภาพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ภาพถ่าย) ชื่อภาพ “บินเดี่ยว”, 2516, กล้อง Hasselblad500 C เลนส์ 150 มม., โดย ยรรยง โอฬาระชิน, รางวัลยอดเยี่ยมด้วยพระราชทาน 2516 สืบค้นเมื่อ 18 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.rpst.or.th/home/hallofframedetails.php?id=10>
- สุรศักดิ์ เพชรคงทอง. (2564). การแสดงดนตรีพื้นบ้านไทยที่แสดงออกถึงการสืบทอดทางศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น. *บทความวิจัยออนไลน์ วารสารจุฬานาครทรรค์ออนไลน์*, 8 (2), 254-268.
- เสียงประสาน. สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/เสียงประสาน>
- หมอชาวบ้าน. (2527). เราพูดได้อย่างไร. สืบค้นเมื่อ 29 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.doctor.or.th/article/detail/6786>
- หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2545). *บทความ ข้อเขียน และงานศิลปกรรมของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี*. อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- หฤทยา ขุนน้อย. (2560). *ศิลปะอนารยะ Primitive Art*. จัสพรีนซ์.
- เอกชาติ จันอุไรรัตน์. (2551). 3 ทศวรรษกับงานออกแบบตกแต่งภายในของไทย = Decades of Thai interior design. บ้านและสวน.
- องคัพพ สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=aTxargtb9Bk>
- องค์ประกอบของดนตรีสากล สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/music1_1/lesson2/Inter.html
- เอนดนตรีสี่เขียวเขียวราย สืบค้นเมื่อ 10 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก<https://www.youtube.com/watch?v=KOBHGjrT8d8>
- อุบล สุทธนะ. (2549). *คือชีวิต คือยุค คือAnimation “วอล์ท ดีสนีย์ เมืองไทย” ยุค เงามกระจำ*. SUM Publishing.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อารี สุทธิพันธุ์. (2533). *ประสบการณ์สุนทรียะ*. บริษัท ต้นอ้อ จำกัด.

อารี สุทธิพันธุ์. (2535). *ศิลปะนิยม*. โอเดียนสโตร์.

อารี สุทธิพันธุ์. (2539). *ศิลปะกับมนุษย์*. ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

อารี สุทธิพันธุ์. (2563). *สละความคิด*. สันติศิริการพิมพ์.

Acapella เผยแพร่โดย Yoon Choi สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=Kbb2u_OcabM

A dog on a leash. (1912). สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก [https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_al_Guinzaglio_\(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash\),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash#/media/File:Giacomo_Balla,_1912,_Dinamismo_di_un_Cane_al_Guinzaglio_(Dynamism_of_a_Dog_on_a_Leash),_Albright-Knox_Art_Gallery.jpg)

Aesthetica (1751) Alexander Gottlieb Baumgarten สืบค้นเมื่อ 4 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_Gottlieb_Baumgarten#/media/File:Aesthetica.png

African Water Drumming. โดย Evolving Rhythms เป็นผู้เผยแพร่ภาพและเสียง สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=pEgJhfWKq4A&t=18s>

ASMR สถานที่จริง เผยแพร่โดย Techy Kid สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=0mYzMm1DwrA>

ASMR by asmr zeitgeist สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=QjzlGyxLZyg&t=140s>

Banksy (แบงก์ซี) (photo: Ronaldo Victor). (2560). สืบค้นเมื่อ 8 ต.ค. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.ftiebusiness.com/shop4/news-detail.php?id=3655%20&uid=38708>

Beatbox by Neil blurs เผยแพร่โดย Asia's Got Talent สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CPKq9sDIs2M>

Big Self-Portrait. (1967–1968). chuck close สืบค้นเมื่อ 30 พ.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก <http://chuckclose.com/work007.html>

Blaze 4. (1964). Bridger Riley. สืบค้นเมื่อ 31 พ.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.artsy.net/artwork/bridget-riley-blaze-4-1>

Cat Navi Desk สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=7Nn7NZI_LN4

Composition VIII. (1923). Wassily kandinsky สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.wassilykandinsky.net/work-50.php>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Donald W. Crawford. (1987). *Aesthetics in Discipline-Based Art Education*. The Journal of Aesthetic Education, Summer, 1987. 21(2), Special Issue: Discipline-Based Art Education (Summer, 1987), pp.227-239. Published by; University of Illinois Press.
- Euronews. (2022). กลิ่นหอมของดอกไม้ สัตว์ และถูงมือ สามารถดมได้จากภาพวาดสมัยศตวรรษที่ 17 ที่ Museo del Prado ในกรุงมาดริด สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.euronews.com/culture/2022/07/01/visiting-the-painting-you-can-smell-notes-of-roses-leather-and-a-mammals-hind-legs>
- G.A. Nedoziwin. (1972). What Is Aesthetics. เอกสารออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 ธ.ค. 2562 เข้าถึงได้จาก https://www.marxists.org/subject/art/lit_crit/works/nedoziwin.html.
- Gallery98. (1991). Gilbert and George. สืบค้นเมื่อ 15 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CsuHpi2gcGY>
- Gismonda. (1905). Alfons Maria Mucha สืบค้นเมื่อ 4 เม.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/wiki/อัลฟอนส์_มูคา#/media/ไฟล์:Alfons_Mucha_-_1894_-_Gismonda.jpg
- Gordon Monahan เมื่อปี 1989-2013 สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=yIP-oiu5GYk>
- Jackson Pollock. ผู้เขียนภาพที่มีราคาแพงที่สุดในโลก. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.bloggang.com/m/viewdiary.php?id=baansuansabuy&month=11-2009&date=19&group=4&gblog=10>
- johnnielawson สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=d0tU18Ybcvk>
- Kourniatis N., Architect N. T. U. A.. (2019). Leonardo da Vinci's The Last Supper: Reconstruction of the Room Using Reverse Geometric Perspective Processes. Journal of Applied Mathematics and Physics. 7(9), September 2019. สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย.2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=94824>
- Learn to Draw and Paint. (2024). How to draw in two-point perspective. สืบค้นเมื่อ 24 ก.ย. 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.art-class.net/06-tutorials/landscapes/two-point-perspective.php>
- Malcolm Park. (2013). Brunelleschi's Discovery of Perspective's "Rule". Technical Article. สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย.2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.jstor.org/stable/23468273>
- Marilyn Monroe. (1967). Andy Warhol. สืบค้นเมื่อ 11 เม.ย.2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.moma.org/collection/works/61240>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Napatsakorn c. มาทำความเข้าใจกับ ASMR. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก
<https://library.mju.ac.th/pr/?p=11202>
- Prehistoric. สืบค้นเมื่อ 30 ต.ค.2555 เข้าถึงได้จาก http://dc.about.com/od/photosofmuseums/ig/NMNH/3_05_Early_art.htm
- R. Murray Schafer. (1994). The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World. 4 ก.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglclefindmkaj/https://monoskop.org/images/d/d4/Schafer_R_Murray_The_Soundscape_Our_Sonic_Environment_and_the_Tuning_of_the_World_1994.pdf
- R. Murray Schafer and Soundscapes เผยแพร่โดย Zeinah Kalati สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก https://www.youtube.com/watch?v=e_-zWOydmSl
- School of Athens วาดโดย Raphael เมื่อราวศตวรรษที่ 16 (ค.ศ.1509-1510), สืบค้นเมื่อ 1 ม.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักแห่งเอเธนส์_\(ราฟาเอล\)#/media/ไฟล์:"](https://th.wikipedia.org/wiki/สำนักแห่งเอเธนส์_(ราฟาเอล)#/media/ไฟล์:)
- Spypon. ดนตรีพอเพียง เสียงดนตรีสังเคราะห์จากปากมนุษย์ สืบค้นเมื่อ 5 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/site/thespypon/dntri/beatbox>
- Sunrise. (1872). โกลด มอแน. สืบค้นเมื่อ 30 พ.ค. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ความประทับใจของพระอาทิตย์ขึ้น>
- Thanland Visit to the Akha People near Chiang Rai (sd-video) โดย Harry Mateman เป็นผู้เผยแพร่ภาพและเสียง สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=CZWwXeqLXol&t=1s>
- THAIRATH TV Originals. (2557). ตะลอนข่าว : เล่นเพลงด้วยพินแก้ว ศิลปะโบราณที่มีมากกว่า 500 ปี 29 พ.ย.57. <https://www.youtube.com/watch?v=JduxT5JTV60>
- The Hay Wain. (1821). John Constable. สืบค้นเมื่อ 18 ต.ค. 2563 เข้าถึงได้จาก https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Constable_The_Hay_Wain.jpg
- The Key. (1946). Jackson Pollock. สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/pollock/pollock.key.jpg>
- Theo Jansem. สืบค้นเมื่อ 1 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก <https://chloemulligan.tumblr.com/post/120409052884/kinetic-art-theo-jansen>
- The Tilled Field. (1924). สืบค้นเมื่อ 14 มิ.ย.2564 เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/The_Tilled_Field#/media/File:The_Tilled_Field.jpg
- The Sense of Smell 1617 - 1618. Oil on panel. Room 083 สืบค้นเมื่อ 2 ก.ย.2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-sense-of-smell/adff981e-a317-4152-9e04-05ada13be226>

บรรณานุกรม (ต่อ)

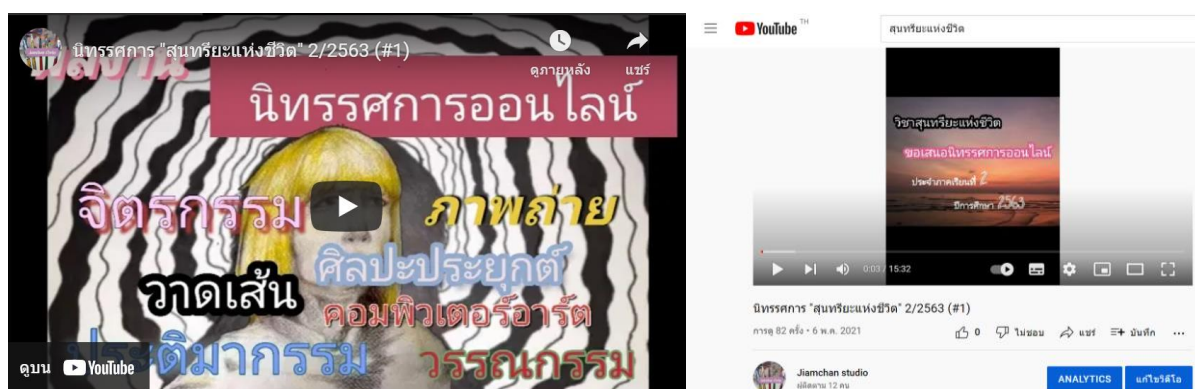
- Tonality สืบค้นเมื่อ 22 ต.ค.2567 เข้าถึงได้จาก <https://en.wikipedia.org/wiki/Tonality>
- Truax Barry (2001). *Book Reviews (Continued)*. online. p 42-44.
- Vladimir Markonikov. (2015). Difference Between Discipline and Subject. (4 November 2015). สืบค้นเมื่อ 3 พ.ย. 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.differencebetween.com/difference-between-discipline-and-vs-subject/>
- Truax Barry (2001). *Acoustic Communication*. Ablex Publishing Corporation. p. 11. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ทัศนียภาพของเสียง>
- Napatsakorn c. มาทำความรู้จักกับ ASMR. สืบค้นเมื่อ 4 ก.ย. 2564 เข้าถึงได้จาก <https://library.mju.ac.th/pr/?p=11202>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

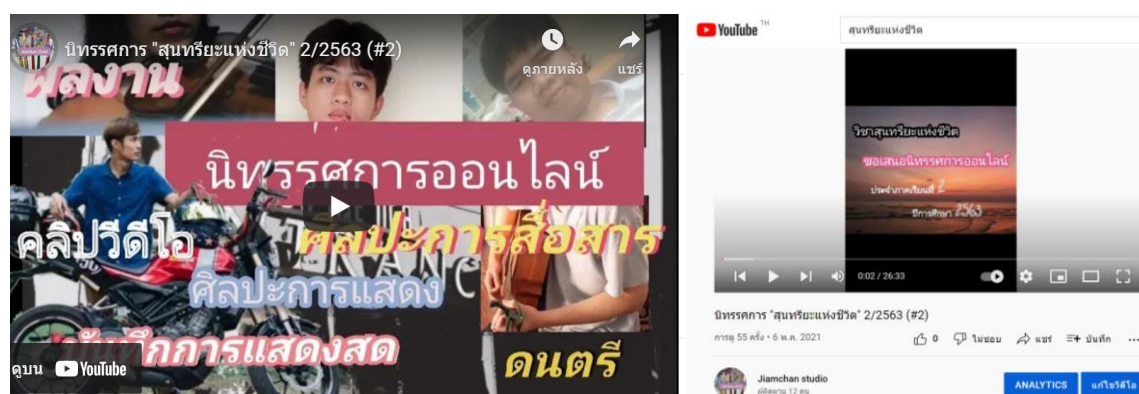
ตัวอย่างการนำเสนอผลงานสุนทรียะ และการวิจารณ์ คุณค่าสุนทรียะ
ในรายวิชาสุนทรียะกับชีวิต

ผลงานที่ได้นำเสนอในนิทรรศการ
 “สุนทรียะกับชีวิต ประจำปีการศึกษา 2/2563”

ภาพนิทรรศการสุนทรียะแห่งชีวิต (ออนไลน์) ประจำปีการศึกษา 2/2563 #1

<https://youtu.be/b8eFRCGVhno>

ภาพนิทรรศการสุนทรียะแห่งชีวิต (ออนไลน์) ประจำปีการศึกษา 2/2563 #2

<https://youtu.be/jPMJbE3RSsQ>

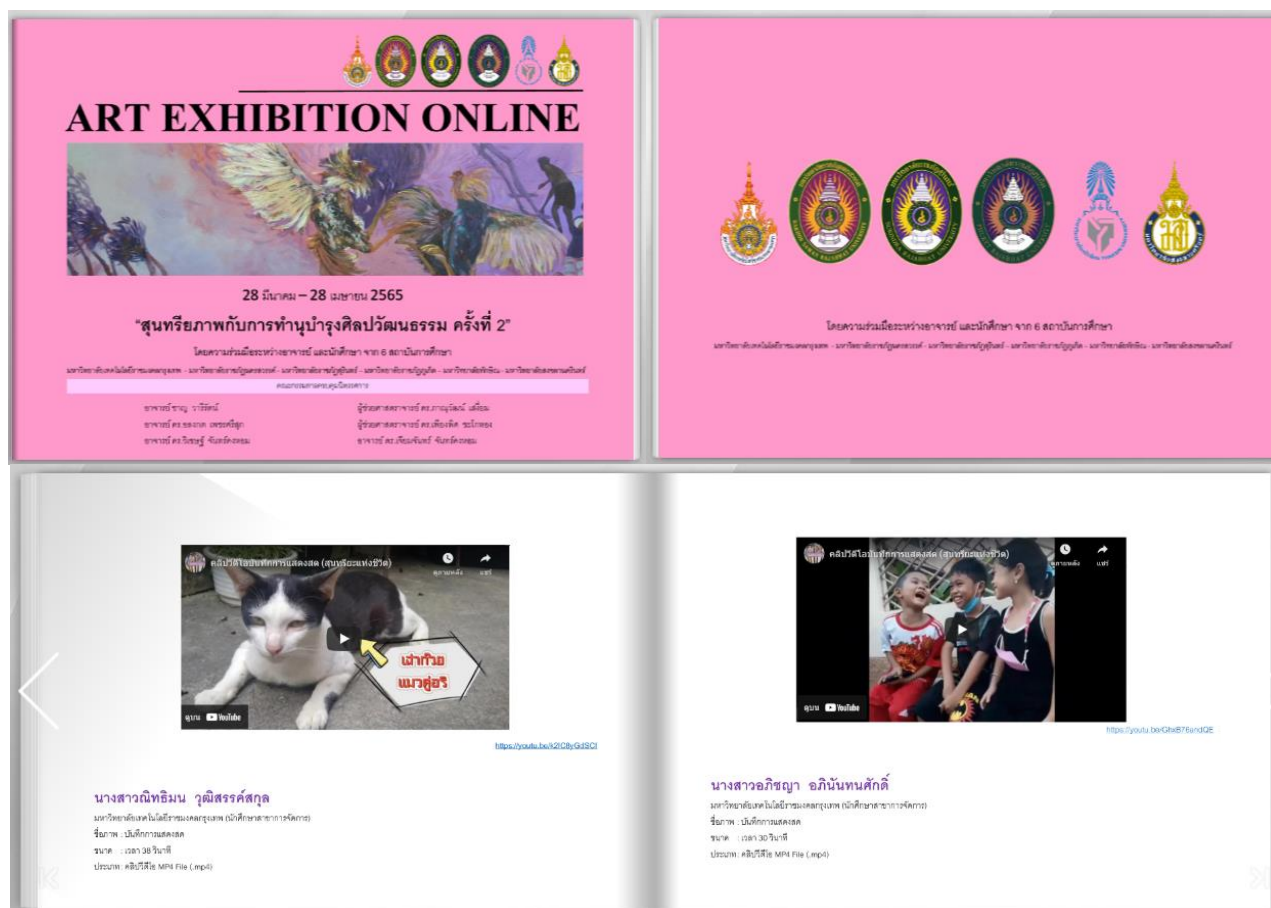
ผลงานสุนทรียะแห่งชีวิต
ในนิทรรศการศิลปะออนไลน์
ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

ผลงานภาพถ่าย. <https://larts.rmutk.ac.th/?p=9099>

ผลงานสุนทรียะแห่งชีวิต
ในนิทรรศการศิลปะออนไลน์
ประจำปีการศึกษา 2564

คลิปวิดีโอ. <https://larts.rmutk.ac.th/?p=9978>

คลิปวิดีโอ บันทึกการแสดงสด (สุนทรียะแห่งชีวิต)

<https://www.youtube.com/watch?v=k2IC8yGdSCI>

บันทึกการแสดงสด

ออกแบบ และกำกับโดยนางสาวณิธิมน ภูมิสรรค์สกุล

ขนาด: 38 วินาที

ประเภท: คลิปวิดีโอ

คลิปวิดีโอ บันทึกการแสดงสด (สุนทรียะแห่งชีวิต)

<https://www.youtube.com/watch?v=GhxB76andQE>

บันทึกการแสดงสด

ออกแบบ และกำกับโดยนางสาวอภิชญา อภินันท์ศักดิ์

ขนาด: 30 วินาที

ประเภท: คลิปวิดีโอ

ผลงานสุนทรียะนำเสนอเป็นคลิปวิดีโอ

ในนิทรรศการศิลปะออนไลน์

ประจำปีการศึกษา 2565

https://larts.rmutk.ac.th/?page_id=11797

คลิปวิดีโอ ANIMATED (สุนทรียะแห่งชีวิต)

<https://www.youtube.com/watch?v=abW3EM8cldk>

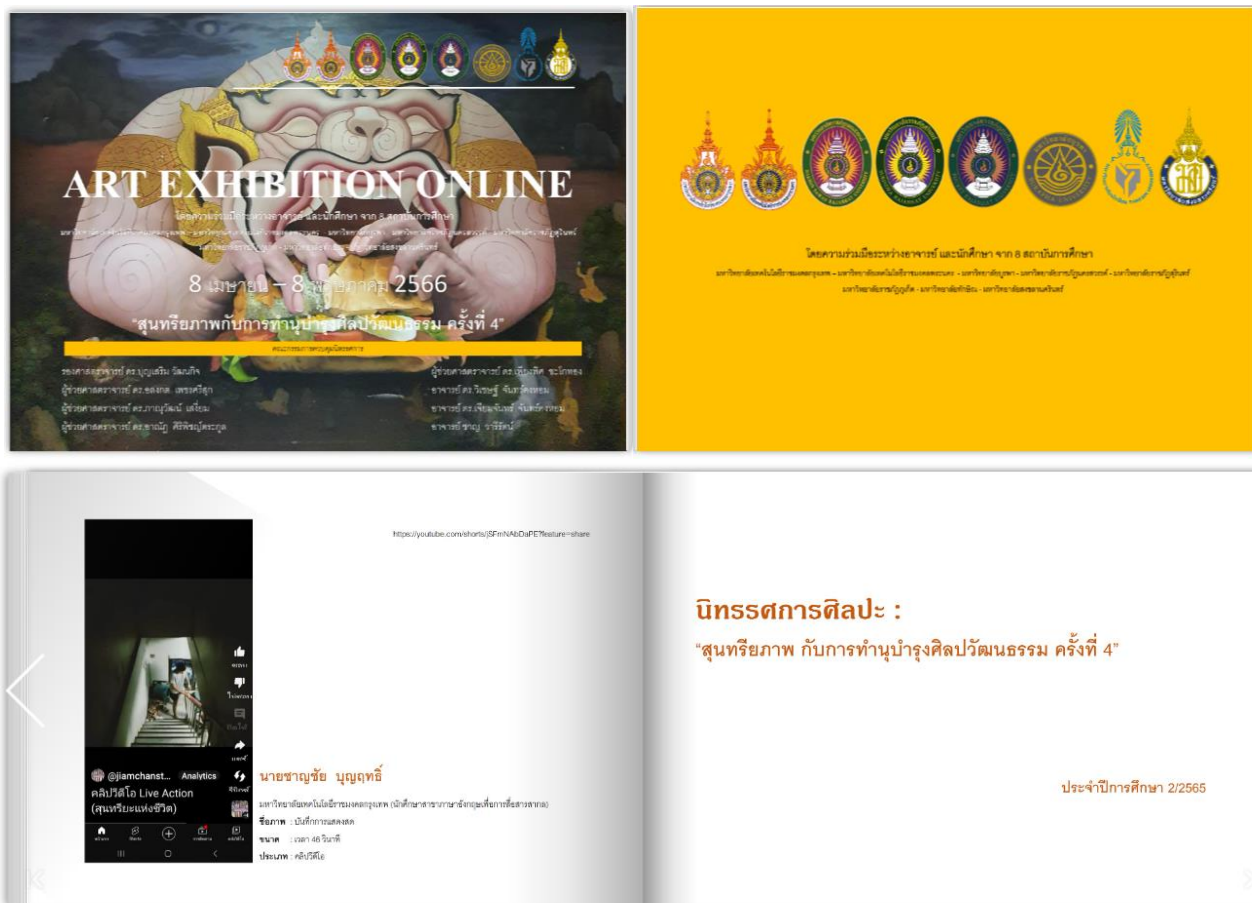
Animated ออกแบบภาพวาดตัวแสดง และสร้างโดยนางสาวกัญญาวิร์ พิมพ์ทรายมูล

ขนาด: 57 วินาที

ประเภท: คลิปวิดีโอ

ผลงานสุนทรียะแห่งชีวิต
 ในนิทรรศการศิลปะออนไลน์
 ประจำปีการศึกษา 2565

<https://larts.rmutk.ac.th/?p=12511>

คลิปวิดีโอ บันทึกการแสดงสด (สุนทรียะแห่งชีวิต)

<https://youtube.com/shorts/jSFmNABdaPE?si=zcuGDOlQvPxICV>

บันทึกการแสดงสด

ออกแบบ และกำกับโดยนายชาญชัย บุญฤทธิ์

ขนาด: 46 วินาที

ประเภท: คลิปวิดีโอ

ผลงานสุนทรียะแห่งชีวิต
นำเสนอการแสดงสด ในชั้นเรียน
ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

ภาพการแสดงสด ตรุษจีนกินเจ

แสดงการวิเคราะห์ วิจัยผลงานสุนทรียะ ผสมผสานศิลป์

ประโยชน์ของผู้สร้างผลงานศิลปะ

ตรุษจีนกินเจ เป็นการแสดงสดต้นประกอบเพลง แสดงสดที่อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ชั้น 7 ห้อง L703 โดยใช้เพลงประกอบเพลง 2 เพลง มารวมกัน ได้แก่ เพลง 寄明月 และเพลงเฮง เฮง เฮง อุปกรณ์การแสดง ได้แก่ พัด พู่ เสื้อผ้าประกอบการแสดง และฉากหลัง ผู้แสดงประกอบไปด้วย เพลง 寄明月 ได้แก่ นางสาวกมลพร ยิ่งยงยังยืน และนางสาวประกายกาญจน์ แก้วขจร ส่วนเพลง เฮง เฮง เฮง ได้แก่ นางสาวนันท์นัท เตชสำราญทรัพย์ นางสาวภิญญา ดา แรกขึ้น และนายอลงกรณ์ ปัทมสุวรรณ

เพลง 寄明月 / ศิลปิน : S.I.N.G

穿过了小巷后的古街
青墙旁你遥望夕阳斜
只因是不经意的一瞥
扰乱我思绪不舍昼夜
想化作庄周变成蝴蝶
驾青云穿过繁枝茂叶
纵然是群山层层叠叠
也无心在此流连停歇
将相思寄明月
期盼你能察觉
将你写作诗阕
送千里无邪
你就是梦浸白了新月
才会有悲欢离合阴晴圆缺
你就是风染红了枫叶
才会让我的思念漫山遍野
你就是泪浸白了初雪
才会如离人来去飘洒摇曳
你就是你染红了岁月
改变我黑白而无言的世界

เพลง : เฮง เฮง เฮง / ศิลปิน : ไข่มุกดอกลี

ร้อยวันพันปีไม่เคยจะให้พรใดใด
รักเธอเกินใครก็เลยให้
เฮง เฮง เฮง
ร้อยวันพันปีให้เธอได้รักกันสบาย
รักเธอเกินใครให้มีแต่
เฮง เฮง เฮง
สวัสดีให้มีความรัก
ถ้าเหนื่อยก็พักไม่ต้องวุ่นวาย
สวัสดีอีกทีดีไหม
ก็แบบถูกใจก็เรานั้นเฮง
สวัสดีให้มีดังค์เยอะ
ถ้าหากอยากเจอก็เชิญเข้ามา
ไม่ว่าใครไม่มีปัญหา
ถ้าเกิดเข้ามารับรองว่าเฮง
เฮง เฮง ต้นปี ลา ลา ลา ลา ลา
เฮง เฮง ทำยปี
เฮง เฮง ทั้งปี ลา ลา ลา ลา ลา
เฮง เฮง เฮง เฮง เฮง

กลุ่มผู้วิจารณ์ให้คุณค่าด้านแบบเชิงวัตถุนิยม คือ มีการร่ำพัดผสมกับการเต้นแบบร่วมสมัย ด้านผลงานศิลปะ ผู้วิจารณ์ให้คุณค่าเชิงปฏิบัติ เนื่องจากเป็นการเต้นให้เข้ากับจังหวะเพลง

การวิจารณ์

- ด้านการเห็นศิลปะวัตถุ คือ ท่าเต้น การแต่งกาย และอุปกรณ์การแสดง พัดใช้ท่าทางอ่อนช้อย
- ด้านความซาบซึ้งและการแปลความหมาย เป็นการสื่อถึงวัฒนธรรมจีนทั้งด้านเพลงและการแต่งกาย
- ด้านการประเมินและวิเคราะห์ ท่าเต้นของ 2 บทเพลง มีจังหวะที่เร็ว ทำให้เกิดความตื่นเต้นและสนุกสนาน
- ด้านการอธิบายการสร้างความงาม ได้แก่ท่าเต้น ที่มีความอ่อนช้อย งดงาม และสนุกสนานของทั้ง 2 บทเพลง บทเพลงมีความตื่นเต้น สนุกสนาน ชุดการแสดง ชุดแรกมีความย้อนยุคจีนโบราณ มีความสวยงาม ชุดที่สอง ทั้ง 3 แต่งกายต่างกัน แต่เป็นสไตล์จีนร่วมสมัย
- ความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม ทั้ง 2 บทเพลง มีการผสมผสานวัฒนธรรมจีนทั้งบทเพลงและการแต่งกาย

คุณค่าด้านทัศนศิลป์ ผู้วิจารณ์ นำเสนอผลงานด้วยการแสดงสดจากสถานที่จริง ด้านจินตศิลป์ มีที่มาจากประสบการณ์ชั้นรอง เนื่องจากการแสดงนี้เคยแสดงมาแล้ว 1 ครั้ง ท่าเต้นเป็นท่าเต้นในโซเซียลมีเดีย รวมถึงมีบทร้อยกรอง โดยเป็นเนื้อเพลงที่อยู่ในบทเพลง ด้านสไตล์ศิลป์ มีเสียงที่เกินจากมนุษย์นั่นคือเสียงของนักร้อง และเสียงที่เกิดจากเครื่องดนตรี ได้แก่ พิณจีน, ซอจีน, ขลุ่ยจีน, เปียโน, กลอง, ซินธิไซเซอร์, กีตาร์ไฟฟ้า, เบส และตัวสังเคราะห์เสียง ใช้เพื่อเพิ่มความร่วมสมัย ด้านผสมผสานศิลป์ นำเสนอการรับรู้ด้วย ตา ที่เห็น ผู้ชมชมการแสดง หู ได้ยินเพลงที่ประกอบการแสดง กาย สัมผัสอุปกรณ์การแสดง เช่น พัดและฟู่ และด้านจิตใจ มีการรู้สึพลีดเพลิน และสนุกสนานไปกับการแสดง

ประโยชน์ของผลงานชิ้นนี้คือ ได้แสดงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทยที่มีเชื้อสายจีน และสร้างความสนุกสนานพลีดเพลินให้กับผู้ชม

ผลงานสุนทรียะแห่งชีวิต
นำเสนอการแสดงสด ในชั้นเรียน
ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

ภาพการแสดงสดนิทานอีสป เรื่อง หนูน้อยหมวกแดง

แสดงการวิเคราะห์ วิจัยผลงานสุนทรียะ ผสมผสานศิลป์

ประโยชน์ของผู้สร้างผลงานศิลปะ

แสดงสดที่อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ชั้น 7 ห้อง L703 การแสดงสดประกอบการบรรยาย จากการนำบทนิทานอีสป เรื่อง หนูน้อยหมวกแดง มาแสดง โดยใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง เช่น ที่คาดหัวหมาป่า ตะกร้า เสื้อแดงที่ทำเป็นหมวก ดอกไม้ปลอม ผ้าคลุมและฉากพื้นหลัง มีผู้แสดงทั้งหมด 4 คน ได้แก่ น.ส.กัญญารัตน์ รักเถาว์ รับบท นายพราน ผู้บรรยาย น.ส. เบญจพร อุ่นใจดี รับบท คุณแม่ คุณยาย น.ส. พรทิวา บุญถนอม รับบท หนูน้อยหมวกแดง น.ส. นิชชิตา อนันตสิทธิ์สกุล รับบท หมาป่า

บทวรรณกรรม เรื่อง หนูน้อยหมวกแดง ผลงานสะท้อนภาพจินตนาการ แสดงให้เห็นเรื่องราวของนิทานที่เด็กน้อยคนหนึ่ง ที่ไม่เชื่อฟังคำของผู้ใหญ่ จนทำให้ตกอยู่ในอันตราย

เนื้อหาของบทวรรณกรรมมีดังนี้ กาลครั้งหนึ่ง ณ หมู่บ้านที่แสนอบอุ่น มีเด็กหญิงหน้าตาน่ารักนั่งเล่นดูคุณแม่ทำอาหารอยู่ในครัว เพื่อนบ้านทุกคนต่างพากันเรียกเธอว่า "หนูน้อยหมวกแดง" ตามสีของหมวกที่เธอใส่เป็นประจำ และวันนั้นเธอก็ได้รับคำสั่งจากคุณแม่ให้นำอาหารและขนมไปเยี่ยมคุณยายซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านข้าง ๆ "เอาตะกร้านี้ไปส่งให้ถึงมือคุณยายนะจ๊ะ แล้วก็รีบไปรีบกลับอย่าไปเที่ยวเล่น เกล่โลเลที่ไหนไกล อย่าพูดคุยกับคนแปลกหน้าด้วยล่ะ เข้าใจไหม ?" คุณแม่คนสวยก็กำชับด้วยความเป็นห่วง ลูกสาวตัวน้อยก็ตอบรับและสัญญา แล้วออกจากบ้านไป ระหว่างทางไปบ้านคุณยาย บังเอิญมีหมาป่าเจ้าเล่ห์เดินมาพบกับหนูน้อยหมวกแดง จึงเข้าไปทักทายหวังจับเด็กหญิงทำเป็นอาหารมื้อเย็น "สวัสดีจ๊ะสาวน้อย มาทำอะไรในป่าตรงนี้คนเดียวหรือจ๊ะ ?" "หนูกำลังไปเยี่ยมคุณยายที่หมู่บ้านใกล้ ๆ นี่เองค่ะ" หนูน้อยหมวกแดงตอบอย่างเป็นมิตร แต่กลับทำให้เจ้าหมาป่าคิดอุบายหลอกล่อ หวังจับคุณยายของเธอมาเป็นเหยื่อด้วยอีกคน "แต่ว่าสาวน้อย.. เอาตะกร้าเล็ก ๆ ไปแค่นี้ คุณยายเสียใจแย่เลย ฉันทว่าเราไปเก็บดอกไม้สวย ๆ มาเป็นของขวัญเพิ่มกันเถอะ" หมาป่าชักชวนให้หนูน้อยหมวกแดงออกนอกเส้นทาง มันจะได้รับตรงไปจับคุณยายกินก่อน แล้วดักกรอหนูน้อยหมวกแดงที่บ้านนั่นเลย โชคไม่ดีที่หนูน้อยหมวกแดงหลงเชื่อคำชวน แล้วหันไปเก็บดอกไม้ และเดินเล่นอย่างเพลิดเพลินจนลืมทั้งเวลา ทั้งคำตักเตือนของคุณแม่ไปหมดสิ้น กระทั่งเจ้าหมาป่าเดินทางไปถึงหมู่บ้านข้าง ๆ แล้วจับตัวคุณยายซ่อนเอาไว้ในตู้ ก่อนนำเสื้อผ้ามาใส่เพื่อปลอมตัวเป็นคุณยายนอนป่วยอยู่บนเตียง รอให้หนูน้อยหมวกแดงมาถึงแล้วจับกินทั้งยายทั้งหลานพร้อมกันทีเดียว เมื่อหนูน้อยหมวกแดงรู้ตัวว่าทำผิดคำสั่งคุณแม่ ก็รีบวิ่งไปหาคุณยายที่บ้านทันที แต่กลับพบว่าคุณยายของเธอนั้นมีท่าทางและหน้าตาแปลกประหลาดไปจากเดิม "คุณยายคะ ทำไมคุณยายต้องนอนคลุมโปงด้วยล่ะคะ ?" หนูน้อยถามด้วยความสงสัย "ยายเป็นไข้ไม่สบาย ยายเลยหนาวจะหลาน" หมาป่าดัดเสียงตอบ "คุณยายคะ ทำไมเสียงของคุณยายแปลกจังเลยคะ ?" หนูน้อยถามอีกครั้ง "ยายเจ็บคอ ไอหนักมาก เสียง

เลยเพี้ยนไปหน่อยจะหลาน" หม่าป๋าตอบพร้อมแก้มทำเป็นโอ้อวดแอ้งแอ้ว ทำให้หนูน้อยหมวกแดงสังเกตเห็นเขี้ยวแหลมในปาก "คุณยายคะ ทำไมคุณยายถึงมีเขี้ยวยาวขนาดนั้นล่ะคะ ?" หนูน้อยหมวกแดงถาม แล้วค่อย ๆ เดินถอยออกมา เพราะเริ่มรู้สึกไม่ปลอดภัย "ก็เพราะยายมีเขี้ยวไว้จับหลานกินไงล่ะ เจ้าหนูน้อย !!" คราวนี้หม่าป๋าไม่แสร้งทำตัวใจดีอีกต่อไป พร้อมกระโจนมาตะครุบตัวหนูน้อยหมวกแดงอย่างเกรี้ยวกราด แต่โชคดีที่เสียงกรี๊ดของหนูน้อยดังไปถึงนายพรานหนุ่มสองคนที่ผ่านมาพอดี ปัง ปัง ปัง !!! เสียงปึงดังขึ้นสามนัด พร้อมกับร่างของหม่าป๋าดิ้นรนอย่างเจ็บปวด นายพรานหนุ่มบุกเข้ามาช่วยชีวิตหนูน้อยหมวกแดง และพาคุณยายออกจากตู้เสื้อผ้าได้อย่างปลอดภัย หนูน้อยหมวกแดงสารภาพความผิด และขอโทษคุณยายที่ตัวเองเกลียดเกลียดจนได้รับอันตรายกันทั้งคู่ และหนูน้อยหมวกแดงก็กลับบ้านสู่อ้อมอกของคุณแม่ได้อย่างปลอดภัย

การวิจารณ์

กลุ่มผู้วิจารณ์ให้คุณค่าผลงานศิลปะนี้แบบเชิงอัตนัยนิยม : ผู้วิจารณ์คิดว่าการแสดงนี้แสดงให้เห็นถึงนิสัยของตัวละครทั้งหนูน้อยหมวกแดง หม่าป๋า และตัวละครอื่นๆผ่านการแสดง

คุณค่าเชิงปรัชญา เปรียบนิทานเรื่องนี้เหมือนกับชีวิตของมนุษย์ เปรียบหนูน้อยหมวกแดงเหมือนเด็กคนหนึ่ง หม่าป๋าเหมือนสิ่งชั่วร้ายและอบายมุข เปรียบนายพรานเหมือนพ่อแม่ที่คอยสั่งสอนและให้ความช่วยเหลือ

ทางด้านการวิจารณ์ด้วยความรู้สึกรู้สึกและวิจารณ์ด้วยเนื้อหาสาระ มีดังนี้

การเห็นศิลปะวัตถุ: แสดงให้เห็นชุดของตัวละคร (หมวกสีแดง ตะกร้า ผ้าคลุม ที่คาดหัวหม่าป๋า) สีหน้าท่าทางของผู้แสดง

ความซาบซึ้งและการแปลความหมาย: แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัย การรักษาสัจจะ ความเมตตาและการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

ประเมินด้วยการวิเคราะห์: นิทานแสดงให้เห็นผลของการกระทำของแต่ละคน หากไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่จะเป็นอย่างไร และโกหกหลอกลวงผู้อื่นจะเป็นอย่างไร

อธิบายการสร้างความงาม: สื่อให้เห็นถึงด้านมืดและด้านดีในจิตใจของมนุษย์

ความสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรม: สามารถนำข้อคิดที่ได้จากนิทานเรื่องนี้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประโยชน์ของผลงานชิ้นนี้: ควรมีความรับผิดชอบ ควรเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ไม่ทำตัวเกลียด ไม่ไว้ใจคนแปลกหน้าง่ายๆ เพราะไม่ใช่ทุกคนจะหวังดีกับเราเสมอไป และอาจทำให้ตกอยู่ในอันตราย ผลงานชิ้นนี้ ทำให้กล้าแสดงออกมากยิ่งขึ้น กล้าคิด กล้าทำ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร และการวางแผน

ภาคผนวก ข

แผนการสอน

แผนการสอน

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/ รายละเอียด	ชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์			กิจกรรม การสอน	สื่อที่ใช้ใน การสอน	วิธีการวัด และ ประเมินผล
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษา ด้วย ตัวเอง			
1	- แนะนำรายวิชา สรุปขอบเขตเนื้อหา และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน หน่วยที่ 1 พื้นฐานสุนทรียศาสตร์ การ รับรู้ และคุณค่าความงาม 1.1 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา 1.1.1 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา บริสุทธิ์ 1.1.2 สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา ประยุกต์ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความสัมพันธ์ สุนทรียศาสตร์กับปรัชญา	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
2	1.2 แหล่งที่มาของความงาม 1.2.1 ความงามในธรรมชาติ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความงามใน ธรรมชาติ	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
3	1.2.2 ความงามที่มนุษย์สร้างสรรค์ ขึ้น <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงความงามที่ มนุษย์สร้างขึ้น	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
4	1.3 การรับรู้ 1.3.1 มนุษย์กับการรับรู้ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบเกี่ยวกับมนุษย์กับ การรับรู้	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน

	1.3.2 ประสพการณ์ขั้นต้น และ ประสพการณ์ชั้นรอง <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบเกี่ยวกับ ประสพการณ์ขั้นต้น และประสพการณ์ ชั้นรอง	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
6	1.4 คุณค่าความงาม 1.4.1 การวิจารณ์ 1.4.2 คุณค่าสุนทรียะ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงการวิจารณ์ 2.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงคุณค่าสุนทรียะ	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
7	หน่วยที่ 2 2.1 สุนทรียะในผลงานทัศนศิลป์ 2.1.1 ทัศนศิลป์: จิตรกรรม 2.1.2 ทัศนศิลป์: ภาพถ่าย 2.1.3 ทัศนศิลป์: ภาพพิมพ์ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะใน ผลงานทัศนศิลป์ (จิตรกรรม, ภาพถ่าย, ภาพพิมพ์)	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
8	สอบกลางภาค	0	0	0			1.การสอบ ปากเปล่า
9	2.1.4 ทัศนศิลป์: ประติมากรรม <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะใน ผลงานทัศนศิลป์ (ประติมากรรม)	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน
10	2.1.5 ทัศนศิลป์: สถาปัตยกรรม <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะใน ผลงานทัศนศิลป์ (สถาปัตยกรรม)	3	0	6	1.การ บรรยาย 2.การ สะท้อน ความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสาร ประกอบการ สอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกต พฤติกรรม 2.แบบฝึก หัดท้ายบท 3.การ ประเมิน การบ้าน

11	2.2 สุนทรียะในผลงานจินตศิลป์ 2.2.1 วรรณกรรม 2.2.2 คำประพันธ์ไทย <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานจินตศิลป์	3	0	6	1.การบรรยาย 2.การสะท้อนความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสารประกอบการสอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกตพฤติกรรม 2.แบบฝึกหัดท้ายบท 3.การประเมินการบ้าน
12	2.3 สุนทรียะในผลงานโสตศิลป์ 2.3.1 สุนทรียะในเสียงธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม 2.3.2 สุนทรียะในเสียงร้องของมนุษย์ 2.3.3 สุนทรียะในเสียงดนตรี <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานโสตศิลป์	3	0	6	1.การบรรยาย 2.การสะท้อนความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสารประกอบการสอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกตพฤติกรรม 2.แบบฝึกหัดท้ายบท 3.การประเมินการบ้าน
13	2.4 สุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์ 2.4.1 สุนทรียะในนาฏศิลป์ และ คีตศิลป์ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์ (นาฏศิลป์ และ คีตศิลป์)	3	0	6	1.การบรรยาย 2.การสะท้อนความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสารประกอบการสอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกตพฤติกรรม 2.แบบฝึกหัดท้ายบท 3.การประเมินการบ้าน
14	2.4.2 สุนทรียะในศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์ <u>วัตถุประสงค์การเรียนรู้</u> 1.เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงสุนทรียะในผลงานผสมผสานศิลป์ (ศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์)	3	0	6	1.การบรรยาย 2.การสะท้อนความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสารประกอบการสอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกตพฤติกรรม 2.แบบฝึกหัดท้ายบท 3.การประเมินการบ้าน
15-16	2.5 ประโยชน์ของสุนทรียะกับชีวิต 2.5.1 ประโยชน์ของงานศิลปะ 2.5.2 ประโยชน์ของผู้สร้างงานศิลปะ 2.5.3 ประโยชน์ของผู้ดูงานศิลปะ	6	0	12	1.การบรรยาย 2.การสะท้อนความคิด (Reflective thinking)	1.เอกสารประกอบการสอน 2.ตำรา 3. Power Point	1.การสังเกตพฤติกรรม 2. การประเมินกระบวนการทำงาน/ บทบาทใน การทำ กิจกรรม

							3. การ ประเมินผล งาน/บทเรียน ที่ถอด ประสบการณ์ จากนักศึกษา 4.แบบฝึก หัดท้ายบท 5.การ ประเมิน การบ้าน
17	สอบปลายภาค	0	0	0			1.การ ประเมิน กระบวนการ ทำงาน/ บทบาทใน การทำ กิจกรรม 2.การ ประเมินผล งาน/บทเรียน ที่ถอด ประสบการณ์ จาก นักศึกษา
	รวมจำนวนชั่วโมง	45.00					

ดรรชนี

ก

กระบวนการรับรู้ของมนุษย์	36
กลวิธี	64
การเห็น	67
การประเมินด้วยการวิเคราะห์	68
การรับรู้	35
การวิเคราะห์คุณค่าความงาม	71
การวิจารณ์	62
การวิจารณ์ตามเนื้อหาสาระ	64
การวิจารณ์ตามความรู้สึก	62
การสร้างความงาม	69

ค

ความเคลื่อนไหว	40
ความคิดสร้างสรรค์	155
ความงาม	22 69
ความงามในธรรมชาติ	23
ความงามที่มนุษย์สร้างขึ้น	25
ความจริง	8 11 17 35
ความจริงที่ 1	11 35
ความจริงที่ 2	11 35
ความจริงที่ 3	11 35
ความจริงที่ 4	11 35
ความซาบซึ้ง	22 68
ความซาบซึ้ง และการแปลความหมาย	68
ความรู้	8 12 17
ความสามารถทางการเห็นศิลปวัตถุ	67
ค่านิยม	66
คำประพันธ์ไทย	104
คุณค่า	12 17 22
คุณค่าเชิงจิตวิสัย	62
คุณค่าเชิงวัตถุวิสัย	62
คุณค่าในตัว	66

ดรรชนี (ต่อ)

คุณค่าความงาม	62
คุณค่านอกตัว	66
คุณค่าสุนทรีย์	65
จ	
จริยปรัชญา	10
จิตนิยม	10 11
จิตรกรรม	28 77
จิตวิสัย	62
จินตศิลป์	100 108
ข	
เชิงกายภาพ	23 26
ญ	
ญาณวิทยา	8
ด	
ตรรกวิทยา	11
ตำแหน่งและสัดส่วน	39
ท	
ทฤษฎีการตัดสินใจ	65
ทัศนศิลป์	77
ธ	
ธรรมชาตินิยม	23 26
น	
เนื้อหา	64 68
นาฏกรรม	133
นาฏศิลป์และดนตรี	28
บ	
บริบททางวัฒนธรรม	70

ดรรชนี (ต่อ)

ป

ประติมากรรม	28 86
ประยุคต์ศิลป์	27 28 29 95
ประสบการณ์	50
ประสบการณ์ขั้นต้น	50 51 54 56
ประสบการณ์ขั้นรอง	50 51 54 56
ปรัชญาบริสุทธิ์	6 22
ปรัชญาประยุกต์	12 22
ปรากฏการณ์ธรรมชาติ	25
ปีติ	160

ผ

ผสมผสานศิลป์	133
ผัสสะกาย	48
ผัสสะจุมูก	45
ผัสสะจิตใจ	50
ผัสสะตา	37
ผัสสะปาก	47
ผัสสะสัมผัสทั้ง 6	37
ผัสสะหู	41
ผู้ดู	31

ภ

ภาวีสัย	22 32
ภาพถ่าย	80
ภาพพิมพ์	82

ม

มนุษย์กับการรับรู้	35
--------------------	----

ร

รสนิยม	3
รูปแบบ	64
รูปและพื้น	38
รูปลักษณะ	157

ดรรชนี (ต่อ)

ล

โลกภายใน	50
โลกภายนอก	1 50
ลักษณะของผู้วิจารณ์	66
ลัทธิวัตถุนิยม	10
ลัทธิอัตถ์นิยม	10

ว

วรรณกรรม	28 102
วรรณกรรมมุขปาฐะ	103
วรรณกรรมลายลักษณ์	103
วัตถุนิยม	10
วัตถุวิสัย	62
วิจิตรศิลป์	27 28 29 95

ศ

ศิลปะ	1 31
ศิลปะเพื่อประโยชน์ใช้สอย	95
ศิลปะเพื่อวัตถุประสงค์อื่น	27 28 32
ศิลปะเพื่อศิลปะ	27 28 32
ศิลปะการแสดง และศิลปะภาพยนตร์	140
ศิลปะบริสุทธิ์	95
ศิลปะวัตถุ	1 36 37 67
ศิลปิน	31

ส

เสียงจากดนตรี	44 119
เสียงธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	41 42 114
เสียงร้องของมนุษย์	43 118
แสงและเงา	38
สไตล์ศิลป์	112
สถาปัตยกรรม	28 92
สนามสุนทรีย์	31 154
สัญลักษณ์	69
สัมพัทธนิยม	11 65

ดรรชนี (ต่อ)

สื่อวัสดุ	65
สุนทรีย, สุนทรียะ, สุนทรียภาพ	3 22
สุนทรียภาพ	160
สุนทรียศาสตร์	1 3 8
สุนทรียศาสตร์เชิงปฏิบัติโดยตรง	15 16
สุนทรียศาสตร์เชิงปรัชญา	13 14
สุนทรียศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์	14 15
สุนทรียศาสตร์กับการศึกษา	4 5
สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาบริสุทธิ์	6
สุนทรียศาสตร์กับปรัชญาประยุกต์	12
สุนทรียะในโสตศิลป์ไทย	122
สุนทรียะในนาฏกรรม และคีตกรรม	134
สุนทรียะกับชีวิต	154
อ	
เอกนิยม	10 65
อภิปรัชญา	8
อัตนัยนิยม	17
อุปลักษณ์	69

พื้นฐานทางสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ และคุณค่าความงาม

ผู้แต่งและเรียบเรียง: อาจารย์ ดร.เจียมจันทร์ จันทรคังหอม

ภาพปก: ภาพหน้าต่างโบสถ์หลังเก่าวัดแสงสิริธรรม ซอยบ้านท่าอิฐ-บ้านไทรมา ตำบลท่าอิฐ
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

ถ่ายเมื่อ: 2560 โดย อาจารย์ ดร.เจียมจันทร์ จันทรคังหอม

ออกแบบปกและรูปเล่ม: อาจารย์ ดร.เจียมจันทร์ จันทรคังหอม